Albrecht Wacker

JĖGERIO TAIKIKLYJE

Vermachto snaiperis Josef Allerberger

Albrecht Wacker

JĖGERIO TAIKIKLYJE

Vermachto snaiperis Josef Allerberger

Biografinė studija

VOX ALTERA
2011

UDK 356(430)(092)
Va-16

Versta iš:
Albrecht Wacker. IM AUGE DES JÄGERS. Der Wehrmachts-Scharfschütze Josef Allerberger. (Eine biographische Studie). – VS-BOOKS Torsten Verhülsdonk. 9. Auflage 2009

Iš vokiečių kalbos vertė *Mykolas Šilinis*

Konsultavo *Vidmantas Airini,* Vytauto Didžiojo karo muziejaus
Ginklų istorijos sektoriaus vyriausiasis muziejininkas

© Albrecht Wacker & Torsten Verhülsdonk, 2000
© Vox altera, 2011

ISBN 978-609-95119-8-6

TURINYS

Pratarmė / 7

Pirmas skyrius / 9
Antras skyrius / 18
Trečias skyrius / 24
Ketvirtas skyrius / 36
Penktas skyrius / 45
Šeštas skyrius / 60
Septintas skyrius / 66
Aštuntas skyrius / 82
Devintas skyrius / 89
Dešimtas skyrius / 104
Vienuoliktas skyrius / 117
Dvyliktas skyrius / 136
Tryliktas skyrius / 151
Keturioliktas skyrius / 166
Penkioliktas skyrius / 193
Šešioliktas skyrius / 199

Epilogas / 222

Literatūra / 223

Vyresnysis grandinis Jozefas Alerbergeris 1945 m. kovo mėnesį, ką tik apdovanotas Geležiniu kryžiumi

PRATARMĖ

Pralaimėjus prie Stalingrado, Rytuose prasidėjo dvejus metus trukęs atsitraukimo mūšis, abiejų kariaujančiųjų šalių kareivius įtraukęs į nežmoniškų vargų ir kovų verpetą.

Per tuos dvejus metus Rytų frontas tapo vokiečių kareivio simboliu ir nesuskaičiuojamų žmogiškųjų tragedijų arena.

Apie šį karą daug rašyta analitiškai, santūriai. Surasti žodžių nusakyti tam, kas, tiesą sakant, nenusakoma – kasdienei kovai dėl gyvybės, išgyventam siaubui ir baimei, – sunku, o jei ir pavyksta, tai tik žvelgiant į pavienio žmogaus likimą. Nelengva laviruoti tarp karo istorikui būdingos blaiviai santūrios kalbos bei traktuotės ir biografo, žmogiškai paveikto to žmogaus fizinių bei psichinių išgyvenimų, galimo patoso.

Šios studijos objektas – vadinamasis „snaiperis", kaip pavyzdys atstovaujantis kareiviams, kurie, įtampiame lauke tarp žavėjimosi ir pasibaisėjimo karo istoriografijos dažnai apeinami ir užmirštami, nuveikė išsiskiriančių dalykų ir savo bebaimiškumu bei asmenine drąsa, neretai gąsdinamai taikliai sunaikindami priešininkus, išgelbėjo gyvybes daugybei savo kovos draugų. Kaip nedaugeliui kitų kareivių, po karo jiems teko gyventi suvokiant daugybę gyvybių sunaikinus ne anonimiškai, bet akis į akį su priešininku. Kone visi užsisklęsdavo visam laikui. Labai retas pasirengęs negražindamas kalbėti apie savo patirtis.

Po penkiasdešimties metų vienas iš geriausių šio amato atstovų prabilo ir ilguose pokalbiuose su biografu paliudijo savo karo istoriją, kad primintų ypatingą karo tikrovės briauną ir, trokšdamas įspėti, parodytų tikrąjį karo veidą, koks pažįstamas fronto pėstininkams.

Po tokios daugybės metų daug kas pasakotojo atmintyje neišvengiamai išsitrynė, išliko tik pagrindiniai išgyvenimai. Biografui dabar prireikė tarp šių fragmentų nutiesti informacinius tiltus ir nesurūšiuotai informacijai suteikti nuoseklų kalbos ir minties pavidalą. Drauge radosi poreikis pasakojimo spragas užtaisyti, užlyginti ir papildyti rūpestingo istorinio tyrimo rezultatais.

Biografui iškilo dar viena problema, taikliai išreiškiama paprasta patarle: „Kas laimi, tas teisus, o kas pralaimi, blogas." Rusų ir Vakarų sąjungininkų snaiperiai iki šiol gerbiami kaip didvyriai, o vokiečių snaiperiai net ir savo šalyje laikomi niekšingais žudikais. Dėl šios priežasties pirmuose trijuose leidimuose atrodė būtina pagrindinį šios studijos veikėją apsaugoti anonimiškumu. Tik rengiant ketvirtąjį leidimą, Jozefas Alerbergeris (Josef Allerberger) pareiškė esąs pasirengęs atsisakyti slapyvardžio.

Drąsus žingsnis šiame darbe yra gyvai papasakoto likimo derinimas su dalykine informacija.

Kai pirmomis 1943 m. liepos dienomis į vis sparčiau besisukantį įvykių verpetą įsiurbė Rytų frontas, Jozefas, arba, kaip vadino draugai, Zepas, Alerbergeris buvo vieno Štirijos staliaus pameistrys. Jo gyvenimo centru iki karo pabaigos, 1945 m. gegužės, buvo 3-iosios kalnų divizijos 144-ojo pulko kovos draugai bei likimas. Kareivius šiam junginiui rekrūtuodavo daugiausia iš Alpių regiono. Toks etninis vientisumas, be kita ko, nemenkai lėmė toliau šiame pasakojime atsiskleisiančią aukštą šio dalinio kovos dvasią.

Rytų fronto kareiviams ledine ranka vis smogdavo iš šalčio drebėti priverčianti žiema. Stalingrade galvas pasiaukojamai padėjo dešimtys tūkstančių beviltiškai sušalusių ir fiziškai susibaigusių 6-osios armijos vyrų – ligi šiandien nežinia ar prasmingai. Pralaimėjimas iškalbingai pavadintame mieste nedviprasmiškai žymėjo likiminę pervartą iki tol laimės lydimam kovojusiam Vermachtui.

Su polėkiu įgyvendintas, tačiau visiškai nepakankamai paruoštas puolimas negrįžtamai virto gynyba, galiausiai pasibaigusia neįsivaizduojamu chaosu. Ant reichstago galop suplevėsavo sovietų armijos raudonoji vėliava, būsimojo penkiasdešimt metų trukusio tautos padalijimo šauklė. Vokietija paskutinį teismą išgyveno savo miestų ir kultūrinių vertybių griuvėsiuose.

Šiai studijai kontekstą teikianti 3-ioji kalnų divizija 1942–1943 m. žiemą kovėsi piečiau nuo Stalingrado. Sunaikinus 6-ąją armiją, ji atsidūrė tarp galingos rusų žiemos ofenzyvos girnų. Tik didžiausiomis pastangomis ir nenusakoma žmogiškųjų ir materialinių išteklių kaina divizijai pavyko išvengti apsupimo bei sunaikinimo ir baisaus kovos draugų Stalingrade likimo. Po pragariško mūšio žiemos sąlygomis Milerovo katile ir prasiveržimo iki naujos sulaikomosios linijos Vorošilovske 144-asis kalnų jėgerių pulkas – jam kaip daliniui, kuriame tarnavo mūsų snaiperis, šiame pasakojime skirsime didžiausią dėmesį – sutirpo iki ketvirtadalio savo nominalios kovinės jėgos.

Prie Vorošilovsko pulkas įsitaisė tvirtose pozicijose ir per ateinančius šešis mėnesius buvo visiškai iš naujo atkurtas gyvąja jėga ir ginkluote.

Palyginti su žiemą atlaikytomis kovomis, 144-ojo pulko karius per tuos mėnesius vargino tik nesunkios gynybinės kautynės bei trikdomosios atakos. Karo kasdienybę daugiausia sudarydavo smogiamųjų grupių operacijos, kartkartėmis prapliumpanti artilerijos ugnis ir nuolatiniai rusų snaiperių apšaudymai. Pastarųjų aukomis pirmiausia tapdavo nauji ir nepatyrę kareiviai. Vokiečiai prieš rusų snaiperius buvo daugiau ar mažiau bejėgiai dėl sunkiųjų pėstininkijos ginklų stygiaus. Vos kelis kartus pavyko nustatyti, kur tūno rusų snaiperis, ir nukreipti jo link vidutinių pėstininkijos ginklų – minosvaidžių, kulkosvaidžių ar retų lengvųjų prieštankinių pabūklų – ugnį. Akivaizdžiai stigo savų snaiperių.

PIRMAS SKYRIUS

Spindintis, tiesiog žavus vasaros rytas Rytų fronte. Nakties drėgmė šiltėjančiam orui teikia gaivų žemės ir žolės kvapą. Tačiau jam gamta nerūpi – ir neturi rūpėti. Visos juslės įtemptos. Jis primena grobio tykantį plėšrūną. Žvilgsniu pro žiūroną vėl apmeta lauką prieš rusų pozicijas. Kažkur ten turi būti puikiai užmaskuota pozicija, rusų snaiperis, pastarosiomis dienomis nukovęs devynis kovos draugus. Rusas puikiai išmano savo amatą, nes Zepas jau dvi dienas bergždžiai mėgina aptikti poziciją. Kai ankstyvą rytą priešininko kulka pasiglemžė paskutinį jėgerį, jis tarėsi nustatęs bendrą kryptį.

Štai pagaliau išdavikiška žymė. Žolės kuokštas, kažkaip keistai prisiglaudęs prie krūmo. Jis skvarbiai sutelkia žvilgsnį į įtartiną vietą. Taip, rusas būtent ten. Zepas miglotai įžiūri optinio taikiklio fragmentus ir šautuvo vamzdžio žiotis. Šioms staiga žybtelėjus, gyslomis pliūpteli adrenalinas. Sulig pliaukštelėjimu išvysta ir atlekiančią kulką. Kaip suparalyžiuotas guli savo pozicijoje, nepajėgiantis greitu judesiu išvengti naikinančio likimo. Dusliai trinktelėdama kulka pataiko jam tiesiai į kaktą, ir galva bei mintys ištykšta žaibo blyksnyje.

Tą pačią akimirką Zepas pašoka iš gilaus sapno. Širdis padūkusiai trankosi ligi pat gerklės. Jam atrodo, jog praslenka kelios minutės, kol iš 1944 metų parsiranda į dabartį. Pamažu susitvardo, tačiau apie miegą kol kas nėra ko ir galvoti. Pro atvirą miegamojo langą vidun plūsta prislopinti nakties garsai ir maloniai šviežias ankstyvos vasaros oras. Jis atsistoja ir prieina prie lango. Giliai įtraukia nakties oro į suspaustą krūtinę. Po kelių įkvėpių žvilgsnis nukrypsta į Štirijos (Steiermark) Alpių kontūrus, virš kurių kabo kičinio grožio mėnulis. Taip ryškiai mėnulis švietė ir vėlyvą vasarą virš Rusijos stepės, per kurią, gabendamas pastiprinimą į frontą, dardėjo mažytis, milžiniškose platybėse paskendęs traukinys. Zepas pamena, kaip sėdėjo prie atvirų durų, įtemptai ir nekantriai laukdamas būsimo jaudinančio, tikro kareiviško gyvenimo. „Kokie buvome apgailėtini, lengvabūdžiai pienburniai", – pagalvoja, o mintys nuskrieja į anuos laikus. Kaip neretai prabėgusiais metais, taip ir dabar mintyse nesutramdomai praslenka išgyventi karo metų epizodai. Kai kurie daugiau negu penkiasdešimties metų senumo įvykiai tebėra tokie ryškūs, tarsi būtų nutikę tik vakar.

Zepas, staliaus sūnus, gimė 1924 metais ir užaugo saugioje Štirijos kaimo aplinkoje. Giedrą jaunystę ženklino konservatyvios vertybės, kaip antai tėvynės meilė, uolumas, pareiga ir klusnumas visuomenės

autoritetams. Kaip tik giliai į tas etines vertybes suleistos šaknys leido jam pakelti užgriūsiantį fatališką likimą. Tartum savaime pasuko profesinėmis savo tėvo pėdomis ir išmoko staliaus amato, kad vieną dieną perimtų tėvo įmonę. Laukianti karinė tarnyba laikyta pareiga ir kartu garbe, kareivis Zepo aplinkoje mėgaudavosi dideliu autoritetu. Šauktinių patikrinimas ir vėlesnis pašaukimas į tarnybą jauniems vyrams būdavo jaudinantis dalykas, gerokai suteikdavo naujos savimonės ir priklausomybės suaugusiųjų pasauliui jausmo. Zepas buvo paveiktas ano meto visuomeninės ir politinės aplinkos. Vaikystėje įtaką darė ir atitinkama linkme kreipė reguliuojanti ir smarkiai ideologizuota Trečiojo reicho politika, ypač tarp jaunimo tobulai mokėjusi nacionalinę savimonę, konservatyvias dorybes ir vertybes jungti su besąlygišku pasirengimu visomis išgalėmis stengtis įgyvendinti reicho galios politikos tikslus. Jauni, Zepo amžiaus vyrai laikydavo savaime suprantama pareiga savanoriškai stoti į Vermachtą ir su ginklu rankose grumtis dėl naujojo laiko siekių. Karui trunkant jau kone trejus metus, per kuriuos Vermachtas skynė vieną pergalę po kitos, daugelis jaunuolių tiesiog baiminosi, jog jiems nebeteks prisidėti prie didžiųjų grumtynių dėl naujojo amžiaus, nes, pasak balsingos, visur skleidžiamos propagandos, pergalė jau buvo visiškai čia pat. Kaimo jaunuoliams, nė iš tolo neįsivaizduojantiems karčios ir negailestingos karo tikrovės, šauktinių patikrinimas 1942 m. rudenį buvo iškilminga diena. Burmistras pasakė uždegančią kalbą apie tarnybą tėvynei ir didvyriškas grumtynes su pasauliniu bolševizmu. Ugniagesių orkestras sugrojo pakilų maršą, o Vokiečių mergaičių sąjungos narės būsimiems didvyriams pagamino nedideles gėlių puokšteles, kurias pritvirtino prie atlapų. Minčių apie galimą mirtį ar suluošinimą kareiviams *in spe* net nekilo. Šeši iš jaunuolių, išdidžiai pozavusių prieš fotografą grupinei nuotraukai, kitų dvejų metų nepragyveno. Po kelių mėnesių visi, kupini įtempto laukimo, pradėjo karinę tarnybą.

Užbaigęs mokyklą, Zepas, aštuoniolikmetis, 1943 m. vasarį, kaip ir kone visi šio regiono jaunuoliai, buvo pašauktas į kalnų jėgerių dalinį Kufšteine (Kufstein). Po įprastinių pradinių formalumų, kaip antai įvilktuvės ir t. t., jį ir jo draugus, praslinkus dešimčiai dienų, perkėlė į Mitenvaldą (Mittenwald) pėstininkų baziniams apmokymams. Po šešis mėnesius trukusio įgūdžių glūdinimo Zepas tapo sunkiojo kulkosvaidžio (*sMG – schweres Maschinengewehr*) šauliu. Per visus apmokymus apie „snaiperį" kaip taktinį dėmenį savoje ar priešo pėstininkų kovos koncepcijoje apskritai neužsiminta. Paniekinamai kalbėta tik apie rusų „pasalūniškus šaulius" ir „bobas su šautuvais": su jais kulkosvaidininkams kovotina įnirtingai ir negailestingai. Apmokymai buvo griežti, tačiau beveik be priekabių,

1942-ieji. Jauni vaikinai vis dar žvelgia į ateitį išdidžiai ir naiviai. Šeši iš jų kris mūšio lauke. Zepas pirmoje eilėje antras iš kairės

pažįstamų iš taikos meto ir karo pradžios. Sunkiai užduočiai jaunus vyrus stengtasi optimaliai parengti bent fiziškai ir išmokant patikimai valdyti ginklus. Savo žinias perteikti pirmiausia stengėsi fronto patirties turintys instruktoriai. Mat jie žinojo, kokie dramatiškai dideli nuostoliai būna būtent tarp naujų pastiprinimo kareivių, kuriuos staiga užgriūva ligi tol neįsivaizduojama karo tikrovė. Naujokai dažnai akimoju atsidurdavo karo žiaurybių verpete, todėl daugelį apimdavo pirmykštė panika, sukelianti nevaldomus refleksus sprukti. Tačiau karo tikrovėje, pertekusioje rafinuotų žudymo mašinų, išsiskiriančių toliveika ir didelio ploto aprėptimi, tas istorijos priešaušryje prasmingas elgesys tapdavo pražūtimi.

Karį tokioms kautynių akimirkoms rūpestingais apmokymais galima mėginti rengti remiantis kitkuo negu sunkiai išugdomomis etinėmis vertybėmis. Šiokia tokia priemonė bėgimo instinktui sutramdyti yra muštro išlavintas refleksas. Tačiau galiausiai kiekvienam asmeniškai tik kovos veiksmų sąlygomis paaiškėja, ar, žvelgdamas į karo veidą, jis geba tvardytis, ar ne. Vien čia kristalizuojasi karys, kuriam kova tampa antrąja prigimtimi, o karas – gimtine ir kurį anachroniškai pakeri žudymo ir žūties dėsnis. Tik šioje karo tikrovės ugnyje nukaldinamas snaiperis, priešakinėse linijose ir kritiniuose taškuose mokantis išlaikyti aiškų protą bei gebėjimą veikti ir optimaliai veiksmingai panaudoti savo ginklą – šautuvą su optiniu taikikliu. Tik tokie kareiviai verti „snaiperio" vardo.

Rugsėjo pradžioje Zepas ir jo tarnybos draugai sulaukė žygio įsakymo prisistatyti į 144-ąjį kalnų jėgerių pulką, vis dar dislokuotą Rytų fronto pietiniame ruože netoli Vorošilovsko. Jie priklausė paskutinėms personalinio „pastiprinimo siuntoms" pulko pilnutinei kovinei galiai atkurti. Didžiuma paskutinį kartą savo jauname gyvenime gavo galimybę aplankyti šeimas ir atsisveikinti. Trijų dienų atostogos prieš išgabenimą pralėkė mirksniu. Netikros ateities nebuvo įmanoma išreikšti žodžiais, tačiau Zepo motina kiekviena proga švelniai perbraukdavo jam ranka per galvą ir vis stengdavosi prisiliesti. Tėvas, Pirmojo pasaulinio karo kareivis, nerimą slapstė nekalbumu ir uoliu darbu. Nenumaldomai artėjo atsisveikinimo akimirka. Zepui lipant į autobusą, turėjusį nuvežti atgal į Mitenvaldo kareivines, motina paplūdo ašaromis. Tėvas apkabino, ko paprastai nedarydavo. Akivaizdžiai stengdamasis susitvardyti, pašnibždėjo į ausį:

– Pasisaugok, mano berniuk, nuoširdžiai linkiu sveikam grįžti namo. Tačiau viskas Dievo rankose.

Autobusui pajudėjus, Zepas, tik kartą trumpai mostelėjęs, staigiai nusuko galvą ir įbedė pastėrusį žvilgsnį į priekį. Kitaip būtų praradęs savitvardą.

3-iosios kalnų divizijos ruože tris savaites su nerimu stebėta, kaip Raudonoji armija, paremta naujų amerikietiškų ginklų siuntomis, rengiasi dideliam Donecko baseino ir Ukrainos šturmui. Dabar išskėstomis rankomis lauktas kiekvienas vyras, galintis sustiprinti vokiečių junginių kovinę galią. Zepas ir jo draugai šiaudais išklotuose gyvulių vagonuose ištisomis dienomis dardėjo per begalinę Rusijos stepę, kol pagaliau pasiekė tikslą – Donecko baseiną. Atvykus į Vorošilovską, iškart teko „laimė" pataikyti į prasidedančią rusų ataką. Jau pirmą dieną, dar nespėjusius aklimatizuotis prie fronto gyvenimo, juos metė į nepaprastai įnirtingas ir nuostolingas kautynes dėl Redkinos tarpeklio. Zepas, anot landserių žargono, ištraukė „sušiktą bilietą". Mat 3-ioji kalnų divizija, atlikdama jai nebūdingas grynai pėstininkiškas funkcijas, iki karo pabaigos grūmėsi Rytų fronto pietų ruožo karštuosiuose taškuose ir patyrė milžiniškų nuostolių, daug kartų pranokusių nominalų personalo dydį.

Donecko baseinas su savo didelėmis anglių kasyklomis buvo svarbus žaliavų tiekėjas ir todėl labai domino abi kariaujančias šalis. Priekin besiveržiantys vokiečiai neįstengė išvalyti anglių kasyklų su milžiniškomis štolnių sistemomis. Ištisos rusų kovos grupės leido Vermachto junginiams nusiristi tolyn, o pačios laikėsi pasislėpusios štolnėse. Dabar, kai tik pasitaikydavo proga, netikėtai landseriams jos įsikišdavo į kovos veiksmus. Kildavo baisių artimųjų kautynių vyras prieš vyrą, vėliau persimesdavusių ir į štolnes.

Energinga ataka sovietai jau buvo pralaužę vokiečių linijas ir dabar mėgino išplėsti placdarmą. 3-iosios kalnų divizijos vadas padėtį laikė tokia grėsminga, kad nurodė nedelsiant suduoti atsakomąjį smūgį tinkamai nepasirengus ir nepersigrupavus. Kontrataka pavyko, tačiau landseriams baigėsi Pyro pergale.

Jėgeriai pozicijose laukia ugnies krikšto

Auštant 1943 m. liepos 18-osios rytui, jėgeriai tyliai įsikraustė į parengties pozicijas. Vyrai skendėjo savo mintyse, griežtuose veidų bruožuose atsispindėjo įtampa ir nervingumas. Kiekvienas savaip dorojosi su baime prieš užduotį. Seni vilkai niūriai graužė duonos kriaukšlę, rūkė ar tramdė save, nutaisydami padėrusią veido miną. Naujokams sunkiai sekėsi valdyti nervus, nerimas reiškėsi motoriškai – nervingais judesiais. Daugelis nuolat vėmė, viduriavo ar šlapinosi. Neįsivaizduojantis, ko laukti, Zepas neįprastoje aplinkoje jautėsi aiškiai nejaukiai. Nepajėgė nieko valgyti, skrandis grasino maištu, kūnas atrodė virtęs drebučiais, o kojos nenorėjo judėti. Tokioje kritiškoje situacijoje jam labai pasisekė, kad jo skyriaus vadas, daug matęs fronto veteranas, nors nuo kovų ir sudiržęs, liko jautrus savo grupės naujokams. Pastebėjęs Zepo baimę, raminamai patarė:

– Žmogau, kvėpuok giliai, galvok tik apie kulkosvaidį ir šaudyk taip, kaip išmokytas, žiūrėk į mane ir klausyk mano įsakymų. Aš stebiu savo berniukus ir, kai pasidarys karšta, atsidursiu greta tavęs. Iki šiol apsaugojau savo skyrių nuo bet kokių nemalonumų ir likimo valiai nepalikau nė vieno.

Artilerijos ugnis prieš pat pozicijas

Jaunatviškas naivumas ir nesąmoningas pasitikėjimas spinduliuojamu skyriaus vado suverenumu suteikė Zepui jėgų įveikti stingulį ir nusiteikti įvykiams, užgriūsiantiems ugnies krikštu.

Ataka prasidėjo likus kelioms minutėms iki penktos toliau užnugaryje stovinčios artilerijos ugnies šuoru. Duslūs smūgiai priešais jėgerius ėmė rausti ir didžiuliais fontanais į giedrą ryto dangų svaidyti žemę. Į sprogimų griausmą ir aukšto tono sviedinių skeveldrų dūzgesį įsipynė Zepui visiškai nauji, iš pradžių neatpažįstami, bet labai nejaukūs garsai. Jėgeriai tupėjo savo pozicijose ir laukė įsakymo kilti į ataką. Po maždaug dvidešimties minučių artilerijos apšaudymas liovėsi, ir tada Zepas staiga suprato, kas tas neįprastas triukšmas. Nežmoniškai klykė jau sužeisti rusai. Pradėjus tvenktis siaubui, atėjo įsakymas atakuoti. Visa įtampa ir nervingumas akimoju virto judėjimu. Įsišėlstantis susišaudymas įtraukė landserius tarsi verpetas. Staiga ir tarp jėgerių ėmė sproginėti rusų sviediniai. Pašokdamas Zepas išgirdo sraunų dūzgesį. Kovos draugas dešinėje, tokio paties amžiaus kaip ir jis, jaunas vaikinas iš Berchtesgadeno, negalėdamas patikėti įsmeigė akis į perplėštą uniformos švarką, iš kurio sulig kiekvienu judesiu vertėsi vis daugiau žarnų. Po kelių siaubo sekundžių jis pradėjo nesavu balsu klykti, mėgindamas garuojančius vidurius vėl sukišti vidun. Zepas, norėdamas jam padėti, paguldė savo kulkosvaidį, tačiau puskarininkis trinktelėjo jam į nugarą ir subliovė:

– Pirmyn, atakon, tam jau nebepadėsi, pridenk ugnimi savo draugus!

Zepas nusikratė stingulį, o sužeistasis staiga nutilo, bedugnėmis tuščiomis akimis susmuko ant kelių ir nebejudėdamas pakrito veidu į perraustą žemę. Zepas, jau nubėgęs į priekį dvidešimt metrų, išganingos draugo mirties nebeišvydo. Jo mintys tartum išnyko, jį netikėtai užvaldė pirmykštis troškimas išgyventi. Mirtis, sužeidimas, baimė neteko reikšmės. Jo tikrovę dabar tesudarė šaudyti, užtaisyti, šokti į priekį, rasti priedangą, kaip plėšrūnui dairytis, kur priešininkas, jo taikinys. Jis pasikeitė. Naivus jaunas vyras per kelias šėlstančio mūšio valandas virto landseriu, maža to, kariu pirmine šio žodžio reikšme. Baimės, kraujo ir mirties mišinys tapo narkotiku, vienu metu ir svaiginančiu, ir slegiančiu, nes ne tik ženklino asmens žmogiškojo nekaltumo pabaigą, bet ir nušlavė gyvenimo ateitį bei viltį. Žudymo amatą jam primetė, tačiau, likimo valia, jis jį įvaldė tobulai.

Zepo skyrius, nesutikdamas pasipriešinimo ir dengiamas jo kulkosvaidžio ugnies, atsargiai slinko priekin krūmynais apaugusia vietove, kai netikėtai iš krūmų už dvidešimt metrų prapliupo smarki ugnis. Pervertas pistoleto-kulkosvaidžio serijos, netaręs nė žodžio, krito vienas jėgeris. Zepas nedelsdamas atsakė ugnimi, tuo metu nesužeisti jėgeriai metėsi priedangon. Pasitelkę rankines granatas, jėgeriai pasipriešinimą nuslopino ir, ugnimi dengdami vienas kitą, stūmėsi prie priešininko, kuris pranyko taip staiga, tarsi būtų prarytas žemės. Įsiskverbę į krūmokšnius, prieš meistriškai užmaskuotą įėjimą į štolnę jie aptiko keturis negyvus rusus. Negyvėliai atrodė visiškai išsekę ir apšepę. Toje štolnėje jie tikriausiai laikėsi ne vieną mėnesį. Vidun vedė švieži pėdsakai. Smalsumas ir siaubo žavesys patraukė jėgerius su parengtais ginklais į grėsmingas žiotis. Po kelių minučių, kai juos prarijo žemė, Zepas išgirdo duslius šūvius. Balti kaip lavonai ir akivaizdžiai sutrikę jėgeriai netrukus vėl išsvirduliavo į dienos šviesą. Klausinėti laiko neliko, nes ruožą iškart po to atakavo rusų kuopa, ir kautynių sūkurys jėgerius vėl įtraukė. Negailestingos grumtynės truko iki dvidešimt antros valandos, kai ėmė temti. Zepui atrodė stebuklas, kad jis tą dieną, priešingai nei daugybė kovos draugų, išliko sveikas. Jo kuopą atitraukė į ryto atakos išeities pozicijas. Dėl nepakankamai įvertinto rusų pasipriešinimo rytojaus ataką teko parengti iš pagrindų naujaip. Naktį abi pusės pertvarkinėjo savo pajėgas, todėl kautynės kelias valandas nurimo ir jėgeriams. Per pertrauką pasirūpinta mažesniais paeiti pajėgiančiųjų sužeidimais, atsigabenta šaudmenų ir maisto. Griaužiant duonos kriaukšles, kabinant iš žuvies konservų skardinių ir rūkant cigaretes, trumpais pokalbiais apžvelgti svarbiausi dienos įvykiai. Tik dabar Zepui atsirado proga išgyvenusių kovos draugų pasiteirauti, kas nutiko

štolnėje. Kapotais sakiniais, vis dar kaustomi neįveikto siaubo, abu gyvi išlikę jėgeriai papasakojo apie vieną iš protu nesuvokiamų įvykių, kurių kare galiausiai susikaupia daug.

Blausioje štolnės šviesoje atsargiai slinkdami į priekį, vyrai už kokių penkiasdešimties metrų atsidūrė menkai žvakių apšviestoje oloje, kurioje tvyrojo nežmoniškas dvokas. Kažkiek laiko praslinko, kol akys priprato prie prieblandos ir išryškėjo visa baisybė. Viename kampe tupėjo du pabėgę rusai, išsekę ir vienas prie kito baimingai prisiglaudę. Prieš juos ant šaudmenų dėžių gulėjo dviejų rūpestingai supjaustytų žmonių kūnų likučiai, kad išsilaikytų, akivaizdžiai parūkyti virš ugnies. Kitame kampe greta išmatų kėpsojo pradėję pūti viduriai ir nugriaužti kaulai. Vienas šiek tiek rusiškai mokėjęs jėgeris, purtomas šleikštulio, abiejų įsibaiminusių rusų paklausė, kas čia nutiko.

Anie pranešė, kad, rusams traukiantis, vyresnybė juos kartu su trisdešimt penkiais vyrais šioje štolnėje paliko, griežtai įsakiusi nepastebimai laikyti šią poziciją iki rusų kontratakos. Tačiau ši užtruko kelis mėnesius, o atsargos greitai išseko. Politrukas žiūrėjo, kad įsakymo būtų griežtai laikomasi. Tarp kareivių galiausiai ėmus gausėti balsų, siūlančių iš pozicijos pasitraukti, politrukas, kad pagąsdintų, šūviais į sprandą šaltakraujiškai nušovė du jauniausius, šešiolikos metų, kareivius ir, atstatęs ginklą, paliepė nužudytuosius išdarinėti, supjaustyti ir kūno dalis parūkyti virš ugnies. Jis privertė kareivius pasidalyti nužudytųjų kepenis ir suvalgyti žalias. Kitomis savaitėmis maitintasi, be kita ko, ir nusikaltusiųjų mėsa. Apie maištą negalėjo būti nė kalbos, nes jų seržantas ir kiti du puskarininkiai politinį karininką palaikė ir ginklus laikė užrakintus dėžėse. Netrukus nužudytieji buvo suvalgyti, tada politrukas be gailesčio nušovė dar vieną jauną kareivį. Po kelių dienų virš štolnės nusirito rusų ataka, privertusi grupę vėl išnirti į lauką. Jėgeriui verčiant, vienas landseris, suimtas šleikštulio, pradėjo vemti. Vos atgavęs kvapą, jis suriko: „Jūs bjaurūs šunsnukiai" ir nuspaudė MP 40 nuleistuką. Apimti panikos, abu rusai netikėdami žiūrėjo į skyles savo kūnuose. Purslotas kraujas gargaliuodamas pliūptelėjo iš pravirų, nebylių burnų, ir, jų iškankintiems kūnams paskutinį kartą trūktelėjus, gyvybė juos paliko. „Greičiau iš čia lauk, vaikinai", – riktelėjo skyriaus vadas, ir visi kuo skubiau pasišalino iš apokaliptinės vietos. Išnirę į dienos šviesą, jėgeriai godžiai traukė šviežią orą, nors ta diena ir jiems reiškė nežinomą likimą.

Patyrusiems landseriams tai tik epizodas, o Zepas jautėsi užtvindytas perdėm gausių sukrečiančių įspūdžių, vaizdų į žmogaus būties bedugnes ir asmeninių egzistencinių išgyvenimų. Ir kartu tai tik nekalta pradžia, palyginti su tuo, kas laukė ateityje. Tačiau giliaprasmėms mintims vietos

nebuvo. Savo teisių reikalavo miegas ir alkis, o poilsiui liko tik kelios valandos. Sovietų pasipriešinimą pagaliau pavyko palaužti po keturių dienų, palaikant pritrauktai artilerijai ir šturmo pabūklams. Rusų užimtos žemės kraštelis atsikovotas šešių šimtų penkiasdešimties vokiečių kareivių gyvybių kaina.

Po šių penkių dienų Zepas neteko paskutinių jaunatviško naivumo likučių. Kruvinų kautynių išgyvenimai įrėžė veide raukšles. Rimti bruožai pasendino jį dešimčia metų. Zepo kuopoje teliko dvidešimt vyrų. Iš jo skyriaus išgyveno tik jis ir puskarininkis. Zepas prarado laiko, baimės, gailesčio jausmą. Jis tapo stumdomas įvykių ir nenutrūkstamame kovos, alkio, troškulio ir pervargimo verpete genamas vien pirmykščio instinkto išgyventi.

ANTRAS SKYRIUS

Liepos 22-ąją pavyko atsiimti buvusią pagrindinę vokiečių kovos liniją. Rusai kovėsi su neviltin puolusiųjų drąsa. Puikiai užsimaskavę, jie dažnai laikydavosi nepaprastos ugnies drausmės. Ugnį atidengdavo tik priešininkui priartėjus mažiau nei per penkiasdešimt metrų. Tad kone kiekvienas šūvis būdavo taiklus. Jėgerių gretas skausmingai retino pirmiausia rusų snaiperiai.

Alerbergeris vis geriau suvokė, kad jis, kulkosvaidininkas, labiau negu kiti yra mirtininkas. Strateginė kulkosvaidžio reikšmė neišvengiamai versdavo energingai stengtis išvesti kulkosvaidininkus iš rikiuotės sunkiaisiais pėstininkų ginklais, kaip antai minosvaidžiais ir pėstininkų pabūklais, o judriose kautynėse – pirmiausia pasitelkiant snaiperius. Todėl kulkosvaidininkų nuostoliai būdavo neproporcingai dideli. Jau po kelių dienų fronte jam tapo aišku, kad galimybė išgyventi esmiškai priklauso nuo to, ar pavyks persikvalifikuoti.

Penktąją mūšio dieną sprogusio sviedinio skeveldra dusliai kirto į kairę ranką. Sužeidimą su stebinamai šaltu fatalizmu sutiko kaip neišvengiamybę. Stebėtina, kad žaizdos net neskaudėjo, ji nedaug kraujavo. Mechaniškai patikrino, ar ranka juda, ir nusiramino. Paleido iš rankų kulkosvaidį, praplėšė tvarsčio paketą ir, padedamas kovos draugo, greitai apvyniojo marle rankos minkštime žiojinčią žaizdą. Vos sutvarsčius, tas iškart sušuko:

– Zepai, ten priekyje, jie artinasi, šauk, šauk!

Tik po kelių valandų, kuopos likučius atitraukus iš kovos linijos ir gavus šiek tiek atsikvėpti, jis pajuto skausmą. Surinkimo vietoje, kuri kartu buvo ir aprūpinimo taškas, pirmąją pagalbą sužeistiesiems teikė gydytojas su keliais sanitarais. Tvarstymo stotis įsikūrė šiek tiek nuošaliau nuo pulko vadavietės stovėjusioje nedidelėje valstiečio troboje šiaudų stogu. Zepas be emocijų fiksavo dejonių, verkšlenimo, pavienių šauksmų ir sudraskytos mėsos kvapo sklidiną aplinką. Vienas iš sanitarų pasirodančius sužeistuosius skirstė pagal sužeidimo sunkumą. Vieną visai jauną kareivį įnešė palapinsiaustėje. Žemiau berniokiško veido, iš kurio lūpų sklido dejonė: „Negaliu judėti, o Dieve, negaliu judėti“, tartum marionetė, be gyvybės ženklų tabalavo kūnas. Sanitarijos feldfebelis pakėlė iš priešakio sveiką viršutinę liemens dalį. Tarp menčių žiojėjo dviejų plaštakų dydžio skylė, iš kurios kaip balti dantys blykčiojo šonkaulių ir stuburo nuolaužos. Jis atsargiai vėl nuleido kareivį į palapinsiaustę.

Operuota dažnai po atviru dangumi

– Tam nebepadėsit, vaikinai. Kai toks sužeidimas, mirtis yra malonė. Nuneškit jį pašiūrėn pas kunigą.

Ten keliaudavo beviltiški atvejai. Čia kančių aiškiai priveiktas karo kapelionas narsiai stengėsi padrąsinti mirties paženklintuosius.

Zepo žaizda įvertinta kaip menka, todėl jam teko stoti į eilę, judančią prie sanitarijos feldfebelio, kuris įgudusia ranka žaizdas išvalydavo ir susiūdavo. Šalia jo sėdėjo feldfebelis, dešinį dilbį parišęs nosine ir pagaliu. Jo atskirta plaštaka kadaravo ant paskutinių sausgyslių. Apimtas šoko, jis nekrustelėdamas spoksojo priešais save. Tik po trijų valandų atėjo Zepo eilė. Netaręs nė žodžio, feldfebelis nuėmė tvarstį, apžiūrėjo, ar žaizdoje nėra svetimkūnių, ir išvalė ją sulfonamido tirpalu. Tvirtas sanitarijos grandinis stvėrė Zepui už rankos ir atsuko jam nugarą taip, kad užstojo žaizdą. Feldfebelis nedelsdamas be nuskausminamųjų mikliai ir labai įgudusiai apipjaustė žaizdos kraštus ir ją susiuvo. Laikydamas ranką tarsi geležiniu čiuptuvu, grandinis patarė:

– Nesidrovėdamas rėk, tai prablaško.

Dabar, kai įtampa atlėgo ir savitvarda susilpnėjo, jis pajuto skausmą visu smarkumu. Savo šauksmu pagaliau išliejo nežmoniškus paskutinių dienų išgyvenimus.

Sužeidimas reikalavo kelių dienų ramybės, todėl su keliais panašiai sužeistais kovos draugais jį keturiolikai dienų perkėlė į pulko gurguolę, kad žaizda galėtų sugyti atliekant nesunkius pagalbinius darbus. Tuo metu visiškai nukraujavęs pulkas buvo atitrauktas atgal į Vorošilovską,

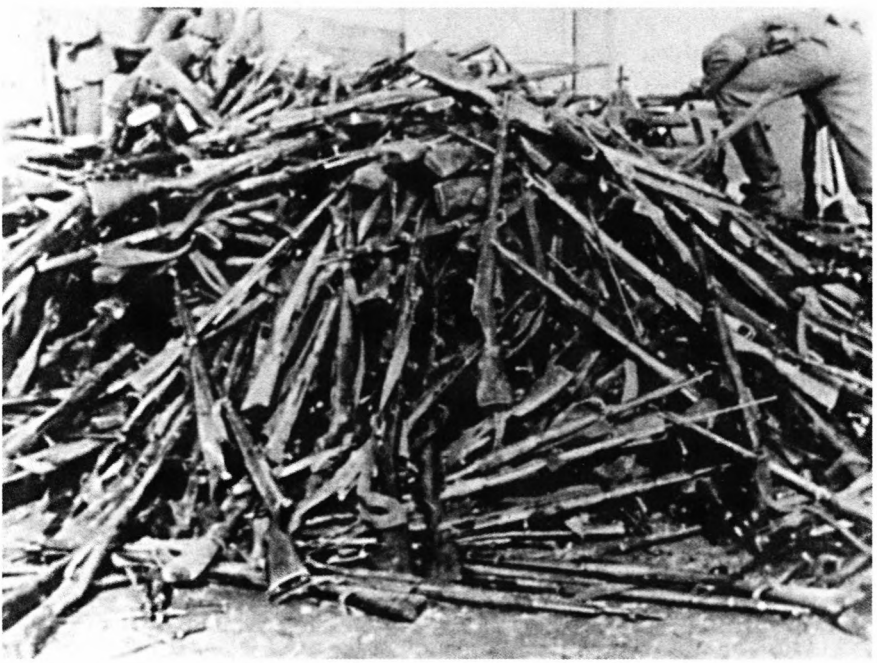

Rusiškų trofėjinių ginklų krūva

Mosino-Nagano 91/30 modelio rusiškas snaiperinis šautuvas su keturiskart didinančiu optiniu taikikliu PU. Tokį šautuvą naudojo Zepas

kad būtų atnaujintas personalas ir ekipuotė. Zepą, mokytą stalių, paskyrė padėti pulko ginklininkui. Jam teko užduotis rūšiuoti užgrobtus ginklus, o, žaizdai apgijus, remontuoti pažeistų vokiškų karabinų buožes.

Santykinai saugiame ir ramiame ruože apmąstant savo kareivišką dalią, Zepui nuosekliai subrendo tvirta nuostata pirma pasitaikiusia proga pamėginti išvengti tolesnių kulkosvaidžio šaulio pareigų.

Tikriausiai likimo valia tarp surūšiuotinų ginklų pasitaikė vienintelis iš jo kuopos trofėjų rusiškas snaiperinis šautuvas, jau kelias savaites tampomas kartu ir neatiduotas į užnugario grobio surinkimo taškus. Pulko ginklininko Zepas iškart pasiteiravo, ar iš šio šautuvo galėtų pasimokyti šaudyti. Rusiškų šaudmenų buvo pakankamai, o ginklininkas pranašingai pareiškė:

– Parodyk, ką gali. Galbūt esi snaiperis iš prigimties. Mums reikia vaikinų, galinčių gerai įkrėsti ivanams. Pats puikiai supranti, kaip jų snaiperiai apkartina mums gyvenimą.

Dar tą patį vakarą jis pradėjo šaudymo pratybas. Jau po kelių dienų šaudė taikliai. Jo šaudymo menas ginklininkui padarė įspūdį. Zepas, regis, be vargo pataikydavo į degtukų dėžutę už šimto metrų ir medinę amunicijos dėžę penkiems šimtams karabino šovinių už trijų šimtų metrų; pastarosios dangčio plotas buvo 30 x 30 cm.

Keturiolika dienų pralėkė greitai, žaizda gerai sugijo, ir Zepui teko grįžti kuopą. Atsisveikindamas ginklininkas atidavė jam rusišką šautuvą su optiniu taikikliu.

– Zepai, pakalbėjau su tavo Seniu (landseriai taip vadindavo kuopos vadą) ir papasakojau jam, kaip šaudai. Jis neprieštarauja, kad išbandytum laimę būdamas snaiperiu. Taigi, berniuk, parodyk ivanams, iš kur kojos dygsta.

1943 m. pirmosiomis rugpjūčio dienomis Zepas parkako į kuopą su snaiperiniu šautuvu po pažastimi. Prisistačius špysui, jam be jokių formalumų buvo įteiktas juodas sužeistojo ženklelis su tai patvirtinančiu dokumentu.

– Alerbergeri, tik nemanykit, kad viskas jau už kalnų. Tai tik pirmas įspūdis. Laikykit užpakalį priplojęs prie žolės, ypač dabar, kai esate snaiperis. Keliaukit ir duokit ivanams į kailį.

Fronte vyravo santykinė ramybė, kovos veiksmai apsiribojo nedidelėmis artilerijos dvikovomis ir žvalgybos patrulių susišaudymais. Tačiau neapsakomai vargino rusų snaiperiai. Pasirodyti iš už priedangos būdavo pavojinga, o ir jie, nepaisant visuotinio atsargumo, vis susirasdavo taikinį. Zepo kuopos vadas puikiai suvokė savo snaiperių privalumus ir apgailestavo dėl jų stygiaus. Paprastai būdavo kitaip. Daugelis karininkų laikė snaiperius negarbingais bei klastingais kovotojais ir jais bjaurėdavosi. Vienas 3-iosios kalnų divizijos karininkas šią nuostatą taip gana vaizdžiai suformulavo savo atsiminimuose.

„Galbūt jis buvo vienas iš šaulių, brėkštant rytui ar prieš sutemstant išropojančių laukan, tyliai gulinčių ir, kaip katė prie pelės urvo, pro optinį taikiklį tykančių, kol iš priešo šaulių apkaso išsikiš petys, galva – bent akimirką, ir to bus gana. Tyloje nuaidėjo šūvis. Iš lėtai mėšlungiškai susigniaužiančios plaštakos iškrito tuščia konservų skardinė. Gamtos reikalas kainavo gyvybę. Argi tai kova?"

Paaiškinsime.

Įsitvirtinusiems kareiviams gamtos reikalą atlikti keblu. Higienos sumetimais ribotos judėjimo erdvės nevalia prikrauti išmatų. Dėl šios priežasties jau po kelių dienų fronte landseriai susiprasdavo saugoti tuščias konservų skardines, kad jas panaudotų, taip sakant, kaip kempingo tualetus. Nusilengvinus dvokas ir niurnantys draugai, savaime suprantama, versdavo išmatomis greitai atsikratyti. Energingai sviesdamas per apkaso kraštą, iš baimės apsitaškyti „kvapniomis" liekanomis neįgudęs kartais per daug kilstelėdavo. Geras snaiperis beatodairiškai išnaudodavo tokią progą.

Tačiau šio karininko parašytos eilutės galiausiai veidmainiškos. Mat karas nebūna nei etiškas, nei didvyriškas. Naudojant maksimalų smurtą, mirties, suluošinimo ir sugriovimų kaina siekiama politinio tikslo. Visiškai jokio skirtumo, ar žūti nuo snaiperio kulkos, ar būti sudraskytam minosvaidžio minos. O iškilus trapiai garbingumo problemai, tikrai nežinia, kas kovoje garbingesnis ir narsesnis, – karininkas, dėl strateginio tikslo, asmeninio pripažinimo ar iš taktinio neišmanymo paguldantis, pavyzdžiui, visą savo kuopą, ar snaiperis, kovojantis, tiesa, „klastingai", bet

labai veiksmingai ir išstatantis save į labai didelį pavojų. Tai, kad įgūdžiais ir protu jis savo likimą kontroliuoja labiau negu, pavyzdžiui, kulkosvaidininkas, vyresnybės planuojamas kaip taktinis elementas iš anksto numatant jo veiksmus, nėra tinkamas pagrindas priekaištauti.

Praktinė karyba iš principo negali būti etiška. Pastangos kareivio elgesį įsprausti į etinę sistemą galiausiai yra makulatūra ir netikęs mėginimas sistemišką ir planingą priešininko fizinį naikinimą pridengti skylėtu abejotino pateisinimo apsiaustu.

Užuot reiškinį dangsčius moraline migla, verčiau atvirai žvelgti į jį kaip į žmogišką tikrovę. Palaikant visiems socialinės bendruomenės sluoksniams, karą privalu valdyti ir neleisti jam patekti į nekontroliuojamas institucionalizuotų geruolių ir dešiniųjų bei kairiųjų demagogų rankas. Pareiga ir valia gintis yra nepamainomas demokratijos dėmuo. Juk gąsdinančioje dabartyje kaip niekada galioja principas: *Si vis pacem, para bellum* – jei nori taikos, ruoškis karui.

Zepas bet kuriuo atveju atsikratė mirtininko, kulkosvaidžio šaulio, posto. Dabar tapo tiesiogiai pavaldus kuopos vadui. Kadangi kovos veiksmai šiuo metu iš esmės apsiribojo pozicijų apsauga, šis naujajam snaiperiui leido laisvai medžioti kuopos ruože. Zepas instinktyviai elgėsi teisingai ir jau pirmą dieną apėjo tranšėjas, kamantinėdamas kovos draugus, ką jie priešais save pastebėję. Visi sutikdavo jį palengvėjimo atodūsiais.

– Pagaliau bent vienas snaiperis, parodyk jiems, Zepai.

Vienos kulkosvaidžio grandies vadas pačiupo jį už rankovės ir įsitempė į prakasą. Pro apsaugai ant tranšėjos krašto vienas ant kito sukrautų medžių kamienų plyšį jis parodė į rusų pozicijas ir paaiškino:

– Ten priešakyje jau kelias dienas įsitaisęs ivanų snaiperis. Šaudo į bet ką. Pažiūrėk, net katiliukas, kurį iškišome iš tranšėjos, su skyle. Ar negalėtum nupurtyti jo mums nuo sprando?

TREČIAS SKYRIUS

Aštuoniskart didinančiu žiūronu, kuopos vado nurodymu įteikto už ginklus ir prietaisus atsakingo puskarininkio, Zepas įdėmiai stebėjo pro plyšį tarp medžių kamienų, tačiau negalėjo aptikti nieko įtartina. Todėl pasiūlė, jam neišleidžiant iš akių rusų pozicijos, virš tranšėjos iškišti suvyniotą palapinsiaustę su kariška kepure ant jos. Rusų snaiperis tikriausiai buvo dar gana nepatyręs, nes, kepurei vos kyštelėjus virš krašto, nedelsdamas šovė. Iš malkų rietuvės tarsi vėjo dvelktelėjimą Zepas išvydo blykstelint šūvio liepsnelę. Dabar, kai žinojo, kur guli rusas, silpnas linzės blykčiojimas net išdavė optinio taikiklio objektyvą. Jau per šią pirmą užduotį Zepas išsiskyrė instinktyvia nuovoka, būtina snaiperiui kovos veiksmuose. Mat iškart gerai išmoko pirmą išgyvenimo pamoką: niekada nešauti į patikimai nenustatytą taikinį, laisvai medžiojant iš pozicijos paleisti tik vieną šūvį, paskui poziciją nedelsiant pakeisti arba pasislėpti joje nuo priešo akių.

Jo priešininkas, priešingai, savo pozicijoje pasiliko, tykodamas naujo taikinio. Pražūtinga klaida, už kurią jam teks sumokėti gyvybe. Už medžių kamienų kaip atramą Zepas pasidėjo suvyniotą palapinsiaustę. Atsargiai iškišo šautuvo vamzdžio žiotis pro stebėjimo plyšį. Pasinaudoti optiniu taikikliu neleido per maža anga. Rusas gulėjo už kokių devyniasdešimties metrų, tad Zepas galėjo, o šiuo atveju ir buvo priverstas normaliai taikytis per taikiklio išpjovą ir kryptuką.

Staiga jį apėmė nervingas jaudulys. Kovos draugai laukė itin taiklaus šūvio, o jam nelauktai iškilo užduotis pirmąkart gyvenime sąmoningai ir „kryptingai" nužudyti žmogų. Persmelkė abejonė, ryklė išdžiūvo, gerklę staiga kažkas tarsi suveržė. Širdis padūkusiai daužėsi, taikydamasis pastebėjo, jog visas virpa. Jautėsi suparalyžiuotas ir nepajėgus nuspausti nuleistuką, todėl, kad susitvardytų, turėjo trumpam stabtelėti ir giliai pakvėpuoti. Jo draugai, kupini vilčių, aplink lūkuriavo. Jis vėl prisidėjo šautuvą prie peties, rūpestingai nusitaikė ir vėl delsė.

– Na, kas gi tau dabar, nudėk jį, – išgirdo iš tolo sakant vieną kovos draugą.

Staiga įtampa išsisklaidė. Tartum sapne jo pirštas ant nuleistuko ėmė nevalingai tiksliai judėti. Pasiekęs nuspaudimo tašką, Zepas giliai įkvėpė, sulaikė orą ir spūstelėjo. Pokštelėjo šūvis, prieš žiotis kilstelėjusios dulkės užstojo vaizdą. Bet vienas kovos draugas, stebėjęs kitame apkase, šūktelėjo:

– Pataikei, žmogau, tiesiai į dvyliktuką, tam kalės vaikui galas.

Žaibo greitumu tranšėjomis nuvilnijo žinia, kad rusų snaiperis nudėtas. Staiga prapliupo kulkosvaidžiai, supokšėjo karabinai, kažkas suriko:

„Atakon!" Priblokšti tokių veiksmų ir atplūstančių vokiečių, rusai iš priekin išsikišusių tranšėjų galvotrūkčiais pasitraukė į pagrindinę kovos liniją. Nesutikdami pasipriešinimo, jėgeriai, tarp jų ir Zepas, šturmavo paliktas rusų pozicijas. Jis ir jo pirmo snaiperiško šūvio liudininkai, žinoma, troško pamatyti rezultatą ir nubėgo tiesiai prie malkų rietuvės, po kuria turėjo gulėti priešininkas. Šis po ja buvo išsikasęs įdubą, joje dabar dryksojo negyvas kūnas. Matėsi tik pėdos, šalia jų per apkaso kraštą tekėjo kruvinas upeliūkštis. Greitai pagriebę už blauzdų, du jėgeriai ištraukė kūną iš pozicijos. Dabar atsivėrė mirtino sužeidimo mastas. Nugarą dengė kruvina smegenų ir kaulų nuolaužų maišalynė, pakaušyje žiojėjo kumščio dydžio skylė, pro ją galėjai matyti kulkos slėgio bangos iššluotą kaukolę. Prie tokių vaizdų jau pripratę landseriai atvertė žuvusį rusą ant nugaros ir išvydo negyvą tikriausiai šešiolikmečio veidą – Zepo kulka jam pataikė į dešinę akį.

– Paklojai švariai, broleli, ir kone iš šimto metrų naudodamasis paprastu taikikliu. Tikrai turi talentą, Zepai, – pakomentavo vienas jėgeris.

Kupinas pasididžiavimo bei siaubo ir kamuojamas sąžinės balso, Zepas pažvelgė į auką. Netikėtai jam užsmaugė gerklę, jis turėjo nusivemti. Mėšlungiškai žiaukčiodamas, įgudusiu judesiu čiurkštelėjo tolyn nuo savęs kareiviškos duonos, miežių kavos ir konservuotų sardinių mišinį. Tačiau dėl viešai parodyto silpnumo kylanti gėda nesuvešėjo. Mat kovos draugai į jo tariamą nesusivaldymą reagavo ramiai ir supratingai. Vienas puskarininkis, pusantros galvos aukštesnis už Zepą, vešliais šviesiai rausvais ūsais, šelmiškomis raukšlelėmis aplink mėlynas akis ir tikriausiai dešimčia metų vyresnis, paguodė jį ryškia Šiaurės Vokietijos tarme:

– Neturėtum, seni, gėdytis, taip jau yra nutikę kiekvienam iš mūsų. Tiesiog tai reikia pereiti. Geriau švariai nusivemti negu pridirbti į kelnes. Tokiems atvejams tėtukas visada turi šį tą stipresnio.

Jis išsitraukė sidabro spalvos spindinčią gertuvę degtinės ir ištiesė Zepui.

Pirmas nukautasis trofėjiniu rusišku šautuvu su optiniu taikikliu

– Štai gurkštelėk rimčiau, tai išlygins rūpesčio raukšles. Tik neprivaryk vidun vėmalų. Kitaip tuos makaronus sugrūsiu už apykaklės.

Dėkingas Zepas gerokai trūktelėjo. Grąžinant puskarininkiui gertuvę, toptelėjo: „Tas atrodo kaip vikingas, trūksta tik ragų ant šalmo." Jis nusišypsojo pagalvodamas apie vikingą tarp kalnų jėgerių. Tačiau laiko svarstymams ir asmeniškiems jautrumams neliko. Mat rusų tranšėjose tebeieškant ko nors naudinga, sovietai perėjo į kontrataką ir tai, kas laimėta, buvo prarasta. Po valandos visi vėl tūnojo ankstesnėse savo vietose. Tačiau Zepas išlaikė snaiperio egzaminą, ir kovos draugai pozicijose paskleidė istoriją apie jo šūvį. Tad jis sulaukė daugiau susižavėjimo negu atstūmimo ir tai padėjo įveikti abejones tuo, ką buvo nuveikęs.

Zepas išmoko antrą pamoką: karas yra negailestinga žudymo ir žūties sistema. Kautynėse priešininko atjautimas galiausiai yra savižudybė, nes kiekvienas priešininkas, kurio nenužudai, kitą akimirką gali nužudyti tave. Galimybė išgyventi juo didesnė, juo tavo kaip kareivio elgesys su priešininku nuoseklesnis ir beatodairiškesnis.

Šiam principui jis liko nepajudinamai ištikimas iki karo pabaigos. Kai tik, laikydamas pirštą ant nuleistuko, optinio taikiklio kryžiuje pagaudavo priešininką, šio likimas tapdavo nulemtas – be išimties.

Tą pačią dieną Zepui pavyko nudėti dar du rusus. Jaunatviškai didžiuodamasis, kišeniniu peiliu šautuvo buožėje įrėžė nedideles įrantas. Šio ritualo laikėsi, kol turėjo rusišką šautuvą su optiniu taikikliu. Tik tragiška vieno draugo žūtis po metų privertė šio savižudiško įpročio atsisakyti. Dar tą pačią dieną špysas (kareivių žargonu – kuopos feldfebelis) atkreipė jo dėmesį, kad apie sėkmingus šūvius jis turįs pranešti kuopos štabui visąlaik nurodydamas liudytoją iš puskarininkių ar karininkų luomo. Tačiau skaičiuotini tik taiklūs šūviai, paleisti ne atakos ar gynybinių pozicinių kautynių metu. Jis taip pat privaląs vesti sąsiuvinėlį, kuriame surašytini taiklūs šūviai, iš jų kiekvienas turi būti patvirtintas karininko ar puskarininkio. Už dešimtį patvirtintų taiklių šūvių būdavo įteikiama ant kairės rankovės prisiūtina dešimties centimetrų ilgio ir centimetro pločio sidabrinė juostelė, kokią ant apykaklės dėvėdavo puskarininkiai. Tačiau patvirtinti taiklius šūvius dažnai būdavo keblu. Kai kurie viršininkai pavydėdavo kareiviams sėkmės ir atsisakydavo pasirašyti. Pirmiausia artilerijos stebėtojai, dažnai jauni, kario idealizmo sklidini karininkai, savus snaiperius laikydavo, kaip minėjome, „klastingais pasalūnais" ir, rodydami jiems neslepiamą antipatiją, atsisakydavo pasirašyti. Štai kodėl snaiperiai ir artilerijos stebėtojai retai kada sutardavo. Institucinę antipatiją pakurstydavo dar ir tai, kad snaiperiai iš artilerijos priešakinių stebėtojų mėgdavo nudžiauti geros ekipuotės – švarkų, antklodžių ir

palapinsiausčių. Šioje decentralizuoto apsirūpinimo karininkų ekipuotės objektais srityje Zepas tapo tikru meistru.

Per kitas keturiolika dienų jis iš viso paleido dvidešimt septynis taiklius šūvius. Jo nauja užduotis netrukus virto rutina. Jį, nepatyrusį naujoką, tikrai lydėjo laimė. Mat rusų snaiperiai, nieko nenutuokdami apie jo nepatyrimą, jo vengė. Kuopos laikomas fronto ruožas, be to, liko santykinai ramus. Tai suteikė Zepui galimybę kaupti patyrimą ir mokytis iš klaidų. Tokio privalumo daugelis nepatyrusių snaiperių neturėdavo ir už savo klaidas labai greitai neišvengiamai sumokėdavo gyvybe.

Tačiau 1943 m. rugpjūčio 18-ąją lengvų kovų metas baigėsi. Jau prieš kelias dienas rusai ėmė apšaudyti stipriau. Vėliau jie perėjo į didžiulį puolimą visu Doneco fronto ilgiu. Rusai atakavo turėdami triuškinamą persvarą ir prasiveržė. Jėgeriams teko palikti savo pozicijas. Dabar, ginantis, išryškėjo didžiulė taktinė gero snaiperio reikšmė. Tik kelias savaites fronte prabuvęs Zepas jau išsiskyrė patyrusio landserio stojiška ramybe ir šaltakraujiškumu. Net kritinėmis mūšio akimirkomis išlikdavo ramus ir kaudavosi kupinas įkvėpimo ir lydimas laimės. Tokio gebėjimo faktiškai neįmanoma išsiugdyti nei teoriškai, nei geruose apmokymuose. Kareiviška prigimtis pasireiškia tik neišvengiamoje kovos tikrovėje mokėjimu sutramdyti asmeninę baimę ir prigimtinius refleksus sprukti.

3-ioji kalnų divizija pradėjo sistemingai, bet tvarkingai trauktis prie Dniepro. Trisdešimt trimis visavertėmis divizijomis, toli pranokstančiomis dešimtį daug personalo ir atsargų netekusių priešininko divizijų, rusai šturmavo vokiečių pozicijas. Čia devyniasdešimčiai kareivių tekdavo ginti kilometrą fronto linijos. Spragoms užtaisyti užnugario ir tiekimo junginiai buvo paversti pėstininkais ir mesti tiesiai į fronto liniją. Nebeliko nei į gilumą išdėstytų pajėgų, nei rezervų. Fronto pralaužimas turėtų tiesioginių ir itin pavojingų padarinių. 3-ioji kalnų divizija dalyvavo karščiausiose kautynėse prie Zaporožės, kur rusai mėgino prasiveržti ir vokiečius suimti į gniaužtus dviem smūgio pleištais. 144-ojo kalnų pulko jėgeriai, strategiškai svarbiame taške grumdamiesi su dešimt kartų pranašesniu priešininku, savo pasipriešinimo liniją išlaikė ir leido kitiems junginiams tvarkingai atsitraukti bei įrengti naują sulaikomąją liniją. Kaitaliodama pagrindines smūgio kryptis, sovietų ofenzyva truko ištisas savaites. Rugsėjo pradžioje anksti prasidėjusio rudens nepaliaujami lietūs pavertė kelius ir gatves nepravažiuojamu dumblynu ligi kelių. Nuolatinis miego stygius, aprūpinimo maistu bei šaudmenimis problemos ir nenutrūkstamos kautynės pareikalavo iš jėgerių paskutinių fizinių jėgų. Tipiška kovinė padėtis, per visą likusį karo laikotarpį tapsianti standartinė.

144-ojo pulko 7-oji kuopa gavo įsakymą pridengti pulko atsitraukimą. Kad sustabdytų motorizuotą rusų žygiavimą pirmyn, šešiasdešimt jėgerių įsitvirtino viename kaime, stovėjusiame strategiškai svarbioje kryžkelėje. Priešo žvalgyba gana greitai nustatė, kad jėgerių nedaug. Paskui sekę sovietų junginiai jėgerius apsupo, kad iki vieno sunaikintų. 7-osios kuopos likučius sudarė mūšiuose užgrūdinti landseriai, kuriems karas buvo tapęs rutina. Gerai įsitvirtinusiems, jiems pavyko taiklia ugnimi rusus laikyti per atstumą. Nedidelėmis netektimis jėgeriai apkasuose atlaikė net apšaudymą iš prieštankinių pabūklų ir tankų. Tokiose kautynėse kaip šios išmuša snaiperio valanda. Šūvis po šūvio Zepas nenumaldomai pataikydavo į taikinį iki trijų šimtų metrų. Išnirdavęs visuose kritiniuose mūšio taškuose, jis kone šimtu procentu taiklia ugnimi priversdavo priešininką pereiti į gynybą. Tiesiog neįtikėtinai šaltakraujiškai, neklystamai siųsdavo mirtinas kulkas į atakuojančių rusų gretas. Tokiomis žūtbūtinės kovos sąlygomis esminis privalumas būdavo palaužti priešininko kovos dvasią. Todėl patyręs snaiperis siekdavo ne tiek mirtinai nukauti, bet kuo daugiau priešininkų išvesti iš rikiuotės skausmingais šūviais į liemenį. Priešininko karius demoralizuodavo ir atakos polėkį slopindavo ne tik kautynių įkarštyje daug didesnis pataikymo koeficientas dėl tankios ugnies, bet ir nežmoniški sunkiai sužeistų kovos draugų šauksmai. Tokiuose susirėmimuose, kai tekdavo grumtis su daug gausesnėmis atakuojančiųjų vilnimis, Zepas ištobulino asmeninę taktiką. Jis palaukdavo, kol gilumoje susiformuodavo trys ar keturios atakuojančiųjų vilnys. Tada labai greita šūvių seka stengdavosi sužeisti į pilvą kuo daugiau abiejų paskutinių vilnių karių. Kylantys sunkiai sužeistųjų klyksmai ir tai, kad ataka užnugaryje gęsta, staigiai sutrikdydavo priešakines kovojančiųjų gretas. Ataka pradėdavo springti. Tada Zepas imdavo į nagą priešakinius atakuotojus. Priešininkus, priartėjusius mažiau negu per penkiasdešimt metrų, visomis išgalėmis stengdavosi nudėti mirtinais šūviais į galvą ar širdį, siekdamas nedelsiant pakirsti jų gebėjimą kautis. O tuos, kurie laikėsi toliau negu penkiasdešimt metrų, paskui apšaudydavo į liemenį, kad būtų kuo daugiau sunkiai sužeistųjų. Priešininkams sprunkant, sužeistuosius nežmoniškai klykti labiausiai priversdavo šūviai į inkstus. Tokiomis mūšio sąlygomis Zepas per kelias minutes dažnai nudėdavo per dvidešimt priešo karių, tačiau jie į sąskaitą įtraukiami nebūdavo.

Sąveikaudamas su kovos draugais, šitaip jis nedidelei kovos grupei padėjo išgyventi dvi dienas. Tačiau, norėdamas išvengti gresiančio neabejotino sunaikinimo, sutirpęs gynėjų būrelis turėjo skubiai atsitraukti. Antrą naktį per dar temstant iškovotą pralaužą kuopa, pasiėmusi trylika sužeistųjų, ištrūko. Kol auštant pavyko pasiekti naują kovos liniją, būtent snaiperis vertė persekiotojus laikytis pagarbaus atstumo. Po tokio

Baimė ir nežmoniški vargai giliai įsirėžė į jaunus kalnų jėgerių iš Mitenvaldo veidus...

pasakojimo neabejotinai vėl kils klausimas dėl tokios kovos etiškumo ir kareiviško garbingumo. Tačiau nežaboto pirmykščio smurto verpete vienintelis elgesio kriterijus būna troškimas išsaugoti savo ir artimiausių kovos draugų gyvybę.

Pasiekę pagrindinę kovos liniją, jėgeriai užtarnautos ramybės nesulaukė. Brėkštant naujai dienai, rusai vėl atakavo, tiesa, santūriau, bet priversdami sutelkti visas jėgas. Šįkart jėgerių link žlegsėdami pajudėjo trys pėstininkų remiami tankai. Zepas tarp kovos draugų įsirengė gilią poziciją, kurioje tikėjosi išlikti kuo ilgiau nepastebėtas. Savo naujas, improvizuotas pozicijas landseriai, kiek įmanoma geriau, užmaskavo, kad įkandin tankų slenkantiems rusams ugnimi smogtų kuo netikėčiau. Nežinodamas padėties, priešininkas stūmėsi lėtai.

Sovietų pėstininkai, kiek išgali, laikėsi palengva priekin riedančių tankų priedangoje. Pastaruosius nuo vokiečių pozicijų dabar teskyrė šimtas penkiasdešimt metrų. Staiga priešakinis tankas trūktelėjęs sustojo. Bokštas dūgzdamas ėmė suktis, vesdamas patranką išilgai vokiečių linijų. Tačiau pačios pozicijos veikiausiai liko dar neaptiktos. Bokštas liovėsi judėjęs ir po kelių sekundžių jo liukas atsidarė. Zepas jau laikė šautuvą šaudymo padėtyje, optinį taikiklį nukreipęs į liuko dangtį. Iš angos per dvi plaštakas išlindo galva, prie akių atsirado žiūronai. Šautuvas buvo prišaudytas šimto dvidešimties metrų nuotoliui. Kilstelėjus dviem centimetrais aukščiau, šūvis turėtų būti taiklus. Pataikyti šioje situacijoje tiesiog privalu, mat pokštelėjimas sykiu reikštų kautynių pradžią. Zepas padelsė kelias sekundes, tada jam staiga toptelėjo mintis – juk tas vadovauja tankams ir galbūt visai atakai. Jo iškritimas iš rikiuotės galėtų viską nulemti. Zepas giliai pakvėpavo, susikaupė, ramiu ir tolygiu piršto judesiu nuspaudė nuleistuką. Pokštelėjo šūvis. Pro optinį taikiklį Zepas matė, kaip į atidarytą bokšto dangtį trykštelėjo kraujo srovė ir galva pranyko tanke. Po kelių sekundžių užvirė susišaudymas. Ir iš tiesų – tankai liko stovėti; jie, tiesa, šaudė į vokiečių gynybines linijas, tačiau daug žalos nepadarė. Netrukus jų varikliai suriaumojo, ir trys plieno milžinai atsitraukė. Zepas tikriausiai spėjo teisingai. Rusų atakai dabar akivaizdžiai trūko vadovaujančios rankos. Mat kai priešininkas po geros valandos pakilo mėgindamas vėl pulti, atakai stigo reikiamo polėkio ir ryžtingumo. Vienintelis taiklus šūvis tikrąja šio žodžio prasme nukirto priešo puolimui galvą ir tikriausiai leido jėgeriams tą dieną atsilaikyti.

Rugsėjo 20-ąją ofenzyva pagaliau baigėsi. Vokiečių frontas, per tą laiką gerokai sutrumpėjęs, mažumėlę sutvirtėjo ir 3-iosios kalnų divizijos kovos dvasios dėka sutrukdė priešininkui prasiveržti. 144-asis kalnų jėgerių pulkas šiose nepaprastai aršiose kovose vėl neteko daugiau kaip pusės kareivių. Išsekusių, purvinų, utėlių apipultų, sužeistų ir ligotų kareivių, kurie liko rikiuotėje, veiduose antžmogiškos pastangos, padėtos per praėjusias kovas, įrėžė gilias raukšles. Ciniška nacionalsocialistų propaganda pateikdavo tai kaip didvyriškus plieno ugnyje nukaldintų Rytų fronto kovotojų veidus.

Zepas mūšius stebėtinai atlaikė nesužeistas. Tačiau jį kamavo utėlės, landserių meiliai vadinamos „maišų žiurkėmis“, ir viduriavimas, mat jis, kaip ir daugelis kovos draugų, ištisas dienas maitinosi vien sūdytais agurkais, atrandamais rusų valstiečių namų podėliuose.

Laikiną ramybę divizija išnaudojo naujai gynybos linijai, Votano pozicijai, įrengti. Toje vietoje landserius apėmė keista tėvynės pajauta, nes jie atsidūrė srityje, kur gyveno Volgos vokiečiai, tiesa, rusų iš ten jau seniai

...tačiau nacionalsocialistų propagandos mašina iš to išgaudavo ryžtingą fronto kareivį, kuriam kova buvo tapusi užduotimi

deportuoti. Dailiuose kaimeliuose ir miesteliuose, kaip antai Heidelberge, Tyfenbrune ir Rozenberge, su tvarkingais paliktais namais, kuriuose indai tebestovėjo spintose ir kurie atrodė taip, tarsi savininkai gali grįžti kiekvieną akimirką, pozicijas įsirenginėjo suvokdami, kad po kelių dienų

ar savaičių visa tai nušluos viską griaunanti karo audra. Kareivius prislėgdavo keisti grėsmės tėvynei jausmai – pranašingi to, kas nutiks, ženklai?

Raudonajai armijai kaupiant jėgas naujai ofenzyvai, 144-asis kalnų jėgerių pulkas netoli Gendelbergo buvo kažkiek, tačiau nepakankamai, papildytas grįžtančiųjų iš atostogų ir pasveikusiųjų. Lūkesčių toli gražu neatitiko ir aprūpinimas ginklais bei šaudmenimis. Juo svarbiau dabar tapo pulko pozicijos ruože nustatyti, kokiose vietose labiausiai lauktina priešo atakos, ir teisingai paskirstyti savo ribotas pajėgas. Ne mažiau svarbu buvo drąsiomis smogiamųjų grupių operacijomis paslėpti nuo priešininko savo silpnumą. Dabar Zepas rytą ir vakarą nuolatos medžiodavo priešais savo linijas, ieškodamas rusų patrulių, juos netikėtais bei taikliais šūviais laikydamas toliau nuo vokiečių gynybinių pozicijų, praretindamas, o sutrikusius likusius gyvus nugindamas atgal į savas pozicijas.

Įprastinis žvalgybos patrulis ieškodavo priešo pozicijų ir paprastai būdavo nepasiruošęs susidurti su vienui vienu snaiperiu toli ligi priešininko linijų. Sąlytis su priešo snaiperiu žvalgybos patrulį tai vienur, tai kitur užklupdavo kaip žaibas iš giedro dangaus. Todėl Zepui dažnai pavykdavo nudėti kelis žvalgybos patrulio karius, kol šie susiorientuodavo, susirasdavo priedangą ar pasitraukdavo į saugų nuotolį.

Brėkštant nuostabiai gražiam vėlyvo rugsėjo rytui, gerai užsimaskavęs Zepas gulėjo ant nedidelės, mišku apaugusios kalvos viršūnės ir stebėjo maždaug už tūkstančio metrų įsitaisiusią artilerijos poziciją, kai iš nedidelio miškelio už šimto penkiasdešimties metrų priešais jį netikėtai į proskyną išniro rusų žvalgybos patrulis. Vadovaujama jaunučio leitenanto, grupė per tankia vorele aiškiai nerūpestingai žingsniavo ankstyvo ryto saulėje. Įgudusiai tvardydamasis, kad neišsiduotų, Zepas prispaudė savo šautuvą su optiniu taikikliu prie peties ir su nuostaba stebėjo patyrimo stoką liudijantį žvalgybos patrulio elgesį. Kaip paprastai, optinio taikiklio kryžių užvedęs ant karininko, jis susižavėjęs konstatavo, kad tas veikiausiai kilęs iš aukštų rusų politinių sluoksnių. Labai neįprastai dėvėjo pagal užsakymą siūtą uniformą iš brangios medžiagos ir puikius geriausios odos aulinius batus. Pakerėtas ir laikydamas pirštą ant nuleistuko, Zepas pamatė, kaip leitenantas, užkliuvęs už medžio šaknies, staiga pargriuvo. Atleidęs jau bespaudžiamą pirštą, stebėjo, kaip rusų karininkas atsistojo ir iš kišenės išsitraukė baltutėlę nosinę nėriniuotais kraštais pirštams ir uniformai valyti. Zepui, jau kelias savaites besimurkdančiam kasdienėje beatodairiškoje kovoje dėl išgyvenimo ir aptekusiam nešvara, dvokiančiam bei apipultam parazitų, į akis krito situacijos anachroniškumas, iš jos sklindantis absurdiškas juokingumo ir taikumo mišinys. Tačiau kare vietos sentimentalumui nėra. Pagailėti žvalgybos patrulio reikštų į

tiesioginį pavojų išstatyti save ir savo kovos draugus. Leitenantui nosinę rūpestingai išskleidžiant, sulankstant ir vėl įsidedant į kišenę, optinio taikiklio kryžius nenumaldomai atsidūrė ant jo uniforminio švarko kairės viršutinės kišenės. Situacija, įskaitant artimą žudymo aktą, skleidė magišką liguistą žavesį. Mirtis, regis, virto stilizuotu ritualu, supoetinta savavališka praeinamybe, jau japonų samurajų kultūroje bušido srityje pakylėta ligi „meno" lygio.

Kupinas keistoko lengvumo, Zepas tą akimirką vėl nuspaudė nuleistuką – pirma iki nuspaudimo taško ir paskui, viduje šypsodamasis, iki galo.

Pokštelėjimui suardžius ryto tylą, jaunasis karininkas, apimtas siaubo, pažvelgė į krūtinėje atsiradusią skylę, iš kurios šovė nedidelis kraujo fontanas. Kareiviams garsiai šūkaujant ir pasipylus į šalis, jis be garso susmuko ant kelių, jau tuščiomis akimis dar kartą pažvelgė į ryto dangų ir negyvas šonu nuvirto į krūmus. Dviem kareiviams sumokėjus gyvybe už mėginimą paimti jo kūną, kiti liko už saugių priedangų ir pasitraukė tiksliai nenustatę snaiperio pozicijos. Tačiau Zepas žinojo, kad ši vieta nebesaugi, ir pasirūpino kuo skubiau kaip vaiduoklis pranykti pomiškyje.

Per tokias žvalgybines iškylas ir medžiokles priešais pagrindinę kovos liniją jis pastebėjo, kad priešininkas telkia vis daugiau jėgų. Jo ir kitų snaiperių pranešimai buvo svarbūs akmenėliai vokiečių artimosios žvalgybos dėlionėje: jai pavyko lokalizuoti būsimos atakos pagrindinį tašką. 1943 m. rugsėjo 26-ąją, aštuntą valandą ryto, šimtai ugnies tvyksnių nutvieskė rytinį horizontą demoniškai trūkčiojančia šviesa. Prie vokiečių pozicijų artėjantis griausmas ir kauksmas išaugo iki kurtinančio fono. Po sekundės tarp landserių, regis, atsivėrė pragaro bedugnė. Kone vienu smūgiu ant jų ištiško šimtų pabūklų ir Stalino vargonų atsiųstas krovinys. Oras dūzgė nuo skeveldrų ir viršun trykštančios žemės, parako dujos ir dulkės apsunkino kvėpavimą. Pirma sprogimų banga išmušė landserius iš ankstesnės tvardomos įtampos. Kiekvieną apėmė plika baimė. Kad save suvaldytum, prireikė didžiausių pastangų. Po pirmos sprogimų bangos pasigirdo nervus tąsantys sužeistųjų ir suluošintųjų pagalbos šauksmai. Jėgeriai kuo giliau susigūžė savo pozicijose ir apkasuose. Vieni murmėjo ar klykė maldas, kiti davė tylius įžadus, treti, kiek išgali, stengėsi sutrukdyti į isteriją puolusiems kareiviams palikti priedangą teikiančius apkasus. Minutės virto valandomis.

Žemė virpėjo nuo duslių trenksmų ir sprogimų. Oras virto troškiu purvo, parako dujų ir metalo dulkių mišiniu, kone uždusinusiu kareivius. Zepas jautėsi bejėgis kaip kūdikis ir mėšlungiškai nagais kabinosi į savo apkaso žemę. Nevaldomai be paliovos kalbėjo „Tėve mūsų", protarpiais šaukdamasis dieviškosios pagalbos šį pragarą išgyventi.

– Šūdas, šūdas, kodėl aš, Dieve, leisk man iš čia ištrūkti, padėk man, padėk man, Tėve mūsų, kuris esi danguje!..

Staiga milžiniškas sprogimas visiškai čia pat, nors ausys ir buvo užkimštos, atėmė klausą ir orientaciją. Kartu su žemės srautu per apkaso kraštą jo link skriejo didžiulis tamsus šešėlis. Zepas instinktyviai įtraukė galvą ir susigūžė dar labiau. Tas „kažkas" dusliai tekštelėjo priešais jį į purvą. Apimtas šiurpaus siaubo, jis ūmiai atšoko. Tai buvo kovos draugo iš kaimyninio apkaso garuojantys likučiai. Liemuo be galūnių, krūtinė, kaklas ir veidas skeveldrų suniokoti į kruviną trūkčiojančią amorfinę masę. Tačiau iš lūpų, stebėtinai nepaliestų, gomuriniu garsu, tarsi iš kito pasaulio, ima veržtis dejonės ir žodžiai:

– Kas man atsitiko, kodėl staiga taip aptemo, kodėl nebejaučiu savo kūno?

Sutrupinti žastų ir šlaunų galiukai bejėgiškai trūkčiojo.

– Pagalbos, padėkit man, – maldaujamai gargaliavo jis.

Zepas puolė į paniką. Kone isteriškai spaudėsi į apkaso sieną, kad tik neprisiliestų prie suluošinto kūno. Paralyžiuotas, negebantis pajudėti spoksojo į apokaliptinę sceną. Mirštantysis pradėjo rėkti:

– Aš aklas, aaaaa, aklas, aaaaa, kur mano rankos, aaaaa!

Liemuo trūkčiodamas vartėsi purve. Zepas manė išprotėsiąs. Staiga pradėjo drebėti kaip epušės lapas. Mintyse tiktai šaukė: „O, Dieve, leisk jam numirti, prakeikimas, prakeikimas, leisk jam numirti, kodėl jis nemiršta!" Mirštantysis paskutinėmis pastangomis neįtikėtinai garsiai suklykė: „aaaaaaaaaa" ir staiga nutilo, sudraskytas, kadaise buvęs žmogiškas apvalkalas mėšlungiškai sustingo. Kovos draugas išsivadavo iš kančių. Kelias minutes Zepas dar kiūtojo įbedęs žvilgsnį prieš save kaip užhipnotizuotas ir stengėsi nusiraminti. Nesuvokė, kas vyko aplink, negirdėjo, kaip į pragariškų garsų foną įsiliejo tankų, patrankų ir sunkiųjų minosvaidžių šūviai. Netrukus turėjo prasidėti pėstininkų ataka. Kaip prasidėjo, lygiai taip staiga uraganinė ugnis po pusvalandžio, landseriui atrodančio amžinybe, liovėsi. Dabar pasigirdo garsėjantis rusų tankų vikšrų žlegsėjimas, į kurį įsimaišė daugiabalsis puolančių pėstininkų „ura". Jėgeriai akimoju atsipeikėjo iš stingulio. Sanitarai rūpinosi sužeistaisiais, lengvai sužeisti ir nekliudyti landseriai iškišo savo ginklus per apkasų kraštą ir atsakė į rusų ugnį. Zepui tiesiog palengvėjo gavus galimybę išleisti savo susitvenkusį jaudulį. Padūkusiai ir nepaisydamas pavojaus metėsi į kovą, trokšdamas leisti ištrūkti laukan jame dygstančiai beprotybei. Tai buvo kaip išsilaisvinimas.

Vėl išmušė snaiperio valanda. Šūvis po šūvio jo kulkos neklystamai susirasdavo taikinį atakuojančiųjų gretose. Virė nuožmus mūšis, fronto

linijos suiro. Zepo šautuvo vamzdis taip įkaito, kad tepalas nuo rūdžių tarp vamzdžio ir lovelio ištirpo ir tekėjo jam per pirštus. Aplink sproginėjo sviediniai, ore švilpavo skeveldros. Jis instinktyviai keisdavo pozicijas, šokinėdamas iš pozicijos į poziciją skubiai susirinkdavo negyvų rusų šaudmenis, stengdamasis neprarasti ryšio su savo šutve.

Rusų ofenzyvos, kuria siekta prasilaužti prie žemutinio Dniepro, bendra strateginė visuma paprastam kareiviui liko nežinoma. Jam visa susiaurėjo iki pirmykštės kovos dėl išgyvenimo. Aštuonias dienas siautė mūšis, gynybai ir kontratakoms nuolat keičiant vienai kitą. Kuopos ir pulkai nepapildomi tirpo. Tvarstymo stotyse dieną naktį vykdavo operacijos. Nenutrūkstama vora sanitarai tempdavo pilnus audinių likučių ir amputuotų kūno dalių kibirus į atliekų duobes už operacijų palapinių. Šimtai dejuojančių, šaukiančių ir mirštančių kareivių laukdavo pagalbos. Sanitarai negailestingai atrinkdavo beviltiškus atvejus. Jei likimas nelaimėliams nusišypsodavo, jie galėdavo užgesti morfijaus svaigulyje. Tačiau didžiumą jų galiausiai per ankstyva ir beprasmiška mirtis nusinešdavo vienišus ir kenčiančius baisius skausmus. Daug sunkiai sužeistųjų, neturinčių jokios vilties išgyventi, jei kildavo pavojus patekti priešams į rankas, dar mūšio lauke iš gailesčio nušaudavo kovos draugai.

Mūšio lauką apgaubė parako, prakaito, kraujo, baimės ir mirties kvapas. Jis neišdildomai įsispaudė į kareivių jusles. Zepas, aštuoniolikmetis jaunuolis, kaip ir daugelis kitų jo bendraamžių, tokioje aplinkoje prarado gyvenimišką nekaltumą ir nerūpestingumą. Priverstas pardavinėjo savo gyvenimą kuo brangiau ir kartu išsiugdė nepaprastą profesionalumą. Nesuskysdavo, kai kiti puldavo į paniką. Savo ginklu kaip chirurginiu įrankiu naudojosi mirtinai tiksliai. Pirmykštė kovos pajauta primetė jam gynybos, priedangos ir atakos ritmą. Išsiskyrė reikalingu bebaimiškumu sužeidimo ir mirties akivaizdoje, vadinamu ir drąsa, lygiai kaip neperprantama ir būtina laime. Būtent pastarąja galima paaiškinti, kodėl kai kurie kareiviai, regis, lieka apsaugoti nuo mirties ir sužeidimo. Zepas priklausė jų kategorijai. Nors visada sukinėdavosi mūšio sūkuryje, išgyveno.

Spalio 4–5 d. kovos atlėgo, ir tai davė nukraujavusioms bei pervargusioms pajėgoms keletą dienų greitosiomis persitvarkyti.

KETVIRTAS SKYRIUS

Jau 1943 m. spalio 9-ąją Raudonoji armija su dvidešimtkarte persvara vėl metėsi prieš išlikusią 3-iosios kalnų divizijos saujelę. Dešimtą valandą ryto prasidėjo privaloma keturių šimtų artilerijos baterijų ir dviejų šimtų dvidešimties Stalino vargonų parengiamoji artilerijos ugnis – iššaunant daugiau negu penkiolika tūkstančių sprogimų per valandą. Divizija vėl paskendo nervus ardančiame bejėgiškumo siaube. Apšaudymui pasibaigus, jėgeriai tartum vaiduokliai išniro iš siera garuojančios ir perraustos savo pozicijų žemės. Jie gynė savo kailį su pasmerktųjų drąsa. Būtent dabar atsiskleidė, kad tikrasis kareivis išauga tik iš savitvardos, karinės patirties, ištvermės ir pasiryžimo primesti savo valią.

Ataka jų link ritosi tarytum potvynio banga. Atrodė, kad Rusijos kareivių ištekliai neišsemiami. Vermachto junginiams dėl nepakankamo papildymo vis labiau tirpstant, priešininko ginkluotųjų pajėgų vis gausėjo. Japonams sutelkus dėmesį į Ramiojo vandenyno pietus, sovietai daug pajėgų galėjo atitraukti iš Sibiro ir perkelti į Vakarų frontą. Be to, jie be apribojimų rekrūtuodavo visus vyrus nuo keturiolikos iki šešiasdešimties metų. Daugelis tokiu „ura" metodu sudarytų junginių laikyti gryna patrankų mėsa. Vyrus įkišdavo į uniformines milines, po kuriomis jie tebedėvėdavo savo civilinius drabužius, ir per dvi dienas apmokydavo naudotis rankiniais šaunamaisiais ginklais. Jų mobilizacija ir surikiavimas vykdavo taip skubotai, kad ne kiekvienam užtekdavo ginklų. Apskaičiavus per ataką numatomus nuostolius, šautuvus ar pistoletus-kulkosvaidžius į rankas gaudavo tik pirmosios atakuojančiųjų vilnys. Įkandin sekantys kareiviai turėdavo kilti iš pozicijų be ginklų ir per ataką veržiamiesi pirmyn paimti juos iš kritusiųjų. Šių pražudyti skirtų kareivių baimę žūti rusų vadovybė persverdavo dar didesne kontrolės organų keliama baime. Į mūšį kareivius negailestingai varydavo už jų nugaros stovintys NKVD daliniai. Zepas pirmą kartą išvydo, kaip rusai atakos metu be gailesčio nudėdavo tuos, kurie atsisakydavo pulti ar išsigąsdavo, o kitus nepermaldaujamai gindavo į vokiečių gynybinę ugnį. Į vokiečių pozicijas dužo viena atakuojančiųjų vilnis po kitos. Sutelkta ugnimi jėgeriai rusų kareivius guldė pradalgėmis. Radosi sunkiai nusakomi mūšio laukai. Priešais vokiečių pozicijas išdygo pylimai negyvų ir sunkiai sužeistų rusų.

Įkandin slenkantiems atakuojantiesiems tekdavo ropštis per savo kritusius kovos draugus, jie taip pat naudodavosi jais kaip priedanga nuo kulkų. Užtvara iš vienas ant kito suvirtusių negyvėlių išaugo tokia aukšta,

Ištisas dienas jėgeriai atmušinėjo atakuojančius rusų pėstininkus. Prieš pozicijas gulėjo nesuskaičiuojama daugybė žuvusiųjų ir sužeistųjų. Po kelių valandų šiuos kūnus traiškė tankų T-34 vikšrai

kad rusų ataka užsikirto. Ją vėl išjudinti turėjo tankai, be atodairos į sužeistus saviškius važiuodami per vienas ant kito gulinčius kūnus. Vargšų kūnai pertrūkdavo garsiai šliurpsėdami. Po nepermaldaujamai malančiais T-34 vikšrais kaulai traškėdavo kaip sausos malkos. Krūvomis suvirtusių sumaitotų kūnų vaizdas nenusakomame dejonių ir baimės klyksmų fone pranoko viską, ką gali pakelti žmogus. Kova peraugo į beprotybę. Jėgeriai grūmėsi kaip padūkę, kad nuo tokio vaizdo neišeitų iš proto. Kai priešininkams pasibaigdavo šoviniai, jie vienas ant kito mesdavosi durtuvais ir kastuvėliais. Pagaliau vakarop tūžmingas jėgerių priešinimasis rusų ataką pakirto.

Zepas buvo tiesiogiai pavaldus kuopos vadui ir vis atsidurdavo karščiausiuose mūšio taškuose. Dažnai nuotolis nuo priešininko taip sumažėdavo, kad po kelių taiklių šūvių jis padėdavo šautuvą į šalį ir į rankas paimdavo MP 40, kurį tokiomis mūšio sąlygomis visada nešiodavosi ant nugaros. Šiose problemiškose situacijose fronto linijos iširdavo nugrimzdamos į artimą kovą. Mat mažesniu negu trisdešimties metrų nuotoliu šautuvą su optiniu taikikliu galėjai panaudoti tik ribotai: optikos akiratis pernelyg susiaurėdavo, kad būtų įmanoma greitai surasti taikinį. Atviras

taikiklis po optiniu taikikliu greitai taikinio paieškai irgi netiko, nes dėl optikos laikiklio virš jo akiračio sektorius tapdavo per mažas. Tokios kovos sąlygos snaiperiui keldavo perdėm didelę įtampą. Jis privalėdavo nepamesti savo snaiperinio šautuvo ir kartu išstatydavo save į ypatingą pavojų būti identifikuotas. Tai nutikus individuali kovinė apkrova padidėdavo, nes priešininkas ugnį pirmiausia sutelkdavo į atpažintus snaiperius.

Vakarop kautynės atlėgo, tačiau įtampa toliau kovoti įstengiančių jėgerių nepaliko, nes buvo akivaizdu, kad rusai tik persigrupuoja ir bet kurią akimirką vėl gali pulti. Iki kitos atakos išties liko kelios valandos. Ši rutuliojosi gerokai santūriau, todėl priešininką pavyko išlaikyti per atstumą. Taikliais tolimais šūviais snaiperiai prie to esmingai prisidėjo.

Naktį iš 1943 m. spalio 10-osios į 11-ąją ruože priešais Zepo poziciją rusų ugnis staiga nutrūko. Po kelių minučių įsivyravo apgaulinga ramybė. Naudodamasis proga, kuopos vadas greitai apėjo kuopos pozicijas, kad savo ruože susidarytų tikslų vaizdą, kokia yra padėtis. Išsikišusioje sunkiojo kulkosvaidžio pozicijoje jėgeriai pranešė apie keistą judėjimą krūmais apaugusiame jų priešlaukyje. Nedelsiant buvo sudarytas žvalgybos patrulis iš aštuonių patyrusių kareivių. Zepas juos lydėjo kaip apsauga, itin atsargiai slinkdamas už trisdešimties metrų iš šono. Jis nešėsi šautuvą su optiniu taikikliu, landseriai buvo ginkluoti MP ir rankinėmis granatomis. Iki kraštutinumo įtemptais nervais per kelius siekiančią žolę jie prisėlino prie nurodytos vietos. Patrulio vadui ranka davus ženklą, Zepas užėmė gerai užmaskuotą poziciją po vienu krūmų guotu, įrėmė buožę į petį ir ėmė stebėti aplinką pro optinį taikiklį. Už aštuoniasdešimties metrų prieš save neryškiai matė išėjimą iš slėnio lomos. Žvalgybos patrulis prislinko prie lomos krašto. Patrulio vadas atsargiai žvilgtelėjo į lomą ir išvydo maždaug šimto rusų kareivių kovos grupę. Tikriausiai visiškai nepatyrusio politinio karininko vadovaujami pagyvenę vyrai ir paaugliai, kamuojami baimės ir netikrumo prieš būsimus kovos veiksmus, plepėdami ir rūkydami buvo susispaudę arti vienas kito. Patrulio vadas nušliaužė atgal ir savo vyrus informavo rankų ženklais. Vienas iš jų nuslinkęs prie Zepo pranešė, jog patrulis, nors ir smarkiai nusileisdamas kiekybiškai, vos praaušus rusus apšaudys. Tikėtina, kad netikėtai užklupti rusai instinktyviai puls prie lomos išėjimo, kur juos ugnimi turėtų sutikti Zepas.

Po dviejų valandų horizonte ėmė brėkšti. Daug rusų per tą laiką užmigo, keli sargybiniai irgi stokojo budrumo. Patrulio vadui davus ženklą, kiekvienas landseris paėmė po tris rankines granatas su kotais ir jas surišo. Kaip žaibas iš giedro dangaus tarp nieko nenujaučiančių raudonarmiečių staiga sprogo dvidešimt keturios rankinės granatos. Akimoju kilo baisi panika. Sveikieji kaip be galvos lakstė tai šen, tai ten, netvarkingai pleškindami

aplink save bei sužeisdami savo kovos draugus. Sužeistieji, apimti siaubo, klykė. Dabar jėgeriai pakilo ir iš savo automatų-pistoletų atidengė ugnį į sumišusią ir niekieno nevadovaujamą minią. Kaip ir tikėtasi, rusai pasileido prie išėjimo iš lomos, kur pateko tiesiai Zepo taikiklin. Paklusdamas negailestingiems karo įstatymams, šis atliko savo paskirtį. Veikė rutiniškai: nusitaikyti į kūno vidurį, greitai ir tolygiai nuspausti nuleistuką, iš naujo užtaisyti, nusitaikyti, nuspausti. Šūvis po šūvio nenumaldomai surasdavo taikinį. Po kelių minučių penki mirtinai pakirsti priešininkai gulėjo žolėje, likusieji sutrikę stabtelėjo, duodami Zepui laiko pakeisti apkabą. Kai nusikratė stingulio, dar penki mirtinai sužeisti raitėsi ant žemės. Kiti plūstelėjo atgal, vėl patekdami į žvalgybos patrulio MP ir granatų ugnį. Minia lomoje kelias minutes taip pirmyn ir atgal blaškėsi, kol skerdynės baigėsi. Stebėtinai nesužeisti jėgeriai paliko sumaitotų kūnų ir klykiančių sužeistųjų bei mirštančiųjų priverstą mūšio lauką. Žvalgybos patrulis ir snaiperis be garso lyg vaiduokliai pranyko brėkštančio ryto prieblandoje.

Drąsus ir sėkmingas antpuolis praretintai kuopai laimėjo kelias valandas apgaulingos ramybės. Tačiau jau vidudienį ji sulaukė ne mažiau galingo nei anksčiau atsakomojo smūgio. Grumiantis su pasmerktųjų drąsa, jiems vėl pavyko atsilaikyti iki vakaro, kai pradėjus temti ataka žaibiškai nutrūko. Tikėdamiesi blogiausia, jėgeriai įsitempę liko savo pozicijose. Prieš pat vidurnaktį atėjo žinia, kad rusai pralaužė frontą kitoje vietoje ir iš naujo telkia jėgas smūgiui į gilumą. Jėgerius tai laikinai išgelbėjo. Gyvosios jėgos matmeniu jie taip nusilpo, kad dar vieną dieną masinėms atakoms nebūtų atsispyrę. Bado, visiško išsekimo, sužeidimų ir infekcinių ligų kamuojamiems kariams, kad išgyventų, reikėjo bent trumpai atsikvėpti. Ištisomis dienomis jėgeriai maitindavosi tik sūdytais agurkais ir obuoliais, kurių rasdavo rusų valstiečių trobose. Tokio pragariško mišinio neatlaikydavo nė labiausiai užgrūdinti viduriai. Visi viduriavo. Kadangi apie tvarkingą nusilengvinimą, lygiai kaip ir apie apatinių pasikeitimą mūšio sąlygomis negalėjai nė pasvajoti, kiekvienas noras pirstelėti galėdavo baigtis nenumatytais padariniais. Kai kurių landserių kelnėse rutuliodavosi tikros dramos. Išmatų pilnomis kelnėmis dvokiančių kovos draugų apsuptyje imta greitosiomis persigrupuoti.

Atokvėpiui, būtinam miegui, kūno higienai ir jėgoms atgauti pusėtinu maistu teko vos savaitė. Kaip tik kūno higiena buvo ir yra dalykas, kurio vadovybei niekada nevalia nuvertinti.

Ne be priežasties Vermachte per apmokymus ir kareivinių režimu gyvenančiuose junginiuose reguliariai ir iš anksto neįspėjus būdavo kontroliuojama kareivių kūno higiena, įskaitant genitalijų sritį. Nelauktai su keliais sanitarais išdygdavo štabo gydytojas. Kuopa žygiuodavo į valgyklą,

kareiviai ten nusirengdavo ir nuogi išsirikiuodavo. Ypatingą dėmesį gydytojas skirdavo lytiniams organams, ieškodamas pirmųjų lytinių ligų, uždegimų ir mikozių, kylančių dėl nešvaros, požymių. Kadangi murzinas pimpalas galėdavo užtraukti drausminių nuobaudų, prieš patikrinimą kai kurie dar nosine puldavo iki blizgesio poliruoti savo kiaušus.

Kone nenutrūkstamų kovos veiksmų apsunkintos higienos sąlygomis reikėdavo išnaudoti kiekvieną kūno švaros galimybę. Jei jos neatsirasdavo, labai greitai pasipildavo daugybė nemalonių negalavimų, vėliau sukeliančių iš dalies rimtų ligų. Gyvenimą kareiviams vis labiau apkartindavo mikozės ir niežai, utėlės ir furunkulai. Todėl noriai naudotasi progomis nusiprausti ir atsikratyti utėlių. Landseriai, vienas kitam ir savo drabužiuose ieškodavę utėlių ir kitokių parazitų, atrodydavo kone idiliškai. Du ar trys šventiškai sėdėdavo, viduryje pasistatę žvakę, virš kurios viela būdavo pritvirtintas batų tepalo dėžutės dangtelis. Žvakė skardinį dangtelį įkaitindavo kaip židinio plokštę. Pagauti kenkėjai čirkšdami išleisdavo kvapą ant žėruojančio pagrindo landseriams tai palydint pergalingais komentarais.

Tačiau jau po kelių dienų, spalio 10-ąją, vos spėjus įsirengti varganas pozicijas, įgėrius vėl užklupo galinga rusų ofenzyva, iš naujo įtraukusi pulką į negailestingos kovos dėl išgyvenimo sūkurį. Nepaisant pavienių aiškių gynybinių sėkmių ir puolamųjų atsakomųjų smūgių, rusų persvara nuosekliai darė savo, versdama atiduoti vis daugiau teritorijos. Vokiečių fronto linija, labai nesistemiškai įlenkiama, neapžvelgiamai išsikraipė. Galiausiai nebeliko nei priešakinių linijų, nei užnugario. Ryšiai tarp vokiečių pajėgų

Reta momentinė nuotrauka

sutrūkinėjo. Bendra karinė padėtis liko neaiški, ir kiekvienas dalinys grūmėsi vienas. Susidarė psichologiškai nepaprastai labili situacija. Nežmoniška mūšio įtampa, lydima baimės būti atkirstam nuo savų pajėgų, kėlė didžiulį panikos pavojų. Tačiau neprotingas ir nekontroliuojamas bėgimas bet kuriuo atveju būtų baigęsis destruktyvia katastrofa, nes priešininkas tada nevaržomas ir nesutikdamas rimtesnio pasipriešinimo būtų galėjęs įsiveržti į chaotiškas gretas ir sunaikinti ištisus dalinius. To padariniai visada būdavo milžiniški žmonių ir karo medžiagos nuostoliai.

Kita vertus, panika kartu yra iš pagrindų žmogiškas dalykas ir reiškia paskutinį, instinkto valdomą mėginimą iš visų išgalių gelbėti didžiausiam pavojui išstatytą gyvybę, tačiau bet kokios organizacijos žlugimo kaina. Kariniam junginiui tai reiškia galą. Realiai pratrūkus kolektyvinei panikai, praktiškai nebėra galimybės užkirsti jai kelią. Gimstant panikai, prireikia kone antžmogiškos valios jėgos jai nepasiduoti ir sutvardyti refleksą bėgti. Po dviejų dienų nepertraukiamai siautusių kautynių, kurias tikrąja šio žodžio prasme vainikavo kapotynės ir durtynės vyras prieš vyrą mosuojant kastuvėliais ir šautuvų buožėmis, jėgerių gretoms vis tirpstant ėmė reikštis pirmieji prasidedančios panikos požymiai. Pavieniai kareiviai, pametę galvas, mėgindavo sprukti rizikuodami būti sudraskyti rusų ugnies. Kitus apimdavo netikėta apatija bei paralyžius ir artimosiose grumtynėse jie faktiškai nebesipriešindavo.

Vos atsiradus pirmiems panikos požymiams vadovaujantis personalas nuo generolo iki puskarininkio turi parodyti asmeninę drąsą ir ypatingą kovos valią. Tiktai vadai priešakinėse linijose, tarp savo kareivių, gali sukliudyti pajėgoms pavojingai pakrikti. Toks elgesys daugeliui 3-iojoje kalnų divizijoje buvo neatskiriama etoso dalis. Tai leido jai iki paskutinės karo dienos išgyventi kaip junginiui ir išlaikyti kovingumą.

Apimtas baimės ir kartu žavesio, Zepas matė, kaip du raudonarmiečiai įsiveržė į kaimyninę poziciją, kurios gynėjams tikriausiai pritrūko šovinių. Į poziciją šokančiam pirmam rusui reflekso valdomas smūgis kastuvėliu perskėlė veidą. Tačiau kitas pasirodė besąs fantastiškas durtynių meistras. Būdamas lankstus lyg katė, atmušė visas likusių šešių landserių atakas. Verdant painioms grumtynėms, Zepas bergždžiai mėgino padėti kovos draugams taikliu šūviu. Taip jis būtų tik dar labiau išstatęs juos į pavojų. Tad buvo priverstas neveikliai stebėti, kaip šie vienas po kito krisdavo nudurti. Jiems nepavyko taip koordinuoti gynybos, kad rusą sustabdytų. Priešingai, ne itin energingai puldami pavieniui, leisdavo šiam paimti viršų. Atrodė, tartum būtų bevališkai pasidavę likimui. Paskutinis jėgeris kaip tik dar įstengė atmušti ruso išpuolį, kai paskutinę sekundę, priešininkui jau smogiant į suakmenėjusį jėgerį, Zepui pasisekė jį šūviu

sustabdyti. Netikėdamas savo akimis, landseris spoksojo į nuo sprogstamosios kulkos ištyškantį veidą. Ant jėgerio veido ir uniformos švirkštelėjo kaulų skeveldros ir audinio draiskalai. Išgąstis ir palengvėjimas nelauktai išsigelbėjus išsirutuliojo į naują postūmį. Įkvėptas troškimo išgyventi, landseris sprintu atidūmė į poziciją, kurioje kovojo Zepas.

Šiame epizode kartu išryškėja ir esminė tinkamumo snaiperio profesijai sąlyga. Snaiperiui daugiau negu praktinių šaudymo įgūdžių reikia ypatingo savitvardos talento, leidžiančio ir, regis, beviltiškose situacijose reaguoti ir veikti tiksliai ir mechaniškai. Karo snaiperiui mūšio lauke svarbu mokėti ne tiek medžioti pavienes aukas, kiek greitai ir tiksliai naudotis šaunamuoju ginklu įprastinių pėstininkų kautynių sąlygomis. Dėl šios priežasties gerais snaiperiais dažniau tapdavo patyrę, o ne šaudymo technikos išmokyti ir teoriškai snaiperiais parengti kareiviai. Jauni snaiperiai, ką tiktai iš kursų ir be fronto patirties, vidutiniškai paleisdavo tik po penkiolika ar dvidešimt šūvių, kol patys krisdavo nuo priešo ugnies. Įsimintiniausios klaidos būdavo pasirinkta netikusi pozicija, be galimybės greitai ir nepastebėtam pasitraukti, baimė aritmiškais vingiais skuosti per priešo minosvaidžių ugnį ir per dažnas šaudymas iš vienos pozicijos. Vos nustatęs, kur yra snaiperis, priešininkas į jį paprastai nukreipdavo sunkiuosius pėstininkijos ginklus. Jei, pavyzdžiui, minosvaidis imdavo šaudyti į jo poziciją, o nematomam saugiai pasitraukti nebūdavo galimybės, belikdavo žaibiškai sprukti iš pozicijos nesislapstant. Snaiperiai tai vadindavo kiškio šuoliu: staiga pašokti ir neprognozuojamai kaitaliojant kryptį kiek įkerta spausti prie artimiausios, prieš užduotį numatytos atsarginės pozicijos. Taip bėgti apšaudomam priešo reikėdavo tvirtos valios ir nervų. Nepatyrę snaiperiai, priešingai, likdavo baimingai gulėti savo pozicijose, kur neišvengiamai sulaukdavo galo.

Nors 3-ioji kalnų divizija grūmėsi narsiai, Raudonajai armijai į pietus nuo divizijos pavyko taip giliai prasiveržti, kad iškilo apsupimo grėsmė. 6-oji armija buvo perskelta pusiau. Norint išvengti sunaikinimo ir surasti naują gynybai tinkamą liniją, beliko nedelsiant trauktis. Naujoji gynybos linija turėjo eiti išilgai Dniepro.

Kaip paprastai, Vyriausioji kariuomenės vadovybė vėl per ilgai delsė su įsakymu ištiesinti frontą. Rusai jau buvo įvarę į vokiečių frontą gilų pleištą ir kaip tik ketino atlikti lemiamą lankstą į šoną. Paskutinę minutę prieš frontui galutinai suirstant, 1943 m. spalio 31-ąją duotas įsakymas trauktis už Dniepro. Tačiau aplink mangano kasyklas netoli Nikopolio liko placdarmas, kuriuo siekta kuo ilgiau laiduoti rūdos gavybą ir išgabenimą. Placdarme, be 3-iosios kalnų divizijos, susitelkė dar aštuonios. Tačiau visi junginiai ir personalo, ir karo medžiagos matmeniu jau buvo sutirpę

Nauji išverčiamieji maskuojamieji kostiumai Nikopolio placdarme

iki ketvirtadalio nominalios galios. Jiems teliko trys savaitės pozicijoms įrengti ir gynybai organizuoti. Pajėgos vėl sulaukė tik kuklių atsargų.

Jos, be kita ko, gavo naujas žiemos uniformas – su vatiniu pamušalu medvilnės kostiumus, kuriuos prireikus galėjai išversti išvirkščius. Viena pusė buvo balta sniego aplinkai, kita išmarginta maskuojamu raštu laikotarpiui be sniego. Tačiau pirmasis džiaugsmas sulaukus šiltų žieminių drabužių greitai išsisklaidė. Plonas dengiamasis sluoksnis labai greitai perplyšdavo. Dėl to lyjant ar tvyrant drėgmei izoliuojantis pamušalas kaipmat prisigerdavo vandens, ir kostiumas ne tik nemaloniai pasunkėdavo, bet ir menkiau saugodavo nuo klimatinių sąlygų poveikio. Paspaudus šalčiui, sustingdavo net drėgnas vatos sluoksnis. Tas pats ištikdavo naujus veltinius. Netrukus iškilo dar viena problema. Susišiaušusioje medžiagoje įvairiausi vabzdžiai rasdavo tiesiog idiliška buveinę ir dabar be vargo išvengdavo savo žmogiškųjų šeimininkų klastingų pinklių. Šiuos kostiumus taip užteršdavo utėlės, kad prasidėjus pavasariui pastarųjų ilgai negalvojant būdavo atsikratoma kartu su audiniais. Kadangi labai didelių dydžių maskuojamieji kostiumai dėvėti ant pilkšvos lauko uniformos, kareiviai nuo mažiausių judesių prakaituodavo, o prakaitui išdžiūti trukdydavo greitai į gniutulus sukrentantis izoliacinis pamušalas. Padarinys – pagausėjusios peršalimo ligos. Pasibaigus šaltajam metų laikui, divizijos atsitraukimo kelią ženklino šimtai išmestų maskuojamųjų kostiumų. Ši nepakartojama

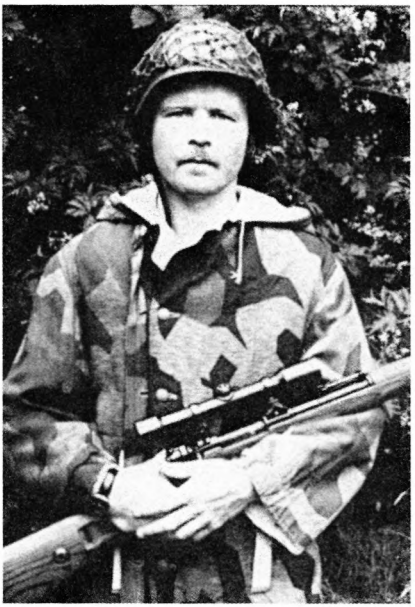

patirtis lėmė, kad 3-ioji kalnų divizija apie vatinius maskuojamuosius kostiumus nieko nebenorėjo girdėti iki pat karo pabaigos. Landseriai daug geriau išsiversdavo su šiltais apatiniais drabužiais, antklodėmis ir palapinsiaustėmis.

1944 m. pavasarį Zepas įkalbėjo pulko siuvėją iš palapinsiaustės pasiūti maskuojamąją palaidinę, paskui jam iš tiesų ilgai tarnavusią. Taip pat pasirūpino gauti lengvą baltą maskuojamąjį kostiumą, kurį buvo galima susukti į nedidelį ritinį ir pasiimti su savimi. Plona medvilnė net sušlapusi netrukdė judėti, nedaug svėrė ir išdžiūdavo lygiai taip greitai, kaip ir marškiniai.

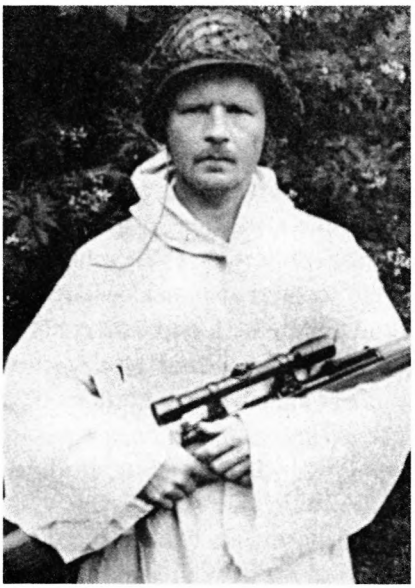

Maskuojamieji drabužiai:
Viršuje: išverčiamasis maskuojamasis kostiumas su pamušalu
Apačioje kairėje: lengva maskuojamoji palaidinė sniego aplinkoje
Apačioje dešinėje: maskuojamoji palaidinė

PENKTAS SKYRIUS

Kovos veiksmai šiuo laikotarpiu apsiribojo smogiamųjų grupių operacijomis ir snaiperių šūviais. Zepas irgi kasdien susiruošdavo į medžioklę netikėtais taikliais šūviais sėti nerimo rusų tranšėjose. Niekieno žemėje tarp tranšėjų stovėjo pamuštas rusų T-34, kurį jis įvertino kaip saugią poziciją. Auštant nepastebėtas palįsdavo po tanku ir visą dieną jo dengiamas pro skylę važiuoklėje galėdavo stebėti ir apšaudyti rusų pozicijas.

Kitaip negu įprasta, pozicija po tanku jis naudojosi jau keturias dienas ir paleido penkis taiklius šūvius. Priešais išsidėstę sovietai neturėjo sunkiųjų ginklų, todėl giliai po plieno milžinu jis jautėsi visiškai saugus ir nusižengė geležinei snaiperių taisyklei nesileisti būti aptiktam. O rusai per tą laiką pasidarė itin atsargūs, ir jam buvo sunkiau surasti taikinį. Tad penktą dieną Zepas nutarė pasiimti su savimi stebėtoją. Pasirinko Balduiną Mozerį (Balduin Moser), tirolietį, su kuriuo susidraugavo prieš kelias savaites. Kai švintant leidosi prie tanko, abu nė iš tolo nenuvokė ateinančių valandų siaubo. Nė vienas nepajuto dvelksmo mirties, tą dieną užantspauduosiančios stebėtojo likimą. Mat Zepas per dažnai šaudė iš tariamai saugios pozicijos. Priešininkas ją vienareikšmiškai identifikavo kaip vienintelę galimą snaiperio vietą priedangos neteikiančiame kraštovaizdyje.

Jozefas Alerbergeris prie tariamai saugios snaiperio pozicijos

Rusų snaiperis tyko saulei tekant jam už nugaros

Kadangi sovietai šiame ruože tą akimirką neturėjo artilerijos, vokiečių snaiperiams ligi tol nieko padaryti negalėjo, ir Zepas po savo tanku jautėsi saugus. Tačiau dabar jam ant kulnų ėmė lipti pavojus – rusų snaiperis, išmanantis amatą ir nepermaldaujamai tykantis savo šanso.

Virš rytinio horizonto suspindo raudonai žėrinti ryto saulė ir pirmaisiais spinduliais apšvietė nykų stepės kraštovaizdį. Zepas ir Balduinas įsitaisę įdėmiai stebėjo priešininko pozicijas ieškodami dar vienos neatsargios aukos, kuri, pavyzdžiui, nieko nenujausdama ir mieguista, kaip paprastai, po gamtinių reikalų nusprendusi atsikratyti konservų skardinės turiniu sušmėžuotų per tranšėjos kraštą. Nuo neaukštai pakilusios saulės ant per toli priekin pasislinkus pakeltų žiūronų objektyvo blykstelėjo mažytis šviesos atšvaitas. Įgudusiam rusų snaiperiui to pakako suprasti, kad pozicijoje kažkas yra.

Savo užmaskuotoje pozicijoje rusas įrėmė šautuvą į petį ir optinį taikiklį nukreipė į pastebėtos šviesos atšvaito vietą. Jis kantriai laukė kito blyksnio. Nepraėjus nė minutei, nuaidėjo jo šūvis. Viena kitą tikriausiai aptiko abi pusės, mat, pridėjęs žiūroną prie akių, Balduinas sušnibždėjo:

– Štai, Zepai, ten priekyje, du pirštai į dešinę greta nedidelio žemės kauburio ju...

Pliaukštelėjus ruso šūviui, iškart pasigirdo zyzesys ir garsas, tarsi kažkas visai greta Zepo būtų suplojęs rankomis. Kraujas ir audinio draiskalai apšvirkštė jam kairę veido pusę. Metęs žvilgsnį į šoną, išvydo apokaliptinę grimasą. Snaiperio kulka, sprogstamoji, šiek tiek nuslydo nuo Balduino žiūronų ir sprogo tiesiai prie burnos. Nutraukė lūpas, priekinius dantis, smakrą ir pusę liežuvio. Paniškai išpūstomis akimis jis spoksojo į Zepą, o iš sudarkytos burnos ertmės šiurpiai gurguliuodamas tryško purslotas kraujas. Po kelių sekundžių tarp jų žemėn ištiško antra kulka. Zepas tučtuojau nuslinko į saugią pozicijos gelmę ir už kojų prisitraukė Balduiną. Iki vakaro sutemų pasišalinti iš pozicijos neįmanoma, priešo snaiperis tikrai nudėtų. Jie buvo pasmerkti neveikliai laukti be jokios galimybės suteikti sužeistajam pagalbą. Matydamas baisią kovos draugo žaizdą, Zepas jautėsi visiškai bejėgis, situacijos įkaitas. Nei tvarstis, nei arterijos užspaudimas nepadės, reikėjo kuo greitesnės profesionalios apmokyto sanitaro pagalbos. Tačiau jos negalėjai tikėtis. Liežuvio likučiai beregint ištino iki vaikiško kamuolio dydžio ir užblokavo oro taką. Zepas mėgino kyštelėti pirštus žaizdon ir brinkstančius audinius paspausti į šalį, bet baigėsi tuo, kad Balduinas ėmė žiaukčioti ir galėjo įtraukti dar mažiau oro. Išgelbėtų tik tubusas ar kvėpavimo takų įpjova. Tad Zepui teko bejėgiškai ir neveikliai stebėti kovos draugo grumtynes su mirtimi. Mirštantysis vis mažiau gaudavo oro, sulig kiekvienu mėšlungišku įkvėpimu į plaučius įsiurbdavo dar daugiau kraujo. Pamažu ėmė dusti. Zepas pamėgino šiek tiek kilstelėti viršutinę kūno dalį. Nežinodamas, ko tvertis, tuščiai vapėjo kažką apie būtinybę laikytis, kad jis išgyvens ir kad netrukus atskubės pagalba. Mirštantysis agonijoje pačiupo Zepo ranką. Stingstančiais pirštais suleido nagus į odą, tačiau Zepas apskritai nieko nejuto. Jam atrodė, jog praslinko kelios valandos, kol Balduinas be galo giliomis ir liūdnomis, plačiai atmerktomis akimis paskutinį kartą pažvelgė tiesiai į jį ir atsisveikindamas keistai santūriai dar kartą spūstelėjo jam rankas. Kūnu nubėgo virpulys, žvilgsnis pagaliau sustingo, o kūnas, išsivadavęs iš kančių, suglebo kovos draugo rankose. Apimtas vidinio stingulio, Zepas spoksojo į negyvėlį savo rankose. Po kelių minučių neįtikėtina įtampa išsikrovė mėšlungiška rauda. Bejėgystė, baimė, įtampa ir ilgalaikis nepaliaujamos kovos, kad išgyventum, stresas prasiveržė nevaldomu kūkčiojimu. Likusią dienos dalį Zepas praleido kaustomas neveiklos, budėdamas prie mirusio draugo. Galva galiausiai pasidarė kaip iššluota, jokių minčių, jokių jausmų, viskas ištekėjo su ašaromis. Pagaliau susitvardė, o dvasia dar labiau sudiržo, tapo dar rūstesnė ir negailestingesnė. Kažkurią šios niekaip pasibaigti nenorinčios dienos po pamušto tanko korpusu akimirką pažvelgęs į mirusį, kuriozišKai konstatavo, kad jis ir Balduinas jau kelias

dienas nesiskutę. Vėlyvojo puberteto pūkelių apjuosta veido žaizda teikė lavonui atstumiančio bjaurumo.

Tokios situacijos dažnai pagimdo absurdiškų minčių. Vis dėlto Zepas pasiryžo jokiu būdu neatrodyti taip bjauriai, jei jį irgi ištiktų toks likimas. Davė sau žodį visada, kai tik turės galimybę, nusiskusti. Šią keistą mintį vartaliojo galvoje visą likusią dieną – taip pat emocinės savisaugos sumetimais. Iki pat karo pabaigos jis iš tikro tvirtai laikėsi savo kosmetinio pasiryžimo niekada nesiskutusiam nežvelgti mirčiai į akis.

Ėmus temti, Zepas ištraukė lavoną iš po tanko ir nakties priedangoje parvilko į poziciją. Glaustai raportavo kuopos vadui ir perdavė jam kritusiojo, kurį paguldė prie sanitarų, atpažinimo ženklą. Kitą rytą su kitu kovos draugu iškasė Balduinui kapą. Stepėje be medžių neatsirado medienos kryžiui, tad jie ant nedidelio žemės kauburio tik padėjo žuvusiojo šalmą ir po nuveikto darbo prie kapo nebyliai susikaupę pastovėjo. Kartu su Balduinu Zepas palaidojo dar vieną savo žmogiškosios nekaltybės dalelę. Viduje sutvirtėjo besąlygiškas pritarimas negailestingiems karo įstatymams.

Dar tą pačią naktį rusų tanko nuolaužos buvo parengtos susprogdinti ir kitos dienos ryte demonstratyviai paleistos į orą. Mat egzistavo paslėptas pavojus, kad rusai, norėdami sunaikinti išsikišusią vokiečių poziciją, pasitelks artileriją. Artilerijos smūgis būtų sukėlęs didelį pavojų ir toliau esančioms pozicijoms. Priemonė tikriausiai pasiteisino, nes priešininkas kurį laiką laikėsi ramiai.

Tačiau jau po kelių dienų per jėgerius ir kapą nusirito kita rusų ofenzyva. Tankų vikšrai išdildė kapo pėdsakus monotoniškame kraštovaizdyje, ir Balduino,

Balduinas Mozeris susimąstęs žvelgia į netikrumo kupiną ateitį

Žuvusio kovos draugo kūną Zepas parvilko į savas pozicijas

lygiai kaip ir dešimčių tūkstančių kitų kareivių, pačioje jaunystėje smurtiškai išplėštų iš gyvenimo, atminimą prarijo begalinės Rusijos platybės ir istorijos anonimiškumas.

1943 m. lapkričio 20-ąją prasidėjo rusų atakos. Tiesa, dar santūrios, todėl gynyba neklibėjo. Nepaisant to, jos reikalavo viso dėmesio ir aukų, toliau silpninusių kovinę galią. Tačiau naktį į lapkričio 25-ąją konkrečiai 144-ojo kalnų jėgerių pulko atkarpoje subrendo rusų puolimas, įtraukiantis pulką į nepermaldaujamą geležies ir kraujo verpetą. 3-iosios kalnų divizijos ruože rusai naktį sutelkė du šimtus tankų ir kelis pėstininkų pulkus. Penkiasdešimt kovos mašinų turėjo mestis į ataką 144-ojo pulko zonoje.

Penktą valandą ryto jėgerius iš lengvo miego pabudino artilerijos ugnies smūgis. Šie instinktyviai susigūžė savo apkasuose, pasirengę bet kurią akimirką stoti į kovą. Uraganinis apšaudymas truko valandą, kiekvienas kiūtojo vienas su savo baime. Skeveldroms aplinkui zyziant, landseriai rausėsi į žemę, murmėjo maldas. Ėmus švisti, ugnis staigiai nutrūko, užleisdama vietą daugybės tankų vikšrų žlegsėjimui ir žviegesiui. Teturint vos kelias kovos su tankais priemones, prireikė visų drąsos išteklių dviejų tankų brigadų ir ant tankų užsodinto gvardijos šaulių korpuso atakai atlaikyti. Kaip ir reikėjo tikėtis, tankai pro 144-ojo pulko pozicijas prasiveržė iš pirmo bandymo. Jėgerių užnugaryje rusų pėstininkai nušoko žemyn. Iškart užvirė karštos artimosios kautynės, greitai persimetusios į

bataliono bei kuopos vadavietes ir giluminius atsparos taškus. Su antra vilnimi atakavo tankai liepsnosvaidžiai. Pragariški padegtųjų klyksmai ir svylančios mėsos kvapas neišdildomai įsispaudė į išgyvenusių jėgerių sielas. Vokiečių pusėje žlugo visos koordinuoto vadovavimo formos. Kiekviena grupė vien savo išgalėmis grūmėsi tikrąja šio žodžio prasme iki paskutinio kraujo lašo. Tą dieną mirtis pasiglemžė šimtus jėgerių, dažnai žiauriausiomis aplinkybėmis. Šiose grumtynėse atsisveikinta ir su paskutiniais karo taisyklių likučiais. Į nelaisvę neimta, į sužeistuosius nekreipta jokio dėmesio.

Artilerijos ugnies volas priminė gamtos jėgas, nuo kurių neįmanoma pabėgti ir kurioms esi bejėgiškai išstatytas, o tankų ataka pareikalaudavo visų savijveikos ir savitvardos išgalių. Kai mirtį nešantis tankų vikšrų žlegsėjimas, sklindantis iš tylos, laikinai stojusios po nutraukto artilerijos apšaudymo, virto spiegesiu, į kurį įsimaišydavo duslūs skeveldrinių sviedinių sprogimai, visos kūno skaidulos įsitempė iki kraštutinumo, o galingas vidinis balsas šaukė bėgti ir gelbėtis. Gyslomis plūstelėjo adrenalinas, raumenys virpėjo iš susijaudinimo, landseriai mechaniškai parengė kovai rankinius šaunamuosius ginklus ir rankines granatas. Rusai dar buvo nutolę per šimtą metrų, kai įsakymas atidengti ugnį leido išsikrauti susikaupusiai įtampai. Dar iš tolo, tankams atriedant, Zepas pro žiūroną stebėjo ant jų užsėdusius pėstininkus, iš ekipuotės ir ginkluotės mėgindamas identifikuoti vadus. Dabar, kiek išgalėdamas greičiau, šūviais į liemenį stengėsi jų kuo daugiau nušluoti nuo tankų. Patyrę kareiviai pavojų suvokdavo, iškart nušokdavo ir pasislėpdavo už vikšrinių mašinų, nors tai lėtino atakos tempą. Jei apimti siaubo likdavo sėdėti, Zepas šaudydavo, kol jų nelikdavo. Galiausiai baigiamąjį šūvį visada paleisdavo į atsarginį degalų baką, įtaisytą ant tanko paskuigalio. Jei šūvis pataikydavo į tinkamą vietą, kuras per ventiliacijos prarėžas imdavo tekėti į variklių skyrių. Ugnis tada kartais plykstelėdavo savaime, ir variklių skyriuje kilęs gaisras tanką paralyžiuodavo. Gelbėdami savo gyvybes, Zepas ir jo kovos draugai pleškino iš visų vamzdžių, kiek įstengė. Tačiau nepaisydama jokių nuostolių, atakuojančių rusų banga nenumaldomai artėjo. Keli prieštankiniai ginklai ir lengvieji minosvaidžiai buvo bejėgiai sustabdyti šį antplūdį. Atstumas tirpo, jau buvo galima įžiūrėti rusų veidus.

Gynėjams pasiutusiai atsišaudant, rusų pėstininkai sustojo per gerą šimtą metrų nuo vokiečių pozicijų. Tačiau dvidešimt tankų Zepo kovos ruože nesustabdomai rausėsi kaskart arčiau jėgerių pozicijų, jų varikliai riaumojo vis grėsmingiau. Jėgeriai paruošė kelis magnetinius kumuliatyvinius užtaisus. Be jų, jie turėjo tik rankinių granatų su kotais ryšulius. Padėjus juos po kovos mašinos vikšrais, kartais pavykdavo sugadinti vikšrą,

ir tankas prarasdavo galimybę manevruoti. Tačiau visos šios gynybinės priemonės versdavo ieškoti sąlyčio su tanku tikrąja šio žodžio prasme. Tik priartėti prie tanko prireikdavo didžiausios savitvardos. Likus vos dešimčiai metrų landserių apkasai atsidurdavo tankų ginklų neapšaudomame plote. Kaip tik tada stodavo metas nedelsiant veikti. Mat jei artėdama pastebėdavo šaulio apkasą, tanko įgula stengdavosi ant jo užvažiuoti ir vietoje sukinėdama tanką užversti jį žemėmis ir ten tūnantį kareivį palaidoti gyvą. Todėl ribotos prieštankinės priemonės būdavo patikimos tik labiausiai patyrusiems ir mūšiuose išbandytiems kareiviams. Kritinė riba, už kurios būtina veikti, buvo peržengta. Dabar kareiviai su magnetiniais užtaisais šliaužė prie tankų, pašokdavo ir mėgindavo sprogstamąsias priemones pritvirtinti prie bokštų, ant variklių skyrių ir tarp ratų. Tačiau tikslą pasiekdavo tik nedaugelis, nes tankus lydintys rusų pėstininkai iš visų jėgų stengėsi vokiečių tankų naikintojams sukliudyti. Tad tarp duslių sprogimų liko stovėti tik penki tankai, o kiti įsiveržė į vokiečių linijas. Išsigandę jėgeriai pasislėpė tranšėjose ir apkasuose.

Spiegiantiems ir žlegsintiems plieno milžinams artėjant, Zepas nejudėdamas tupėjo savo pozicijoje. Ne visiems jėgeriams pavyko suvaldyti virpančius nervus. Vis kuris nors pašokdavo mėgindamas pasprukti nuo grėsmės panišku bėgimu. Tačiau tokius negailestingai pakirsdavo rusų pėstininkų ugnis. Už gerų trisdešimties metrų prieš Zepą vienas landseris puolė kaip be galvos bėgti. Darydamas beprotiškus zigzagus, dūmė prie savo kovos draugų pozicijos. Tačiau pusiaukelėje, rusų kulkosvaidžiui suvarius seriją į kojas, parkrito. Remdamasis alkūnėmis ir vilkdamas sutriuškintas kojas, mėgino ropoti toliau, kai prie jo ėmė žlegsėti T-34. Staiga sužeistasis liko gulėti, tikriausiai taupydamas jėgas paskutiniam bandymui išvengti tanko. Iš paskutiniųjų tvardydamasis leidžia pabaisai priartėti. Tada, likus keliems metrams, iš visų jėgų kuo greičiau pasiridena į šalį. Kaip dažnai būna kare, sunku pasakyti, ar likimas nulėmė, ar rusų vairuotojo intuicija arba apskaičiavimas, bet tankas, tiesiog lyg traukiamas magneto, trūkčiodamas nusekė įkandin sužeistojo, kol tas iš skausmo ir netekęs jėgų sustingo. Vikšras dabar užkabinęs jo kojas žlegsėdamas metalu nenumaldomai įtraukė jas į savo mirtinas girnapuses. Viršutinė landserio kūno dalis šoktelėjo viršun, tarsi jis būtų norėjęs savo metalinį budelį apkabinti. Akimoju galūnės pranyko po plieno milžinu. Ištiktas siaubo, Zepas staiga suvokė, kad šokiruotas kovos draugas neišleido nė garso. Vikšrui pasiekus dubenį, kareivis kaip arklys iššiepia dantis, veidą perkreipia demoniškas, nenutrūkstantis vypsnis, o galva raudonai išbrinksta pasidarydama panaši į melioną. Tada kūnas perplyšta: uniforma, kaulai ir žarnos tanko vikšro sumalami į šiurpų mišinį. Iš vis dar praviros

burnos pliūpteli skaisčiai raudono kraujo. Tada po tanko vikšru pranyksta krūtinė ir galva. Žemėn įspausta, į košę sutrinta, beformė masė netrukus be jokių atminimo žymių sugeriama rusiško liūno.

Visi didžiai nustebo, kad kovos mašinos nesustodamos nuvažiavo toliau ir neįsikišo, kaip būgštauta, į kovos vyksmą gynėjams iš už nugaros. Akivaizdu, kad taip nutiko dėl sutrikusio ryšio su lydinčiais pėstininkais arba dėl to, kad rusai iš anksto nepakankamai įvertino vokiečių pasipriešinimo galią. Tankams už nugaros pranykus, jėgeriai greitai atgavo dvasią ir energingai ėmėsi dabar nebedengiamų atplūstančių rusų pėstininkų.

Baimę keliantys, nekenčiami snaiperiai aptikti galėdavo tikėtis žiauraus elgesio. Dėl šios priežasties prieš kiekvieną laukiamą ataką Zepas pasirūpindavo galimybe prireikus greitai paslėpti šautuvą su optiniu taikikliu. Ir dabar buvo įrengęs slėptuvę po šaudmenų dėžėmis. Puolančių rusų vilniai prieš pat pasiekiant vokiečių tranšėjas, jis įkišo šautuvą į paruoštą ertmę ir griebėsi MP 40.

Audringai riaumodami „ura" raudonarmiečiai jau griuvo į jėgerių pozicijas. Užvirė negailestingos artimosios kautynės. Genami vien pirmykščių instinktų, vyrai puolė vienas ant kito. Kovos siausmo niekas nevaržė. Šautuvų buožės dusliai trinksėjo į veidus, kulkosvaidžių serijos paversdavo pilvus kruvina garuojančia mase, kastuvėliai rėždavosi į pečius ir nugaras, durtuvai ir peiliai smigdavo į kūnus. Nebeliko nei priešakio, nei užnugario. Žmogiškoji būtis, kad ir kokiomis sąvokomis būtų nusakoma, pranyko mirties klyksmų, gargesių, dejonių, šūvių pliaukšėjimo, parako garų, prakaito ir kraujo kvapo verpete. O gal čia kaip tik atsiskleidė tikroji, slaptoji, žmogystė? Žmogus kaip vienas stuburinių gyvūnų, kaip darvinistinės kovos už būvį dalis pagal paprastą „suėsi arba būsi suėstas" schemą? Protas – ne pakylėjanti dovana, bet tik paprastas įrankis?

Mirtinai pakirstas rusas lyg bulvių maišas nuvirto į tranšėją pargriaudamas Zepą ant žemės. Jam skirtas durtuvo dūris kliuvo į šonkaulius skersai kelio pasitaikiusiam negyvėliui. Zepas išsirangė iš po naštos. Puoliko durtuvas įstrigo tarp kritusiojo šonkaulių. Sovietas kelias sekundes per ilgai traukiojo užkliuvusį ginklą. Zepas vienu šuoliu prie jo prišoko ir, paniškai susijaudinęs, iš visų jėgų spyrė į tarpkojį. Negarsus trakštelėjimas, tarsi atsilaužiant kekso, parodė, kad geležimi kaustytas alpinisto batas sutrupino priešininkui gaktikaulį. Sustingęs iš skausmo, rusas iškreiptu veidu parkrito ant nugaros. Zepas akimoju atsidūrė ant jo, kaip pamišęs čiupo jam už kaklo ir nykščiais sutraiškė gerklas. Šiurpiai gargaliuojančiam pasmerktajam iš akiduobių iššoko iš baimės išpūstos akys. Akies krašteliu Zepas pastebėjo jo link atšvilpiantį šešėlį. Instinktyviai pasilenkė, ir į jo galvą nutaikyta šautuvo buožė barkštelėjusi nuslydo nuo šalmo. Lengvai

apdujęs Zepas nusirito į šoną ir, rusui užsimojus antram smūgiui, saugodamasis rankomis prisidengė veidą. Tą akimirką puolikui į nugarą iš visiškai arti susmigo MP serija. Zepą aptaškė kraujas ir vidurių fragmentai. Pašokęs išvydo, kaip jo kovos draugui su MP rusų durtuvas susminga į inkstus. Pervertas beprotiško, nebeišreiškiamo skausmo šis sustingo kaip druskos stulpas. Kildamas Zepas pagriebė priešais gulintį negyvo ruso šautuvą ir geležimi kaustyta buože trenkė į veidą anam, dar nespėjusiam ištraukti įsmeigto durtuvo iš mirtinai sužeisto jėgerio. Iš sutrupinto veido amorfinės masės gurgėdamas pliūptelėjo purslotas kraujas.

Šioje beprotybėje Zepas prarado bet kokį laiko, siaubo ir skausmo jausmą. Kažkurią akimirką, sprogus rusiškai rankinei granatai, į veidą trykštelėjo gerokai purvo. Atrodė, tarsi kažkas būtų dusliai trinktelėjęs į žandikaulį ir nosį. Tik dabar, kautynėms baigiantis, pajuto kraujo skonį ir lipnią masę ant veido ir kaklo. Viskas liovėsi taip staigiai, kaip ir prasidėjo. Saujelė jėgerių stoviniavo viduryje viduramžius primenančio mūšio lauko, pilno dejuojančių, šaukiančių, mirštančių ir negyvų kareivių.

– Žmogau, Zepai, tau juk kliuvo. Leisk pažiūrėti, – tarė jam vienas iš kovos draugų.

Jo dešinysis nosies sparnelis buvo perplėštas, apatinėje lūpoje smygsojo daugybė mažyčių metalinių skeveldrų. Tačiau laiko atsipeikėti ir pasirūpinti savimi neliko. Jau artinosi kita „ura" staugiančių sovietų vilnis. Keli kovą tęsti išgalintys landseriai susimetė į krūvą. Susigraibę kritusių kovos draugų ginklų ir šaudmenis, išsidėstė žiedinei gynybai sulaikomojoje pozicijose už dviejų šimtų metrų nuo priešakinės linijos. Snaiperinį rusišką šautuvą Zepui nenoromis teko palikti slėptuvėje. Vienai apsuptai maždaug dvidešimties landserių grupei su besitraukiančiais susijungti nepavyko. Jie įsitvirtino ir įnirtingai priešinosi.

Sulaikomąją poziciją, į kurią sruvo ir kitų kuopų likučiai, pavyko išlaikyti. Zepas matė, kaip apsuptieji pabaigė šaudmenis ir penki likę gyvi pakėlė rankas pasiduodami rusams. Šie juos nuginė spardydami kojomis ir daužydami šautuvų buožėmis.

Nors visa priminė pralaimėjimą, jėgeriams vis dėlto pavyko rusų pėstininkus atkirsti nuo tankų. Šiuos, stojusius į tiesioginę dvikovą, sunaikino vokiečių šturmo pabūklai ir viena pabūklų „aštuoni-aštuoni" (*Acht-Acht*) baterija, taip pašalindami grėsmę iš nugaros.

Per radiją išlikusioms pajėgoms buvo pranešta, kad joms į pagalbą juda du šturmo pabūklai. Šiems pasirodžius, iš karto būsianti surengta kontrataka, siekiant rusus kuo ilgiau prikaustyti prie šio ruožo. Abi pusės mėgino persigrupuoti. Zepas per tą laiką apsiginklavo paprastu karabinu 98 k. Ir be optinio taikiklio jis, žinoma, buvo nepaprastai įgudęs ir taiklus šaulys. Tad,

dengiamam kovos draugų gynybinės ugnies, jam greitais ir taikliais šūviais pavyko sužlugdyti paskirų smogiamųjų rusų grupių atakas.

Praslinkus vos valandai, prisiartino šturmo pabūklai. Greitai buvo sudaryta atakos formuotė, ir kontrataka prasidėjo. Susigrąžinti seną poziciją mėgino geros aštuonios dešimtys kovoti tebepajėgiančių jėgerių, dengiamų kovos mašinų. Akivaizdu, kad rusai taktiškai apsiskaičiavo ir nebeišgalėjo papildyti per ataką išeikvotų jėgų. Regimai nustebinti vokiečių kontratakos, jie atsitraukė į savo senas pozicijas. Zepas, žinoma, stengėsi kuo greičiau grįžti prie slėptuvės ir šautuvą su optiniu taikikliu po šaudmenų dėžėmis rado sveiką. Vokiečių ataka taip įsibėgėjo, kad dalinio vadas spontaniškai nusprendė kontrataką tęsti iki rusų pozicijų. Rankose snaiperinį šautuvą vėl turinčiam Zepui greitais ir taikliais šūviais pavyko taip pasiautėti tarp priešo vadovaujančio personalo, kad priešininkas sutriko ir nebepajėgė organizuoti veiksmingos gynybinės linijos. Netekusi tankų ir stokojanti sunkiųjų pėstininkijos ginklų, rusų fronto linija subyrėjo į fragmentus. Sovietai ėmė trauktis. Atakuojantys vokiečiai mėgino pridaryti jiems kuo daugiau žalos. Kai kuriuos iš priešininkų, kurie jau tardavosi esą saugūs, vis dar pavydavo Zepo šautuvo kulka. Kokia ironija, kad šautuvas buvo rusiškas! Tik dabar, nutrūkus sovietų puolimui,

Šturmo pabūklas – neretai išganinga paspirtis pėstininkams

sanitarijos feldfebelis pasirūpino jo veido žaizdomis: nosį tamponavo ir užklijavo pleistru. Metalines skeveldras iš lūpų ištraukė magnetu. Sužeidimų šįkart nepakako net pabūti kelioms dienoms gurguolėje. Zepas liko priešakinėse linijose.

Tokiomis kovos sąlygomis snaiperis apskritai nesimaskuodavo. Kautynių lauke spontaniškai susirasdavo šiek tiek apsaugotas pozicijas su geru šaudymo lauku. Šaudydavo iš tokių pozicijų, kol galėdavo, ir, vos sulaukęs kryptingos ugnies ar kovos linijai ryškiau pakitus, persikeldavo į kitą.

Ryžtingai atakuojant jėgeriams, rusų gynybos linija toliau iro. Zepas su dvylikos kovos draugų grupe dabar įsiveržė į priešininko pozicijas. Jie nebesulaukė pasipriešinimo ir rado tik žuvusiuosius bei sunkiai sužeistuosius. Tačiau įtampa neatlėgo, nes aptiko gerai įtvirtintus blindažus, kuriuose galėjo tebesilaikyti toliau kovoti pasirengę priešininkai. Atsargiai ir vienas kitą dengdami, jie prisiartino prie vieno blindažo, iš kurio laukan sklido keistas gargaliavimas. Vienas jėgeris rusiškai šūktelėjo:

– *Zdavaites! Vychodite s podniatymi rukami!* (Pasiduokit! Išeikit pakeltomis rankomis!)

Kai nieko nenutiko, iš savo MP 40 paleido vidun papliūpą. Niekas nesukrutėjo, tačiau keisti garsai netilo. Atsargiai apgraibomis jėgeriai nusileido į blindažą, kurio viduje tvyrojo pro skylę lubose krintanti blyški šviesa. Vos įkėlęs koją, pirmasis jėgeris pašaukė savo kovos draugus. Įžengusiam Zepui prieš akis atsivėrė sukrečiamai žiaurus vaizdas. Viduje buvo prieš kelias valandas į nelaisvę paimti penki kovos draugai. Gargaliuodamas kraujas sunkėsi jiems iš gerklių, kurias neseniai, nenorėdami išsiduoti šūviais, perrėžė sprunkantys sargybiniai. Rankos ir kojos nekontroliuojamai trūkčiojo, rankų pirštai bejėgiškai gremžėsi į žemę. Pasmerktiesiems niekuo nebuvo galima padėti. Zepui atrodė, jog praėjo amžinybė, kol jų kančios pasibaigė ir spurdantys kūnai nurimo bei suglebo.

Būtent dėl tokių išgyvenimų jo dvasia darėsi rūsti ir negailestinga. Jie sėdavo neapykantą, kuri skatindavo nudėti kiekvieną priešininką, pakliūvantį į jo optinio taikiklio matymo lauką. Tas reiškinys nebuvo svetimas abiem pusėms. Kiekvienas kada nors surasdavo pagrindą savo elgesį kovos lauke pateisinti keršto jausmu.

Mat ne angelai buvo ir jo kovos draugai. Zepas matė, kaip vienam rusų seržantui, dėl sužeistos kojos atsilikusiam nuo bėgančių kovos draugų, teko pakelti netramdomą landserių, sužinojusių apie belaisvių likimą, įsiūtį. Reikalauta žinių apie pozicijas ir pajėgų koncentracijos vietas, puolimo planus. Nesvarbu, kad rusas dėl neaukšto rango apie daug ką iš to nė nenutuokė. Tai veikiau buvo vien dingstis atkeršyti. Kad ir kaip buvo, jo informacijos tardžiusiam leitenantui ir jo pagalbininkams tikriausiai

nepakako. Daužydami kumščiais į veidą, jie mėgino išspausti daugiau. Ištraukti daugiau, savaime suprantama, nepavyko. O ir jei būtų pavykę, to vis tiek būtų neužtekę. Vadinamasis tardymas virto tiesiog kankinimu. Smūgiai darėsi vis stipresni ir nevaldomi. Pagaliau vienam iš tardžiusiųjų šovė mintis suvaryti sovietui po nagais nusmailintus degtukus. Aidint pritarimo šūksniams, sumanymas įgyvendintas. Vargšo riksmai iš skausmo kankintojus tik dar labiau kurstė. Šiurpią sceną nutraukė mūšių užgrūdintas ryžtingas štabo feldfebelis.

– Tučtuojau užbaigt šitą mėšlą, jūs ne geresni už ivanus, – metė jis, išsitraukė 08 pistoletą, įrėmė vamzdį rusui į sprandą ir iššovė. Kaukolė sueižėjo, kakta perskilo, smegenys švirkštelėjo ant blindažo sienos. Žaibu stojo stingdanti tyla, jėgeriai vėl atsipeikėjo. Leitenantas irgi neprotestavo, kad feldfebelis neparodė pagarbos jo rangui, ir atrodė, tarsi šūvio būtų pabudintas iš transo.

1943 m. lapkričio 27-ąją rusai, nieko nelaimėję, puolimą nutraukė. Placdarmas atsilaikė, tačiau kokia kaina! 144-asis kalnų jėgerių pulkas susitraukė iki ketvirtadalio savo asmeninės sudėties.

Kone tris savaites placdarmo gynėjai mėgavosi apgaulinga ramybe. Kovos veiksmai apsiribodavo žvalgybiniais antpuoliais, trikdomąja ugnimi ir nedideliais susišaudymais. Per tą laiką atėjo tikra žiema. Išsekusius landserius dabar papildomai gniuždė lijundra ir purvynė, paskui šaltis ir sniegas. Stokodami geriamojo vandens, landseriai gerdavo iš balų ir upelių, todėl siautė dizenterija ir gelta.

Negausiu geriamuoju vandeniu naudotasi optimaliai. Rytinį tualetą sudarydavo gurkšnis iš gertuvės, laikomas burnoje. Viena dalis būdavo išspjaunama ant rankų, kita – į išgaubtą delną veidui šiek tiek aptrinti, likusia – valomi dantys ir vanduo galiausiai nuryjamas. Vyrai atrodė kaip vaiduokliai. Jaunatviškas Zepo veidas kartais primindavo keturiasdešimtmečio veidą. Akys giliai susmegusios į akiduobes, žvilgsnis, kasdien išgyvenant žiaurybes, pasidaręs rūstus ir dygus. Karas iškaldino jo bruožus lyg iš granito. Buvo vos devyniolikos, bet jau turėjo rūstų Rytų fronto negailestingo kovotojo išvaizdą.

Zepas dabar medžiojo kasdien. Taikliais šūviais rusų gretose kėlė baimę ir netikrumą. Iš savo iškylų kartu parnešdavo daug svarbios informacijos apie telkiamas pajėgas, tankus ir artilerijos pozicijas, dalinių judėjimą.

Vokiečių pajėgos sulaukdavo nepakankamo pastiprinimo žmonėmis ir atsargomis, tuo metu sovietai iš savo šalies gilumos nepaliaujamai ir nekliudomai atgabendavo vis naujų kareivių ir karo medžiagos. Tad 1943 m. gruodžio 19-ąją jie su dešimčia pilnakraujų divizijų vėl galėjo surengti didelį puolimą placdarmui pralaužti. Nevarginami vokiečių

144-ojo kalnų jėgerio pulko 2-ojo bataliono likučiai

karinių oro pajėgų ar priešlėktuvinės gynybos, į kovas įsitraukė ir rusų šturmo lėktuvai bei naikintuvai. Per niekaip liautis nenorintį šturmą rusų tankų ir pėstininkų vilnys vis daužėsi į vokiečių pozicijas. Nenutrūkstamas dvylikos dienų mūšis 3-iąją kalnų diviziją beveik sunaikino. Paskiruose fronto ruožuose du jėgeriai nuo penkiasdešimt kartų gausesnio priešo turėdavo ginti po šimtą metrų kovos linijos. Nuolatinė įtampa ir nepaliaujama baimė vis dažniau pranokdavo ir labiausiai mūšiuose užgrūdintų landserių jėgas.

1943 m. gruodžio 30-ąją ir 31-ąją 144-ojo pulko ruože tarp kareivių kilo visiškai suprantamų panikos proveržių. Šioje itin pavojingoje situacijoje asmeninės drąsos pavyzdį parodė pulko adjutantas ir karininkas ordonansas. Motociklu nuvažiavo į priešakines linijas ir, viena vertus, savo veikliu buvimu motyvavo kareivius laikytis, kita vertus, padėjo daug pastangų, kad irsmo reiškiniams užkirstų kelią.

Zepo batalionas jau kelias dienas be perstojo atmušinėjo atakas. Nuolatos keisdamas pozicijas, Zepas greitais šūviais priversdavo puolančius ieškoti priedangos, kaskart trumpam sumažindamas spaudimą kovos draugams. Kaip per stebuklą, priešingai negu bendražygiai, priešo kulkų krušoje liko nesužeistas. Apimtas siaubo matė, kaip sparčiai juos skynė žaizdos ir mirtis. Kai kurias tranšėjų atkarpas tegynė vienas ar du vyrai. Būtent tokioje vienišoje aplinkoje bet kuris nedidelis veiksnys galėdavo sukelti bėgsmą be galvos – tirpstančios šaudmenų atsargos, staigus

konstatavimas, kad subjektyviai ilgą laiką niekur nesimatė kovos draugų, vadovaujančio personalo netektis, pagalbos sužeistiesiems stygius, sprunkantys kovos draugai.

Visa tai dabar tiko batalionui. Zepas irgi jautė aiškų poreikį pakilti, spjauti ir pasiieškoti tariamo saugumo, nors mėgavosi neįkainojamu privalumu – galimybe laisvai judėti savo junginio ruože. Jis matydavo, kaip kovos draugai su palengvėjimu atsikvėpdavo, kai trumpam prie jų prisijungdavo. Jų jaudulio kupini klausimai apie padėtį jau liudydavo žlugimo dvelksmą. Kartą atsidūrė vienišo kulkosvaidininko pozicijoje. Pastarąjį įtampa taip gniuždė, kad poziciją norėjo palikti kartu su Zepu.

– Zepai, einu kartu. Nesu kvailys ir ilgiau čia nesėdinėsiu. Mėšlas, sužeistųjų niekas nebeišgabena, apie aprūpinimą šaudmenimis ir ėdalu jau nėra ko nė kalbėt.

Tą akimirką už nugaros išgirdo burzgiant motociklą. Juo važiavęs kapitonas motociklą paguldė ir susilenkęs vingiuodamas dūmė prie jų. Kaip tik tą sekundę penkių kareivių kaimyninėje pozicijoje nervai neišlaikė. Jie pašoko iš savo apkasų ir pametę galvas nukūrė į užnugarį. Karininkas išsyk suvokė padėties rimtumą, griebė ant kaklo kabantį MP 40 ir paleido papliūpą virš kareivių galvų. Šie staiga sustojo ir kaip ištikti griaustinio spoksojo į viršininką. Netikėtai vienas pakėlė karabiną ir šovė į kapitoną, tačiau šiek tiek pro šalį. Tas paruoštą MP 40 nukreipė į landserį.

– Ginklus nuleist ir marš atgal į poziciją, mulkiai!

Landseriai atsipeikėjo, kapitonas nuleido ginklą, tačiau, vis dar laikydamas jį parengtą, ėmė artintis prie grupelės. Prabilę rusų minosvaidžiai privertė juos mestis ant žemės. Zepas pamatė, kaip, vedami karininko, kareiviai dabar vėl sušoko į savo tranšėją. Po dešimties minučių karininkas, įšokęs į tranšėją, atropojo pas juos. Visas purvinas ir pervargęs, jis vis dėlto skleidė tam tikrą pasitikėjimą. Virš galvų prašnarėjo ir už nugaros žemės fontanus sukėlė dar viena rusų lengvųjų minosvaidžių salvė. Ant jų trijų pasipylė žemės grumstai.

– Vyrai, netrydaliokit ir laikykitės, viskas kontroliuojama, – galvą įtraukęs pareiškė karininkas. – Ivanų spaudimas silpsta. Visi ligi šiol pavyzdingai išlaikė pozicijas. Dabar statydiname naują gynybos liniją ir tvarkingai atsitrauksime. Ryšio linijos per dieną vėl pradės funkcionuoti. Vyručiai, ištvermingai laikykitės, kol galite. Aš pasitikiu jumis.

Kapitonas paliko lakūnams skirto šokolado dėžutę, kurią jie tučtuojau puolė godžiai atidaryti, o pats, naudodamasis priedangomis, nuskubėjo į kaimynines pozicijas. Po pusvalandžio savo kovos draugą paliko ir į naują poziciją persikėlė ir Zepas. Stebėtina, kokį poveikį padarė karininko iš pulko štabo pasirodymas. Jėgeriai atsilaikė. Taktiniu aspektu

katastrofiškai ir landseriams dar pražūtingesnei panikai kelias buvo užkirstas. Frontas išliko stabilus.

Tačiau ne visi kareiviai atlaikydavo ilgalaikį stresą. Būdas pabėgti iš fronto siaubų būdavo ligos ar sužeidimo simuliacija. Būta specialistų, išmaniusių šį amatą kaip mokslą ir stropiai saugojusių savo žinias, kurias perduodavo tik rinktiniams kovos draugams. Štai, pavyzdžiui, suvalgius *Nivea* kremo, atsirasdavo tokie pat simptomai kaip sergant gelta. Sugalvojus, pavyzdžiui, peršauti sau ranką ar pėdą, šaunama būdavo per kareivišką duoną, kad ant žaizdos kraštų neliktų nudegimo ir dūmų pėdsakų. Simuliuojamų ligų pagausėdavo prieš didelius puolimus arba ilgą laiką neatlėgstant kovos įtampai, arba bjauriomis išorinėmis sąlygomis. Streso aukomis lygia dalimi taip pat tapdavo karininkai ir puskarininkiai. Kai kada dėl nebevaldomo pakrikimo būdavo kalta per greitai pasprukusi ir savo pavaldinius likimo valiai pametusi vyresnybė.

Nustebinti įnirtingo ir atkaklaus pasipriešinimo, rusai pagaliau nutraukė šturmą ir pastangas perkėlė toliau į šiaurės rytus, kad ten sustiprintų daugiau žadantį puolimą. Tačiau, vokiečių žvalgybai gerai pasidarbavus, apie puolimo pagrindinio smūgio perkėlimą žinota. Iš tranšėjų buvo surinkti negausūs kovoti ir žygiuoti pajėgiantys bataliono kareiviai. Patenkinti konstatavo, kad kapitonas apie statydinamą naują gynybos liniją sakė tiesą. Mėgaudamiesi trumpalaikiu saugumu, apatiški landseriai lyg smėlio maišai kaip tik drybsojo surenkamojoje pozicijoje, kai juos iš agonijos išbudino vienas sanitarijos feldfebelis.

– Vyrai, vėl yra rašalo parkeriams.

Eidamas nuo vieno prie kito, kiekvienam į ranką įspraudė nedidelį stiklinį vamzdelį su tabletėmis; ant vamzdelio buvo užrašyta „Pervitinas". Po šiuo pavadinimu slėpėsi metamfetaminas, slopinantis alkio jausmą, didinantis psichinį atsparumą, keliantis nuotaiką ir leidžiantis ilgiau ištverti be miego.

– Visada, kai manysite, kad daugiau nebegalite, prarykite vieną iš tų piliulių, ir varikliukas toliau veiks. Tačiau neperdozuokite, kitaip nukeipsite nė nepyptelėję. Tada bus tikras mėšlas. Šia prasme, gero skrydžio, – palinkėjo feldfebelis ir pasuko prie sužeistųjų, atneštų į poziciją.

Po kelių valandų atokvėpio ir komą primenančio miego juos vėl pakėlė ant kojų ir liepė išgerti vieną iš tablečių. Be to, po ilgo laiko vėl atsirado karštos kavos, ratu apėjo net keli buteliai degtinės, kiekvienam teko po didoką gurkšnį. Tačiau kava ir degtinė visada reikšdavo ir atslenkantį pavojų. Taip buvo ir šįkart. Jau po pusvalandžio jie sparčiai nužygiavo į naujus karštus rusų puolimo taškus. Turėjo paremti smarkiai spaudžiamus vienos pėstininkų divizijos kovos draugus.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Prasidėjo atodrėkis, ir jėgeriams kelią neretai prireikdavo skintis per klampynę iki kelių. Batai ir kelnių klešnės prisigerdavo vandens ir taip apkibdavo purvu, kad vyrai vos pavilkdavo kojas. Fiziškai visiškai išsekę, tiesiog vien statydavo kojas vieną už kitos. Daugelis taip nusibaigė, kad judėdami sustingdavo ir užmigdavo. Tada juos už rankų paimdavo ir toliau vilkdavo kovos draugai. Po kelių minučių pabudę negalėdavo prisiminti žingsniavę toliau. Žygis reikalavo tokių pastangų, kad menkai veikdavo net vis dar priimtinomis dozėmis geriamos žvalinančios tabletės. Zepas snaiperinį šautuvą nešė ant nugaros, optinį taikiklį, saugodamas nuo purvo, storai apvyniojęs palapinsiaustės atraižа. Ant kaklo kabojo MP 40, skirtas netikėtiems susišaudymams. Jis įprato, gindamasis nuo letargijos, kramtyti sausus keksus, į kuriuos, kai tik galėdavo, išmainydavo savo cigarečių davinius.

Tačiau rusų manevrai reiškė daugiau negu tiesiog puolimo pagrindinio smūgio perkėlimą. Jų operacijos išsirutuliojo į didžiulę ofenzyvą, kuri jau 1944 m. sausio 30-ąją vokiečių linijose išmušė plačią spragą. Prie Basavluko žiočių didžiajame Dniepro vingyje staiga iškilo apsupimo grėsmė dviem vokiečių armijoms. Kaip paprastai, kariuomenės vadovybė taip ilgai delsė sutrumpinti frontą, kad tapo kone per vėlu. Laimei, to išvengti padėjo tik nesumani rusų vadovybė, lemiamą akimirką gilumoje išskaidžiusi savo jėgas, užuot sutelktas energingai nukreipusi į Dniepro vingį. Vietinei vokiečių vadovybei iš paskutiniųjų pavyko taip išdėlioti savo pajėgas, kad sovietų operacijoms būtų įmanoma pakankamai pasipriešinti. Visiškai išsekę kalnų jėgeriai pajėgė vien letargiškai klampoti per kelius siekiantį purvyną. Kareiviai nesuvokė didesnės šių nežmoniškų pastangų prasmės.

Jie grūmėsi daugiau mechaniškai ir trokšdami asmeniškai išgyventi. Virto kariais, kurių paskirtis – mirtis, elgesio kriterijus – kovos draugystė.

Pertraukų tarp kautynių nebeliko. Jėgeriai priminė vaiduoklius. Apsirengę permirkusiais žieminiais koviniais kostiumais, bado ir nuovargio paženklintais veidais, jie leidosi būti nešami įvykių verpeto.

Zepas irgi galiausiai susirgo. Nuolatinis šilumos stygius ir iš sviedinių išrausų geriamas vanduo įtaisė jam rimtą vidurių gripą. Purtomas drebulio, Zepas nežinojo, ką kas akimirką daryti – triesti ar vemti. Apeidamas pozicijas bataliono vadas vieno blindažo kertėje aptiko jį drebantį ir susirietusį kaip į pilvą sužeistą gyvūną.

Vadovavimą batalionui Nikopolio placdarme perėmė kapitonas Maksas Klosas (Max Kloss). Jis savanoriškai pasiprašė perkeliamas iš Laplandijos fronto į Rytų frontą, genamas troškimo tėvynei sunkią valandą tarnauti ten, kur labiausiai reikia kareivių. Jo veiksmus įkvėpė tikėjimas, kad nacionalsocialistinis reikalas geras ir svarbus. Išreikšdamas savo įsitikinimus, prisisegęs prie uniformos nešiojo hitlerjugendo ženklelį. Tačiau buvo ne aklas partijos šalininkas, bet veikiau įsipareigojęs ir narsus kareivis. Pamatęs susirietusį ir virpantį Zepą, lydinčio vyresniojo leitenanto, kuopos vado, pasiteiravo, kas tam vyrui. Šis jam, be kita ko, paaiškino, kad Zepas esąs kuopos snaiperis ir gerai išmanąs savo amatą.

– Mums reikalingas kiekvienas specialistas, vyrą būtina vėl pastatyti ant kojų, – pareiškė Klosas. – Jis paskutinis snaiperis šutvėje. Negaliu prarasti dar ir jo.

Klosas paragino Zepą eiti į bataliono vadavietę ir prisistatyti ryšininkams.

Zepas su ryšininkais Nikopolio placdarme. Vis dar puoselėjama viltis tvirtose pozicijose atsilaikyti prieš rusų puolimą. Tačiau būsimas pragaras žiauriai praris daugelį šių landserių. Zepas užpakalinėje eilėje antras iš kairės

– Pasakyk, vaikinams, kad tavimi pasirūpintų.

Pasisukęs į kuopos vadą, pridūrė:

– Tikiuosi, neprieštaraujate, pone vyresnysis leitenante?

Šis tik trūktelėjo pečiais. Zepas drebėdamas iškėblino. Kilometro ilgio kelyje vis tekdavo žaibiškai nusimovus kelnes vandeningai nusitriesti. Pagaliau atkakęs į ryšininkų blindažą, be jėgų griuvo į artimiausią improvizuotą poilsio vietą ir tik sudejavo:

– Senis sakė, kad manimi pasirūpintumėte. Pirmučiausia man reikia naujų apatinių kelnių.

– Savaime suprantama, panele Alerberger, ponas profesorius ir jo karbolio pelytės tuojau pasirodys papudruoti sužeisto užpakaliuko, – kažkas rėžė atgal iš vieno urvą primenančios buveinės kampo. Tačiau jie tikrai juo pasirūpino. Davė juodos arbatos ir net turėjo labai veiksmingą priemonę nuo viduriavimo – dolantino.

Šį medikamentą, ne tik gerai malšinantį skausmą, bet ir ypač naikinantį spazmus, 1939 m. sukūrė *Hoechst-Werke*. Jis labai palengvindavo skausmingus šalutinius viduriavimo ligų reiškinius. Tačiau tikroji dolantino paskirtis buvo malšinti žaizdų skausmus. Penktojo dešimtmečio pabaigoje *Hoechst* chemikams pavyko dolantino poveikį padidinti dvidešimt kartų. Vaistas buvo pavadintas polamidonu. Milžinišką skausmą malšinančių medikamentų, bendrai vadinamų analgetikais, poreikį liudija 1944 m. pagaminti šeši šimtai penkiasdešimt tonų.

Dolantinas, ramybė ir tinkama mityba gana greitai sušvelnino vidurių spazmus ir viduriavimą. Ryšininkų kanalai buvo fenomenalūs. Jis stebėjosi, kaip jiems pavyksta tai organizuoti. Po kelių dienų Zepas atsigavo. Per tą laiką vadas vis užeidavo pasiteirauti, kaip jaučiasi. Jie įsišnekėdavo ir paaiškėjo, kad vienas kitą gerai supranta. Klosas nusprendė palikti jį pas bataliono štabo ryšininkus pavaldų asmeniškai jam pačiam.

Zepas dar šiek tiek netvirtai laikėsi ant kojų, kai Klosas pareiškė:

– Laikas tau vėl imtis kokio nors darbo. Gavome keturis naujus puskarininkius. Jie keliaus į tavo kuopą. Paglobok juos, nugabenk ten ir parodyk, kur kas. Jus nuveš mano vairuotojas.

Po ketvirčio valandos jie jau kratėsi kiubelvagene. Tačiau kelionę po kelių minučių nutraukė sprogimas, geležiniu kumščiu išmušęs vairą vairuotojui iš rankų. Automobilis suktelėjo kairėn ir apsivertė. Zepas tik išgirdo: „mėšlas" ir su kovos draugais dideliu lankstu nusklendė iš automobilio į klampynę šalia lauko keliuko. Visiems iš karto tapo aišku, kad jie užvažiavo ant priešpėstinės minos, nutraukusios priekinį kairės pusės ratą. Niekas nedrįso nė krustelėti ir liko gulėti.

– Tos bjaurybės turėtų būti mūsų, vakar čia jų dar nebuvo, o ivanų čia dar nė kvapo, – pakomentavo vairuotojas. – Ar kas nors sužeistas?

Visi atsipirko mėlynėmis. Ropodami keturiomis ir atsargiai pirštų galiukais apgraibydami žemę prieš save, jie vėl nusiropštė prie automobilio. Dar tarėsi, ką daryti, kai vorele prie jų priartėjo pionierių grupė.

– Na, svirpliai, ką čia veikiate? Ar jums kas nors leido gadinti mūsų meiliai padėtas minas? – pasigirdo pasveikinimas.

Švelnaus cinizmo kupina subtili pašaipa nepralinksmino.

– Jūs, subingalviai, kaip vošime jums! Juk privalu pranešti, kur padėtos minos!

– Dabar žinote, – sulaukė pamokymo.

– O jei ilgai mekensite, paliksime jus čia tupėti. Siūlau ponams savo noru prisijungti, – pastebėjo pionierių grupės vadas, leisdamasis į kelią.

– Automobiliui, šiaip ar taip, amen, – suniurnėjo vairuotojas. – Taigi paskui juos.

Kelias į kuopą buvo užkirstas, todėl grupė vėl grįžo į bataliono vadavietę pranešti apie tai Seniui. Svarbiausias šio incidento rezultatas buvo tas, kad Klosas paliko Zepą pas bataliono ryšininkus pavaldų asmeniškai sau.

Rusai visomis išgalėmis stengėsi pasiekti savo tikslą. Netikę mėginimai karybą įsprausti į privalomas taisykles Rytų fronte žlugo ir užleido vietą beatodairiškai kovai bet kokiomis priemonėmis. Sovietai, pradėję imti viršų, vokiečių kareiviams dvigubai atmokėjo už pradinę sėkmę ir jų dažnai nežmonišką elgesį su priešininku, pirmiausia su civiliais gyventojais.

Nepaisant smarkaus apšaudymo, geležinkelininkams pavyko į placdarmą atgabenti verkiant būtiną pastiprinimą – dvi 112-ojo kalnų jėgerių artilerijos pulko baterijas. Tačiau tik vienas garvežys sveikas atlaikė rusų apšaudymą ir per paskutinę kelionę turėjo iš vis ryškesnius kontūrus įgyjančio katilo evakuoti traukinį su sunkiai sužeistaisiais. Ankstyvą rytą Zepas ir jo kovos draugai pakeliui į naujas pozicijas kirto traukinio parengties vietą. Šimtai greitosiomis sutvarstytų sužeistųjų buvo apgulę vagonus. Pamačius kovoti gebančių jėgerių būrelį, mirštančiųjų akyse įsižiebė vilties kibirkštis. Vienas pratarė:

– Sulaikykite ivanus, kol išvažiuos traukinys.

Jausmai jau buvo atbukę nuo visurbuvių lavonų ir suluošintųjų, todėl žodžiai nuaidėjo nepalikdami regimesnio poveikio. Tačiau nepastebimai vienam ar kitam landseriui įstrigo, suteikdami mažytį motyvą per artėjančią ataką stengtis kuo ilgiau prasilaikyti.

Sovietai kaudamiesi jau buvo prasibrovę iki pusantro kilometro nuo įsodinimo stoties. Dar tebežygiuodami jėgeriai pateko į priešo ugnį ir

turėjo stoti į kovą. Priešininkas spaudė taip, kad įmanomas buvo tik prilaikomasis pasipriešinimas. Traukinys su sužeistaisiais surinkimo vietą paliko paskutinę minutę, jau tiesiogiai apšaudomas. Tačiau vos už kelių kilometrų ant beginklių metėsi rusų lėktuvai ir, nepaisydami didelių raudonų kryžių ant vagonų, išmetė savo mirtiną krovinį. Pirmas nuo tiesioginio bombos pataikymo nukentėjo medicinos personalo vagonas, žuvo beveik visi gydytojai. Šūvių ir bombų krušoje traukinys spiegdamas nušoko nuo bėgių. Vagonai su trenksmu įsirėžė vienas į kitą, be atrankos laukan išspjaudami savo krovinį. Antrąkart sužeistieji bejėgiai gulėjo ant žemės. Keli išgyvenę sanitarai ir du gydytojai kapituliavo atsiskleidusio vargo akivaizdoje. Tik kitą rytą Zepas ir jo draugai traukdamiesi kirto skerdynių lauką. Prieš akis atsivėrė net tarp kasdienių karo siaubų retas vaizdas. Iš traukinio nuolaužų beprotiškai išsilankstę karojo negyvėliai, aplink mėtėsi nutrauktos galūnės, visur draikėsi ar vėjyje plazdėjo sudraskyti tvarsčiai. Apimti panikos ir mirties baimės, likę gyvi sužeistieji mėgino toliau ropoti keturiomis ir šliaužti. Daugeliui šių paskutinių pastangų neužteko. Atsivėrusios žaizdos, imdavo kraujuoti, kraujotaka suirdavo ir gyvybė sužeistuosius palikdavo. Kūnai dryksojo išsibarstę trijų šimtų metrų spinduliu. Keli sanitarai ir abu gydytojai bejėgiškai stengėsi ką nors padaryti. Viltis sužibo, kai pamatė artėjančius jėgerius. Jų buvo vos penkiasdešimt, iš jų dalis irgi sužeistų bei aptvarstytų. Tačiau tokiomis aplinkybėmis ir jie buvo tik lašas ant karšto akmens.

Rusai nedidelei grupei jau sėdėjo ant sprando ir turėjo pasirodyti po kelių valandų. Kuo skubiau imta rėsti improvizuotus neštuvus. Kad ir kaip žiauru, iš sužeistųjų atrinkti bent šiek tiek pajėgiantys paeiti ir tie, kurie išgabenti dar turėjo realių galimybių išgyventi. Visus mirtinai sužeistus ar nepajėgsiančius išlaikyti varginančio transportavimo teko palikti. Vos prieš dvidešimt keturias valandas sužeistiesiems iš dalies pavydėta, nes jie atrodė bent teoriškai išgyvenę ir pakeliui į tėvynę. Dabar karas juos vėl pavijo ir privertė kovoti dėl savo gyvybės.

Staiga pasirengimus išvykti pertraukė pistoleto šūvis. Pažvelgę garso kryptimi, visi išvydo jėgerį, su pistoletu 08 rankoje stovintį greta vieno dabar jau negyvo sužeistojo. Zepas prišoko prie kovos draugo klausdamas, ką jis čia, po galais, išdarinėjąs. Užkalbintas landseris nevaldomai kūkčiodamas susmuko. Jam prireikė kelių minučių susitvardyti ir prabilti. Priešais gulėjo jo draugas ir kaimynas amputuotomis kojomis, vėl kraujuojančiais strampgaliais, skeveldrų suraižytu liemeniu. Nesuvokiama, kaip taip ilgai tokias žaizdas ir atlaikė. Vyras žinojo, kad bus paliktas rusų savivalei. Pamatęs draugą, paprašė paskutinės draugiškos paslaugos – šūvio iš pasigailėjimo kančioms greitai užbaigti. Taip karštai meldė, kad jėgeris

jam tą paslaugą ir atliko, visam gyvenimui užsikraudamas neblėstantį skausmingą atminimą.

Grupė jau stovėjo pasiruošusi iššygiuoti. Žmogiškojo vargo vietą jėgeriai paliko baugiai vildamiesi, kad rusai sužeistuosius paims ar bent greitai nušaus.

Zepas dabar parengė savo šautuvą su optiniu taikikliu ir šiek tiek atsiliko nuo grupės pridengti iš nugaros. Jie jau žygiavo pusę valandos, ir jis, atsilikęs per penkis šimtus metrų, stebėjimo sumetimais buvo trumpam pasislėpęs krūmuose, kai maždaug už šimto penkiasdešimties metrų išvydo rusų smogiamosios grupės smaigalį. Norint priešininką sustabdyti, veikti reikėjo nedelsiant. Zepas padėjo šautuvo vamzdį ant tvirto šakumo. Šaudymo laukas buvo prastas, apaugęs krūmais, kuriais rusai sumaniai naudojasi kaip priedanga. Tokiomis sąlygomis lemdavo patyrusio jėgerio įgūdžiai, intuicija ir tinkamos akimirkos pajauta. Ramiai pro optinį taikiklį susirado žvalgybos patrulio vadą ir, optinio taikiklio kryžių užvedęs ant krūtinės, lydėjo jį žingsniuojantį per krūmus. Ir staiga štai tas tinkamas momentas! Kelioms sekundėms rusai stabtelėjo prieš krūmus. Zepo šūvis nuaidėjo, tiesiai į krūtinę pataikiusi kulka priešininką aukštielninką nubloškė į krūmus. Kiti buvo pakankamai patyrę, kad tučtuojau sumestų, jog tai snaiperio darbas. Jie pasklido į šalis kaip vanago puolamos vištos ir, kiek įmanydami, prisispaudė už priedangos. Zepas greitai paleido dar du šūvius taikydamas į du rusus, kurių poziciją aptiko. Vienam peršovė ant uniforminio diržo atsikišusią kareivišką gertuvę. To pakako, kad artimiausią valandą jie gulėtų prisiploję ant žemės. Zepas skubiai atsitraukė ir pasivijo grupę, kad praneštų, jog priešas arti. Spontaniškai susidarė nedidelis būrelis, kartu su juo ėmęs dengti užnugarį. Stebėtina, tačiau iki vakaro jų niekas nebesutrikdė.

Laimei, temstant jie sutiko dar vieną jėgerių batalioną, irgi atsitraukusį nuo priešo. Taip sustiprėję per radiją gavo įsakymą įsitvirtinti ir kuo ilgiau užlaikyti paskui slenkančius rusus.

SEPTINTAS SKYRIUS

Kitoje grupėje Zepas sutiko kolegą, apie kurį jau žinojo iš nuogirdų, – snaiperį Jozefą Rotą (Josef Roth), tokio paties amžiaus, kilusį iš Niurnbergo, savanoriu įstojusį į kalnų pajėgas ir, lygiai kaip Zepas, savo iniciatyva tapusį snaiperiu su rusišku snaiperiniu šautuvu rankose. Abu mirksniu surado bendrą kalbą. Bataliono vadas suvokė tinkamai naudojamų snaiperių reikšmę gynyboje ir dabar paliko jiems laisvas rankas. Kitiems įsikasinėjant, abu susitarė bendrai žvalgyti priešo judėjimą ir per būsimas gynybines kovas bendradarbiauti. Pasirodė, kad dvi įgudusios akių poros pastebėdavo kur kas daugiau.

Kito ryto maždaug aštuntą valandą – oras tris dienas buvo sausas, temperatūra vos aukščiau nulio – jėgeriams įrenginėjant pozicijas staiga pliaukštelėjo šūvis. Šaukdamas vienas grandinis susmuko ir trūkčiodamas susirietė ant žemės. Visi žaibiškai metėsi į priedangą. Ketindamas padėti parkritusiam grandiniui, vienas uždelsė kelias sekundes per ilgai. Jis nebeišgirdo trinktelėjimo – kulka, įsirėžusi į kaukolę už kairiosios ausies, išlėkė per dešinę akį, išmušdama kumščio dydžio skylę. Įkandin švirkštelėjo gelsvai raudona kraujo ir smegenų masė. Iškart nuaidėjo įspėjimas:

– Atsargiai, snaiperis!

Apsaugos postai iš savo kulkosvaidžių bejėgiškai pleškino spėjama kryptimi – be jokio poveikio, kaip parodė dar vienas taiklus šūvis, šįsyk vienam iš kulkosvaidininkų į galvą. Niekas nebedrįso sukrutėti. Zepas ir Jozefas tebebuvo bataliono vadavietėje, kai vienas iš ryšininkų užduseęs įpuolė į blindažą ir pranešė apie antpuolį priešakinėje linijoje. Vadas glaustai pakomentavo padėtį:

– Jėgeriai, savo užduotį žinote, išspręskite problemą.

Greitu žingsniu, rūpestingai stengdamiesi likti už priedangos, abu su ryšininku nuskubėjo į priekį.

Tas nuvedė juos tiesiai į jau gatavą tranšėjos atkarpą, kur feldfebelis pranešė apie paskutinių minučių įvykius. Šiek tiek šone vienas prakasas baigėsi labai gerai užmaskuotu stebėjimo postu krūmyno tankmėje. Abu nepastebimai pasiekė apžvalgos tašką ir ėmė rūpestingai dairytis po vietovę, ieškodami galimos snaiperio pozicijos požymių. Nepaisant visų pastangų, už ko užsikabinti neatrado, nors vieną ruožą, į kurį kreipė nušautų kovos draugų padėtis, ištyrinėjo ypač atidžiai. Nieko. Slinko valandos. Jiedu pasitarė, mėgindami įsivaizduoti, kur patys įsitaisytų rusų šaulio vietoje. Tačiau ir, jų akimis, spėjamose idealiose pozicijoje niekas nesujudėjo.

Apie pietus trečia auka tapo jėgeris, mėginęs per tranšėjos kraštą išmesti į konservų skardinę prikrautas savo išmatas. Tačiau jį lydėjo laimė nelaimėje. Kulka atšoko į šoną nuo šalmo ir pataikė į žastą, kur paliko žiojinčią žaizdą. Laimei, rusų snaiperis šįkart panaudojo ne sprogstamąjį šovinį kaip paprastai, todėl jėgeris atsipirko plėštine žaizda.

Jozefas ir Zepas tą akimirką savo žiūronus buvo nukreipę į priešininko fronto liniją ir abu pamatė, kaip aukšta žolė priešais vieną žemės pakilimą nuo ruso snaiperinio šautuvo šūvio sukeltos slėgio bangos ūmai prasiskyrė ir vėl susiglaudė. Abu nusistebėjo priešininko sumanumu pasislėpti tokioje žemės įduboje. Tikriausiai jis prasikasė pro iškilumą iš užpakalinės pusės. Dabar liko klausimas, ar rusų snaiperis pakankamai patyręs, kad paliktų poziciją, ar vis dėlto liks joje ir ilgiau. Antrosios alternatyvos naudai rodė, kad į visas tris aukas šauta iš maždaug tos pačios pusės. Zepas ir Jozefas nutarė jį išvilioti. Dar vienas jėgeris turėjo parodyti netikrą taikinį. Jozefas pirma įsitaisys maždaug už penkiasdešimties metrų į dešinę nuo Zepo pozicijos. Jiedu susitarė iškart abu šauti į spėjamą poziciją, vos ruso šūvis vėl sujudins žolę. Prikimšo duonmaišį žolės ir pasmeigė ant lazdos. Ant viršaus uždėjo karišką kepurę. Pakeliui į ugnies poziciją Jozefas padavė muliažą vienam kovos draugui paprašydamas lygiai už dešimties minučių atsargiai kyštelėti ją virš tranšėjos tiek, kad rusas matytų tik kepurę. Kai kareiviška kepurė pakilo virš tranšėjos krašto, abu snaiperiai

Įrengiant pozicijas, rusų snaiperis nukovė vieną jėgerį

šautuvus su optiniais taikikliais jau buvo nukreipę į spėjamą priešininko poziciją. Klasta pavyko. Rusas iššovė per anksti, nė neįtardamas spąstų, ir vėlgi iš tos pačios pozicijos. Vos nuaidėjus jo šūviui, Zepas ir Jozefas kone vienu metu iššovė. Šiam šūviui abu savo rusiškus šautuvus buvo užtaisę vienu iš kelių trofėjinių sprogstamųjų šovinių (taip pat plg. pasakojimą apie snaiperių kursus). Žemės įduboje pasigirdo duslus smūgis. Pro optinius taikiklius abudu įdėmiai stebėjo žemės pylimą ir pamatė, kaip už jo prasidėjo karštligiška veikla ir kažkas aiškiai buvo nuvilktas. Smalsus sovietų stebėtojas išniro su žiūronais prie akių ir sumokėjo už tai savo gyvybe. Vienu metu vokiečių snaiperių kulkos tvojo jam į galvą, kuri nuo dvigubo smūgio jėgos ištiško į gabalus kaip pernokęs moliūgas. Tik nesugadinti žiūronai liko gulėti ant tranšėjos krašto. Dabar rusai daugiau nebedrįso kišti laukan nosies, ir jėgeriai deramai saugodamiesi galėjo užbaigti savo apkasus.

Zepas ir Jozefas, ruošdamiesi artėjančiam sovietų puolimui, įsirengė gerai užmaskuotas laikinąsias pozicijas. Sykiu priešlaukį padalijo taip, kad galėtų vienas kitą pridengti. Kad kuo ilgiau išliktų nepastebėti, susitarė kryžmine ugnimi šaudyti tol, kol atakuojantieji priartės iki šimto metrų, o tada priešlaukį apšaudyti tiesiaeige tiesiogine ugnimi.

Klastingas triukas išprovokavo rusą paleisti paskutinį šūvį savo gyvenime

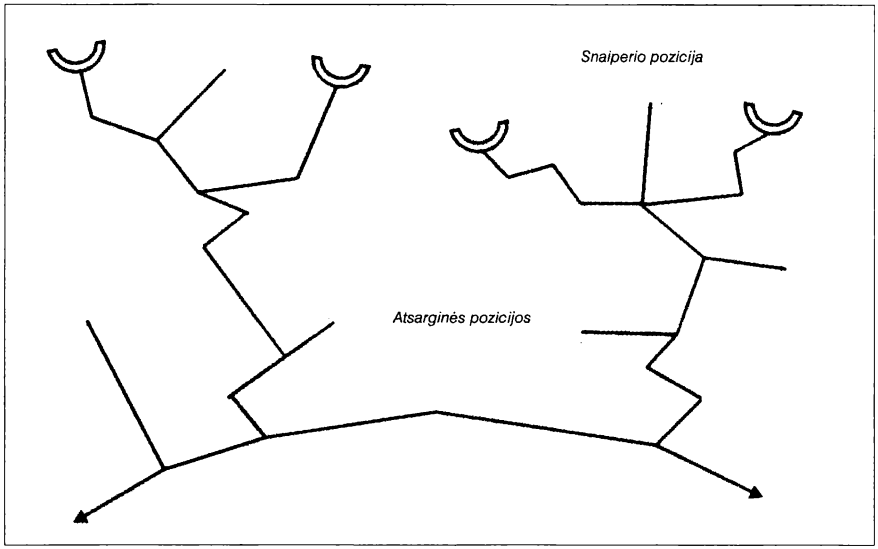

Snaiperio kovos veiksmų pozicijų sistemoje eskizas. Snaiperio pozicijos kuo geriau užmaskuojamos. Numatant, kad atakuojantieji gali įsiveržti, parengiamos atsarginės pozicijos. Pozicinėse kautynėse galima veikti iš visų priešakinės sistemos pozicijų

Abiejų snaiperių strategija pasiteisino, ir jie esmingai prisidėjo prie to, kad jų dalinys rusų pėstininkų atakas atlaikė dvi dienas. Tai leido evakuoti naujai sužeistuosius bei likusius iš nelaimingojo traukinio. Tačiau pamažėle Nikopolio placdarmas buvo vis daugiau įlenkiamas, kol vėl iškilo apsupimo grėsmė. Pergrupuojant jėgas snaiperių Alerbergerio ir Roto keliai išsiskyrė. Pažindami kareiviško gyvenimo ypatingą rūstumą ir krūvį individui atsisveikindami ilgai spaudė vienas kitam ranką ir linkėjo būtinos laimės karui pragyventi. Persiskyrė vildamiesi kada nors galbūt vėl susitikti.

Tačiau susitikimas dovanojo abiem svarbios patirties: kai kuriose situacijose sąveika su antru vyru, specialiu stebėtoju, yra esminis privalumas. Nors Zepas po Balduino Mozerio mirties prisiekė ateityje darbuotis tik vienas, vis dėlto turėjo pripažinti dviejų asmenų komandos darbo naudą. Dar neišblėsus patirtų įvykių įspūdžiui, Zepui pavyko įtikinti kuopos vadą savo koncepcijos prasmingumu. Kai tik Zepui prireikdavo stebėtojo, dabar jis visada galėdavo atsirinkti kurį nors iš savo mūšiuose užgrūdintų kovos draugų.

Vėl prasidėjo žiauriausios išsiveržimo kovos. Kad išlaikytų transporto mazgus, per kuriuos junginiai galėtų pasitraukti, 144-asis kalnų jėgerių pulkas vis turėdavo rengti apgaulingas atakas. Nukraujavusiam pulkui

Rusišką žiemą temperatūra nukrisdavo iki 50 °C

apskritai jau būdavo sėkmė nuo rusų atakų apginti paskirtas pozicijas. Retkarčiais po nusisekusios gynybos pavykdavo net surengti nedidelių atakų. Sykiu susilpnėjęs pulkas patyrė tokių milžiniškų nuostolių, kad iškilo pavojus pačiai junginio egzistencijai. Ištisos kuopos buvo sunaikintos iki paskutinio vyro.

Po keturias dienas trukusių įnirtingų grumtynių 1944 m. vasario 12-ąją atėjo įsakymas visiems trauktis iš placdarmo. Pulkas buvo taip susidėvėjęs ir taip ilgai be materialinio papildymo, kad neliko jokių sunkiųjų pėstininkijos ginklų, o kiekvienas landseris savo asmeniniam šaunamajam ginklui teturėjo po 5–10 šovinių. Tokiomis itin kebliomis aplinkybėmis, nuolatos ant kulnų lipant priešininkui, dalinio „artilerija" tapo saujelė snaiperių. Tik jie ariergarde dar galėjo laikyti priešininką per atstumą. Todėl snaiperiui, kad tas galėtų veiksmingai veikti, visi landseriai rinkdavo rusiškų šautuvų šaudmenis.

Tik didžiausių pastangų ir nuostolių kaina 3-ioji kalnų divizija ištrūko iš katilo ir pasiekė naują fronto liniją prie Inguleco. Oras persimainė, tapdamas iš dalies papildomu priešu, iš dalies sąjungininku. Priešu, nes prasidėjo sniego ir ledo pūga, grasinusi sunaikinti fiziškai nepaprastai nusilpusius landserius, kurie traukdamiesi neturėjo kur nuo jos prisiglausti.

Sąjungininku, nes tokiomis sąlygomis tapo neįmanoma jokia organizuota kovos forma.

Landseriai dabar apatiškai svyrinėjo lygia kaip lenta stepe. Sniego pūgos ledo kristalai kaip adatos badė sulysusius veidus. Termometro stulpelis nukrito iki minus penkiasdešimties laipsnių. Kas sustodavo ar netekęs jėgų parkrisdavo ant žemės, po kelių minučių susilaukdavo iš dalies gyvybei pavojingų nušalimų. Alpinistų batų geležiniais apkaustais šaltis patekdavo tiesiai į vidų. Todėl daugeliui landserių batai prišaldavo prie prakaituotų kojinių ar autų ir pėdų odos. Daugelis to ištiktųjų įstengdavo priekin stumtis tik ropomis. Sanitarai vargiai galėdavo padėti, mat visi skysti medikamentai būdavo užšalę. Tik sunkiausiems atvejams sanitarai morfijaus ampules laikydavo šiltai burnose. Žaizdos tuoj pat nušaldavo ir imdavo gangrenuoti. Dėl sniege randamų sustingusių rusų žieminių drabužių kildavo muštynės, jei landseriai nesugebėdavo jų taikiai pasidalyti. Laimingi, kuriems šitaip pavykdavo nutverti kailinę kepurę ar veltinius.

Įgeriai atkakliai neleisdavo vienas kitam sustoti. Vos Zepas stabtelėdavo, tučtuojau sulaukdavo šiurkštaus spyrio ar smūgio karabino buože, o prireikus ir pats trenkdavo sustingusiam kovos draugui. Nepaisant to, daug kareivių nušalo ar mirė nuo išsekimo. Gebančiųjų kovoti gretos dar labiau sutirpo. Didžiausiomis pastangomis buvo velkami vilčių pasveikti

Ypač baimintasi sniego audrų, užklumpančių lygumoje, kur nėra kur prisiglausti

turintys sužeistieji. Mirštančiuosius negailestingai palikdavo, juolab visi nešuliniai gyvuliai jau buvo suvalgyti. Apledėję ginklai netiko šaudyti. Dėl ekstremalaus šalčio plienas taip susitraukė, kad spynos nejudėjo. Aukštos kokybės vokiečių ginklai su ankštais tarpeliais tarp detalių dabar tapo prakeiksmu. Tuo metu su gerokai didesnėmis tolerancijomis pagaminti rusų ginklai funkcionavo ir tokios žemos temperatūros sąlygomis. Į akmenį sukietėjusi žemė trukdė įsikasti. Genami vien gyvūniškų instinktų, jėgeriai vilkosi nykia stepe pūgai vis stiprėjant. Tartum nugrimzdęs į transą, iš bado ir išsekimo bejausmis Zepas svyrinėjo per sniegą iki kelių, ant nugaros vilkdamas į storą antklodę suvyniotą šautuvą su optiniu taikikliu.

Neperžvelgiamoje sniego pūgos pilkumoje išniro neryškūs sodybos ir milžiniškos šiaudų kupetos siluetai. Šaltis tapo kone nepakeliamas. Giliai ant veido užsimaukšlinęs vata pamušto maskuojamojo švarko gaubtuvą, Zepas kovojo su pūga, kai staiga po kojomis pranyko žemė. Šaukdamas įsmuko į užpustytą apkasą ir atsidūrė akis į akį su bjauriai vypsančiu į kaulą sušalusio raudonarmiečio veidu. Kaip miklus vabalas keturiomis per sniegą vėl išsirausė į paviršių. Dabar matėsi, kad sudegusioje sodyboje už gerų trisdešimties metrų kažkas juda. Tarsi įelektrinti jėgeriai savisaugos sumetimais išsiskleidė. Tačiau sušalusios rankos nesugraibė ir taip suledėjusių ginklų. Karštligiškai knebinėti ginklus pasirodė bergždžia. Faktiškai jie buvo beginkliai. Vėjas atnešė rusiškų žodžių nuotrupas. Kiekvienas dabar baimingai sustingo laukdamas prabylant rusų ginklus. Slinko nerimastingo netikrumo minutės, kol reikalas paaiškėjo. Rusai dėl oro sąlygų tikriausiai irgi neįstengė kovoti. Abi pusės atsargiai prasilenkė. Atėjo naktis, sniego pūga dar sustiprėjo. Apsisaugoti nuo jos, kad ir kas būtų, dabar buvo išgyvenimo klausimas. Instinktyviai landseriai žingsnis po žingsnio slinko prie milžiniškos šiaudų kupetos, vienintelio prieglobsčio nuo siautėjančios gamtos stichijos. Tada stojo akimirka, kai jiems į viską pasidarė nusispjaut, svarbu tik ištrūkti iš ledinės audros. Dar keli žingsniai, ir jie jau ten. Skubiai įsikasė į šildančius šiaudus. Nepaisydami jokių savisaugos taisyklių, kaip paršeliai susispaudė šiauduose ir taip išgyveno speigo audrą. Ši nemąžtančia jėga siautė dar dvi dienas ir naktis ir net savo galiai pajungė karo taisykles. Mat ir rusams šieno kupeta buvo paskutinis išsigelbėjimas, jie įsitaisė priešingoje pusėje. Negebėdami kovoti, šiaip jau nesutaikomi priešininkai kiurksojo greta skiriami vos kelių metrų šiaudų.

1944 m. vasario 20-osios rytą pūga atlėgo, ginklai, dabar apsaugoti nuo oro sąlygų, vėl pradėjo veikti. Mintis apie šalimais esančius rusus ir laukiančias kautynes visiems ėmė kelti nerimą. Mat nė vienas nenutuokė,

kaip ir kada. Trys jėgeriai tikrąja šio žodžio prasme nusirausė į žvalgybą. Po pusvalandžio grįžę, visų palengvėjimui atšaukė pavojų. Rusai pasitraukė tikriausiai jau ankstyvą rytą.

Per bemaž begalinę, dabar mirtinai tylią sniego dykumą jėgeriai vėl klampojo į naują savo kovos ruožą. Tačiau nesulaukiančių aprūpinimo landserių fizinė būklė grėsmingai suprastėjo. Tiesiog paskutinę minutę pulkas pasiekė vieną tiekimo bazę, kur apsirūpino šaudmenimis, maistu, drabužiais ir antklodėmis. Sulaukta net nedidelio pastiprinimo gyvąja jėga. Vieno kaimo griuvėsiuose jie kelioms dienoms įsitaisė atokvėpio.

Priklausydamas bataliono štabui, Zepas galėjo pasimėgauti tvirtesnės buveinės ir net krosnies prabanga. Įsispraudęs vienoje kertelėje snaudė, kai iš pasitarimo pulke grįžo sustiręs bataliono vadas Klosas. Drebėdamas atsisėdo prieš traškančią krosnį ir ledines pėdas sudrėkusiuose auliniuose prikišo prie pat ugnies. Po kelių minučių sušilo. Tada prisėlino nuovargis. Atsipalaidavęs atsirėmė į sieną ir užmigo. Kažkurią akimirką Zepas žvilgtelėjo jo pusėn ir pamatė, kad viršininko batai smarkiai rūksta. Po kelių minučių karininkas šaukdamas pašoko ir ėmė šokinėti aplink kaip nykštukas.

– Mėšlas, mėšlas, na ir karšta.

Nusitraukti batų nepavyko net padedamam vieno ryšininko, mat drėgna oda nuo didelio šilumos kiekio per greitai išdžiūvo ir ant kojų susitraukė. Neliko nieko kita, kaip ant kojų išlieti kibirą vandens, kad oda vėl išbrinktų. Piktdžiugiškai vypsant stebėjusiems kareiviams, krizė pagaliau buvo suvaldyta. Laimei, su atsargomis atgabenta ir nedaug atsarginių drabužių. Tad Klosas savo odinius batus galėjo pakeisti veltiniais.

Jau vasario 25-ąją rusai iš naujo surengė puolimą. Tačiau ataką sustabdė vėl kovinėje parengtyje esantis kalnų divizijos artilerijos pulkas. Jėgeriai pasinaudojo proga pasitraukti ir galiausiai įsitvirtinti naujoje fronto linijoje prie Inguleco. Kaip ir neretai anksčiau, nustatant šią naują fronto liniją irgi padaryta esminių klaidų. Fronto karininkai, teisingai įvertindami padėtį ir savo išteklius bei jėgas, išrutuliodavo pagrįstų strateginių bei taktinių sumanymų, tačiau Vyriausioji kariuomenės vadovybė nuolatos torpeduodavo dalykiškus sprendimus visiškai absurdiškais įsakymais laikytis netikusiose pozicijose. Padariniai – nepateisinami, ilgainiui vis mažiau atkuriami materialiniai ir žmogiškieji nuostoliai. Perkrauta logistika vis menkiau įstengdavo aprūpinti nuolat sekinamas pajėgas. Karinės operacijos vis dažniau primindavo nekoordinuojamą atsitraukimo mūšį, virstantį vis chaotiškesniu ir pasibaigiantį: „Gelbėkitės, kas galite." Tad ir naujasis frontas prie Inguleco tapo suplanuota katastrofa. Gyvybiškai svarbūs fronto sutrumpinimai buvo uždrausti, būtina jėgų reorganizacija

neatlikta. Taigi vis masiškesnių rusų atakų laukė perdėm ištįsusi ir išvagota fronto linija. Tokiomis sąlygomis vadai viltis dėdavo į divizijas ir pulkus, išsiskiriančius aukšta kovine dvasia ir didele patirtimi; ja pasižymėjo ir 3-ioji kalnų divizija. Ją nuolatos mesdavo į karščiausius mūšio taškus. Dažnai jai vienai tekdavo visa atsakomybė bet kokia kaina sustabdant priešo mėginimus prasiveržti ir nubaidant šiurpią gresiančių apsupimų šmėklą. Improvizuotos gynybinės pozicijos ir rezervai neteikdavo operatyvinio saugumo. Kaina būdavo neapsakomi žmogiškieji ir materialiniai nuostoliai.

Kovo 1-ąją sovietų atakos vėl daužėsi į jėgerių pozicijas. Rusai šįkart parodė ypatingą ryžtą. 3-iosios kalnų divizijos ir kaimyninės 16-osios pancergrenadierių divizijos ruožuose sovietai kasdien kompensuodavo visus žmogiškuosius nuostolius. Nenutrūkstama virtine iš geografinės gilumos plūdo batalionai. Kasdien atkakdavo iki tūkstančio kareivių, o vokiečių pajėgos nebūdavo tinkamai papildomos nei žmonėmis, nei karo technika ir atsargomis. Trečiąją puolimo dieną rusai sutrynė pancergrenadierius, ir jėgeriams prireikė ginti dar ir savo sparną. Ketvirtą grumtynių dieną divizija sutirpo iki pusės. Penkiasdešimt procentų landserių žuvo ar iškrito iš rikiuotės sužeisti. Kaip per stebuklą Zepas, visada grumdamasis

Visiškai išsekę jėgeriai išnaudodavo kiekvieną galimybę pailsėti

karštuose kovų taškuose, išskyrus smulkmę, liko nekliudytas. Vėl paaiškėjo, kad aukšta kovinė dvasia ir didelė patirtis negali ilgą laiką atsverti materialinio pranašumo. Penktąją mūšio dieną Zepo batalionas sumenko iki šešiasdešimties kovoti pajėgiančių kareivių.

Saujelei iš dviejų pusių atsimušinėjant nuo puolančio priešininko, ausis staiga pasiekė iš užnugario sklindantis smarkus kautynių triukšmas. Ryšininkas per radiją gavo žinią: bataliono vadavietė susijaudinusi pranešė apie rusų antpuolį ir prašė pagalbos. Viena priešininko kovos grupė, kuriai pavyko prasismelkti pro jėgerių frontą, dabar stengėsi neutralizuoti vokiečių pasipriešinimo valdymo centrą. Rusai metėsi ant netikėtai užkluptų vokiečių, turėdami šimto vyrų prieš trisdešimt persvarą. Kilo smarkus susišaudymas, gynėjų šaudmenų atsargos sparčiai tirpo. Intensyvi atakuojančiųjų ugnis pasiglemždavo vis daugiau aukų, nes vadavietė nebuvo pritaikyta gintis nuo tokios tiesioginės atakos. Pagrindinės kovos linijos šturmas jau atlėgo iki susišaudymo iš tolo, todėl kuopos vadas surizikavo keliais vyrais susilpninti fronto liniją, pasiųsdamas juos į pagalbą bataliono vadavietės gynėjams. Jis susisiekė su kaimyninėmis kuopomis, kurios irgi paskyrė kelis vyrus. Reikalingi patyrę kareiviai buvo sparčiai sutelkti į krūvą, iš viso dvidešimt, tarp jų Zepas ir vienas nekart smogiamųjų grupių operacijose dalyvavęs kareivis, turėjęs nesitraukti nuo jo šono kaip ypatingasis stebėtojas.

Žinia apie vadavietės antpuolį atėjo apie aštuntą valandą ryto. Nepraslinkus nė valandai, pagalbos grupės jėgeriai, kiek leido atsargumas, sparčiai judėjo vadavietės už pusantro kilometro link. Jau po ketvirčio valandos susidūrė su rusų kovos grupe.

Krūmais apaugusioje, lengvai kalvotoje vietovėje vadavietė stovėjo vienoje lomoje šalia aukštyn kylančios kalvos. Išretėję vokiečių junginiai jos nebuvo užėmę. O rusams dabar ji turėjo strateginę reikšmę, nes nuo viršūnės jie galėjo kontroliuoti vokiečių pozicijas.

Gynėjai kovėsi atsitraukę į paskutinį įtvirtintą blindažą, beveik išeikvoję šaudmenų atsargas. Į įnirtingą puolančiųjų ugnį atsakinėjo tik pavieniais kryptingais šūviais. Vadavietės priešlaukį dengė abiejų pusių negyvėliai.

Į pagalbą atskubėję jėgeriai trumpam stabtelėjo padėties apžvelgti. Dabar turėjo pasiteisinti snaiperio ir stebėtojo komanda. Zepas ir jo kovos draugas greitai susirado krūmų guotą. Jie gerai maskavo, be to, iš po jų palyginti neblogai matėsi kovojantieji. Jėgeriams pereinant į puolimą, jiedu stengėsi iš rikiuotės išvesti kuo daugiau priešininkų. Stebėtojui pro žiūronus atsiverdavo daug platesnis regėjimo laukas negu šaulio, žiūrinčio pro optinį taikiklį, akiratis. Dairydamasis po priešlaukį, stebėtojas

apžvelgdavo jį daug geriau ir, tiksliai nurodydamas taikinius, gerokai padidino šaulio veiksmingumą. Vos parengęs ginklą atidengti ugnį, Zepas pastebėjo, kaip vienas tariamai negyvas landseris kruvina galva kautynių lauke pamėgino pasiremti rankomis ir iškart vėl buvo parblokštas rusų automato serijos. Galvą ir kaklą kulkos pavertė amorfiška kruvina mase. Jo stebėtojas per tą laiką aptiko šaulį.

– Nedidelis žemės pylimas, dešimt metrų į dešinę.

Zepas pasuko šautuvą ir išvydo rusą. Per sekundę nusitaikė į iš dalies regimą viršutinę liemens dalį, nuspaudė nuleistuką, ir šūvis lemtingai bei nenumaldomai perskrodė taikinį už šimto penkiasdešimties metrų.

Šis šūvis kartu davė ženklą atakuoti. Jėgeriai atidengė ugnį. Snaiperio kulkos ir toliau mirtinai pakirsdavo stebėtojo nurodytus priešininkus. Kautynės buvo trumpos ir karštos. Užklupti nelauktos kryžminės ugnies ir patyrę daug nuostolių rusai netikėtai prarado orientaciją. Netvarkingai aplink save pleškindami, po kelių minučių jie pasitraukė. Tankmėje pranyko tik dvidešimt. Kautynių lauke tysoti liko aštuoniasdešimt žuvusiųjų ir sužeistųjų. Jėgeriai neturėjo laiko toliau rūpintis padėtimi ir persimetę keliais žodžiais su išgyvenusiais bataliono vadavietės gynėjais iškart iškeliavo. Po dvidešimties minučių vėl prisijungė prie kovos draugų pagrindinėje kovos linijoje.

Mūšis bemaž be perstogės siautė šešias dienas. Landseriai taip išseko, kad, stojus bent kelioms minutėms ramybės, panirdavo į komą primenantį miegą. Kaip neretai tokiomis sąlygomis, sanitarai paskutiniams fiziniams ištekliams mobilizuoti dalijo žvalinamąją priemonę – pervitiną.

3-iajai kalnų divizijai savo pozicijas pavyko išlaikyti iki 1944 m. kovo 7-osios, tačiau jau kovo 6-ąją sovietai kaimyniniuose ruožuose kirto Ingulecą ir pralaužė vokiečių fronto liniją. Dabar jėgeriai tūnojo rusų linijoje lyg dyglys. Sovietai ketino jį skubiai ištraukti. Vis naujomis pėstininkų pajėgomis šturmavo vokiečių pozicijas. Ypač kliuvo 144-ajam kalnų jėgerių pulkui, kol įnirtingos artimosios kautynės į savo verpetą įtraukė ir pulko vadavietę. Tvarkingai vadovauti tapo neįmanoma. Kiekviena grupė grūmėsi savarankiškai dėl savo pliko kailio. Šioje sumaištyje atėjo įsakymas nedelsiant trauktis per Ingulecą.

Rusams per tą laiką pavyko kone visiškai atkirsti 3-iąją kalnų diviziją nuo vokiečių linijų. Tiekimas žlugo, divizijos pagrindinė tvarstymo stotis pateko priešams į rankas. Liko maždaug kilometro pločio paskutinis ginamas koridorius, per kurį dar buvo įmanoma pasitraukti. Saujelė kovoti ir judėti vis dar įstengiančių 144-ojo pulko išgyvenusiųjų pradėjo kaudamiesi veržtis atgal. Prie jų prisijungė kitų dalinių atskilėliai ir likučiai.

Prisidėjo ir keturi sanitarai, ištrūkę iš pagrindinę tvarstymo stotį užėmusių rusų nagų. Vyrai buvo visiškai nusibaigę ir regimai suglumę – itin slegiančių psichinių išgyvenimų ženklas. Vienas feldfebelis, panoręs sužinoti, iš kur jie ir kas nutiko, išgavo vien nerišlų vapėjimą ir netrukus juos perdavė jų kolegoms.

– Seni, pasirūpink savo bičiuliais. Jie tikriausiai matė Šventąją Dvasią, kad dabar veblena nei šį, nei tą. Pirma duok degtinės ir trinktelk į sprandą, paskui pamėgink motiniškai. Gal ką nors tau papasakos, kas atsitiko.

Ir iš tiesų, šiek tiek maisto ir alkoholio juos apramino. Tačiau pasakojimas klausytojus pašiurpino ir dar padidino baimę patekti į rusų nelaisvę.

Toli gražu ne visiems sužeistiesiems užteko vietos paskutiniame traukinyje iš katilo. Pagrindinėje tvarstymo stotyje kartu su vienu gydytoju ir septyniais sanitarais buvo palikti pirmiausia tie, kurie neturėjo vilčių pasveikti. Kad parodytų, jog yra beginkliai, jie iškėlė baltą ir Raudonojo Kryžiaus vėliavą, o ginklus demonstratyviai ir gerai matomus sustatė priešais vieną palapinę. Pagrindinę tvarstymo stotį užėmė mongolų dalinys. Atsargiai šokinėdami iš priedangos į priedangą, jie vietą apsupo ir pareikalavo, kad landseriai išeitų pakeltomis rankomis.

– *Vychodite s podniatymy rukami, fašystkije svinji!* (Išeikite pakeltomis rankomis, fašistų kiaulės!)

Vienas iš kelių išlikusių jų prieštankinių pabūklų mūšyje

Iš operacinės palapinės išėjo du sanitarai. Naudodamiesi pasikalbėjimų sąsiuvinėliu Rytų fronto kareiviams, jie surezgė keletą sakinių ir sovietams šūktelėjo:

– *My ne vooruženy. Sdes tolko ranenyje. My sdajomsia sovetskoj armii.* (Mes neginkluoti. Čia tik sužeistieji. Mes pasiduodame sovietų armijai.)

Šaukdami kažką, ko landseriai nesuprato, mongolai, nervingai spausdami parengtus ginklus, prisiartino. Aukštai pakėlę virš galvos rankas, abudu, regimai drebėdami iš susijaudinimo, laukė susidūrimo su azijiečiais. Štai prisiartino pirmas ir kažką suriko, tikriausiai įsakymą, tačiau sanitarai neturėjo jokio supratimo, ką jis reiškia. Po kelių sekundžių be jokio išankstinio įspėjimo rusas vienam iš jų žaibišku judesiu PPŠ (*ППШ – пистолет-пулемёт Шпагина*) buože smogė į veidą. Kareivis dejuodamas susmuko. Iš sulaužytos nosies ir perskeltos lūpos pro pirštus, prispaustus prie veido, prasisunkė kraujas. Parkritusį spardydamas, rusas šūkavo toliau. Tikriausiai nesulaukęs to, ko tikėjosi, jis žingtelėjo atgal, nukreipė pistoleto-kulkovaidžio vamzdį į iš skausmo susirietusį kareivį ir suvarė seriją į liemenį, šis trūkčiodamas nuo smūgių pasisuko. Parkritusiojo rankos, ieškodamos pagalbos, sugriebė tuštumą, ir jis krauju springdamas atidavė dvasią. Tą akimirką pažiūrėti, kas nutiko, iš palapinės išėjo gydytojas sukruvinta operacine prijuoste ir dar vienas sanitaras. Tai nukreipė šaulio dėmesį. Per tą laiką priėjo dar keturi rusai ir, šaukdami nesuprantamus įsakymus ir niuksėdami ginklų vamzdžiais į nugaras, nuginė vokiečius atgal į palapinę. Ant operacijų stalo gulėjo kareivis sunkiai sužeista galva, kurią kaip tik po užbaigtos operacijos tvarstė sanitaras. Vienas iš rusų nustūmė sanitarą, išsitraukė iš aulinio bato peilį ir tarp šonkaulių įsmeigė sužeistajam į širdį, pakomentuodamas: „*Eta fašystskaja svinja bolše nam ne pamecha*" („Ta fašistų kiaulė mums daugiau nekliudys"), ir du tris kartus pasukęs rankeną vėl ištraukė. Šokiruoti vokiečiai stebėjo, kas vyksta, tikriausiai nenujausdami, kas bus toliau. Juos nuvarė į gretimą palapinę, kur gulėjo jau aptvarkyti sunkiai sužeistieji. Mongoliškos išvaizdos seržantas nustūmė į šalį gydytoją, mėginusį rankų ir kojų ženklais perkalbėti rusus pasigailėti sužeistųjų, ir sušuko:

– *Seičias my vam pokažem, kak postupajut s liudmi, kotoryje napadajut na matušku Rosiju i ubivajut ženščin i detei.* (Dabar jums parodysime, kaip elgiamasi su žmonėmis, kurie užpuola motinėlę Rusiją ir žudo moteris ir vaikus.)

Rankos judesiu savo kareiviams parodydamas į sužeistuosius, įsakė:

– *Pererežte im glotki, kak ovcam.* (Perpjaukite jiems gerkles, kaip avims.)

Kai pažvelgė į demoniškai blykčiojančias šią užduotį gavusių abiejų mongolų akis, landserių nugaromis nubėgo šaltas šiurpas. Šie turėjo

būti patyrę piemenys ir skerdikai, nes iš už batų aulų išsitraukė peilius, tikriausiai atsigabentus iš tėvynės, ir mokėjo meistriškai juos valdyti. Aštrūs kaip skustuvai, jie idealiai tiko apokaliptiniam darbui. Nerodydami nė mažiausio jaudulio ženklo, jiedu prisiartino prie sužeistųjų guolio. Įgudusiu judesiu atlošdavo galvas ir energingai giliai perrėždavo beginklėms būtybėms kaklus. Aštrūs peiliai kartais taip giliai įsirėždavo į kūną, kad pro švirkščiantį kraują pasimatydavo stuburo kaulai. Mongolai darbavosi sparčiai ir mechaniškai, ir po kelių minučių ligonių palapinė virto skerdykla. Ant šiaudų guolių ir antklodžių trūkčiodami raitėsi mirštantys paskerstų landserių kūnai. Gydytojas, kasdien susidurdavęs su baisiausiomis karo pusėmis, žalsvai pagelto ir nebegalėjo išsilaikyti ant kojų.

– *Smotri!* (Žiūrėk!) – riktelėjo seržantas ir vožė savo PPŠ buože klūpančiajam į galvą. Kaip degtukas tyliai trakštelėjo nosikaulis, iš veido pasipylęs kraujas aptaškė rusui batus.

– *Na moi sapogi, slaboumok, ty, staraja svinja* (Ant mano batų, pusproti, tu, senas parše), – ištrūko seržantui. Jis paėmė savo automatą už vamzdžio ir sunkia medine buože trenkė gydytojui į galvą. Pokštelėjimas kaip pernokusio moliūgo rodė, kad perskilo kaukolė. Dar du trys smūgiai geležimi kaustytu buožės galu gydytoją pribaigė. Sustingę iš siaubo, sanitarai stovėjo suvaryti viename kampe. Seržantas vieną prisitraukė ir į landserio uniformą nusivalė sukruvintą ginklo buožę.

Rusų kareiviai pradėjo plėšti pagrindinę tvarstymo stotį. Likę šeši sanitarai dabar tupėjo priešais operacijų palapinę sukryžiavę rankas virš galvų, aplaidžiai saugomi vieno mongolo, kuris aiškiai pyko, kad užduotis neleido jam pažvejoti tarp vokiečių palikto turto.

– *Vot dermo, začem mne zdes za etimi glupymi svinjami prismatrivat. Ich vsio ravno v raschod pustiat. Luče ja ich seičas srazu prišju.* (Tai mėšlas, kam man tas kvailas kiaules saugoti. Jas vis tiek nudės. Geriau jau aš jas čia pats pribaigsiu.)

– *Zakroj rot i delaj, što ja tebe skažu* (Užsičiaupk ir daryk, ką sakau), – atrėžė seržantas. – *Staryj chočet ieščio s nimi po odinočke što to soobrazit. Možet proščebečiut ptički nam ieščio svoju pesenku i raskažut nam, kuda ich doblestnyje prijateli smylis.* (Senis dar norėtų pakalbėti su jais po vieną. Galbūt paukšteliai dar užgiedos savo giesmelę ir papasakos mums, kur nusiplovė jų narsieji bičiuliai.)

Vienas iš sanitarų suprato šiek tiek rusiškai ir nugirdo, kad jų nieko gero nelaukia.

– Jie nori mus nudurti, kaip sužeistuosius, – sušnibždėjo pro dantis kitiems. – Mums galas taip ar taip. Pasitaikius progai, ketinu sprukti ir mėginti pasiekti saviškius. Jie dar neturėtų būti per toli.

– Tu teisus, – atsiliepė jo kaimynas. – Ivaną nudėsiu, tada visi sprunkame per operacijų palapinę, šokame per atliekų duobę ir į krūmus. Bėgsime, kol būsime saugūs. Kiekvienas atsako už save ir stengiasi nepasimesti nuo kitų.

Rusai garsiai komentavo grobį, ypač kai aptiko maisto. Negalėdamas dalyvauti dalybose, sargybinis iš pykčio net pabalo ir tik žiūrėjo, kaip šūksniais, skirtais kovos draugams, užsitikrinti sau dalį grobio. Tai ir suteikė progą. Rusai rausėsi dėžėse, sargybinis piktai juos stebėjo, į belaisvius nekreipdamas dėmesio. Sanitaras žaibiškai išsitraukė durklą iš bato aulo, pašoko kaip tigras, vienu šuoliu atsidūrė rusui už nugaros, pagriebęs už priešakinio krašto užtempė šalmą ant sprando ir, smaugdamas smakro dirželiu, nuvilko už operacijų palapinės kampo toliau nuo akių jo kovos draugams. Kitą akimirką, išmanydamas anatomiją, smeigė durklą į dešinį inkstą ir du tris kartus pasuko geležtę žaizdoje. Rusas sustingo apimtas nepakeliamo inkstų dieglio. Užspaudęs plaštaka burną, landseris nuslopino duslias dejones ir pargriovė jį ant žemės. Jo kovos draugai jau dūmė per palapinę, ir jis pasileido įkandin jų. Jie dar nebuvo pasiekę jos galo, kai mirtinai sužeistojo skausmo šūksnis atkreipė kitų dėmesį. Sulojo pistoletai-kulkosvaidžiai, kulkos ėmė varpyti palapinės brezentą ir parbloškė paskutinį landserį vis dar su durklu rankoje ant žemės. Kiti kaip sutarę bėgo toliau, dideliais šuoliais peršokdami duobę, kur riogsojo operacijų atliekos. Iš audinių ir kraujo liūno siurrealistiškai kyšojo pavienės amputuotos galūnės. Vienas sanitaras priešpaskutinis šokdamas koja užkliuvo už palapinės lyno ir visu ilgiu tėškėsi į duobę. Kitas saugiai pasiekė kitą pusę. Trumpai stabtelėjęs ištiesė kovos draugui ranką. Greitas grybšnis, ir tas, susitepęs krauju, jau stovėjo ant duobės krašto, kai rusiško pistoleto-kulkosvaidžio serija susmigo į nugarą. Pavojingai zyzdamos, kulkos nuo kūno keisdamos kryptį nepataikė į už jo stovėjusį sanitarą, kuris kaip lydeka nėrė į krūmus. Kai nelyginant gyvatė rangėsi pomiškiu, rusų kulkos virš galvos draskė lapus ir šakas. Dešinėje pamatė bėgančius kovos draugus. Įsirito į pailgą daubą ir pasilenkęs nudūmė įkandin kitų bei juos pavijo.

Patyrę landseriai labai greitai susiveikdavo nedidelius kompasus, kuriuos nešiodavosi kišenėje, kad atskilę galėtų susiorientuoti. Ir dabar vienas iš sanitarų turėjo kompasą, išgelbėsiantį jiems gyvybę. Dvi dienas jie skubėjo paskui atsitraukiančiuosius išvengdami priešininko, kol pagaliau vėl susijungė su kovos draugais. Zepas tokį kompasą dėl visa ko irgi nešiodavosi kišenėje.

Vadovaujančiam karininkui pranešę savo nužudytų kovos draugų vardus ir pavardes, jie nebyliai įsirikiavo į žygiuojančių landserių vorą,

pasilikdami vieni su savo mintimis apie tai, kas įvyko.

Jėgeriams pavyko pasiekti pagrindinę kovos liniją, tačiau apie ramesnį gyvenimą negalėjo būti nė kalbos. Kareiviams grėsė visiška fizinių jėgų netektis. Maistas neprasimušdavo jau kelias dienas, visi buvo baisiai purvini ir apgulti utėlių. Seko šaudmenys rankiniams ginklams, kiekvienas šūvis turėjo būti apgalvotas. Landserius palaikė tik suvokimas, kokia rimta situacija. Jie žinojo, kad nedidelį šansą šiuos eschatologinius išbandymus išgyventi teikė tik absoliutus susitelkimas, drausmė ir tylus visų vargų kentėjimas. Mat vienintelė kita alternatyva buvo garantuota pražūtis ir mirtis priešininko rankose.

Pačiose priešakinėse linijose besigrumiantiems kareiviams nematant, 6-osios armijos vadovybė mėgino paskutinę sekundę sukliudyti gresiančiai apsupčiai. Vokiečių fronto linijoje susidarė maišą primenanti išlanka, kurią sovietams reikėjo tik užveržti. Tik dėl nekoordinuoto vadovavimo rusų pajėgoms katilas neužsisklendė. Penkiolika sutelktų vokiečių divizijų dabar pleištu turėjo veržtis per likusią angą, persikelti per Ingulecą, pasiekti Bugą ir jo vakariniame krante įrengti naują fronto liniją. 3-ioji kalnų divizija buvo šios operacijos smaigalyje ir pirmoji atkako iki Inguleco. Jai pavyko surasti tinkamą vietą persikelti. Vadovaujant pionierių batalionui, buvo pastatytas tvirtas pylimas. Trikdomosios sovietų atakos liko nekoordinuotos ir visos buvo atmuštos.

138-asis ir 144-asis pulkai užėmė placdarmines pozicijas laukiamam sutelktam priešininko puolimui atremti ir įkandin sekančių divizijų kėlimuisi pridengti. 1944 m. kovo 15-ąją prasidėjo smarkus lietus, kuris, galiausiai atšalus, peraugo į audrą su ledais. Neturint kuo apsisaugoti nuo prastų oro sąlygų, tarp chroniškai išsekusių kareivių nuvilnijo peršalimo ligų banga. Sulaukti medicininės pagalbos nebuvo nė menkiausios galimybės, landseriai stovėjo savo apkasuose karščiuojantys ir purtomi drebulio.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Pro mašinų kolonas, priklausančias prie perkėlos per upę besitvenkiančioms divizijoms, visiškai nusibaigę ir karščiuojantys Zepas ir jo kovos draugai plumpino į savo pozicijas. Apatiškai žingsniuodami koja už kojos, tokių pajėgų masėje jie tarėsi saugūs nuo priešo atakų. Kad apsaugotų nuo lijundros, Zepas ant šautuvo uždėtą optinį taikiklį buvo apvyniojęs palapinsiaustės gabalu. Jis artinosi tiesiai prie abiejų pulkų vadų, su savo štabais besitariančių, kaip ginti perkėlą per upę. Ligi grupės likus dar maždaug trisdešimčiai metrų, kažkas staiga įspėjamai sušuko: „Pavojus, ivanai, tankai!", ir štai sukaleno vieno iš lijundros išnyrančio T-34 kulkosvaidis. Visi ieškodami priedangos pasipylė į šalis. Vienas šturmo pabūklas mėgino užimti šaudymo poziciją. Šaižiai sužvengė sužeistas ir savo sužeidimo išsigandęs arklys. Jis priklausė 138-ojo kalnų jėgerių pulko vadui pulkininkui grafui fon der Golcui (von der Goltz). Ant paskuigalio žiojėjo plati šautinė žaizda. Užuot ieškojęs priedangos, pulkininkas puolė prie žirgo. Kaip tik tą akimirką iš akinamai blykstelėjusių rusų kovos mašinos patrankos žiočių išlėkė sviedinys. Per sekundę atšvilpęs degančia bei rūkstančia nuolaužų dykra pavertė transporto priemones visiškai šalia ant žemės gulinčių vadovaujančių karininkų grupės. Ore sudūzgus ir sušvilpavus metalo skeveldroms, pulkininkas, tarsi partrenktas nematomo kumščio, griuvo ant žemės. Arklys, plūsdamas krauju iš perplėšto pilvo, paskutinį kartą išleido mirtino skausmo garsą. Dabar iššovė vokiečių šturmo pabūklas. Jo sviedinys pataikė į T-34 prie bokšto sukamojo žiedo. Pasigirdo duslus sprogimas ir tankas užsiliepsnojo.

Per kelias minutes viskas baigėsi. Zepas matė, kaip pulkininkas pakilo. Jam trūko dešiniosios rankos. Iš peties kaip lazda kyšojo žasto kaulo liekana. Iš milžiniškos žaizdos lyg nutraukti laidai kadaravo audinio draiskalai, kraujagyslės ir raiščiai. Nebyliai ir paniškai sužeistasis pažvelgė į savo dešinę pusę. Po kelių sekundžių jį ištiko šokas. Tada panirdamas į išganingą alpulį susmuko. Jo kovos draugai pripuolė suteikti pagalbos.

Tokių epizodų Zepas išgyvendavo kasdien. Tačiau su fon der Golcu divizija neteko vieno iš gabių vadų, daugelyje mūšių išsiskyrusio ne tik daugiau negu vidutinišku operatyviniu sumanumu, bet ir ypatinga asmenine narsa. Buvo labai užsispyręs ir netradicinis karininkas, per savo karjerą vis susikirsdavęs su vyresnybe. Tik tarp kalnų jėgerių surado patinkamą dalinį ir vadovavimo stilių, leidusius nevaržomai išplėtoti savo

gebėjimus. Jis vienintelis iš 3-iosios kalnų divizijos vadų užsitarnavo ąžuolo lapus prie Riterio kryžiaus.

Po kelių dienų Zepas sužinojo, kad Odesos karo ligoninėje pulkininkas mirė nuo gangrenos.

Jau 1944 m. kovo 16-ąją rusai smarkiai sustiprino spaudimą, 138-ojo ir 144-ojo pulkų laikomus placdarmus įtraukdami į karštas kovas. Tačiau jėgeriai sėkmingai gynėsi. 3-ioji kalnų divizija už Inguleco pasitraukė viena iš paskutiniųjų. Išskyrus nedideles ariergardines kautynes, junginys netrukdamas pasiekė Bugą ir įsitvirtino vakariniame krante.

Kaip tik traukiantis išryškėjo ypatinga taktinė snaiperių reikšmė. Mat jie įkandin slenkančius žvalgybos patrulius ir pėstininkijos kovinius junginius laikydavo per prideramą atstumą ir kartu parnešdavo vertingos žvalgybinės informacijos.

Tokiomis pavojingomis traukimosi sąlygomis reikėdavo priešininką kuo ilgiau laikyti nežinioje dėl to, kas vyksta. Tad pasilikęs ariergardas optimaliu atveju priešindavosi tol, kol pajėgos įsitaisydavo naujose pozicijose. Šitoks traukimasis išlaikant sąlytį bei grumiantis su priešininku reikalaudavo didelės savitvardos ir drąsos – tai atlikti galėdavo tik patyrę kareiviai. Norint padaryti įspūdį įkandin sekančiam priešininkui, prireikdavo taiklios ir veiksmingos ugnies, kurią laiduoti galėdavo įgudę lengvųjų kulkosvaidžių šauliai ar būtent snaiperiai. Snaiperis neabejotinai būdavo veiksmingiausia pėstininkiškojo ariergardo forma. Gerai užmaskuotoje pozicijoje jis laukdavo atsargiai paskui slenkančio priešininko, kuo ilgiau jį stebėdavo rinkdamas informaciją apie jo galią bei ginkluotę ir galiausiai dviem trimis greitais ir taikliais šūviais, iškart parodančiais snaiperio autorystę, priversdavo spaustis prie žemės. Dažnai persekiojantys priešo pėstininkai nedrįsdavo pajudėti iš vietos ištisas valandas.

Tad naktimis traukiantis Zepas paprastai pasilikdavo, kad rytą pristabdytų įkandin sekančius rusus. Pozicijas įsirengdavo rūpestingai. Jos turėdavo būti ne tik gerai užmaskuotos, bet ir kažkiek saugoti nuo šūvių poveikio, bet pirmiausia leisti greitai ir nepastebimai pasitraukti. Jei įmanoma, įsitaisydavo niekieno žemėje toli priešais paliekamas pozicijas, savas tranšėjas ir apkasus įtraukdamas į pasitraukimo sistemą. Jei leisdavo kovos laukas, priešlaukyje tinkamose vietose pastatydavo apgaulingų užtaisų iš rankinių granatų ir atotampų, kad sprogimų sukelta sumaištis padėtų pasitraukti ar paleisti greitų veiksmingų šūvių.

Jau keturias dienas truko toks pagret priešinimosi ir traukimosi žaidimas. Tačiau Zepas pastebėjo, kad rusai kas dieną darosi atsargesni. Galiausiai jam pavykdavo paleisti tik vieną ar du taiklius šūvius. Tada visi lyg pranykdavo nuo žemės paviršiaus. Šeštą dieną sovietai artinosi

itin atsargiai. Išnaudojo kiekvieną priedangą, kiek išgali stengdamiesi neišsikišti. Kai pasitaikė proga tiksliam šūviui, pirmieji nuo pozicijos dar buvo nutolę per šimtą metrų. Tai turėjo būti žvalgas, užlindęs už krūmo ir per daug pakilęs žalumoje. Zepas pamatė nenatūralų lapų judėjimą ir, įdėmiau pažvelgęs, įžiūrėjo priešininko kūno kontūrus. Nusitaikė tiesiai į vidurį. Karštligiškas šakų suspurdėjimas patvirtino, kad pataikė. Įtemptai laukė tolesnių rusų veiksmų. Bet nieko neatsitiko. Jie, rodos, pranyko. Po valandos Zepas itin sunerimo – kažkas ne taip. Susikaupęs žvalgė priešlaukį – nieko. Pamažu ėmė skaudėti raumenis, todėl turėjo šiek tiek išsitiesti ir pasirąžyti. Sykiu uždėjo koją ant kojos. Vos dešinė pėda atsidūrė ant kairės kojos kulno, rusų pusėje išgirdo pokštelėjimą ir kartu pajuto stiprų smūgį į dešinės kojos kulną. Instinktyviai susigūžė ir giliai įsmuko į savo poziciją apžiūrėti skaudamos pėdos. Auliniam batui trūko viso kulno, o padu driekėsi kruvinas įbrėžimas. Jis iškart atpažino snaiperio braižą – anas puikiai ir stebėjo, ir šaudė. Šūvis buvo meistriškas. Dabar Zepui terūpėjo, kaip išgyventi. Kadangi priešininkas identifikavo jo poziciją, jis negalėjo parodyti nė vieno kvadratinio centimetro savęs. Kaip prilipęs liko prisiplojęs savo slėptuvės gilumoje. Tačiau rusas tikriausiai irgi nebuvo iki galo tikras, ar aptiko vokiečių snaiperio vietą, taip pat, matyt, nepamatė, ar pataikė. Tad tą dieną susidarė pato situacija. Iš sovietų daugiau niekas nepanoro rizikuoti būti nušautas, o snaiperis, nors ir įtemptai stebėjo, priešininko daugiau nebeišvydo. Zepas tikėjosi, kad rusai iki tamsos laikysis ramiai, o tada jis galės nepastebėtas išnykti. Kadangi ketino greitai palikti poziciją, savaime suprantama, nepasirūpino sanitariniais dalykais. Po kelių valandų nuo įtampos smarkiai prispaudė nusišlapinti. Į kelnes daryti nesinorėjo. Beveik nejudindamas kūno, prieš kelnių prarėžą ranka iškasė duobutę, virš kurios pakabino savo brangiausiąjį. Mėgaudamasis išsilaisvino iš slegiančios kankynės. Šlapinimasis tokiomis baimės kupinomis sąlygomis kartais tiesiog primindavo orgazmą.

Diena lėtai praslinko, ir nykstanti šviesa galop išvadavo Zepą iš sunkios padėties. Temstant jis kaip vaiduoklis pranyko iš anksto nusižiūrėtu taku. Kitą dieną persikėlė į kaimyninės kuopos ruožą ir buvo itin atsargus. Laimei, šįkart abiejų snaiperių keliai nesusikirto. Po kelių dienų jėgeriai pagaliau pasiekė naują sulaikomąją liniją.

Zepas ir jo kovos draugai Bugo krante surado pozicijas, prieš dvejus metus gana gerai įrengtas priekin žygiuojančių pajėgų. Tad, neįdėjus daug pastangų, atsirado „patogūs" blindažai, o ir lėtai paskui slenkantys rusai davė tam stebėtinai daug laiko, dovanodami landseriams geroką savaitę apgaulingos ramybės. Priešakines linijas pasiekė net ginklai, šaudmenys

ir nauji kariai. Jėgeriai pertrauka mėgavosi kaip atostogomis. Pagaliau galėjo kiek nori išsimiegoti, gerai pavalgyti, šiek tiek užsiimti kūno higiena. Tačiau karo idilija truko vos kelias dienas.

Naktį į 1944 m. kovo 26-ąją rusų smogiamosios grupės, dengiamos neperžvelgiamos tamsos, nepastebimai persikėlė per Bugą ir prie stataus kranto po 144-ojo pulko 2-ojo bataliono kojomis suformavo placdarmą. Pradėjus švisti rūstūs ir labai patyrę kareiviai, kaip išbadėję plėšrūnai, įsiveržė į bataliono tranšėjas. Netikėtai užpuolę priešakinius postus, įveikė juos panaudodami peilius ir išgaląstus kastuvėlius. Nenuaidėjo nė vienas šūvis. Į nelaisvę nieko neimta. Įdėmus sargybinis, prie kulkosvaidžio pro žiūroną žvalgęs priešingą krantą už dviejų šimtų metrų ir pastebėjęs, kad rusai blyškioje ryto migloje leidžia į vandenį kažką, kas priminė plaustus, veikiau atsitiktinai užgriebė vokiečių pozicijas kairėje ir išvydo sekundės dalį virš tranšėjos krašto blykstelint du rusiškus šalmus.

Tučtuojau pasipylė šūviai, sutarškėjo pistoletai-kulkosvaidžiai, kilo šauksmai. Pagaliau pastebėjus įsiveržusius rusus, šiame tranšėjų ruože užvirė karštos artimosios kautynės. Per kelias sekundes jėgeriams išlakstė visi miegai, jie čiupo ginklus ir stojo į kovos pozicijas. Rusai jau kėlėsi per upę. Be atodairos valtimis ir plaustais plaukė į pragarišką vokiečių gynybinę ugnį. Kadangi rusai atakavo nepalaikomi artilerijos, visus kozirius rankose turėjo gynėjai gerai įrengtose pozicijose. Kontroliuoti atakai per upę daug pastangų neprireikė, tačiau tranšėjoje, kur įsilaužė rusų smogiamoji grupė, rutuliojosi grėsmingas scenarijus. Atkarpa po atkarpos atsidurdavo priešo rankose. Padėtį pataisyti turėjo skubiai sudaryta kontratakos grupė. Jai pavyko sustabdyti tolesnį priešininko veržimąsi, tačiau šis įnirtingai gynė užimtą tranšėjos atkarpą. Zepui šūviu po šūvio retinant per upę puolančių rusų gretas, vienas puskarininkis pro žiūroną metė žvilgsnį į tranšėjos ruožą, kur jau šeimininkavo rusai. Jis pastebėjo, kad karščiausiuose mūšio taškuose nuolat išnirdavo ir kareivius įnirtingai gintis vis uždegdavo kareivis balta kailine kepure, tikriausiai tos grupės vadas. Puskarininkis stvėrė Zepui už peties.

– Manau, jog tas su gražia kailine kepure ten užpakalyje jų vadas. Jei jam įsūdytum, mūsiškiai ivanui išspardytų užpakalį.

Zepas žinojo, kaip motyvuojamai veikia priešakinėse linijose kartu kovojantis karininkas ir kokia demoralizacija ištinka, kai jis krinta. Du žingsniai, ir jis jau prie tranšėjos lanksto, kur galėjo gerai atremti šautuvą ir turėjo prieš akis gerą šaudymo lauką užgrobtos tranšėjos kryptimi. Kad neabejotinai iš rikiuotės išvestų ypatingą priešininką, šautuvą užtaisė vienu iš brangiųjų šovinių su sprogstamąja kulka. Jų retai atrasdavai tarp užgrobtų rusų šaudmenų.

Šautuvą tvirtai įrėmęs į petį, ėmė tykoti progos mirtinam šūviui. Puskarininkis dabar tapo stebėtoju. Priešais esančią tranšėją žvalgė žiūronu, tuo metu Zepas pro savo optinį taikiklį matė tik ribotą vietovės iškarpą. Staiga kailinė kepurė vėl išniro virš tranšėjos krašto.

– Zepai, dešinėje, – šūktelėjo puskarininkis. Ginklas ten link pasisuko, tačiau taikinys jau vėl pranyko. Stebėtojas dabar labai pravertė: rusui pranykstant, spėjo pamatyti jo judėjimo kryptį.

– Zepai, anas bėga į dešinę, lėtai vesk vamzdį paskui, štai, ar matai kepurės kraštelį virš tranšėjos?

Dabar Zepas pastebėjo priešininko judėjimo ritmą. Netrukus jis turėjo išnirti prie vieno prakaso žiočių, šią akimirką tai bus vienintelė proga taikliam šūviui. Zepas pasuko ginklo vamzdį toliau priekin. Optinį taikiklį nukreipęs į mažytę matomą tranšėjos atkarpėlę, įtemptai laukė lemiamos sekundės. Staiga optiniame taikiklyje visu dydžiu išdygo kailinė kepurė. Nepraėjus nė sekundei, iš šimto dvidešimties metrų nuotolio pokštelėjo šūvis ir pataikė. Abu pro savo optikas tarsi per lupą išvydo, kaip ruso kailinė kepurė išsipūtė lyg balionas ir, švirkščiant kraujui, ištiško it pernokęs moliūgas.

Staiga netekusios vado, rusų gretos pakriko ir prarado orientaciją. Pasinaudodami proga, atakai pasirengę jėgeriai nedelsiant šturmavo užimtą tranšėją. Karštose artimosiose kautynėse dabar jiems pavyko nudėti visus įsibrovėlius.

Po šio šūvio Zepas dėmesį vėl iškart sutelkė į per upę plūstančius priešininkus. Jo stebėtojas irgi stvėrėsi karabino. Snaiperio galia dabar buvo sparti ir labai taikli ugnis. Suvokdami, kad ant plaustų yra lengvi taikiniai, atakuojantieji dar toli nuo kranto nušokdavo į vandenį, kad išvengtų naikinamosios gynybinės ugnies. Snaiperis į iš vandens kyšančias galvas šaudė kaip į lėkštes. Dėl beatodairiškai plūstančių rusų upėje kilo šiurpios skerdynės. Po kelių valandų ši priminė skerdyklos nutekamąjį kanalą. Juodosios jūros link tekėjo lavonų, nutrauktų galūnių ir kūno audinių fragmentų tirštas kruvinai pilkšvas bizalas.

Pulkui pavyko sėkmingai atmušti visas atakas ir išlaikyti pozicijas. Tačiau kaimyniniame ruože sovietai gynybos žiedą pralaužė. Nepaisydamas apsinuoginusio sparno, 144-asis pulkas laikėsi iki 1944 m. kovo 27-osios.

Naktį į kovo 28-ąją pulkas atsipalaidavo nuo priešo ir, kaip liepta, pradėjo trauktis prie Dniestro. Laukė trys šimtai kilometrų pėsčiomis. Norėdama nors kiek sušvelninti atplūstančių rusų masių spaudimą, divizija mėgino laimėti erdvės keturiasdešimt aštuonias valandas trukusiu forsuotu žygiu. Tačiau traukdamiesi, ypač tada, kai gyvosios jėgos ir materialiniai nuostoliai neatkuriami, daliniai būna itin pažeidžiami.

Viena iš pagrindinių karo taisyklių reikalauja neduoti bėgančiam priešininkai atokvėpio. O rusai gerai pasimokė iš pirmųjų karo metų. Nepaisant milžiniškų pastangų atitrūkti, spaudimas atsitraukiantiems jėgeriams niekaip nemažėjo.

Negana visų negerovių, forsuoto žygio metu suiro dar ir 3-iosios kalnų divizijos aprūpinimas. Dalinių nepasiekdavo nei šaudmenys, nei maistas, nei pirmiausia prieštankinės priemonės. Paskutinis sunkvežimis su maistu atgabeno dvi tonas švelniai kartaus šokolado ir penkis šimtus antrojo laipsnio Geležinių kryžių – viena iš keistų situacijų, privertusi landserius rimtai kelti klausimą, kokie ten organizaciniai korifėjai piktadariauja aprūpinimo maistu tarnybose. Tad jėgeriai kelias dienas maitinosi tenkindamiesi puse plytelės švelniai kartaus šokolado ir jūriniais džiūvėsiais. Šis angliavandenių gausus derinys daugeliui rimtai užkietino vidurius – malonus įprastinio viduriavimo paįvairinimas.

Tad dvidienis forsuotas žygis palengvėjimo neatnešė. Rusų atakuojantieji smaigaliai nuo priešininko neatitrūko, o ir pagrindinės pajėgos neatsiliko. Divizijos traukimasis dėl to iš naujo virto ilgalaikėmis kautynėmis be tikros fronto linijos. Sovietų vėl visur knibždėjo. Susidarydavo pavienės vokiečių pasipriešinimo salos, turėjusios kliautis vien savo jėgomis ir vis mėgindavusios susijungti su didesnėmis kovos grupėmis.

Rusų pėstininkija dabar pasirodė su nauju ginklu – šarvuotais pusvikšriais transporteriais, gautais iš Jungtinių Valstijų kaip karinė parama. Šie nugabendavo pėstininkus tiesiai į kovos zoną, kad išleistų tiesiai į kautynes. Šį pavojų pašalinti galėjai tik prieštankiniais ginklais. Tačiau jėgeriai, išskyrus rankines granatas, neturėjo net paprasčiausių gynybos priemonių. Tad jiems teko atlaikyti visą rusų sustiprėjusių atakų jėgą.

Grėsmingai ūždami ir žlegsėdami pusvikšriai transporteriai artinosi prie landserių pozicijų. Šių galvose karštligiškai sukosi mintys, kaip į tokį naują pavojų atsakyti, mat tiesiai išsilaipinanti įgula faktiškai dar labiau sumenkino galimybes pasiekti sėkmę ir be to itin rizikingoje kovoje su tankais rankinėmis granatomis. Zepas stebėjo atriedančias mašinas pro žiūronus, kone beviltiškai ieškodamas galimos silpnos vietos. Ir štai, už šarvuotos priešakinės plokštės pro atvirą prarėžą pastebėjo sujudant – vairuotojas! Plyšys 10 x 30 cm ploto ir, negana to, dar nutolęs per aštuoniasdešimt metrų. Šansų pataikyti nedaug, tačiau veikiausiai vienintelė galimybė sustabdyti tokią mašiną šūviu iš paprasto šautuvo. Zepas atidžiai nužvelgė priešlaukį iki žingsnio greičiu važiuojančio transporterio, numatydamas galimus staigius padėties pokyčius. Užtaisė šautuvą šoviniu su sprogstamąja kulka ir susuko palapinsiaustę į ritinį, padarydamas iš jos optimalią atramą šautuvui. Įsispraudė buožę į petį ir ėmė sekti taikinį.

Nepaisydamas milžiniškos vidinės įtampos, kvėpavo tolygiai ir ramiai, kaip buvo įpratęs per šimtus kitų kartų. Nutaikęs į taikinį, dešiniu smiliumi nuspaudė nuleistuką iki nuspaudimo taško. Juslės kraštutinai įtemptos, tačiau judesiai užtikrintai rutiniški. Pusvikšris transporteris dar buvo už šešiasdešimties metrų, kai akimirką prarėžoje išvydo vairuotojo, norinčio žvilgtelėti išorėn, akis. Po kelių sekundžių nuaidėjo šūvis – taiklus! Nevaldoma mašina žaibiškai pakeitė kryptį ir galiausiai šonu įsmuko į sviedinio išrausą, kur maldama vikšrais užklimpo. Rusų kareiviai paniškai iššoko iš savo beviltiškai įstrigusios transporto priemonės ir tučtuojau pakliuvo į vokiečių pėstininkų ugnį, sutrukdžiusią jiems veržtis toliau. Kabinoje tikriausiai sėdėjo vienas vairuotojas, o ta buvo atskirta nuo kovinės patalpos, todėl, vairuotojui iškritus iš rikiuotės, niekas negalėjo pakeisti jo už vairo. Achilo kulnas išaiškėjo, pabudo nedidelė viltis pavojų sušvelninti. Zepas sunaudojo visus paskutinius dvidešimt savo sprogstamųjų šovinių. Nušaudamas ar sužeisdamas, jis sustabdė septynis iš dvylikos atakuojančių pusvikšrių transporterių. Tiesa, likusieji penki prasiveržė pro jėgerių pozicijas ir savo kovotojus išsodino, tačiau sovietai žiauriose artimosiose kautynės liko nugalėti.

Puolimas čia buvo sėkmingai atremtas, tačiau rusai vokiečių pozicijas pralaužė daug kur kitų kaimyninių divizijų ruožuose. Vėl prireikė trauktis į naują gynybos liniją be spragų.

Armijos vadovybei stebėtinai pavyko į pagalbą smarkiai spaudžiamoms pajėgoms mesti rumunų šturmo lėktuvus ir batalioną savaeigių prieštankinių pabūklų, kurie pamušę dvidešimt keturis rusų tankus suteikė reikiamą atokvėpį naujai užtvarai įrengti. Ištisus mėnesius be aviacijos palaikymo kovojantiems landseriams savi lėktuvai pasirodė kaip iš fantazijų šalies. Pagrindinė kovos našta vėl teko antžeminėms pajėgoms, o 3-ioji kalnų divizija dar kartą išlaikė savo ruožą, tačiau trečdalio asmeninės sudėties kaina. Patyrę nesėkmę čia, sovietai pagrindinį puolimo akcentą perkėlė į aiškiai silpnesnę vokiečių linijų vietą. Tuo metu, kai už kelių kilometrų rusų atakos į miltus trynė į frontą mestą šviežią junginį ir klykdami mirė šimtai jaunų vaikinų, 144-ojo pulko jėgeriai, netikėtai stojus ramybei jų ruože, gavo net kelias valandas neatidėliotinam miegui.

DEVINTAS SKYRIUS

Stipriomis šarvuotosiomis pajėgomis 1944 m. balandžio 2-ąją rusai prasiveržė ir 3-iąją kalnų diviziją apsupo. Iškilo būtinybė nedelsiant veržtis iš mirtino glėbio. Itin rizikingas sumanymas, nes kariai buvo ginkluoti tik rankiniais šaunamaisiais ginklais ir rankinėmis granatomis. Tačiau staiga labai subjuręs oras tapo laukiamu sąjungininku. Negana to, tos dienos vakare prasidėjo smarki sniego audra. Matomumas buvo mažiau negu penkiasdešimt metrų. Keli šimtai išgyvenusių divizijos karių paliko pozicijas ir susirikiavo į ilgas voras, kurios kaip kirminai iškart pranyko beribėje pūgoje. Kaip visada per tokius reikalo prispirtus pasitraukimus labiausiai kentėjo sužeistieji. Kiekvienas, galintis bent kiek pajudėti, vilkosi padedamas kovos draugų, iš baimės mirti kankinamam rusų mobilizuodamas paskutinius jėgų išteklius. Tačiau daugelis, kurių negalima buvo judinti, pasiliko. Jie suvokė netrukus sulauksią smurtinės mirties. Daugelis prašė pistoletų, kad patys galėtų pasirinkti tą akimirką.

Kai kurie žiaurių mūšių kovos draugai, kupini nebylaus atsisveikinimo skausmo, paskutinį kartą be galo liūdnai pažvelgdavo vienas kitam į akis, pažadėdavo perduoti žinią artimiesiems arba kaip paskutinį sveikinimą iš sunkios rusiškos žemės pargabenti į tėvynę pamėgtus suvenyrus. Daugelis tokių atvaizdų, amuletų ir kitokių neįspūdingų, tačiau žmogiškai taip reikšmingų daiktų po kelių dienų, nepasiekę savo adresatų, prapuolė karo kasdienybės liūne, išbarstyti galingų sprogimų arba iki neatpažįstamumo sutepti kraujo upių.

Paskutinis abipusiškai supratingas rankų spustelėjimas – ir sniego audra prarijo paliktuosius. Vos po kelių minučių, kai jėgeriai paliko savo pozicijas ir sužeistus kovos draugus, tamsoje dusliai nuaidėjo pirmieji šūviai. Kai kurie jėgeriai nepastebimai krūptelėjo, tačiau skausmas, giliai tūnantis viduje po storu išorinės nejautros šarvu, nepraėjo.

Savo šautuvą su optiniu taikikliu, kaip paprastai, suvyniotą į palapinsiaustę, Zepas užsikabino ant nugaros, o ant krūtinės kadaravo greitam naudojimui skirtas MP 40. Su keliais kovos draugais jis dengė žygiuojančios grupės sparną. Jie keliavo jau valandą, kai už kelių metrų šalia savęs išgirdo žodžių nuotrupas ir žingsnius. Spontaniškai pasijuto saugus: tai juk besitraukiantys kovos draugai, tebesantys tarp jo ir priešininko. Tačiau po kelių minučių tarsi elektros srovė nupurtė dabar aiškiai girdimi rusiški žodžiai ir šešėliai mažiau nei už dešimties metrų. Tapo akivaizdu, kad jie žygiavo lygiagrečiai su rusų kolona. Kad tik dabar nesuskydus! Bet

kokie kovos veiksmai reikštų galą, staigus bėgimas – sunaikinimą. Zepas niūktelėjo savo kovos draugams, žiniai pranešti užteko žvilgsnio. Jėgerių gretomis nuvilnijo ranka duodamas ženklas, kiekvienas suprato iškart. Niekas neištarė nė žodžio. Nuo rusų dalinio atsiskirta labai palengva.

Tačiau jau ankstyvomis ryto valandomis, dar neišaušus, jėgeriai įsirėmė į jų maršruto liniją skersai kertantį kelią, kuriuo sruvo kone nenutrūkstama rusų kareivių ir technikos upė. Po valandos sekinančio laukimo nuspręsta prasiveržti jėga. Luktelėję transporto kolonos, jėgeriai išpuolė iš kelkraštį juosiančių krūmų į kelią ir trumpomis, bet karštomis kautynėmis prasiveržė. Zepas su penkiais kovos draugais buvo smaigalyje. Išnaudodami maždaug keturiasdešimties metrų pločio spragą tarp dviejų mašinų, jie iššoko iš krūmų keli metrai prieš atriedantį sunkvežimį. Trys jėgeriai ištuštino savo MP 40 dėtuves į vairuotojo kabiną, tuo metu Zepas su vienu kovos draugu įmetė po dvi rankines granatas į kėbulą iš užpakalio. Priekiniai sunkvežimio ratai prakiuro, ir dusliai sproginėjant rankinėms granatoms tas įvažiavo į pakelės griovį. Vairuotojo durys atsilapojo, blyškioje liepsnojančio kėbulo šviesoje akimirką išniro krauju apsipylęs ir į grimasą išsiviepęs vairuotojo veidas. Gurguliuodamas iš burnos pliūptelėjo kraujas, tada kaip pakirstas medis jis be jausmų veidu žlegtelėjo į patižusią žemę. Penkiems jėgeriams pleškinant į kitą atriedantį sunkvežimį, pulko kuopos skubiai įveikė rolbaną. Po kelių minučių viskas baigėsi, ir nuostolių nepatyrusius jėgerius lyg vaiduoklius prarijo tamsa.

Divizijai pavyko iš bėdos susirikiuoti, tačiau atsitraukimas pakrypo negera linkme. Sustojo likus dvidešimt penkiems kilometrams iki Kučiurgano žiočių, natūralios kliūties, netoli Bakalovo miesto. Tačiau miestą greitu ir energingu puolimu jau buvo užėmę rusų tankų junginiai, į katilą užspeisdami penkias vokiečių divizijas, tarp jų ir 3-iąją kalnų. Visi junginiai atrodė apverktinai. Batalionai teturėjo pusės kuopos galios, ginkluotę sudarė tik lengvi pėstininkų ginklai ir rankinės granatos. Landseriai tiesiog mirė iš alkio ir krito iš nuovargio. Tačiau baimė pakliūti rusams į rankas ir atsidurti jų valioje išstūmė bet kokias mintis apie pasidavimą. Vadovavimą apsuptiems daliniams kaip vyriausias karininkas perėmė 3-iosios kalnų divizijos vadas generolas Vitmanas (Wittmann). Svarbiausias tikslas buvo sutrupinti mirtiną apsupties žiedą ir pasiekti vokiečių pozicijas vakariniame Kučiurgano krante. Grumiantis reikėjo įveikti dvidešimt penkis kilometrus.

Vienintelis sprendimas šioje strategiškai itin keblioje padėtyje buvo nedelsiant energingai veržtis sutelkus visas turimas jėgas. Kadangi žlugo ne tik tiekimas, bet ir visas ryšių tinklas, susikalbėjimą teko organizuoti per pasiuntinius. Tad brangias valandas rijo lėtas operatyvinis planavimas. Planas galiausiai išsirutuliojo tik vėlyvą 1944 m. balandžio 5-osios popietę.

Septynioliktą valandą 3-ioji kalnų divizija pradėjo puolimą kaip avangardas. Rusus regimai nustebino šių, tiesą sakant, išsekusių pajėgų kovingumas, todėl jie menkai tesipriešino. Jau dvidešimt pirmą valandą Bakalovas perėjo vokiečiams į rankas. 144-asis pulkas įsitvirtino nedideliame kaime už dviejų kilometrų nuo miesto.

Paaiškėjo, kad kaimyniniame katile netoli penkių generolo Vitmano vadovaujamų divizijų grūmėsi 44-asis armijos korpusas. Norint operacijai suteikti daugiau jėgos, susitarta iš abiejų katilų veržtis vienu metu. Tačiau dėl sutrikusios komunikacijos puolimų sinchronizuoti nepavyko. Ryšys galiausiai išvis nutrūko. Generolas Vitmanas pagrįstai baiminosi, kad korpusas veržėsi per lėtai ir galėjo apskritai įstrigti. Todėl norėdamas įgalinti gyvybiškai svarbų sąlytį su armijos korpusu, jis rizikingai sustabdė savo operaciją ir liepė išsidėstyti aplink Bakalovą žiedinei gynybai. Palengvindamas dalią kaimyniniam katilui, į savas pajėgas atkreipė vis stipresnį ir darnesnį rusų puolimą, nuo kurio daugiausia nukentėjo Zepo 144-asis pulkas.

Visą naktį užimto kaimo liepsnojančių namų šviesoje kazokai rengė kavalerijos atakas.

Zepas ir dešimt jo kovos draugų įsitvirtino sugriautos sodybos griuvėsiuose. Kaip įpratęs, rutiniškai įsirengė keturias pozicijas su gera priedanga ir tinkamu šaudymo lauku. Ypatingą dėmesį skyrė galimybei greitai ir saugiai pakeisti poziciją.

Jėgerių užimtas kaimas dar tykus. Tačiau kazokų ataka artimiausią naktį pavertė jį pragaru

Pusę dešimtos raudonai žėrinčių gaisrų prieblandoje vaiduokliškai gražiai išniro pirma šuoliais skriejančių kazokų kuopa. Raiteliai, itin mobilūs ant savo arklių, beregint atsidūrė vokiečių pozicijoje. Plazdančioje šviesoje buvo kone neįmanoma pataikyti į kareivius. Tad mirtį nešančių kulkų taikiniu tapo nekaltos būtybės – arkliai. Anksčiau Zepui jau buvo tekę retkarčiais apšaudyti rusų traukiamuosius arklius, todėl jis žinojo, į kurias vietas geriausia taikyti. Kulkai pataikius į krūtinkaulį, arklys tuojau susmukdavo ir persiversdavo dažnai po savimi palaidodamas raitelį. Pataikius į vidurių ir inkstų sritį, gyvulys imdavo smarkiai spardytis, kol galiausiai susmukdavo ir lėtai nusibaigdavo mėšlungiškai daužydamasis kojomis. Nelygu nuotolis iki vokiečių pozicijos, Zepas priešakiniams taikydavo į krūtinkaulį, tolesniems – į minkštas dalis. Jo kovos draugai paskui pliekdavo į orientaciją praradusius raitelius. Taip jiems pavyko atmušti kelias atakas. Po valandos priešlaukis buvo nuklotas nekaltų gaištančių būtybių, paaukotų ant žmogaus ribinio smurtingumo aukuro. Niekaip nepraeinanti būtinybė šaudyti į arklius Zepui kėlė vis didesnį pasibjaurėjimą. Grumtynės peraugo į beprotišką susišaudymą. Vienas kazokas staiga priartėjo prie pozicijos per penkiasdešimt metrų. Zepas pasuko šautuvą ir iššovė į arklio krūtinę. Šūviui supoškėjus, tas kaip tik ruošėsi šuoliui per vieną maitą. Todėl kulka nulėkė pilvo paviršiumi, perrėždama jį iki pusės liemens. Žliugsėdami išvirto viduriai. Gyvulys staigiai sustojo, kanopomis mėgino surasti tvirtą atramą, įsipainiojo į vidurius ir dar daugiau jų ištraukė. Nebylus iš mirties baimės, atsispindinčios jo išpūstose akyse, jis taip ir stovėjo drebančiais šonais su lygiai taip pat paralyžiaus ištiktu raiteliu ant nugaros. Zepui pasirodė, kad gyvulys kelias minutes vėrė jį nenusakomai giliu ir liūdnu žvilgsniu, tarsi klausdamas artimos beprasmiškos mirties prasmės. Tačiau iš tikro prabėgo tik kelios sekundės, kol Zepas šūviu į galvą pribaigė visu kūnu virpantį šoko ištiktą gyvulį, ir arklio žvilgsnis nugrimzdo mirties bedugnėn. Arkliui griūvant, kulkosvaidžio serija papildomai suvarpė vis dar ant jo sėdėjusio kazoko krūtinę. Tačiau jau kitai raitelių vilniai pavyko įsibrauti. Užvirė karštos artimosios kautynės. Zepas vėl paslėpė snaiperinį šautuvą ir kovojo su MP 40 rankose. Septynių vyrų saujelė išsidėstė žiedinei gynybai valstiečio trobos griuvėsiuose. Jų padėtis kas minutę darėsi vis beviltiškesnė. Staiga – prabylančių Stalino vargonų kauksmas. Liko tik sekundės apgaulingam saugumui po griuvėsiais susirasti. Tarp besigrumiančių kazokų ir jėgerių siautė pragaras. Daugiausia kliuvo rusų raiteliams. Sudraskytų arklių ir žmonių dalys susimaišė su žemės gabalais ir griuvėsiais. Sprogimai ir mirštančiųjų klyksmai virto tikra pasaulio pabaiga, į kurią įsimaišydavo vokiečių artilerija.

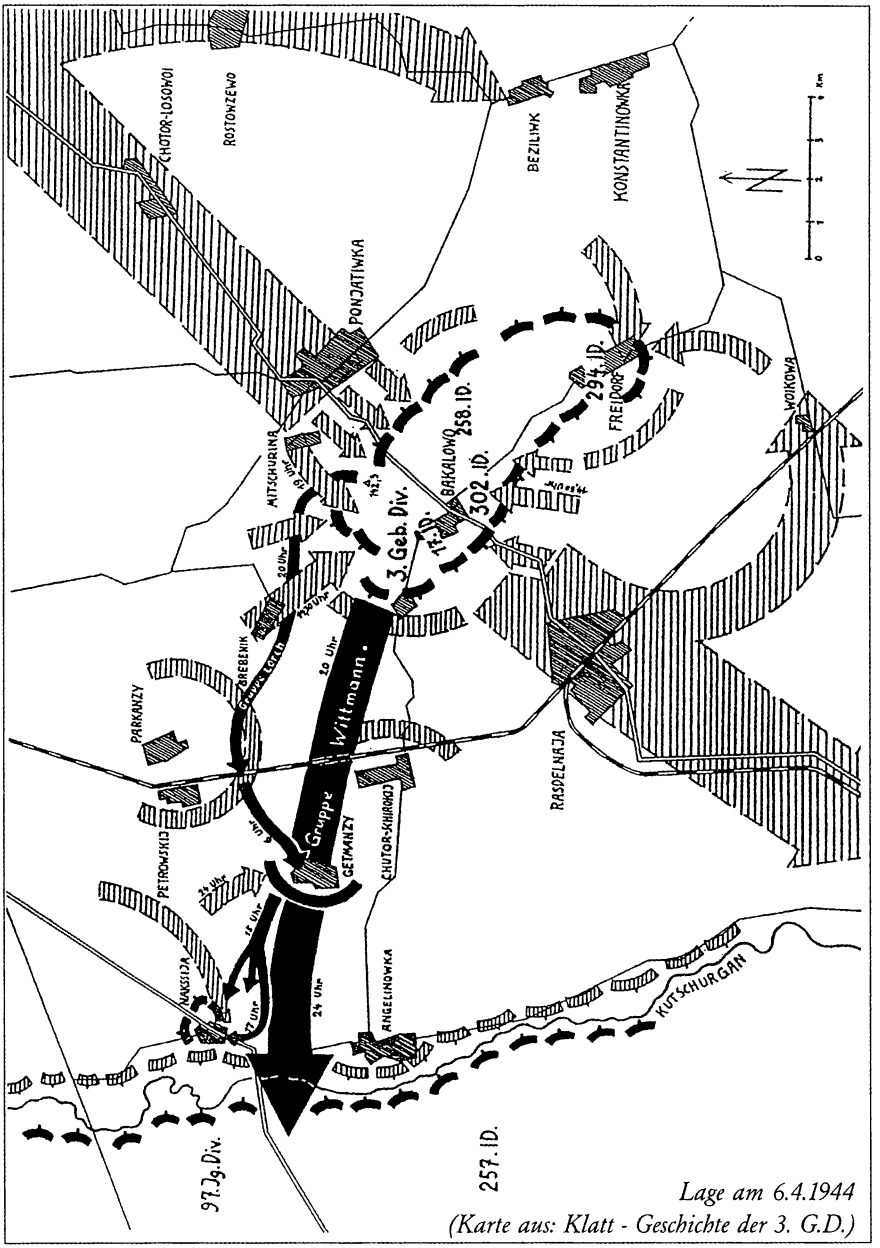

Padėtis 1944 m. balandžio 6-ąją

Ir viena, ir kita pusė aiškiai manė, jog ugnimi remia saviškius, tačiau menkai nutuokė, kur jie išsidėstę. Uraganinė ugnis truko kelias minutes. Ji sunaikino kazokų batalioną bei kelis jėgerius. Mūšio lauke iki kitų priešininko vilnių antplūdžio stojo keista tyla.

Pulko laikinos pozicijos, nepakankama ginkluotė ir aprūpinimas dar labiau sumenko. Per kelias gynybinių kovų valandas 144-asis neteko kone trijų šimtų vyrų, iš jų šimtas šešiasdešimt aštuoni buvo sužeisti. Visi ryšiai su divizija nutrūko. Smogiamosioms grupėms nepavyko pralaužti rusų papildytų ir sutvirtėjusių linijų. Pulko egzistencijai iškilo didžiausia grėsmė. Esant šiai kebliai padėčiai pulko vadas pulkininkas Lorchas (Lorch) nusprendė imtis vienintelės teisingos iniciatyvos. Tik nedelsiama ataka žadėjo menką viltį išsiveržti ir vėl susijungti su divizija.

Kas kariuomenės pranešimuose ir divizijų istorijose kukliai aprašyta kaip nedideli vietiniai veiksmai, sužeistiesiems vėl reiškė neapsakomą vargą, juos teko palikti. Mat sanitarinis aprūpinimas žlugo dar anksčiau negu bendrasis tiekimas. Kelias iš mūšio lauko į pagrindinę tvarstymo stotį dėl automobilių, kuro ir personalo nuostolių suirdavo daug anksčiau negu iš užnugario į frontą, juolab tokiomis miglotomis ir padrikomis kovos sąlygomis, kokios būdingos atsitraukiamosioms kautynėms.

Kuopos gavo instrukcijas per pasiuntinius. Saujelė gydytojų ir sanitarų atrinkinėjo sužeistuosius, pageidaujantiems vėl palikti pistoletai. Parengiamieji darbai rutuliojosi greitai ir be jokių sentimentų. Nepermaldaujamas karas visiems primetė savo negailestingą įstatymą – sėk mirtį ir lygiai taip pat su ja susitaikyk.

Brėkštant prasidėjo ryžtingas puolimas. Suvokdami padėties rimtumą, jėgeriai, mobilizavę paskutinius išteklius, metėsi į kovą ir iš tiesų prasimušė iš mirtinos apsupties.

Vėlesniuose pranešimuose kalbėta apie didvyrišką ir iki smulkmenų suplanuotą operaciją. Tačiau tikrovė buvo chaotiška sumaištis ir sėkmę daug nulėmė laimė. Mat daugybei kareivių neišlaikė nervai. Kova virto bėgimu, bėgimas – panika. Kai prieš pat lemiamą ataką Zepas su grupe kovos draugų stovėjo prie vienos iš paskutinių lauko virtuvių ir savo kareivišką gertuvę pildė karšta arbata, iš ryto miglos ligi jėgerių atsklido duslus variklių burzgesys ir vikšrų žlegsėjimas. Akimoju visi įsielektrino. Įtemptomis juslėmis sužiuro garsų kryptimi. Dar niekam nepasirodžius, kažkas isteriškai suriko:

– Ivanai prasiveržė, tankai!

Kaip be galvos jėgeriai pabiro į visas puses. Virtuvininkas šoko į savo pakinkytą lauko virtuvę, pliaukštelėjo arkliams ir pranyko ankstyvo ryto migloje arbatai srautais taškantis iš atvirų konteinerių. Karštligiškai

šūkaudami keli patyrę vadai mėgino irsmui užkirsti kelią. Kojų spyriais bei antausiais iš dalies privertė landserius atsipeikėti. Tačiau po kelių minučių kone pusė vyrų jau buvo pranykę kartu su lauko virtuve. Likusieji virpėdami laukė rusų tankų. Šie netrukus grėsmingai išniro iš rūko – ir pasirodė, jog tai vokiečių šturmo pabūklai, niekam iš anksto nepranešus, atriedantys jėgeriams į pagalbą. Užtruko gerą pusvalandį, kol vėl susirinko paniškai pasprukusieji. Brangiai kainuojančias drausmės priemones ir šįkart pakeitė spyriai bei antausiai. Atsirado vietos net lėkštoms pašaipoms. Zepas staiga atpažino puskarininkį, dabar jau feldfebelį su medaliais nukabinėta krūtine, paguodusį jį po pirmo taiklaus šūvio ir pasiūliusį degtinės, – vikingą milžiniškais šviesiai rausvais ūsais, seną fronto vilką. Jis per visą sumaištį neprarado stojiškos ramybės ir savo vyrus negailestingai laikė krūvoje. Dabar, kai kiti vėl rikiavosi, sausai tarstelėjo:

– Vaikinai, ar žinote, kad nuo šiol nebebus karo algos?

Visi nesuprasdami nuščiuvo.

– Nuo dabar bus tik kulnapinigiai! – paaiškino kretėdamas iš juoko. Tas tipas neišdildomai įstrigo Zepui atmintin.

Per pietus pulko lauko atsargos batalionas šiaurės vakaruose nuo Bakalovo susidūrė su ypatingo pobūdžio pasipriešinimu. Iš vieno miškelio į jėgerius prapliupo nepaprastai taikli šautuvų ugnis. Po kelių minučių kulkos į galvą ir krūtinę pakirto vienuolika landserių. Gretomis žaibiškai nuvilnijo siaubo šūksnis: „Snaiperiai!“, kiekvienas, kaip įmanydamas, spruko į priedangą. Dviejų kuopų vadai, kilstelėję iš už priedangos pasižvalgyti pro žiūronus, užmokėjo už tai gyvybe. Rusų sprogstamosios kulkos jų galvas sudraskė į gabalus. Galybė taiklių šūvių vertė daryti vienintelę išvadą: priešais įsitaisiusi ištisa snaiperių kuopa. Jėgeriai apie tai žinojo iš nuogirdų, patys iki šiol turėdavo reikalų tik su pavieniais rusų snaiperiais. Prieš tokią santalką be artilerijos ar sunkiųjų minosvaidžių jie jautėsi bejėgiai. Kulkos skriejo iš neperžvelgiamos spygliuočių žalumos. Atsakomosios kulkosvaidžių serijos didelio poveikio nepadarydavo, tuo metu kulkosvaidininkai sulaukdavo naikinamosios ugnies ir mirtinų padarinių. Kiek įstengė, jėgeriai atsitraukė į dengiančias pozicijas. Priedangą teikė suvarpyti vieno kolūkio pastatai. Pranešti apie padėtį į pulką pasiųstas pasiuntinys. Batalionas tikėjosi sulaukti pagalbos iš sunkiųjų ginklų, kurie miškelį gerokai pakratytų. Tačiau itin įtempta padėtis ir artilerijos stygius neleido išspręsti problemos įprastinėmis priemonėmis.

Zepas pulke jau buvo pagarsėjęs kaip labai apdairus ir sėkmės lydimas snaiperis, žinomas ir pulko vadui. Tačiau, lauko atsargos bataliono pasiuntiniui įteikdamas rašytinį nurodymą nunešti į 2-ąjį batalioną, pulkininkas tai tikriausiai laikė menka paguoda su visiškai neaiškia baigtimi.

Nurodyme snaiperiui Alerbergeriui liepta stoti į kovą su rusų snaiperių kuopa. Po trijų valandų Zepas kolūkio griuvėsiuose susipažino su padėtimi.

Miškelį nuo šios pozicijos skyrė maždaug trys šimtai metrų. Kad ką nors įžiūrėtų giraitėje, jis turėjo prislinkti arčiau ir išprovokuoti rusus paleisti šūvių. Tam reikėjo taikinio. Zepas liepė prikimšti penkis rankinių granatų maišelius žolės ir ant kiekvieno uždėti šalmą. Suanglėjusiu medžio gabalėliu apmetė akis, nosį ir lūpas. Tarp savo daiktų visada nešiodavosi skėčio su nulaužta rankena karkasą be medžiagos. Jį dabar apkaišė žole ir šakomis, tik viduryje paliko nedidelę angą. Už šimto metrų į dešinę nuo pastatų driekėsi nedidelė loma, kurios kraštai buvo apaugę krūmais, – ideali stebėjimo vieta. Be to, ją galėjo šliaužtdamas pasiekti nepastebėtas priešininko. Jis susitarė, kokį ženklą jam ranka parodžius įvairiose griuvėsių vietose turėjo atsargiai pasirodyti „galvos" – taikiniai. Po dvidešimties minučių Zepas pasiekė savo stebėjimo postą ir atsargiai pastatė maskuojamąjį skėtį taip, kad tas pridengtų jo judesius ir kūno padėties keitimą. Įdėmiai pro žiūronus apžiūrėjo rusų pozicijas ieškodamas galimų šaulių pozicijų. Ankstesnių taiklių šūvių analizė rodė, kad sovietai turėtų gerai matyti vokiečių pozicijas. Vadinasi, kaip alternatyva liko aukštėlesnės vietos, šiuo atveju tankūs medžių vainikai. Zepui buvo sunku įsivaizduoti, kad patyrę snaiperiai galėtų daryti tokią esminę klaidą ir šaudyti iš medžio, neturėdami nei galimybės pasitraukti, nei priedangos. Jis davė sutartą ženklą, ir jo kovos draugai atsargiai iškišo dirbtines galvas. Iš rusų pusės žaibiškai pokštelėjo keli šūviai, jis aiškiai pamatė, kaip dėl slėgio iš vamzdžio išlekiant kulkai sujudėjo šakos. Nedelsdamas leidosi atgal į griuvėsius ir po pusvalandžio aptarė būsimus veiksmus su feldfebeliu, po abiejų karininkų žūties vadovavusiu abiem kuopoms. Zepas liepė pastatyti penkis kulkosvaidžius į pozicijas, turinčias gerą šaudymo lauką miškelio kryptimi ir pakankamą priedangą, o iš šono po vieną kareivį su dirbtine galva. Šiek tiek nuošaliau nuo tų pozicijų pats susirado gerai užmaskuotą poziciją. Tada nurodė atsargiai iš už priedangos kyštelėti atskiroms pozicijoms priskirtą dirbtinę galvą, o pats stebėjo rusų liniją. Apšaudoma „galva" leisdavo jam nustatyti šaulių poziciją. Tada į medžių viršūnes pradėdavo pleškinti kulkosvaidis, o į pastarojo ugnį Zepas įpindavo savo kryptingus šūvius. Taip savo ugnį galėjo ilgai maskuoti ir nuo rusų nuslėpti vokiečių snaiperio egzistavimą. Ne tik priešininkų pozicija medžiuose, bet ir tai, jog jie jau penkis kartus šovė į galvų muliažus, Zepui parodė, kad priešais jį geri šauliai, tačiau taktiškai visiškai nepatyrę snaiperiai. Tai šiek tiek numaldė jo baimę stoti dvikovon su daugybe priešininkų.

Nukauta rusų snaiperė

Jo planas šiurpiai pasiteisino. „Galvai" pasirodžius, kaip užsakyti iškart prabildavo du, kartais ir trys rusai. Zepas pastebėdavo sujudant šakas, nusitaikydavo, palaukdavo kulkosvaidžio ugnies, šaudavo ir pataikydavo. Kaip maišai pakirsti rusai krito iš medžių. Skubus pozicijos pakeitimas – ir žaidimas prasidėdavo iš naujo. Per valandą jis šitaip nukenksmino aštuoniolika priešininkų. Tačiau staiga ugnis į galvų muliažus nutrūko. Atėjo penkta valanda vakaro, o iš miškelio jau kone valandą nebenuaidėjo nė šūvio. Feldfebelis nusprendė veržtis prie giraitės. Zepas ir du kulkosvaidžiai dengė. Nesulaukdami priešininkų ugnies, jėgeriai pasiekė aiškiai priešo paliktą miškelį. Nustebę žvelgė į negyvus priešininkus ir energingai mojo Zepui ir kitiems ateiti. Atsargiai, nepasitikėdamas apgaulinga ramybe, jis prisiartino prie miškelio ir pamatė žolėje gulinčias jaunas moteris.

Toks masinis snaiperių pasirodymas buvo ypatinga rusų taktika, kuriai pradžią, nors ir keista, davė vokiečiai.

Trečiajame dešimtmetyje abu buvę priešininkai ir Pirmojo pasaulinio karo pralaimėtojai sudarė pragmatinę sąjungą. Revoliucinė suirutė Rusiją visiškai nusmukdė ekonomiškai ir techniškai, o Vokietijos reichui Versalio sutartis draudė kaip nors plėtoti karinę techniką ir turėti didelių karo įrankių.

Politiškai nesutaikomi kontrahentai bėdą pavertė dorybe. Vokietijos reichas tiekė techninį *know-how* bei gamybinę įrangą ir rusų priedangoje galėjo plėtoti ir bandyti didesnę karinę techniką. Ypač artimai bendradarbiauta kovos mašinų ir aviacijos technikos srityse. Veikiau laikydami tai nereikšmingu periferiniu reiškiniu, vokiečiai tiekė techniką ir perdavinėjo Pirmojo pasaulinio karo metais sukauptą taktinę patirtį šautuvų galingam optiniam taikikliui konstruoti ir rusų snaiperijai kurti. Mat Rusijos ginkluotosiose pajėgose šautuvų su optiniais taikikliais ligi tol nenaudota.

Vokiečių kariškiams pagrindinį dėmesį sutelkus į itin mobilų bei kovos mašinomis grįstą manevrinį karą ir nustojus toliau prideramai plėtoti pėstininkijos ginklus bei taktiką, to ėmėsi, tikriausiai dėl ribotų lėšų, jauna sovietų kariuomenė. Iš jos pagrindinių naujovių minėtini, pavyzdžiui, pusiau automatinis šautuvas, prieštankinis šautuvas ir reaktyvinės artilerijos įrenginys.

Vokietijos kariuomenė iki 1940 m. sunaudojo kone visas reichsvero šautuvų su optiniais taikikliais atsargas neįsigydama naujų, tuo metu sovietų kariuomenė steigė gausius snaiperių dalinius, aprūpintus naujais ginklais. Šie apimdavo pavienius šaulius, komandas iš šaulio ir stebėtojo arba iš dviejų šaulių ir ištisas snaiperių grupes iki šešiasdešimties asmenų.

Nuo Rusijos kampanijos pradžios sovietų armijos snaiperiai pridarė puolančiam Vermachtui skausmingų nuostolių pirmiausia tarp vadovaujančiojo personalo. Fronto ruožuose be sunkiųjų ginklų snaiperiai neretai kelioms dienoms sustabdydavo pėstininkijos veržimąsi į priekį. Pirmaisiais karo mėnesiais, tvyrant pergalių euforijai, priešininko snaiperiai, ignoruojant slypintį pavojų, absurdiškai ir lengvabūdiškai laikyti klastingais pasalūnais. Tik 1942-aisiais, prasidėjus poziciniam ir gynybiniam

Rusų snaiperiai, ginkluoti Mosino-Nagano 91/30 modelio šautuvais su optiniais taikikliais PE, sumontuotais ant ilgo šoninio laikiklio, žygiuoja per ketvirtajame dešimtmetyje Maskvos Raudonojoje aikštėje surengtą paradą

Karabinas 98 k su „Modell 41" optiniu taikikliu, menkai tinkamu snaiperių kovos sąlygomis

karui, problema iškilo aiškiai ir neatidėliotinai. Tačiau šautuvų su optiniais taikikliais Vokietijos kariuomenėje dabar dramatiškai stigo. Ant taikiklio montuojama pusantro karto didinanti optinė priemonė, pradėta naudoti 1941–1942 metais, pasirodė esanti visiškai nepakankama šaudyti dideliais nuotoliais.

Todėl, kol įsibėgėjo reguliari šautuvų su galingais optiniais taikikliais gamyba ir jie buvo integruoti į ilgas tiekimo linijas, teko improvizuoti. Pagalbon pasitelkti trofėjiniai ginklai, tėvynėje frontui rinkti medžiokliniai ginklai su 98-ojo tipo optiniu taikikliu. Pirmi priešakines linijas pasiekė keli šautuvai su optiniais taikikliais, sukrapštyti iš tėvynės kareivinių ir policijos.

Tik 1942 m. pabaigoje atsirado atmintinių apie šautuvus su optiniais taikikliais ir snaiperio veiksmus. Pirma rimta instrukcija nepasirodė iki 1943 m. gegužės.

Zepas, šio pasakojimo pagrindinis veikėjas, kaip minėta, irgi buvo ginkluotas trofėjiniu rusišku šautuvu su optiniu taikikliu.

Jo kovos draugams renkant iš medžių išmuštų moterų ginklus ir šaudmenis, staiga supoškėjo šūviai.

Jauna moteris, neturinti nė dvidešimties metų, kniūbsčia gulėjo ant savo ginklo. Vienas jėgeris atvertė gyvybės ženklų nerodantį kūną ant šono, norėdamas paimti šautuvą. Dešinioji moters ranka buvo įkišta į krauju permirkusio uniforminio švarko, peršauto krūtinės viduryje, kišenę. Lūpas dengė kruvini purslai. Jėgeriui lenkiantis prie ginklo, ji netikėtai

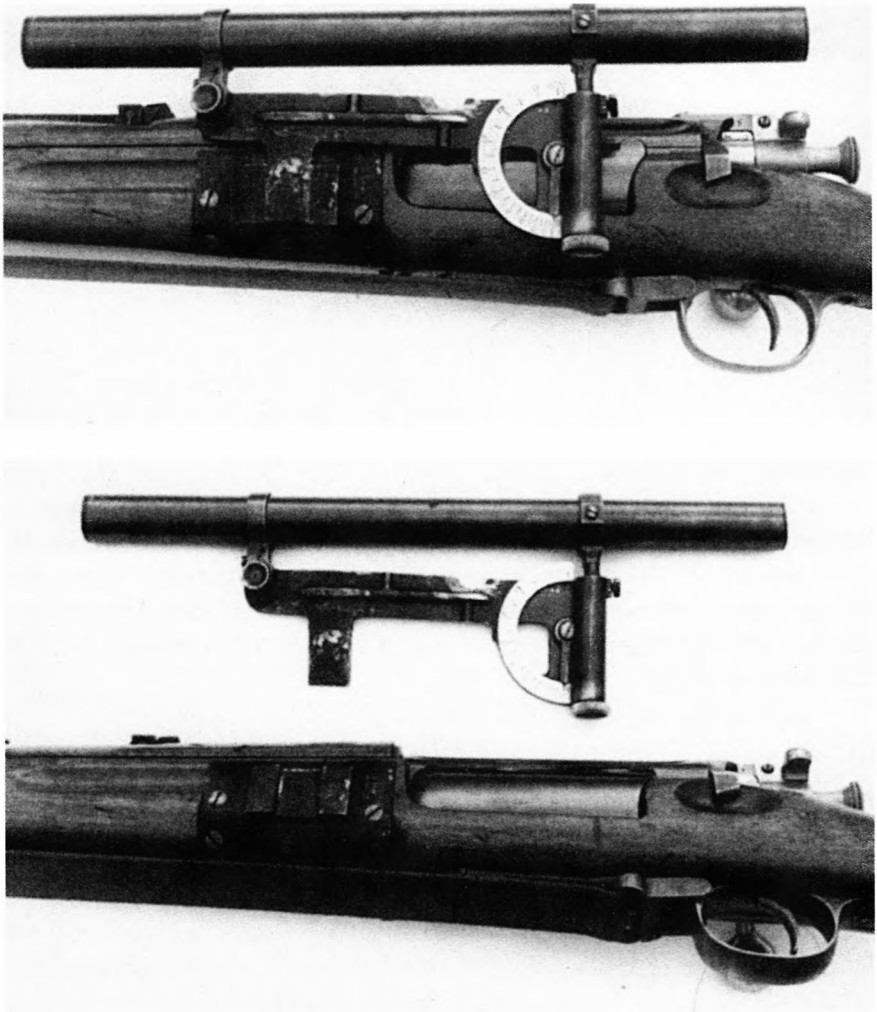

Vermachtui pritaikytas norvegų inžinieriaus Krag-Jørgensono modelio karabinas su „Voigtländer" optiniu taikikliu

išsitraukė iš švarko Tokarevo pistoletą, kraujo pilna burna išgargaliavo: *„Smert fašystam"* („Mirtis fašistams") ir paskutinėmis jėgomis nuspaudė nuleistuką. Jėgeris nuovokiai šoko į šalį, todėl kulka tik nubrozdino jam užpakalį, perdrėkstose kelnėse palikdama raudoną dryžį. Darydamas judesį, landseris pakėlė MP 40 ir nuspaudė. Kulkos dusliai tekštelėjo į

mirštančios rusės viršutinę liemens dalį. Kaip nuo elektros smūgio ji paskutinį kartą šoktelėjo ir akis aptraukė negyvas mirties stingulys.

Pirmą kartą čia buvusiems jėgeriams teko sąmoningai kovoti su moterimis. Tik dabar, kai stovėjo prieš jų negyvus kūnus žvelgdami į iš dalies labai jaunus sudarkytus veidus, visus apėmė keistas pasibjaurėjimo ir gėdos jausmas, nors ir žinojo, jog galiausiai neturėjo nė menkiausios galimybės pabėgti nuo karo dėsnio žudyti ir žūti. Jei būtų iš anksto žinoję, kas jų priešininkas, tikriausiai būtų kovoję ne taip veržliai ir dėl to, matyt, tapę savo varžymosi aukomis.

Pradėjus temti, rusų linijos buvo pralaužtos ir divizija vėl vieningai valdoma, tačiau turėjo praeiti dar kelios valandos, kol pavieniai koviniai junginiai ir atskilę daliniai prasimušė iki pagrindinio junginio. Pastariesiems priklausė ir Zepo batalionas, sutirpęs iki varganos šešiasdešimties vyrų saujelės. Kaip paprastai per tokius atsitraukimus, priešininkui stengtasi palikti tik išdegintą žemę ir sugriautą infrastruktūrą. Dėl to reikėjo susprogdinti vieną geležinkelio tunelį, kuriuo atgal plūdo vokiečių kareiviai. Batalionui vienam iš paskutinių perkirtus tunelį, pionieriai kaip tik vykdė baigiamuosius pasiruošimo sprogdinti darbus. Bataliono vadas Klosas pionierių vadą informavo, kad už jų kaip ariergardas dar einanti bataliono pionierių komanda ir reikėtų palaukti, kol ji kirs pralaidą. Tačiau sprogdintojų nervai buvo įtempti, tad sprogimai sugriaudėjo vos po dešimties minučių. Dar po dešimties minučių grupę pasiekė du visiškai purvini ir sukrėsti ariergardo pionieriai ir pranešė, jog tunelis į orą išlėkęs kaip tik tą akimirką, kai jie juo ėję. Patys sprogimą išgyvenę tik todėl, kad buvę smaigalyje. Nuvilnijo pyktis ir susierzinimas. Daugelio galvose šmėkštelėjo mintys apie karo beprasmybę ir vis didesnę beprotybę. Tačiau ką vienas galėjai padaryti – labiau už viską rūpėjo išgyventi. Jie pajudėjo toliau ir po valandos atkako į sutartą pajėgų rinkimosi vietą. Staiga iš vieno sargybos posto nuaidėjo šūksnis:

– Stok, slaptažodis!

– Koks dar slaptažodis, subingalvi, – riktelėjo vienas jėgeris iš avangardo. – Iš kur mums jį dabar traukti? Susikišk jį į užpakalį!

Ir drožė toliau. Įkandin sekę landseriai netikėdami savo akimis sustojo, kai iškart po to prabilo kulkosvaidis ir serija taškydama kraują suvarpė landserio viršutinę liemens dalį. Per sekundę visi prisiplojo prie žemės. Vadas dabar nuropojo į priekį ir šūktelėjo:

– Nutraukt ugnį, kvaily. Prieš jus Kloso batalionas. Tučtuojau pakvieskit savo vyresnybę.

Po kelių minučių pasirodė vyresnysis leitenantas ir uždavė keletą klausimų, į kuriuos Klosas nepatenkintas atsakė. Galiausiai jo paprašyta prisiartinti vienam. Klosas atsargiai pakilo ir atstatytu pistoletu nužingsniavo

prie pozicijos. Viduje visas virpėjo iš įsiūčio dėl patirtų išgyvenimų ir savo pionierių netekties. Dabar atsikėlė ir vyresnysis leitenantas, prie kurio jis artinosi. Prie jo kojų bataliono vadas pamatė už kulkosvaidžio gulintį nelaimingą šaulį. Vyrukas iš baimės drebėjo. Klosas lūžinėjančiu balsu riktelėjo:

– Jūs nušovėte savo kovos draugą, sumautas suskretėli! Aš jums parodysiu, kiaule, nudėsiu!

Jis vis labiau niro į isterišką įsiūtį ir galop prarado savitvardą. Šaukdamas staiga ištuštino visą savo ginklo dėtuvę į vargšelį, lygiai tokią pat beprasmę ir savavališką mirtį iš vokiečių karininko rankų sutikusį nebyliai, paniškai išplėstomis akimis ir be pasipriešinimo. Greta stovėję landseriai puolė ant savo vado, parvertė ant žemės, delnu šėrė į veidą ir privertė nusiraminti. Išskyrus jo vyrus ir vyresnįjį leitenantą, kuris kaip kovinis karininkas supratingai pažiūrėjo į šį nervų pairimą, daugiau incidento liudytojų nebuvo, ir šis be padarinių nugrimzdo į vis didėjantį karo savivalės ir neišvengiamybių liūną. Tačiau standartinis sakinys abiejų žuvusių kareivių artimiesiems: „Krito už Didžiąją Vokietiją" ir šiuo atveju turėjo daugiau negu kartų prieskonį.

Dabar pulkui pagaliau pavyko užmegzti radijo ryšį su Vitmano kovos grupės vadaviete. Tolesnis penkių divizijų puolimas vyko koordinuotai. Auštant naujai dienai, pavyko pralaužti paskutinį mirtino glėbio žiedą. Tačiau visame vokiečių fronte vis dar vyravo nerimą kelianti netvarka. Vitmano grupė stovėjo visiškai viena, be jokio sąlyčio su kitais daliniais. Žvalgybos patruliai aplink aptikdavo priešo judėjimą. Nepamainomos informacijos iš savo žvalgybinių iškylų vis parnešdavo snaiperiai.

Snaiperiai buvo tiesiogiai pavaldūs kuopų vadams ir atleisti nuo eilinės tarnybos. Jie gaudavo atskiras kovines ir žvalgybines užduotis. Kadangi išgyventi iš esmės galėjo tik išvengdami priešininko akių, patyrusieji išsiugdė ypatingą gebėjimą judėti vietove nepastebėti. Tačiau pilnutinei maskuotei, minimai vėlesnėse apmokymų instrukcijose arba propagandinėje spausdintoje ar filmuotoje medžiagoje, tekdavo menkas vaidmuo. Visiška maskuotė pareikalaudavo labai daug laiko ir medžiagos, be to, kareivius darydavo nejudrius. Todėl Rytų fronto itin judriame ir dažnai pastovių fronto linijų neturinčiame kovos scenarijuje tam tiesiog neužtekdavo laiko. Vis dėlto kiekvienas snaiperis, jei kaip toks išgyvendavo pirmąsias savaites, susiveikdavo kokias nors kelias improvizuotas maskavimosi priemones, kurias galėjai greitai pritaikyti bei nesunkiai transportuoti ir kurios kuo mažiau ribodavo judėjimo laisvę.

Štai Zepas, kaip minėta, susirado skėtį, patrumpino kotą ir pašalino apdangą, kad į pliką metalinį rėmą galėtų įpinti, nelygu poreikis, šakų ar

žolės. Nenaudojamą tokį maskuojamąjį skėtį galėdavai sulankstyti ir be sunkumų gabenti tarp kitų kovos reikmenų.

1944 m. balandžio 6-osios vakare pavyko užmegzti radijo ryšį su Vitmano kovos grupės kaimyniniais junginiais. Atsiskleidė niūrus pakrikimo vaizdas. Visi buvo įsitraukę į panašius izoliuotus kovos veiksmus. Pirmutine užduotimi tapo vokiečių fronto atitraukimas ir suformavimas iš naujo. Nacionalsocialistų propaganda tam nukaldino vykusią „elastinės karybos" sąvoką.

Maždaug dvidešimt antrą valandą generolo Vitmano vadavietė pagavo vis pasikartojančią 97-osios jėgerių divizijos radiogramą. Visi regiono junginiai buvo raginami nedelsiant atsitraukti į naują fronto liniją anapus Kučiurgano upės. 97-oji jėgerių divizija parengė perkėlas ir, remiama 257-osios pėstininkų divizijos, kol kas įstengė jas apsaugoti. Tam buvo pats laikas, nes energingai prisiviję persekiojantys rusai Vitmano pajėgas užgulė vis tankesne sviedinių kruša. Todėl sutelktais paskutiniais kovos grupės pabūklais smogta į naują priešo užkardą. Įkandin ugnies šuoro nustebintą priešininką atakavo pėstininkų junginiai. Tačiau rusai sureagavo greitai: dalį jėgų patraukė prie išsiveržimo vietos ir atsakė jėgeriams triuškinama ugnimi. Situacija grėsė baigtis nesuvaldoma panika. Tačiau patyrę kareiviai ir puskarininkiai ginė jėgerius į tūžmingą ataką. Kaip plėšrios katės, šie metėsi į kautynes, puolė priešininką drąsiai šokinėdami iš priedangos į priedangą ir pleškindami kulkosvaidžiais iš eigos. Snaiperiai liko šiek tiek atsilikę ir šaudė pro savo kovos draugus. Pagrindinį dėmesį stengėsi skirti rusų kulkosvaidininkams ir minosvaidžių pozicijoms. Kautynės siautė valandą, tada priešininko užkarda krito ir didžiuma Vitmano kovos grupės kuo skubiau ėmė plūsti pro išmuštą spragą. Naktis be mėnesienos apsaugojo nuo tolesnio rusų persekiojimo. Nedideles priešo žvalgybos dalinių atakas pavyko atremti. 1944 m. balandžio 7-osios devintą valandą ryto junginiai pasiekė Kučiurganą ir iškart persikėlė. Vitmano kovos grupės penkias divizijas tesudarė keturi su puse tūkstančio kareivių, 3-ioji kalnų divizija sutirpo iki mažiau negu tūkstančio vyrų. Nesustodami jie toliau žygiavo prie Dniestro, kurį kirto po trijų dienų.

Ši riba buvo simboliškai reikšminga, mat pagal anuometinę sieną jie paliko Rusijos teritoriją ir įžengė į Rumunijai priklausiusią Besarabiją. Po trejus metus trukusių žiauriausių kovų ir siaubingų nuostolių žygis į Rusiją galutinai žlugo. Jėgeriams tapo skausmingai aišku, kad karas vis labiau artėja prie tėvynės. Dabar reikėjo galvoti nebe apie užkariavimus, bet kaip atitolinti negailestingą priešininko atmoką. Teberuseno mažytė vilties kibirkštėlė, kad tam pavyks užkirsti kelią.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Vokiečių pajėgos, integruodamos šviežius rumunų dalinius, susirikiavo iš naujo. Tačiau dėl prastos ginkluotės ir nepakankamos patirties sąjungininkų kovinė jėga buvo tokia menka, kad jie ilgalaikio atokvėpio neatnešė. 3-ioji kalnų divizija vėl smarkiai nukentėjo personalo ir ginkluotės atžvilgiu. Atskilusių dalių, sutriuškintų divizijų ir jų ginkluotės integracija stygių pavyko pašalinti tik iš dalies. Negana to, daugiau negu trečdalį 3-iosios kalnų divizijos po dešimties dienų, 1944 m. balandžio 17-ąją, atitraukė itin didelę grėsmę pajutusiam fronto ruožui sustiprinti ir padarė pavaldų tenykštei divizijai.

Zepui teko laimė pasilikti, mat kitur nukomandiruota Rodės (Rohde), 138-ojo kalnų jėgerių pulko vado, kovos grupė, kurios pagrindinį junginį sudarė 138-ojo kalnų jėgerių divizija, per šią užduotį patirs baisių nuostolių – neteks aštuonių šimtų vyrų.

Likimas likusiai divizijai kelias savaites šypsojosi. Gegužė išsiskyrė puikiausiu oru, o fronto zonoje prie Dniestro kranto karas po praėjusių įvykių, rodos, darė pertrauką. Priešininkai, išsidėstę vienas priešais kitą per šūvio nuotolį, apsiribojo „padrika" pozicine kova, t. y. į piktą kulkosvaidžių ugnį būdavo atsakoma minosvaidžių minomis ir, kad negrėstų nuobodulys, rengiamos nedidelės smogiamųjų grupių operacijos. Priešininkus skyrė trijų ar keturių šimtų metrų pločio upė, todėl snaiperiai neturėjo galimybės prislinkti prie priešo linijų ar įsitaisyti niekieno žemėje pasižvalgyti ar susirasti gerą poziciją šaudyti. Tad Zepas kasdien apeidavo savo dalinio pozicijas apsiribodamas kovos draugų nurodytų taikinių apšaudymu. Nuotoliui esant iki keturių šimtų metrų, pataikyti į galvą buvo daugiau menas negu apskaičiuota veiksmingoji ugnis. Tad jis labiau tikėdavosi moralinio poveikio, kai priešininkai, manę esantys nutolę saugiu atstumu, vos per plauką išvengdavo kulkos.

Kasdieniai pavojai kareiviui rodydavosi veikiau miglotai. Paprastai sąveika su priešininko ugnimi nebūdavo tiesioginė ir asmeninė. Tik apšaudomas pavienio ginklo ar artimosiose kautynėse vyras prieš vyrą kareivis vėl pajusdavo gana individualią grėsmę, tą „jis-nusitaikė-į-mane-asmeniškai". Selektyvūs nematomų snaiperių šūviai net labiausiai patyrusiems ir sudiržusiems kareiviams vėl įvarydavo baimės.

Snaiperis ypač simbolizuoja individualizuotą grėsmę gyvybei. Tai paaiškina dažnai pritrenkiantį šių karių poveikį, pavyzdžiui, kai pavienis snaiperis kelioms valandoms į priedangą sugina visą kuopą. Jo priešininką

apima savotiškas paralyžius, mat kiekvienas jaučia individualų pavojų ir baiminasi, kad vos sujudėjęs taps kita auka.

Kareiviui paprastai kyla problema gyventi nuolatos suvokiant savo pažeidžiamumą ir mirtį. Daugelis šio psichinio krūvio neišlaiko ir mūšyje greitai įpuola į paniką. Pastaroji tiesiogiai reiškiasi netvarkingu, nekryptingu pleškinimu į visas šalis ir paslėptu pasirengimu sprukti, kuris nevaldomai ir nesistemingai prasiskina sau kelią, kai tik kovos vyksmas dėl tirpstančio nuotolio iki priešininko ar atskirties nuo kovos draugų suintensyvėja. Tad atsparumas stresui daug labiau lemia kareivio kokybę negu jo šaudymo ar kitokie techniniai gebėjimai gyvybei grėsmės nekeliančiomis aplinkybėmis. Būtent todėl gerą snaiperį taikos sąlygomis atrinkti itin sunku. Būsimų snaiperių atranka ir rengimas vien gebėjimo šaudyti matmeniu laikytina rimta klaida. Mat tokie kareiviai pirmiausia turėtų išsiskirti didele savitvarda ir stipriais nervais. Šaudyti galima išmokti, juolab snaiperiui reikalingi šaudymo įgūdžiai karinėje srityje dažniausiai pervertinami. Kautynių sąlygomis rankinių šaunamųjų ginklų šaudymo nuotoliai siekia daugiausia keturis šimtus metrų, bet paprastai būna trumpesni nei du šimtai metrų, o taikomasi taip, kad pataikyti būtų didžiausia tikimybė, vadinasi, tiesiai į vidurį ir didžiausią taikinio plotą. Absoliutus patikimumas, rutiniškumas ir garantuotas veiksmingumas – štai šitai yra snaiperio esmė, o ne preciziški šūviai į taikinius už daugelio šimtų metrų. Tokie šūviai yra daugių daugiausia grietinėlė, jei apskritai slegiant įtampai pavyksta.

Zepas suko savo įprastą ratą per pozicijas. Jau kelias dienas su rusais būta tik nereikšmingų susišaudymų, nes šie nebedrįsdavo išlįsti iš pozicijų, kai paaiškėjo, kad vokiečių pusėje darbuojasi įgudęs snaiperis. Visą popietę Zepas praleido prie įvairių kulkosvaidžių lizdų stebėdamas priešo linijas, bet jokio taikinio nesurado. Po pietų nutarė aplankyti šiaurines bataliono pozicijas, nors ten laikytis jam didelio reikalo nebuvo. Įrengtas labai plačiame upės lankste, jas nuo rusų pozicijų skyrė daugiau negu kilometras. Išskyrus atsitiktinę ir nekryptingą kulkosvaidžių ugnį, čia nevyko jokie kovos veiksmai, o šūviams iš šautuvo nuotolis buvo per didelis.

Tarp kovos draugų vyravo atostogų stovyklos nuotaika. Jie mėgavosi labai šilta gegužės diena, nuogi iki juosmens rąžėsi saulėje, jaukiai triaušKino utėles, tai vienas, tai kitas bandė nusimaudyti kareiviško katiliuko dangtelyje. Estetai net mėgino iš kelias savaites neplautų apatinių kelnių nukrapštyti viduriuojant atsiradusius išmatų dryžius ar pridžiūvusius ekskrementus, o visą idilę smelkė sunkus, aitrus pelėsinio sūrio dvokas, maloniai skleidžiamas pravėdinti ištiestų autų. Tvyrojo tokia linksma nuotaika, kad Zepas buvo spontaniškai pakviestas užkąsti sausainių su

dirbtiniu marmeladu iš skardinės ir atsigerti erzacinės rugių kavos. Vienas genialus kuopos kombinatorius šiuos gardėsius drąsiu antpuoliu nudžiovė iš dviejų artilerijos karininkų, trumpam apsilankiusių apsižvalgyti, kiubelvageno. Padrikai plepant prisijungė vienas budėjimą baigęs kulkosvaidininkas, jis papasakojo apie keistus garsus, vėjo atnešamus iš anapus upės, kur buvo įsitvirtinę rusai. Tai sužadino Zepo smalsumą, ir jis nutarė išsiaiškinti, kas tenai dedasi. Iki kaimyninės kuopos dar driekėsi ruožas neužimtos vietovės, iš kur galėjo atsiskleisti geresnis vaizdas į rusų pozicijas. Žemais krūmais apaugusi kalva už gerų penkių šimtų metrų teikė gerą priedangą stebėti.

Zepas ant keteros aukštoje žolėje įsispraudė tarp dviejų krūmų. Priešais atsivėrė stebėtinas vaizdas – rusų upės pusėje iš vokiečių pozicijų nematomoje nedidelėje įlankoje vyko gyvos maudynės. Rusai jautėsi visiškai saugūs. Mat niekas įdėmiai nebudėjo ir savo besitaškančių kovos draugų nesaugojo. Zepas įvertino nuotolį – geri šeši šimtai metrų. Nė vėjelio, oras sausas. Pavydint demonstruojamo nerūpestingumo, akinant asmeninei ambicijai iš tokio atstumo paleisti taiklų šūvį ir suvokiant būtinybę bet kuria proga nedviprasmiškai parodyti priešininkui savo ryžtą, subrendo sprendimas iš tokio milžiniško nuotolio iššauti. Zepas pasirinko kuo statiškesnį ir didesnį taikinį. Prie anapusinio kranto skardžio keli rusai gulėjo arti vienas kito ir deginosi saulėje. Kadangi šaudyti reikėjo iš aukštai, šūvio linija su kareiviais, į kuriuos taikėsi, sudarė kone statų kampą. Durtuvu greitai išlupo kelis velėnos gabalus ir sudėjo juos vieną ant kito pasidarydamas tvirtą ir patvarią atramą šautuvui. Nusitaikė į aukos galvą. Kelis kartus ramiai ir tolygiai įkvėpė ir iškvėpė. Po paskutinio gilaus įkvėpimo ir iškvėpimo nuspaudė nuleistuką iki nuspaudimo taško, sulaikė orą, sutelkė dėmesį į taikinį, paskutinį kartą pakoregavo ir nuspaudė. Tylą perskrodė pliaukštelėjimas, ir kulka pašėlusiu greičiu nuskriejo į taikinį. Atatranka, ir, po sekundės dalies vėl taikiklyje išvydęs auką, pamatė, kaip kulka nieko neįtariančiam rusui susmigo į pilvą šiek tiek virš bambos. Rusas susilenkė tarsi lenktinis peilis. Iki Zepo atsklido skausmo šauksmai ir paniški rusų balsai. Mirtinai sužeistasis pasirito į šoną. Ten, kur ką tik buvo jo nugara, ant smėlio telkšojo didelis kraujo klanas. Kiti rusai pasklido į šalis kaip vanago užpultos vištos, nė vienas nedrįso ateiti mirštančiam kovos draugui į pagalbą. Netrukus jo kančios baigėsi: jis nustojo judėti. Per tą laiką Zepas pro žiūronus virš upės kranto pastebėjo gyvą uniformuotų rusų sujudimą. Po kelių akimirkų išgirdo minosvaidžio vamzdį paliekančios minos dunkstelėjimą. Ta dusliai sprogo ant upės kranto žemiau jo. Padėtis dabar tapo rimta, atėjo metas dėti į kojas. Nėrė atgal kaip žebenkštis ir, dengiamas kalvos,

nudūmė atgal į jėgerių poziciją. Už jo dusliai siautėjo minosvaidžio minos, bergždžiai akėdamos jo poziciją.

Vaišintojas kava sutiko Zepą su tam tikra neapykanta balse. Išgirdęs pavienį šautuvo šūvį popiečio tyloje, jis iškart susigaudė, ko laukti.

– Mėšlas, visas jaukumas ir vėl subinėn. Vaikinai, tučtuojau apsirenkit, ivanas bemat užkurs mums pirtį. Ponas Taiklioji Ranka niekaip nesusivaldė nesušikęs mums idilijos.

Vos ištarus tuos žodžius, virš pozicijų pradūzgė pirmos kulkosvaidžių serijos, lydimos trumpos minosvaidžių papliūpos, laimei, trenkusios už tranšėjų ir nepadariusios žalos.

Zepas pasinaudojo visuotiniu karštligišku sambrūzdžiu ir elegantiškai nusiplovė, taip išvengdamas tolesnio koneveikimo.

Jau kitą dieną bataliono pozicijos sulaukė pavienių, pavojingai taiklių šautuvo šūvių. Nedviprasmiškas ženklas, kad rusų pusėje Zepo Alerbergerio problemos ketino imtis specialistas. Tačiau tas liko gana ramus, nes skiriant upei dvikova buvo neįmanoma. Bet nuo dabar, žinoma, tapo dvigubai atsargesnis ir atidesnis.

Stebėtina, kaip greitai kareiviai pozicijose susikuria namų jaukumą. Per kelias savaites kai kurios pozicijos, išlikusios toje pačioje vietoje, virto kone kaimais. Pritaikius visus įmanomus reikmenis, tarsi iš nieko atsirado kasdienybės patogumų. Išdygo skalbyklos, kirpyklos ir dušai. Virta, čirškinta ir, kiek įstengta, medžiota maisto. Atsirado net vištų; jas kaip būsimą kepsnį ir dedekles jų savininkai, žinoma, sergėdavo it akies obuolį. Tačiau klastingiau negu lapės gardumynų godžiai tykodavo kaimynai. Todėl sėkmės lydimus vištų vagišius artimi draugai kone dievindavo.

Bataliono ryšininkams, prie kurių buvo priskirtas ir Zepas, vargiai pasitaikydavo proga praktikuoti stovyklos gyvenimą. Tad stengiantis susiveikti įvairesnio maisto, jiems beliko tik dairytis, ką beatodairiškai nudžiauti. Todėl kiti kovos draugai juos atitinkamai nepatikliai stebėdavo. Tačiau aiškiai buvo tik dienų klausimas, kada bus pereita prie veiksmų.

Kadangi Zepas bataliono ruože galėjo laisvai judėti, būtent jis aptiko potencialią auką. Kaimyninės kuopos špysas saugojo ypač prašmatnią vištą, jo meiliai vadinamą Žozefina, dėl geros priežiūros kasdien padėdavusią po kiaušinį, kurį jis suvalgydavo pats arba kaip puikų mainų objektą iškeisdavo į kitus malonumus. Viena višta buvo idealu, nes mikliai sukantis išdavikiško kudakavimo pavojus daug mažesnis negu kėsinantis į vištų būrį. Zepo kaip snaiperio specializacija dabar jam tapo prakeiksmu, mat jį vienbalsiai išrinko vištą pagrobti.

– Zepai, tai nedviprasmiška užduotis snaiperiui. Kaip tik tu, turintis indėno instinktą ir lankstus kaip katė, esi tam tobulai tinkamas.

Buvo jaunatis, dangų dengė debesys – idealios sąlygos tokiai delikačiai operacijai. Kovos draugams jau kurstant lauželį ir rengiantis žaibiškam bei sklandžiam valgio ruošimui, Zepas pirmą ir vienintelį kartą visiškai užsimaskavo. Akmens anglimi juodai išsitepė veidą ir rankas, prie kepurės ir uniformos pritvirtino šakų su lapais. Švelniai čiuždamas vėjyje, pranyko tamsoje, prieš tai vieno kovos draugo, anksčiau ūkininko, smulkmeniškai pamokytas, kaip žaibiškai vien rankomis nudobti vištą.

Kaip pantera, atsargiai ir be garso prislinko prie kaimyninės kuopos vadavietės. Nieko nenujausdama višta snaudė savo pastogėje, meiliai sumeistrautoje iš pintinių artilerijos šaudmenims. Sargybinis stovėjo šone už dvidešimties metrų dalydamasis su draugu cigarete, kurią abu pakaitomis patraukdavo priešais laikydami šalmą, kad žybsėjimas neišduotų. Zepo nervai iš įtampos atrodė tuoj trūks, jis žinojo, jog pagautas sulauks žiauriausių kankinimų. Štai ir pintinė. Kai milimetras po milimetro kėlė į viršų dangtį, vos drįso prakvėpuoti, o širdis grasino iššokti iš krūtinės. Pagaliau, višta tik per rankos ilgį, giliai miega pakišusi galvą po sparnu. Dabar tik nepadaryti klaidos, griebti tiksliai! Jis atrėmė dangtį sau į kaktą, kad turėtų laisvas abi rankas. Ištiesė rankas, dar keli centimetrai, tada kairiąja staigiai sugriebė kaklą. Sykiu pavyko dešiniąja sučiupti bekylančią vištos galvą. Jai nespėjus susigaudyti, kas vyksta, Zepas energingu rankų suktelėjimu ir tyliu trakštelėjimu užbaigė Žozefinos gyvenimą. Akimirką sustingo stebėdamas sargybinį, tačiau tas tyliai šnabždėjosi su savo draugu ir tikrai nieko nepastebėjo. Skubiai sugrūdo vištą už savo maskuojamojo švarko ir, kaip atėjo, taip be garso ir pranyko.

Jau po ketvirčio valandos višta buvo nupešta, išdarinėta, o visos išdavikiškos liekanos rūpestingai užkastos nuošalioje vietoje. Dar po valandos keturiuose katiliukuose buvo ištroškinta ir Zepo bei jo kovos draugų sukirsta kaip šventiškas patiekalas, dieną atšventus ir vištą užgėrus buteliu ruginės. Sotūs ir išgėrę jie palaimingai nugrimzdo į užtarnautą ir poilsingą miegą, iš kurio juos kitą rytą prikėlė apvogto špyso riaumojimas.

– Kažkoks purvinas paršas pavogė mano vištą, nusikaltėlio pėdsakai aiškiai rodo jūsų kryptimi. Iš mano vyrų nė vienas nebūtų drįsęs prikišti rankos prie Žozefinos, būčiau jį pats nudėjęs.

Zepas ir jo kovos draugai iš paskutiniųjų stengėsi nutaisyti rimtas ir liūdnas minas sotumu spindinčiuose veiduose. Tikriausiai gana įtikinamai, nes špysas pykdamas pasitraukė, davęs aiškiai suprasti, jog puoselėja nedviprasmišką įtarimą, tačiau neturi įrodymų. Tačiau pažadėjo nepalikti reikalo ramybėje ir, jei ką sužinosiąs, pagrasino karo lauko teismu ir sušaudymu už plėšikavimą pagal karo lauko įstatymus.

Kalnų jėgeriai Karpatuose pakeliui į Aurelijaus perėją

Tačiau tarp 1944 m. gegužės 25-osios ir 28-osios ramybė trumpam baigėsi. 138-ojo pulko likučiai grįžo atgal, ir 3-ioji kalnų divizija persikėlė į Aurelijaus perėją Karpatuose. Ji išsidėstė palei Moldovos upę, dabar skyrusią diviziją nuo rusų fronto. Greta vandens kliūties palengva kylančio kalnyno mišku apaugusi prieškalnė teikė jėgeriams papildomą gerą priedangą. Prieš juos plytintis reljefas kitapus upės buvo labai atviras bei plokščias, todėl gerai įmatomas. Likimas ir toliau liko divizijai palankus, mat rusai pagrindinį puolimo smūgį perkėlė šiauriau nuo jų pozicijų, o čia su priešininku ir toliau vykdavo tik nereikšmingi susikirtimai.

Išsekę jėgeriai mėgavosi netikėta ramybe ir jaukumu. Stojus gražiam vasaros orui, atsirado dar viena proga kukliai pailsėti. Greitai nusistovėjo

Išnaudota bet kuri galimybė patogiau įsikurti pozicijose

pozicinis gyvenimas. Išdygo patogūs bunkeriai, vėl visko improvizuotai priorganizuota, kad gyvenimas taptų nors kiek malonesnis.

Landserius tarsi įelektrino pasklidę „išvietės gandai", kad nuotaikai pakelti ir psichohigieniniais sumetimais dviem savaitėms iš saugaus užnugario į ramų fronto ruožą perkeltas Vermachto viešnamis. Mat karas susiaurindavo kareivio gyvenimą iki absoliučiai esminių dalykų – išgyventi, paėsti, pagerti ir pasidulkinti. Pastarasis dalykas, išskyrus prievartavimus, kurių tikrai ne kiekvienas imdavosi ir už kuriuos dažnai būdavo griežtai baudžiama, tapdavo įmanomas tada, kai kariai mėgaudavosi santykine ramybe ir susibroliaudavo su vietiniais gyventojais – arba kai netoliese veikdavo viešnamis. Stojus ramybei, nuolatinė nepertraukiamos kovos įtampa dažnai išsikraudavo galingais seksualiniais poreikiais. Todėl tvarkingam geismo patenkinimui paprastai skirta daug reikšmės, jau vien dėl to, kad būtų išlaikyta absoliučiai būtina drausmė. Karininkai ir po jų feldfebeliai seksualinius poreikius patenkindavo su gurguolės markitantėmis, hivėmis (*Hilfswillige* – kitatautė pagalbininkė) ir Vermachto pagalbininkėmis, o landseriai dėl nepakankamo karinio laipsnio paprastai nesurasdami atgarsio tarp prieinamų moterų likdavo nieko nepešę. Jiems likdavo priverstinis susilaikymas arba būtent viešnamis.

Pasitaikius progai, atitinkamos įstaigos būdavo tiesiog apgulamos seksualiai išsibadavusių landserių. Tačiau apsilankymas tenai būdavo susijęs su vienu nedideliu keblumu. Viešnagę griežtai prižiūrėdavo sanitarijos personalas ir bet kuriuo atveju užbaigdavo gana nekaltai skambanti lytinių santykių ištroškusiųjų dezinfekcija, kuria siekta užbėgti už akių venerinėms, t. y. lytinėms, ligoms. Mat nemažai kareivių, kad galėtų išvengti fronto, lytinėmis ligomis užsikrėsdavo sąmoningai. Jiems gydyti galiausiai buvo įrengtos specialios karo ligoninės, landserių vadinamos „riterių pilimis". Sifilio čia būdavo imamasi iš dalies itin negailestingais gydymo metodais. Paprastai užtekdavo vieno gydymo kurso „riterių pilyje", kad ateityje būtų laikomasi itin griežtos seksualinės drausmės. Dalyko žinovai vėliau su ypatingu žavesiu prisimindavo „lazdelę", savotišką apvalią dildę, kuria šlapimtakiuose mechaniškai būdavo atveriami uždari ligos židiniai, kad taptų prieinami po to atliekamai dezinfekcijai. Visa tai, žinoma, daryta be jokio nuskausminimo. Be to, jau pirmaisiais karo metais kelis kartus užsikrėtusysis sulaukdavo karo drausmės kodekso numatytos bausmės, nustatytos vadovaujantis savižalos principu.

Visų šių pavojų ir problemų turėjo padėti išvengti griežta šlapimtakių dezinfekcija. Mokamą meilę patyrusiems landseriams šios procedūros smulkmenos buvo žinomos ir jie dažnai malonumo dėlei apie šį dvejopa prasme įsirėžiantį išgyvenimą papasakodavo nepatyrusiems kovos draugams. Mūsų herojus savo nekaltame amžiuje apie visa tai dar nieko nenutuokė.

Moterys, ir dar prieinamos. Landseriai būdavo tarsi įelektrinti

Ramybės dienomis Zepas vėl sutiko savo bičiulį snaiperį Jozefą Rotą. Per bendrai praleistas valandas ne tik keitėsi snaiperiška patirtimi, bet ir maukė bei blevyzgojo. Dar gana jauniems abiem trūko gilesnės patirties su kita lytimi. Tačiau, trykšdami vyriškumu, abu tiesioginės pagundos akivaizdoje karštai aptarinėdavo apsilankymo viešnamyje „už" ir „prieš" trūkstamam patyrimui sukaupti. Ir apskritai, kas žino, galbūt tai paskutinė proga gyvenime šių dalykų paragauti. Galiausiai nutarė: dabar arba niekada ir kol dar nevėlu. Rotas delikatų reikalą pagaliau suformulavo kaip egzistencinį klausimą:

– Pagalvok, galbūt tai paskutinė proga įkišti savo daikčiuką. Rytoj gausi kulką ir suglausi sėdmenis nė karto nepasidulkinęs. Baisu net įsivaizduoti.

Šnekučiuojantis Zepo žvilgsnis vis krisdavo ant vieno šaudmenis atgabenusio gurguolės feldfebelio, dabar sėdėjusio ant *Opel Blitz* sunkvežimio pakojo ir laukusio tolesnių įsakymų bei krovinio atgalios. Vyras jam kažkaip atrodė pažįstamas. Dabar atsiminė – tas pats vikingas milžiniškais šviesiai rusvais ūsais, pirmą kartą sutiktas jam žengiant pirmuosius snaiperio žingsnius. Anas pagavo jo žvilgsnį ir tikriausiai buvo nugirdęs jų pokalbį.

– Na, gašlūnai, vien nuo minties apie stangrius užpakaliukus maksas sukietėja, nors to ir neužsakėte, ar ne, cha cha cha.

Tačiau susitvardęs ir išvydęs abiejų sutrikusius veidus, tarė:

– O jei rimtai, vaikinai, patikėkite senu feldfebeliu. Penkios minutės malonumo neatsveria skausmo po to.

Stojo iškalbinga tyla, kurią nutraukė mažuma kaušteléjęs Rotas:

– Tai gal tu, senas gudruoli, išduotum mums savo baisią paslaptį.

– Gerai, – tęsė anas. – Kaip pradedantis akademikas pasidalysiu su jumis savo gilia gyvenimo patirtimi. O jei būsite geri ir dėdės paklausysite, sutaupysite daug vargo.

– Nagi, nebetempk, klok pagaliau, – suniurzgė Rotas.

– Na, gerai jau gerai, šiek tiek cinizmo galima sau leisti, – nusileido feldfebelis. – Pirma duok man gurkštelt tos jūsų prastos degtinės.

Gerokai trūktelėjęs ir išleidęs palaimingą atodūsį, pradėjo pasakoti.

– Taigi, nuo to įvykio jau praslinko trys savaitės. Tada turėjau vykti į korpuso sandėlį. Vairavo vyresnysis jėgeris (puskarininkis), visai nutriušęs lapinas. Visą kelią pliurpė pirmiausia apie bobas, paskui apie ėdalą ir kaip ką sukombinuoti. Totaliai gyrėsi, ką nukniaukęs ir kur tik nėra sukęsis. Kai atvykom į sandėlį, iškart tiesiu taikymu nukūrė ten, kur galima ko nors suveikti. Taigi turiu pasakyti, kad jis mane nusitempė tiesiai į artimiausią Vermachto viešnamį. Nesimuisčiau, žinoma, kad neatrodyčiau

kaip koks mėmė. Pirma išmaukėme butelį, o tada – prie lašinių. Viešnamis buvo įkurdintas buvusioje mokykloje. Vos atidarėme duris, mus, gašlūnus, iškart pričiupo vienas sanitarijos feldfebelis. Reikia pasakyti, tas tipas buvo tikra drabužių spinta buliaus sprandu. Iškart pirstelėjo mums: „O kur gumytės?" Apstulbęs pažvelgiau į puskarininkį, tas tik iškalbingai išsiviepė ir pasirausė kelnių kišenėje. „Kur prezervatyvai, brangučiai? Čia plikais ginklais nesikaunama", – dar pridūrė sanitaras. Apie tai, žinoma, nebuvau pagalvojęs. Tačiau už menkus trisdešimt reichspfenigių jis man ištiesė Vermachto prezervatyvą neutralioje pakuotėje. „Ir dar už du pasidulkinimus be jokių ekstra iš kiekvieno po hajermaną." Atsakydamas į mano nesupratingą žvilgsnį, paaiškino: „Po penkias reichsmarkes, šeškai." Per minutę nusivyliau taip, kad kone atsisakiau sumanymo. Tačiau tikras kalnų jėgeris juk nepasiduoda nepalankiomis aplinkybėmis. Kai sumokėjau, sanitaras įspraudė man į ranką rudą popierinę pakuotę su prezervatyvu ir davė paskutinį nurodymą: „Paukštytės ten, klasėje." Tada feldfebelis mudu abu įstūmė pro artimiausias duris.

– Prieš mus, – toliau pasakojo jis, – ant nudriskusių minkštų apmušalų išsikėtojusios sėdėjo penkios nedaug apsirengusios rumunės ir, mums droviu žingsniu peržengiant slenkstį, nuobodžiaudamos pažvelgė į mus. Puskarininkis žaibiškai čiupo vieną madam ir vylingai išsiviepęs pranyko už uždangos. Jis tikriausiai jau demonstravo, ką moka, kol aš vis dar stovėjau kaip kuolu trenktas. Prieš akis mano įasmenintos erotinės viltys, o niekaip neįveikiu ištikusio stabo. Dabar, kai reikalai pasisuko rimta linkme, mieliausiai būčiau pasprukęs. Išraudęs kaip pomidoras, stovėjau tarsi paralyžiuotas. Per tą laiką moterys tarp savęs pasišnibždėjo ir tikriausiai susitarė, kuri šį erotiniu požiūriu akivaizdžiai nekaltą jaunuolį suims į nagą. Pagaliau įtampa išsisklaidė, kai viena iš meilės tarnautojų atsistojo, be komentarų paėmė mane už rankos ir mes irgi pranykome kertėje, atitvertoje Vermachto vilnonėmis antklodėmis. Iš susijaudinimo net nepastebėjau meilės lizdo asketiškumo. Mano palydovė be ilgų ceremonijų, šaltai ir rutiniškai per sekundę atsegė man kelnes, ir klešnės nusmuko ant kulkšnių. Kai tvirtai, tačiau jausmingai uždėjo ant manęs savo ranką, mane tarsi nusmelkė elektros srovė. Kas dabar nutiko, turiu pagražinti, kad jus, nekaltus bernelius, šiek tiek pakankinčiau.

Teatraliniu judesiu Vikingas papozavo. Ištempę liepsnojančias ausis, Zepas ir Rotas klausėsi savo kovos draugo pagaulaus ir itin smulkmeniško pasakojimo.

– Taigi, mergytės, dėmesio, – tęsė jis. – Mažoji, kuri manęs ėmėsi, atrodė tikrai gardžiai ir tikrąja žodžio prasme savo amatą išmanė, cha cha cha. „Pst, ramiai, pasitikėk manimi", – sumurkė, švelniai, bet tvirtai sugriebė

mano strėnas ir ėmė abiem rankomis ritmiškai glostyti. Mane apėmė geismo šiurpulys. Prisitraukiau jos veidą ir padengiau bučiniais, ji nesipriešino, tikriausiai pastebėdama mano jaunatvišką nuoširdumą ir nekaltumą. Godžiai traukiau jos kūno ir tankių plaukų kvapą, mano rankos žaidė ir galiausiai pranyko jos žvilgančiuose juoduose plaukuose, kaip šilkas krintančiuose ant pečių, godžiai slydo gerai sudėto kūno kontūrais. Paskutinių mėnesių baimė, įtampa ir geismas dabar susitelkė į šią akimirką. Išgyvenimo svaigulyje jos alsavimas tiesiog nepakenčiamai kuteno man ausį. Jos liežuvis švelniai nuslydo mano kaklo kontūru, pakrimsdamas paglamonėjo ausies lezgelį, skubiai lyžtelėjo kaklą, brūkštelėjo per skruostus. Mano aistra ją įkvėpė ir lyg eliksyras taip atgaivino, kad jos rankos ėmė greitai judėti. Maloniai virpėdamas susmukau ant čiužinio, patiesto ant žemės, ir atsidaviau akimirkos ekstazei.

– Menamai švelnus apkabinimas, – toliau kalbėjo jis, – teikė apgaulingą trumpo saugumo jausmą šaltame laike. Grimzti ir kartu likti pagautam akimirksnio. Kaip vabalas jos liežuvis nurėpliojo mano pilvu, apsuko bambą, šmurkštelėjo lyties sritimi ir įgudusiai apglėbė mano brangiausiąjį. Akimirkos palaima sukėlė susijaudinimo ir šilumos virpulį. Kelioms minutėms būties žiaurybės pasitraukė. Emocijos priminė auštančio ryto nenusakomai daugiabalsišką skambesį, įstabią gamtos garsų darną. Mano

Ramesniuose fronto ruožuose landseriai ieškodavo ryšių su vietinėmis moterimis ir neretai pridarydavo sanitaramas papildomų rūpesčių

kūnas raitėsi ir spraudėsi ieškodamas susitikimo su svetima ir kartu tokia artima būtybe. Stipriai, tačiau švelniai sugriebiau rankomis, pirštais stengiausi aprėpti ir trumpam sulaikyti. Išsipildymo akimirką mano švelnus žvilgsnis ieškojo atsako, bet tesurado bedugnio ir tuščio liūdnumo sklidinas akis, tada atsiskyriau ir leidausi kelionėn į vienišą vidujybę. Likimas ar nuskirtis? Laimė ir skausmas tikriausiai yra geležiniai likimo stulpai. Godžiai siurbiau trumpą laimės akimirką, kol dar nesugrįžau į skausmingą tikrovę.

Zepas ir Rotas sėdėjo atkarusiais žandikauliais, netekę žado nuo šio jau kone lyriško intarpo.

– Žmogau, tu poetas ar ką? – suniurzgė Rotas. – Argi negali tiesiai šviesiai pasakyti, kaip ten viskas vyko?

– Aha, ponuliams reikėtų paprasčiau, kaip proletarams, – ištarė pasakotojas, išmuštas iš poetinio polėkio. – Tada, ponai, užsirašykite: senė taip pavarė, kad mano kiaušai vos nesprogo. Ar taip suprantamiau?

– Gerai jau, gerai, seni, – nuramino Zepas. – Istorija man patinka. Pasakok toliau, nė necyptelėsim.

Ir pastūmė Rotą į šalį.

– Na, gerai, – vėl pradėjo Vikingas. – Stiklinėmis akimis, juntamai išsikrovęs ir kupinas naujos vyriškos savivokos iš nutriušusios patalpos vėl išsmukau į tikrovę. Lengvu žingsniu spyruokliuoju išėjimo link, kai prie pat jo tarsi bizūno pliaukštelėjimas mane žiaurion realybėn grąžina sanitarijos feldfebelio balsas. „Ne taip greitai, branguti, pirma čionai ir kelnes žemyn!" Vėl buvo nelengva suprasti iš Miunsterio Vestfalijoje (Münster in Westfalen) kilusio higienininko Šiaurės Vokietijos tarmę. „Gonokokams išbaidyti neužtenka pabirbinti fleita. Čia reikalo jau tenka imtis tėveliui su chemine kuoka. Taigi nesimaivyk kaip maža mergaitė ir duokš savo makaroną." Jis mane prisitraukė ir rutiniškai kaip koks žuvų darinėtojas pačiupo mano brangiausiąjį. Žaibiškai į šlapimtakius įstūmė švirkštą be adatos ir įšvirkštė kokį šimtą milimetrų šviesiai žalsvo skysčio. Dezinfekciniam tirpalui skinantis kelią į pūslę, atrodė, tarsi į apatinę pilvo dalį būtų pliūptelėjusi ugnis. Griežtamas dantimis ir suspaudęs kumščius, kad net pabalo krumpliai, kenčiau kankynę nepajėgdamas priešintis, nes geležinė ranka, apglėbusi mano įrankį, prieštaravimų nepakentė. „Na, kaip, gražiai dilgsi?" – iš mano skausmingos nevilties smaginosi karinės sveikatos priežiūros atstovas. „Makaroną suspaust", – tėškė man sanitaras. „Už penkių minučių gali išmyžt, bet nė sekundės anksčiau." Puskarininkiui, tam senam maišui, tas įpurškimas jau buvo virtęs rutina. Įsikišo tą daiktą lyg niekur nieko. Jo riebus, piktdžiugiškas vypsnys, kai iš skausmo susilenkiau, tebestovi man prieš akis. Griežtai prižiūrimas vieno sanitarijos

grandinio, kaip nykštukas karštligiškai tai šen, tai ten šokinėjau priešais šlapinimosi griovelį buvusiame berniukų tualete, nykščiu ir smiliumi laikydamas užspaudęs per tą laiką gąsdinamai susitraukusią dešrelę. Įtariau, kad sanitaras, matydamas mano kančias, begėdiškai užtempė laiką, kol pasigirdo išganingas: „Dabar gali išleisti." Palaiminga ekstaze spindinčiu veidu daugiau negu į užtarnautą laisvę išleidau sulfonamido tirpalą. Palengvėjimas priminė orgazmą ir kone pranoko ankstesnį geismo patenkinimą. Puskarininkis nebeįstengdamas susivaldyti pratrūko kvatotis. Po paskutinės genitalijų srities apžiūros pagaliau gavau leidimą pasišalinti iš svetingosios įstaigos. Išsvyravau į laisvę ir prisiekiau jokiomis aplinkybėmis to nebepakartoti.

Klausydamiesi tokio drastiško pasakojimo, abu geismo apimti aspirantai jau vien nuo žodžių pajuto stiprų deginimą kelnėse.

– Aš, tiesą sakant, mielai išbandyčiau, – pakomentavo Rotas. – Tačiau šįkart paklausysiu gerojo dėdės. Zepai, operacija „Ėjimas žirgu" atšaukta.

Zepas nepaprastai apsidžiaugė, nes ir taip rimtai dar nebuvo pasiryžęs. Ligi grįžimo namo jis atsispyrė visoms panašioms pagundoms.

Įvyko net nedidelių stebuklų: diviziją netikėtai personalu ir karo medžiaga papildė iki nominalios kovinės galios. Karininkai žinojo, jog šitai nutiko tikriausiai paskutinį kartą, mat karą seniai jau laikė pralaimėtu. Juos palaikė tik mintis kuo ilgiau atitolinti rusų atmoką jų tėvynei. Mat šie vėl telkė jėgas suduoti naują negailestingą smūgį nedaugeliui vokiečių ir rumunų junginių. Stojus ramybei prieš audrą, keli senieji vilkai, daugiau ar mažiau sveiki atlaikę ankstesnes pragariškas kovas, gavo progą galbūt paskutinį kartą pamatyti šeimas. Kai tik atsirasdavo galimybė, jiems duodavo atostogų. Devyniolikos su puse metų ir jau gerus metus išbuvęs fronte, Zepas, tiesa, priklausė veteranams, tačiau turėjo pirma savęs praleisti šeimų tėvus ir dar ilgiau tarnavusiuosius. Be to, poziciniame kare įgudę snaiperiai buvo nepamainomi. Zepo šansai gauti atostogų tėvynėn prilygo nuliui. Tačiau jo bataliono vadas Kosas, dėjęs į jį dideles viltis, žinojo nedidelį triuką, galintį padėti pasiekti geidžiamą tikslą.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Paskutinį 1943 m. ketvirtį didelėse kariuomenės apmokymo bazėse su šaudymo poligonais imta steigti snaiperių apmokymo centrus. Per keturias savaites trunkančius kursus atrinktus kareivius stengtasi parengti snaiperiui keliamiems ypatingiems reikalavimams ir užduotims. Kursų dalyvius sudarė ne tik neseniai pašaukti kareiviai, bet ir seni vilkai, kareiviai su didele fronto patirtimi, jų kuopų vadų numatyti perkvalifikuoti į snaiperius ir šiuose kursuose turėję įgyti specialių žinių. Kalnų jėgeriams skirtų snaiperių apmokymai vykdavo Austrijoje netoli Judenburgo miesto, karinio rengimo centre, vadintame „Zėtaleralpe" („Seetaleralpe"). Nuo čia nebetoli ir Zepo gimtasis kaimas. Taigi jo vadas ilgai negalvodamas pažemino Zepą iki proginio snaiperio, kurio įgūdžiams nušlifuoti dar reikėjo specialių kursų Zėtaleralpėje. Kadangi ten jis buvo jau kone namie, atrodė prasminga po kursų pridurti dar dešimties dienų atostogas. 1944 m. gegužės 30-ąją Zepas kartu su kitais dešimčia atostogininkų *Opel Blitz* sunkvežimiu išvyko divizijos tiekimo keliu. Likus kelioms valandoms iki atsisveikinimo, savo rusišką šautuvą su optiniu taikikliu vėl grąžino pulko ginklininkui, kuris dar jam nepasišalinus perdavė šautuvą kitam tardamas:

– Matai, kiek įrantų apsodo lovelyje ir buožėje? Kiekvienas reiškia, jog vienu rusu mažiau. Perimti šį šautuvą tau garbė ir įpareigojimas. Stenkis iš visų jėgų ir parodyk sugrįžusiam Zepui, kad jį garbingai pavadavai.

Girdint tokius iškilius žodžius, jauno landserio žvilgsnyje atsispindėjo nedrąsa ir sutrikimas. Zepas uždėjo ranką jam ant peties.

– Nesigąsdink, tiesiog saugokis ir žiūrėk, kad išsaugotum savo užpakalį.

Kyštelėjęs ranką į kišenę, ištraukė saują šovinių su sprogstamosiomis kulkomis, brangintų ypatingiems atvejams, ir įspraudė juos kovos draugui.

– Man dabar jų tikriausiai neprireiks. Jei nori gero bumbtelėjimo, įspūdingai patvarkyti taikinį, paimk vieną iš tų. Tai sprogstamieji, su jais gali kaip reikiant užtvoti. Tačiau taupyk, jie reti. Susitark su ginklininku, kad tau juos atrinktų iš trofėjinių šaudmenų ir atidėtų. Išlik sveikas, po šešių savaičių turėsi man papasakoti, kas nutiko.

Sunkvežimio variklis suūžė, Zepas įšoko į kėbulą ir dar kartą paspaudė kovos draugui ranką. Sykiu jį pervėrė nenusakoma mirties nuojauta, staiga dingtelėjo: „Vargšas vyrukas, jį greitai paklos."

– Ar jūs, mergytės, ten gale kada nors baigsite savo širdį draskantį atsisveikinimą? Tuoj pradėsiu ašaroti, – suburbėjo sunkvežimio vairuotojas ir paspaudė akceleratoriaus pedalą, palikdamas jo kovos draugus išmetamųjų dujų ir dulkių kamuolyje.

Ar po dviejų mėnesių grįžęs juos dar vėl pamatys? Apėmė keistas palengvėjimo, kad laikinai ištrūko iš karo pragaro, ir sąžinės graužaties, jog likimo valiai palieka savo kovos draugus, mišinys. Užteko vienų metų, kad karas nušluotų jo ankstesnį gyvenimą ir vienintele tikrove taptų kasdienė kova dėl išgyvenimo – jį nenugalimai traukė jos žiaurus žudymo ir žūties žavesys. Tačiau mintis galiausiai nustelbė skambus sunkvežimio burzgesys. Jį pakirto malonus mieguistumas.

Prireikė bemaž dviejų dienų suvokti, kad karui atsuko nugarą. Nesugriauti kraštovaizdžiai, pro kuriuos važiavo traukiniu, atrodė anachronistiški. Kelionė į frontą prieš metus truko daugiau negu dešimt dienų, o dabar jau po penkių jis pasiekė savo tikslą – Judenburgą. Zepui pasisekė: vienas grandinis, savo kuopos vadui į traukinį atgabenęs paketą ir grįžtantis į karinį apmokymų centrą, priėmė jį į kiubelvageną. Zepas kursų laukė sumišusiais jausmais, mat dar gyvai prisiminė bazinius apmokymus, kai instruktoriai nuolatos riaumodavo ir buku muštru nuvarydavo kareivius nuo kojų. Būti išsiųstas į kursus galiausiai sutiko tik todėl, kad nenorėjo praleisti progos geriau pasimaitinti, reguliariai išsimiegoti ir vėliau kelias dienas paatostogauti gimtinėje.

Juo labiau Zepas nustebo, kai, prisistatęs į snaiperių mokyklos špyso darbo kambarį, buvo draugiškai pasveikintas. Jokio stovėjimo „ramiai", kulnų sumušimo, tiesiog bičiuliškai, kaip pridera, paskirta pastogė, supažindinta su būsimais kursais. Iškart paaiškėjo, kad čia kvalifikuotai rengiami specialistai, o ne standartizuotai ir muštru perteikiamos bazinės žinios.

Plačioje pratybų centro teritorijoje snaiperių mokykla glaudėsi atskirame barakų komplekse. Zepas dalijosi kambariu su keturiais aštuoniolikmečiais vaikinais iš Mitenvaldo krašto; po trijų mėnesių bazinio apmokymo Kufšteine juos galutiniams apmokymams pasiuntė tiesiai į snaiperių kursus. Mat jie išsiskyrė kaip itin geri šauliai, pasižymintys stojiška ramybe ir neeiliniais gebėjimais stebėti. Kambaryje Zepui į akis pirmiausia krito įrėmintas tekstas ant sienos. Gotiškomis raidėmis ten buvo parašyta:

Snaiperis tarp kareivių yra medžiotojas!
Jo užduotis sunki ir reikalauja visų kūno, dvasios ir sielos jėgų.
Snaiperiu gali tapti tik iš pagrindų įsitikinęs ir nepalaužiamas kareivis.
Nugalėti priešą įmanoma tik išmokus visomis sielos išgalėmis jo nekęsti ir jį persekioti!

Būti snaiperiu kareiviui apdovanojimas!

Jis kovoja nepastebimas.

Jo stiprybė – indėniškas naudojimasis reljefu, tobula maskuotė, katės miklumas ir meistriškas savo ginklo valdymas.

Savo galimybių suvokimas jam teikia saugumo bei pranašumo ir laiduoja sėkmę.

Herojinio patoso kupini žodžiai nepaliko Zepo abejingo, jis pajuto tam tikrą pasididžiavimą. Tačiau kartu įsipynė ir konkreti mintis apie karo tikrovę ir negailestingumą. Kažkas viduje kartu privertė nueiti kūną pagaugais, ir jis pagalvojo: „O kad jūs žinotumėt, koks karas yra iš tikrųjų. Mirštant naudos neduos jokie posakiai."

Apmokymai prasidėjo jau kitą dieną, pirmadienį, tema apie šautuvus su optiniais taikikliais. Dėstė feldfebelis su protezu ant dešiniosios blauzdos. Paaiškėjo, kad beveik visi instruktoriai – patyrę fronto kareiviai, iš dalies suluošinti sužeidimo, daugelis net buvę snaiperiai, meistriškumo, kaip ir Zepas, įgiję patys per patyrimą ir dėl sužeidimo tapę netinkami frontui. Kursuose dalyvavo šešiasdešimt kareivių, suskirstytų į grupes po penkis. Kiekvienai pagrindinei temai kiekviena grupė turėjo po atskirą mokytoją. Tai laidavo optimalų turinio perteikimą.

Iš viršaus į apačią: K 98 k, aprūpintas pasukamuoju bokšteliniu laikikliu; K 98 k su ZF 41; K 98 k su trumpu iš šono tvirtinamu laikikliu ir „Zeiss" keturiskart didinančiu taikikliu; „Gewehr 43" su ZF 4.

Ant stalo gulėjo keturi šautuvai su optiniais taikikliais. Trys – K 98 k ir dar vienas ginklas, nematytas nė vienam kareiviui. Fronte, tiesa, Zepo ausis pasiekė gandai apie naują pusiau automatinį šautuvą, tačiau Zepo dalinyje niekas jo nebuvo regėjęs. Tai pusiau automatinis šautuvas *Walther Modell 43* su *Voigtländer* firmos optiniu taikikliu *Modell 4* ant iš šono tvirtinamo pavažinio laikiklio. Greta padėtas K 98 k su mažyčiu, penkiolikos centimetrų ilgio, optiniu taikikliu *Modell 41*. Ši taikymosi priemonė buvo su pavažiniu laikikliu, esančiu kairėje taikiklio pusėje. Prieš juos taip pat gulėjo K 98 k su *Zeiss* gamybos šešiskart didinančiu optiniu taikikliu *Modell Zielsechs* ant kairėje nuo uokso esančio pavažinio laikiklio su fiksavimo rankenėle ir K 98 k su *Hensoldt* firmos optiniu taikikliu *Modell Dialytan*, uždėtu ant labai masyvaus, per vidurį ant spynos dėžutės pritvirtinto pasukamojo laikiklio, instruktoriaus vadinamo *Mauser* laikikliu (šiandiene terminologija toks laikiklis vadinamas pasukamuoju bokšteliniu laikikliu). Pasak instruktoriaus, tai buvo geriausias ir tvirčiausias iš visų optinio taikiklio laikiklių karabinui K 98 k.

Aptaręs paskirų optinių taikiklių ir laikiklių veiksmingumą, instruktorius perėjo konkrečiai prie karabino su pasukamuoju laikikliu, nes juo turėjo būti apginkluoti visi kursų dalyviai. Po pietų šaudykloje visi galėjo išbandyti pristatytus ginklus. Zepas susižavėjęs atkreipė dėmesį į *Zeiss* ir *Hensoldt* optinių taikiklių didelį matymo lauką, šviesumą ir skaidrumą. Jie kur kas pranoko jo ligšiolinę rusišką optiką. Tačiau pastarąją stebėtinai labai priminė pusiau automatinio šautuvo optika. *Walther* šautuvas, tiesa, šaudė neįprastai maloniai, nes dalį atatrankos nuslopindavo automatinis užtaisymo mechanizmas, tačiau taiklumu gerokai nusileido karabinams. Pralinksmino ginklas su nedideliu *ZF 41*. Šaudė puikiai, tačiau vargiai ką nors buvo galima įžiūrėti pro optinio taikiklio vamzdelį. Instruktoriaus komentaras: „Tokį mėšlą išsigalvoti gali tik raštinės eržilai administracijoje. Tie fotelių perdylos apie snaiperystę nutuokia tiek, kiek karvė apie dainavimą."

Po tokios laisvosios programos sekė pareiga. Dabar normaliu K 98 k jie turėjo atlikti įvairius šaudymo pratimus atviru taikymusi: šaudyti stačiomis, klūpomis, gulomis įvairiais nuotoliais nuo penkiasdešimties iki trijų šimtų metrų. Šaudmenų netrūko, pratimus galėjo atlikti ramiai, be įprastinio šaudyklos muštro. Dėmesio pirmučiausia akivaizdžiai skirta optimaliam lavinimuisi ir mokymuisi.

Kitą dieną išeita į poligoną mokytis nustatyti nuotolių ir taktiškai įvertinti įvairių kovos zonų. Po pietų – vėl šaudyba, nepajudinama kasdienė disciplina visų kursų metu. Slenkant savaitei, dar prisidėjo maskuotės ir specialios pozicijos įrengimo dalykai. Tačiau Zepas iš esmės nesužinojo

Mažo kalibro šautuvai snaiperiams rengti – iš viršaus į apačią: „Deutsches Sportmodell von Walther“ su keturiskart didinančiu optiniu „Oigee“ taikikliu; „Deutsches Sportmodell von Menz“ su ZF 41; smulkiakalibris „Wehrsportgewehr von Gustloff“ su ZF 41.

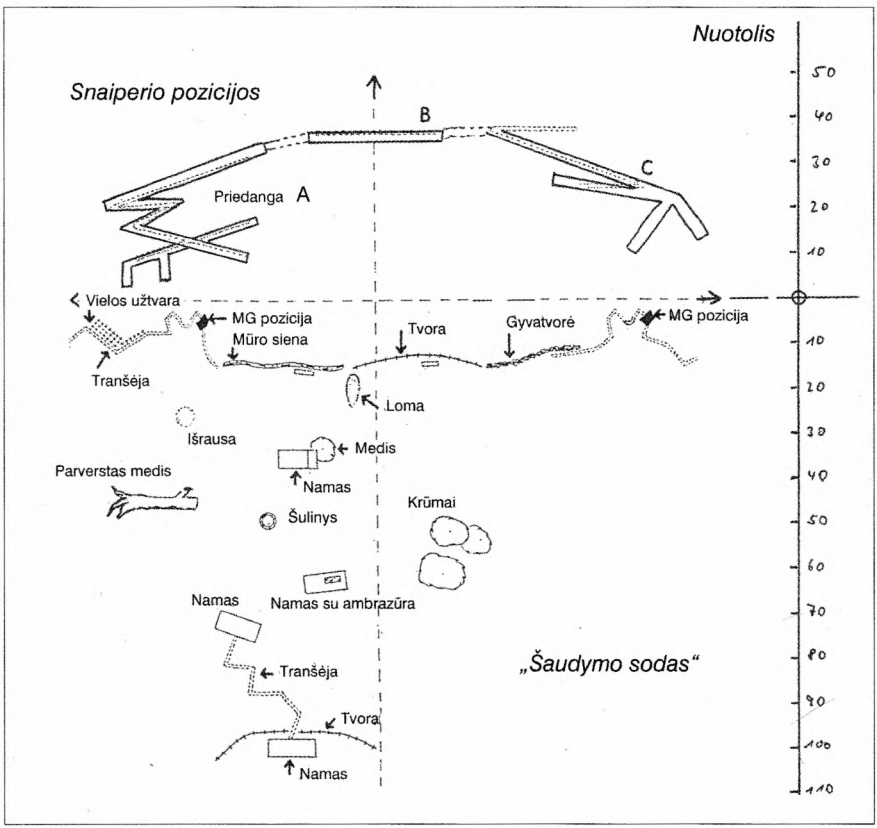

„Šaudymo sodo“ šaudyti iš mažo kalibro šautuvo schema

nieko nauja ir savo pratimus atlikdavo užtikrintai bei rutiniškai. Kai kurios maskuotės ir pozicijos pasirodė gana daug pastangų kainuojančios ir menkai praktiškos, nes karo kasdienybė neduodavo tam nei laiko, nei priemonių. Kaip pavyzdys minėtini išskaptuoti medžių kamienai, visiškas kūno maskavimas medžio žieve ar žeminė po kilometriniu stulpu, atkurtu iš faneros. Jo patyrimas rodė, kad maskuotė pasigamintina greitai, našiai ir paprasčiausiomis improvizuotomis priemonėmis ir turi kuo mažiau varžyti šaulio gebėjimą judėti. Kursų vadovybė žinojo, jog jis kaip snaiperis turi patyrimo, tačiau nenuvokė jo tikrosios patirties ir to, ką gali. Tik vėliau kursų eigoje instruktoriai suprato, koks jis specialistas.

Paskutinę pirmosios savaitės dieną tvarkaraštyje buvo numatytas „šaudymo sodas". Zepas ir jo kursų draugai neįsivaizdavo, ką reiškia ši sąvoka, todėl smalsiai to laukė. Grupė labai nustebo, kai atsidūrė miniatiūriniame kraštovaizdyje. Prieš jų šaudymo taškus penkiasdešimties metrų nuotoliu nusidriekė idiliškas slėnis su keliais ir kaimu, sumažintas atitinkamu masteliu. Jie pasijuto kaip Guliveris liliputų šalyje. Pratimams gavo ir ypatingus ginklus, mat čia turėjo šaudyti iš mažakalibrių karinių sportinių šautuvų, pagamintų *Gustlof* ir *Walther* ginklų gamyklose ir taip pat aprūpintų optiniais taikikliais. *Gustlof* šautuvas turėjo *Modell 41* optiką kairėje pusėje, *Walther* šautuvas – keturiskart didinantį Berlyno *Oigee* firmos optinį taikiklį.

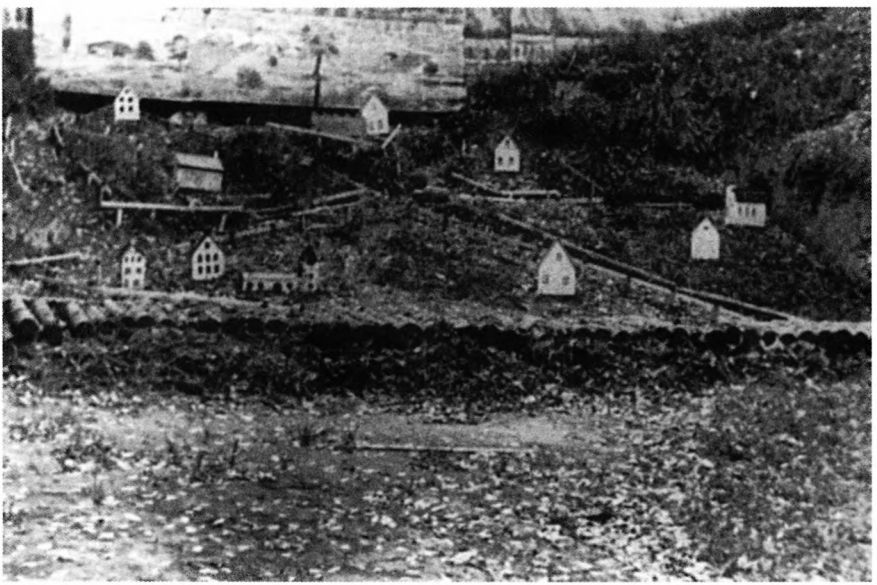

„Šaudymo sodas" pagal ano meto instrukcijas

Atitinkamai sumažintos „šaudymo sodo" nulenkiamosios figūros su maskuote ir be jos

Dabar jų užduotis buvo stebėti vietovės modelį ir šaudyti į kartono figūrėles, vos tik jos išnirdavo languose, iš už namų ar medžiuose. Keliais netgi judėjo automobiliai ir arklių kinkiniai. Su jais irgi reikėjo kovoti, jei tik jie pasirodydavo prasmingi taikiniai. Per šį pratimą itin aiškiai išryškėjo Zepo praktinė patirtis. Jo įgudusi akis pastebėdavo menkiausią krustelėjimą, ir retai praeidavo daugiau negu trisdešimt sekundžių, kol šūvis užtikrintai pasiekdavo tikslą, tačiau tik naudojant keturiskart didinantį taikiklį ant *Walther* šautuvo. Optinis taikiklis *Modell 41* teikdavo tokį siaurą vaizdą ir regėjimo lauką, kad visi šauliai be išimties įvertino jį kaip snaiperio užduotims netinkamą. Šio pratimo metu Zepas pademonstravo įgūdžius, itin retai pasitaikančius tarp įprastinių kursų dalyvių, ir instruktorius jau nujautė, kad Zepo ko nors daugiau tikriausiai nebeišmokys.

Reguliarias pratybas „šaudymo sode" mokymo programa numatė visu kursų laikotarpiu. Šaudyta ne tik kaimo modelyje, bet ir vis naujaip suformuojamuose reljefuose, kur, mokiniams nežinant, būdavo paslepiami atverčiami taikiniai, kuriuos šie turėdavo aptikti ir pašauti.

Sulig pirmu apsilankymu „šaudymo sode" tarp kandidatų prasidėjo nuolatinės varžybos, nes atskiruose veiklos sąsiuvinio puslapiuose reikėjo žymėti kasdienių pratybų rezultatus. Kursų pabaigoje pagal juos nustatyto geriausio dalyvio laukdavo apdovanojimas – didelis paketas markitantinių prekių (degtinės, cigarečių, šokolado, mėsos konservų ir t. t.).

Taigi visi kursų dalyviai privalėjo vesti ir su savimi nešiotis nedidelį sąsiuvinį. Čia būdavo užrašomi ne tik šaudymo, bet ir vietovės stebėjimo rezultatai, pokyčiai, ženklai ir kiti kursų pasiekimai.

Tokiais reguliariais užrašais būsimuosius snaiperius siekta įpratinti ir kovos lauke turėti sąsiuvinį, kuriame būtų užrašomi visi stebėjimo

rezultatai, pokyčiai vietovėje ir t. t., taip pat taiklūs šūviai. Tačiau savo kambario draugams Zepas patarė iš esmės visus įrašus, galinčius išduoti, kad esi snaiperis, užkoduoti ir jokiu būdu neįrašyti savo vardo. Dar geriau stebėjimų sąsiuvinyje apie taiklius šūvius neužsiminti, bet įtraukti juos į atskirą, bevardį špyso rašomą sąrašą. Patekus į nelaisvę, šitai jiems galėtų išgelbėti gyvybę. Niekas nesužinotų apie jų tikrąją veiklą. Mat į nelaisvę paimti snaiperiai Rytų fronte būdavo kankinami ir nužudomi. Pastaba jauniems vaikinams neabejotinai įvarė baimės, nes klausydamiesi Zepo jie regimai išblyško.

Antrosios savaitės pirmadienis dalyviams buvo džiugi diena, mat rytą sunkvežimis atgabeno dideles dėžes, *Mauser* firmos koduotai užantspauduotas raidėmis *byf*. Visi padėjo iškrauti ir iškart galėjo patenkinti savo smalsumą – dėžes atidaryti. Viduje gulėjo naujutėlaičiai karabinai 98 k su dideliais keturiskart didinančiais optiniais taikikliais ant pasukamųjų bokštelinių laikiklių. Per artimiausias valandas kiekvienas kursų dalyvis gavo po vieną iš šių šautuvų. Kursų sąsiuvinyje atsirado šautuvo numeris ir pastaba: „Šautuvas su optiniu taikikliu." Tai reiškė, kad ginklas perėjo išskirtinėn turėtojo žinion. Kursų dalyviams buvo pasakyta, jog ginklai jiems galutinai atiteks sėkmingai užbaigus kursus. Ypač kovinės patirties neturinčius jaunus kareivius šitai paskatino visomis išgalėmis stengtis sėkmingai pabaigti apmokymus. Zepas gavo karabiną su *Hensoldt* firmos keturiskart didinančiu optiniu taikikliu, koduotai pavadintu *bmj*. Jis buvo daug trumpesnis už paliktą rusišką šautuvą, o optika, kaip jau paaiškėjo per ginklų demonstraciją, daug geresnė. Didžiuodamiesi gautais ginklais, visi degdami nekantra laukė popietės, kai juos galės išbandyti šaudykloje. Jau po pirmų šūvių Zepas patenkintas konstatavo rankose turįs aukščiausio lygio ginklą.

Dabar jie pirmąkart gavo ypatingų šaudmenų snaiperiams. Ant dėžučių buvo parašyta: „Prišaudymui". Instruktorius paaiškino, jog tai šoviniai su ypač precizišku užtaisu, paprastai naudojamu tik ginklų gamyklose ir remonto dirbtuvėse siekiant nustatyti bazinį ginklo tikslumą. Jis rekomendavo grįžus į dalinį paprašyti bataliono ginklininko, kai tik bus įmanoma, parūpinti jiems tokių šaudmenų. Paskui visi užsidegę ėmėsi ginklus prišaudyti. Tai reiškė kryptingą žvilgsnį pro optinį taikiklį suderinti su vamzdžio nutaikymo tašku. Pagrindinis reguliavimas buvo atliekamas šimto metrų nuotoliui. Jie pašalino iš ginklų spynas ir smėlio maišais pritvirtino šautuvus ant prišaudymo stalo. Tada šaulys, žiūrėdamas tiesiai pro ginklo vamzdį, nukreipdavo jį į apskritimo centrą. Paskui, pakaitomis pažvelgdamas pro ginklo vamzdį ir optinį taikiklį, taikymosi kryžiaus padėtį suderindavo su vamzdžiu. Kryžiaus aukštį buvo galima

pakoreguoti reguliavimo varžtu ant optinio taikiklio. Šonines nuokrypas pareguliuodavo pakaitomis atleisdami ir paveržd ami du varžtus prie galinės laikiklio kojelės specialiu raktu, pridėtu prie kiekvieno ginklo. Po tokio apytikrio nustatymo preciziškas reguliavimas būdavo atliekamas praktiškai – šaudant.

Diena baigėsi kalant į galvą taisyklę nuo dabar ginklo nebepaleisti iš rankų. Jau ligi šios akimirkos jie per visus kursus ginklus nešiodavosi su savimi. Kiekviename kambaryje stovėjo stovas, kur šautuvai būdavo pastatomi tik nakčiai. Taip jie jau per apmokymus išmoko atidžiai prižiūrėti savo karabinus ir ypač saugoti optiką. Šautuvui nukritus ar smarkiau sutrenkus optinį taikiklį, pastarasis galėjo išsiderinti ir ginklo pataikymo taško padėtis visiškai pakisti. Zepą šito jau buvo išmokiusi karti pirmųjų dienų su rusišku šautuvu patirtis, o saugus elgesys su ginklu įsismelkęs iki kaulų smegenų. Tačiau kitiems kursų dalyviams pirmomis dienomis prastai sekdavosi elgtis su savo karabinais kaip su nevirtu kiaušiniu. Negana to, kad kaskart ginklui nukritus ar trinktelėjus savininkas, pabaigęs

Optinio taikiklio aukštis būdavo reguliuojamas reguliavimo varžtu bokštelyje. Šoninėms nuokrypoms pakoreguoti reikėdavo specialiu raktu pareguliuoti galinę laikiklio kojelę

kasdienę tarnybą, ginklą turėdavo iš naujo įšaudyti, iškart po incidento negrabiajam dar tekdavo pagimnastikuoti – atlikti dvidešimt atsispaudimų ir trisdešimt pritūpimų priešais save laikant karabiną.

Po vieno apsilankymo „šaudymo sode" kitą dieną laukė tema „Pozicijų pasirinkimas ir įrengimas". Tačiau prieš pereinant prie praktikos, dalyviams mokymo patalpoje parodė filmą apie snaiperių rengimą. Labai nustebę jie atkreipė dėmesį, kad filmas – rusiškas, tik su vokiškais subtitrais. Susuktas jau 1935 m. ir slegiamai atskleidžiantis aukštą rusų apmokymų lygį. Instruktoriaus komentaras:

– Gerai įsižiūrėkite, ivanai irgi neprasti. Puikiai pamenu, kaip snaiperiai kaitindavo mums užpakalį dar žygiuojant į priekį 1941–1942-aisiais ir kokias trumpas kelnes tuomet patys dėvėjome. Tada net nežinojome, kaip taisyklingai rašyti žodį „snaiperis". Vadovaujančio personalo nuostoliai buvo iš dalies baisūs. Kai po ranka neturėdavome sunkiųjų ginklų, rusų snaiperių kuopos mus sulaikydavo ištisas dienas. Naudodamiesi trofėjiniais ivanų optiniais taikikliais, mėgindavome kažkiek į tai atsakyti. Tačiau anie būdavo velniškai geri, ir mums už mokslą teko brangiai mokėti. Galiausiai ir aš pasimaišiau po akim meistrui. Visi pažiūrėkit, kur jis man pataikė. Velniškai pasisekė, kad dar kartą pasprukau nuo mirties.

Jis šiek tiek palenkė galvą taip, kad visi išvydo vaiko plaštakos dydžio randą. Vietoj kairiosios akies ten dabar nejudriai ir rėžiamai styrojo stiklinė akis.

– Velniškai turiu dėkoti likimui ir *Zeiss* firmai, kad nuo mano optinio taikiklio ivano kulka atšoko, ir aš praradau akį, bet išlikau gyvas, – tęsė jis.

Beveik visi mokyklos instruktoriai anksčiau tarnavo snaiperiais. Dėl sunkaus sužeidimo tapę nebetinkami frontui, jie dabar savo patirtį ir žinias perdavinėjo jaunajai kartai.

– Taigi įsidėmėkite, kad ir priešininkas turi profesionalų. Galiu jums tik patarti nedelsiant nešti kailį, kai pastebėsite, kad anapus jūsų jau tyko snaiperis. Poziciniame kare tada galioja tik viena taisyklė: po kiekvieno šūvio tučtuojau nesvyruojant pakeisti ruožą.

Filmo juosta sukosi monotoniškai tarškant projektoriui. Zepo kurso draugai įtemptai ir atidžiai žiūrėjo, kas rodoma, o jis pats nematė nieko nauja ir po kelių minučių prieblandoje pradėjo grumtis su snaudulio priepuoliu. Lyg triušis snaudė atviromis akimis, kaip mokymo patalpose moka tik patyrę kareiviai, kol viena filmo scena staiga patraukė jo dėmesį. Buvo vaizduojama rusų snaiperių kuopa, įsirengianti pozicijas pamiškės medžių vainikuose. Subtitruose pasirodė sakinys: tankūs medžių vainikai yra puiki pozicija. Šaulys nematomas, tačiau pats gali plačiai apžvelgti kraštovaizdį ir turi puikų šaudymo lauką!

Visiškai užsimaskavęs snaiperis stebėjimo pozicijoje

„Tai mėšlas", – dingtelėjo Zepui, ir jis iškart paprašė žodžio. Mat užsiėmimai išsiskirdavo bendradarbiavimu, visada būdavo galima iškart ir problemiškai aptarti klausimus, pasiūlymus ir atsakymus. Jam pareiškus norą iš savo praktikos pakomentuoti ką tik parodytą sceną, į jo prašymą buvo atsižvelgta ir filmas sustabdytas. Tada Zepas papasakojo apie savo kautynes su moterų snaiperių kuopa medžiuose. Po jo pasakojimo stojusią sutrikimo kupiną tylą išsklaidė instruktorius:

– Gerai įsiklausykite, vaikinai, jėgeris žino, apie ką kalba, nes kaip snaiperis fronte išgyveno beveik metus. Ir įsikalkite į galvas: snaiperis kiekvieną klaidą padaro tik kartą, devyniasdešimčia procentų tada jau esate patriedę paskutinį kartą, trumpai težybteli roželė, ir darbas baigtas. Taigi gerai įsiurbkite visus naudingus patarimus. Kiekvienas geras patarimas, kurį įsidėmėsite ir kurio laikysitės, ten galbūt išgelbės jums užpakalį.

Slinko dienos. Zepas mėgavosi galimybe reguliariai pavalgyti ir pamiegoti. Viena vertus, džiaugėsi kuriam laikui pasprukęs nuo kasdienio baiminimosi dėl gyvybės, tačiau kartu dažnai prisimindavo kovos draugus ir pagalvodavo, kaip jiems dabar klojasi. Jis mėgino sužinoti, kas dedasi 3-iosios kalnų divizijos ruože, bet cenzūruojamuose laikraščiuose, kurie patekdavo į rankas, patenkinamos informacijos nesurasdavo. Kelis kartus instruktoriai pasidalijo su juo naujienomis, kurias jiems papasakojo atostogininkai. Anot jų, divizijos fronto ruože vis dar santykinai ramu, fronto linijos stabilios.

Teorija ir praktika viena kitą optimaliai papildydavo. Artimiausiomis dienomis rytais jiems nurodydavo taktines sąlygas, kuriomis jie per dieną turėdavo veikti. Reikalavimai nepaliaujamai augo. Šią savaitę juos vainikavo labai tikroviškas scenarijus. Prieš dieną kiekvienas duotomis sulaikomosios pozicijos sąlygomis įsirengė snaiperio poziciją, ten turėjo įsitaisyti kitą rytą. Prieš užimant pozicijas jiems nurodyta kitos dienos taktinė situacija. Priešininko pusėje veikia du į tave nusižiūrėję snaiperiai. Jų vaidmenį atliko du priešais juos gulintys stebintys instruktoriai, protokoluojantys visas pasitaikančias pataikymo galimybes. Bet kuris mokinių judesys reikštų jų galą, taigi toliau jie galėtų tik stebėti ir susigalvoti strategiją kitai dienai. Savo pozicijas leista palikti tik pradėjus temti. Beveik visų veidus aptemdė klausimai ir siaubas. Zepas žinojo kodėl. Nuo penkių ryto ir vienuoliktos vakaro daugiau ar mažiau nejudant pragulėti vienoje vietoje neišvengiamai reiškė daug be galo asmeniškų problemų: valgyti, gerti, šlapintis, tuštintis – kada, kaip ir kur? Zepas kaip profesionalas poziciją išsirinko ir parengė kiek išgali atsižvelgdamas į tuos dalykus. Jo nepatyrusių kovos draugų laukė dramatiški išgyvenimai. Jie greitai prie palaidinių prisitvirtino lengvą maskuotę iš žolės bei šviežių šakų ir, pasirengę kautynėms, įsitaisė pozicijose.

Stojo slegiamai karšta diena. Pratybų laukas plačiai driekėsi mirguliuojančioje saulės šviesoje. Apie pietus mokiniams prakaitas jau žliaugė upeliais, sąnarius ėmė skaudėti, įvairūs fiziniai poreikiai vis energingiau reikalavo būti patenkinti. Per pirmąsias valandas Zepas stebėjo priešlaukį ir įsidėmėjo svarbius dalykus. Jam taip pat pavyko aptikti instruktorių pozicijas. Taigi jis išsprendė visus svarbiausius dienos reikalus. Poziciją, kaip įprasta, įsirengė taip, kad galėjo pranykti nuo žemės paviršiaus. Tai ne tik teikė geresnę apsaugą nuo priešo sviedinių skeveldrų, bet ir leido santykinai patogiai ištverti ilgą laukimo laiką. Tinkamoje vietoje buvo iškasęs papildomą duobelę, į kurią nedaug pasisukęs galėjo nusišlapinti. Kaip patyręs fronto kareivis, visada pasirūpindavo, kad turėtų vandens ir užkąsti, bent kareiviškos duonos ar jūreiviškų džiūvėsių. Dėl gamtinių reikalų, tai jis jau seniai buvo įpratęs nepradėti dienos, jei įmanoma, neatlikęs didelio reikalo. Taigi Zepas nuslydo į saugią savo pozicijos gilumą ir praleido dieną snūduriuodamas, svajodamas ir kramsnodamas. Temstant atėjo išganingasis įsakymas atsitraukti, visi susirinko žygiui atgal į gyvenamąsias patalpas. Daugelis nepatyrusių kovos draugų vilkosi visiškai išsekę ir persitempę. Visų kelnėse juodavo didelės šlapimo dėmės, o kai kurie žirgliojo plačiai prasižergę ir iš pasibjaurėjimo perkreiptais veidais, skleisdami lengvų puvėsių dvoko debesėlį. Nesusilaikė nepridėję į kelnes. Vienas iš instruktorių nesusivaldė maloniai nepakomentavęs:

– Vaikinai, duosiu aktualų patarimą – rytais visada pirmiausia patriesti. Kas eina iš namų nepašikęs, pats kaltas.

– Dar žodis ir partrenksiu tą brangutį ant žemės, – sušnypštė Zepui kaimynas. – Tie šunsnukiai sąmoningai su mumis taip pasielgė.

Kitą dieną buvo apžiūrėtos kiekvieno pozicijos ir įvertintas jų tinkamumas. Zepo paprašyta nusakyti savo pozicijos privalumus ir trūkumus. Jis noriai pažėrė patarimų iš turtingo savo patyrimo lobyno. Kovos draugai klausėsi stebėdamiesi ir labai susidomėję.

Šių pratybų esmė buvo trys didžiosios „K":

– **Kaip** nepastebimam patekti į poziciją?

– **Kaip** nepastebimam pasišalinti iš pozicijos?

– **Kaip** greitai ir nepastebimai pasiekti savo atsarginę poziciją?

Kursų dienos greitai skriejo, ir daugeliui pamažu ėmė darytis nejauku pagalvojus apie vis labiau artėjančius rimtus dalykus. Tam tikros nuojautos suteikė mokymo apie šaudmenis diena.

Snaiperiai dažnai veikdavo priešais savas linijas. Priešininko aptikti sulaukdavo kryptingos sunkiųjų pėstininkijos ginklų ugnies. Tinkamai gynybinei elgsenai pasirinkti būdavo pravartu atpažinti šiuos ginklus iš šūvio garso. Apšaudant, pavyzdžiui, minosvaidžiui, būdavo tik laiko klausimas, kol priešininkas įsišaudys ar taip prašukuos vietovę, kad galiausiai pataikys. Šiuo atveju kildavo būtinybė kuo skubiau iš pozicijos pasišalinti. Neturint galimybės trauktis dengiamam, tai reikšdavo energingai pašokti ir, protarpiais mėtantis į šonus, dumti atgal prie savo linijų. Snaiperiai tokį bėgimą, kaip jau minėta, vadino „kiškio šuoliais". Tam prireikdavo didžiausios savitvardos, bet tokiomis sąlygomis tai būdavo vienintelė galimybė išgyventi. Todėl „kiškio šuolių" per kursus nuolatos mokytasi. Šiaip ar taip, karo tikrovėje daug snaiperių žuvo todėl, kad, sukaustyti paniškos baimės, liko tūnoti savo apkasuose.

Minosvaidžių šūvius kursų dalyviai išgirdo tikrus, o vieno iš didžiausią baimę keliančių rusiškų ginklų akustikai demonstruoti teko pasitelkti plokšteles. Sunkvežimyje įtaisytas reaktyvinės artilerijos įrenginys, fronto kareivių meiliai pramintas „Stalino vargonais", vienu vieninteliu ugnies smūgiu kone pusę futbolo aikštės ploto galėdavo paversti kunkuliuojančiu dūzgiančių skeveldrų ir rausiamos žemės pragaru. Ritmiškas šūvių kauksmas, sklindantis iš visu galingumu paleistų garsiakalbių, varė šiurpą. Zepą iškart užplūdo patirti išgyvenimai, jis tiesiog ant liežuvio pajuto parako, kraujo ir mirties skonį. Į kovos draugų klausimą, kaip nuo to apsisaugoti, atsakė lakoniškai, o veidą aptemdęs šešėlis jį pasendino dešimčia metų.

– Čia tepadės tik kuo giliausias apkasas, tada suraukus užpakalį belieka melstis.

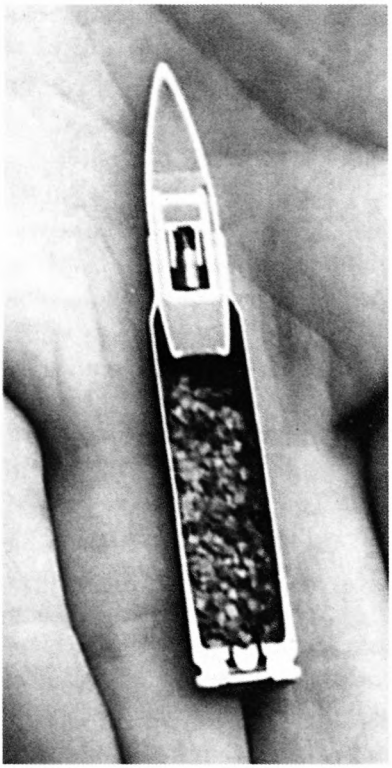

„B" sprogstamojo šovinio skerspjūvis. Aiškiai matomas daužiklis ir sprogstamasis užtaisas

Pabaigoje parodytas naujas pėstininkams skirtas šaudmuo, vadinamasis „B" šovinys, iš pradžių sukurtas naikintuvų kulkosvaidžiams prišaudyti. „B" šiuo atveju reikšdavo *„Beobachtungs"-Patrone* („stebėjimo" šovinys). Atsimušusios kulkos susprogdavo ir taip parodydavo, kur sminga serija. Naudojantis tokia optine pagalbine priemone, kulkosvaidžius būdavo galima santykinai greitai sureguliuoti. Tačiau šaudmenys buvo labai brangūs ir todėl rezervuoti vien pirminei paskirčiai. Rusai, priešingai, tokius šaudmenis jau nuo kampanijos pradžios naudojo ir pėstininkijoje. Dėl žiauraus poveikio pataikius landseriai tokių kulkų ypač bijodavo. Juolab juos itin mėgdavo kaip tik rusų snaiperiai. Zepas šiuos šovinius jau pažinojo ir jų poveikiu pasinaudodavo šaudydamas savo rusišku šautuvu su optiniu taikikliu. Todėl pajuto pasitenkinimą, kad tokiais šaudmenimis dabar galės naudotis ir vokiečių snaiperiai, ginkluoti karabinu 98 k su optiniu taikikliu. Ženevos konvencija, tiesa, sprogstamuosius šaudmenis rankiniams ginklams draudė, tačiau karas Rytų fronte buvo nužengęs jau taip toli, kad tikslas pateisino beveik visas priemones. Per baigiamąją šių šovinių demonstraciją vienu šūviu be vargo būdavo nukertami medeliai, kurių kamieno skersmuo siekdavo penkis centimetrus.

Nuo ketvirtos kursų savaitės apmokymai dar labiau priartėjo prie praktikos. Kasdienes pagrindines pratybas šaudykloje ir taikinių sode dabar papildė to, kas išmokta, praktinis taikymas nuolat kintančiuose kliūčių ruožuose, kuriuos turėdavo įveikti būsimi snaiperiai. Čia būdavo sukuriami kuo realistiškesni kovos scenarijai. Jiems taip pat reikėdavo nepastebimai judėti pratybų lauke tarp kitų dalinių kovinių pratybų arba vaikytis vienam kitą kaip snaiperiams. Galiausiai į kliūčių maršrutus buvo įtrauktos ir šaudymo pratybos. Kursų dalyviai turėdavo ne tik atrasti

iš dalies paslėptus taikinius, bet ir juos pašauti tikrais šoviniais. Kartoniniams taikiniams aptikti ir į juos pataikyti būdavo skiriamas ribotas laikas. Jei nepavykdavo, lydintys instruktoriai mažindavo balus, drastiškai atkreipdami dėmesį į neišvengiamą mirtį realiomis fronto sąlygomis. Pirmiausia nepatyrę Zepo kovos draugai šitaip aiškiai susidarė įspūdį apie būsimus pavojus kūnui ir gyvybei. Šių kasdienių kliūčių ruožo pratybų pradžioje jie teoriškai krisdavo kaip musės. Klaidų nepavyko išvengti nė Zepui. Tačiau šitai nulemdavo snaiperio kovos veiksmų oficialios taktinės koncepcijos reikalavimas laikytis griežtai puolamosios elgsenos. Tikrovės sąlygomis kai kurias situacijas jis būtų išsprendęs tiesiog santūrumu, kurį vis piršdavo pavojaus jausmas ir neįžvelgiamos aplinkybės. Juk geras snaiperis turėdavo ir žinoti, kada dingti. Tačiau individualiai nutraukti paskiras pratybas neleisdavo mokymų koncepcija. Tai aiškiai rodo vis didėjantį pasirengimą kaip paskutinę priemonę beatodairiškai naudoti likusius žmogiškuosius išteklius, materialiam aprūpinimui tampant vis katastrofiškesniam.

Kursų savaitės pralėkė ir vieną šeštadienio vakarą pasibaigė šventė. Mokomosios kuopos špysui nuolat pavykdavo tokioms progoms suveikti statinaitę alaus ar kelis butelius degtinės ir kokio nors gardesnio valgio. Šįkart jis sukombinavo kiaulienos ir alaus, todėl, tvyrant vis dar maloniam vasaros orui, jie galėjo surengti kepsnių vakarą. Iš savo patalpų prieš barakus suvilko stalus ir kėdes. Nuodugniai nušveistos išvietės grotelės, viela ir trikojis, sumeistrautas iš pušelių kamienų, atstojo kepsninę, po kuria netrukus sužėravo kaitri ugnelė, ir jėgerių nosis ėmė kutenti kvapnus šventiško valgio aromatas. Tačiau prieš malonią vakaro dalį špysas dalyviams liepė išsirikiuoti. Greta jo ant vieno stalo gulėjo penkiasdešimt šeši šautuvai su optiniais taikikliais ir krūvelė kario knygelių. Kandidatai buvo kviečiami po vieną. Iš pradžių keturi, neužbaigę kursų ir dabar į savo būsimus dalinius vykstantys kaip paprasti jėgeriai. Paskui eilės tvarka pagal pasiektus rezultatus būsimieji snaiperiai. Iškilmingai paspaudęs ranką, špysas įteikdavo jiems kursų metu juos lydėjusį snaiperinį šautuvą, kad išskirtinai asmeniškai juo naudotųsi toliau, karinį pasą su įrašytu šautuvo numeriu ir žyma „Šautuvas su optiniu taikikliu", kursų baigimo pažymėjimą ir atminimui raštinės apipavidalintą ir hektografu padaugintą dekoratyvinį lapą su dešimčia įsakymų snaiperiui.

Kaip ir reikėjo tikėtis, Zepas priklausė geriausiųjų trijulei, kuri buvo pakviesta paskutinė. Pagiriamieji špyso žodžiai nesujaudino, tačiau nuoširdžiai pradžiugino maisto pilna šaudmenų dėžė, kiekvienam įteikta kaip pripažinimo ženklas. Tad namo parkaks ne tuščiomis rankomis.

Scharfschützen - Ausb. - Kp.
WK. XVIII

Seetaler - Alpe

Lehrgangs - Bescheinigung

Gefreiter ..... (Dienstgrad)

Josef Allerberger ..... (Vor- u. Zuname)

hat am

a) Schießlehrer - Lehrgang vom.....bis.....
b) Scharfschützenlehrgang vom...5.6.44.....bis..2.7.44.....

teilgenommen. Er hat den Lehrgang als

a) Schießlehrer : nicht geeignet
: bedingt geeignet
: geeignet

b) Scharfschütze : nicht geeignet
: X geeignet

abgeschlossen.

Scharfschtz.-Ausb.-Kp. WK XVIII,

den...3.7.44.....

Bauer

(Hauptmann und Lehrgangsleiter)

Snaiperio kursų baigimo pažymėjimas

Išdalijus šautuvus, jie dabar oficialiai tapo snaiperiais. Nepatyrę kareiviai, išpūtę krūtines, puikavosi savo naujuoju elitinio kovotojo statusu, tačiau fronto vilkai, kaip Zepas, į ateitį žvelgė sklidini rūpesčio ir baimės. Bet dabar dėl to daug laužyti galvos nevertėjo, mat landseris turi mėgautis akimirka, o kaip tik šią valandą galėjai užkrimsti ir išgerti, tad prie lašinių ir į darbą, nes kiekvieną kasdien valdė nenuspėjamas likimas ir kiekviena kita diena galėjo būti paskutinė.

Sekmadienio popietę didžiumai kursų dalyvių jau sėdint nepaliaujamai į Rytų frontą riedančiuose pastiprinimo traukiniuose, Zepas sunkvežimiu nuvažiavo į Zalcburgą, o iš ten nukulniavo į savo gimtąjį kaimą. Apie savo parvykimą buvo pranešęs laišku, todėl tėvai ir seserys jo jau ilgesingai laukė. Kai pagaliau pabeldė į duris, žodžiams daug vietos neliko. Susijaudinę tėvai ir sūnus nebyliai puolė į glėbį, seserys suglumusios stovėjo greta. Įtampa atslūgo, kai Zepas joms tarstelėjo:

– Mergaitės, pažiūrėkit, ką parnešiau.

Nusiėmė snaiperinį šautuvą nuo peties ir atsargiai atrėmė į sieną, tada nusimetė kuprinę. Skubiai atidaręs, ištraukė iš jos pargabentus gardumynus. Seserys akimoju čiupo raudonas skardines su lakūnams skirtu šokoladu.

Deutscher Scharfschütze

präge Dir diese 10 Gebote ein:

1.

Kämpfe fanatisch ! Du bist ein Menschenjäger !

2.

Schieße ruhig und überlegt, nicht Geschwindigkeit, der Treffer zählt !

3.

Der gefährlichste Gegner ist der feindliche Scharfschütze!
Rechne immer mit ihm und versuche ihn zu überlisten!

4.

Gib immer nur einen Schuß aus einer Stellung ab !

5.

Der Spaten verlängert Dein Leben, Schanzen spart Blut !

6.

Über Dich stets im Entfernungsschätzen !

7.

Sei Meister im Tarnen und in der Geländeausnutzung !

8.

Erhalte durch ständiges Üben auch außerhalb des Kampfes Deine Schießfertigkeit !

9.

Gib Dein Zielfernrohrgewehr nie aus der Hand und pflege es sorgfältig !
Eine perfekt funktionierende Waffe ist Deine Stärke und Sicherheit !

10.

Nach einer Verwundung führt Dein Weg zurück zur Front immer über einen Scharfschützenlehrgang, zur Auffrischung Deiner Fertigkeiten !

Dein Ziel soll das Scharfschützenabzeichen sein,
den Besten wird es verliehen.

Dešimt įsakymų vokiečių snaiperiui

Scharfschützen-Ausb.-Kp., WK. XVIII

Anerkennung

für

Gefreiter Josef Allerberger

welcher im Scharfschützenlehrgang als

2. Sieger

im Schiessen mit Armee-Zf-Gewehr

hervorgegangen ist.

I.V.

Leutnant.

Diplomas, kuriuo pažymima, kad Jozefas Alerbergeris snaiperių kursuose užėmė antrą vietą šaudant iš šautuvo su optiniu taikikliu

DVYLIKTAS SKYRIUS

Seserims, paveiktoms visa perskverbiančios karo propagandos, atrodė, tarsi Zepas praėjusius mėnesius buvęs nuotykių kupinose atostogose.

– Nagi papasakok, kaip ten kare? – smalsavo jos.

– Berniuk, atrodai prastai, ar kariuomenėje užtektinai pavalgai? – išsprūdo motinai.

– Leiskit vaikinui pirma bent atsipeikėti, – nukirto tėvas plūstančius klausimus ir pasodino Zepą ant suolo už stalo. – Pirma išlenk degtinės, o paskui bus ir šio to užkąsti.

Pasirodė, kad tėvo amatas šeimą pakankamai aprūpindavo maisto produktais, kuriais ūkininkai atsilygindavo už staliaus paslaugas. Susitikimo jaudulys gretai nuslūgo, tačiau klausiami žvilgsniai išliko. Tačiau ką jis turėtų jiems papasakoti? Tai, kas išgyventa, perteikti trūko žodžių. Jie net nesuprastų, kas ten dedasi. Juk negalėjo paskleisti siaubo jų vis dar taikiai nekaltame pasaulyje. Kai pradėjo pasakoti linksmas istorijas iš kareivio kasdienybės, tėvas pritariamai nežymiai linktelėjo. Seserys ir motina susižavėjusios klausėsi jo žodžių, o jis karą vaizdavo kaip nuotykį, jaudinantį, kupiną vargų ir šiek tiek pavojingą, bet tokį, kokio iš gyvenimo trokšta jauni žmonės.

Vėliau į savo įprastą lovą atsigulusį Zepą smaugė prieštaravimas tarp melo ir tiesos, taikos ir karo. Kamavo nerimas dėl netikros ateities. Tik po kelių valandų jis pagaliau nugrimzdo į neramų, trumpą miegą. Kitą rytą pabudo prislėgtas, vis dar prieštaringų minčių sklidina galva. Mėgino prasiblaškyti padėdamas tėvui dirbtuvėje. Pažįstamas darbas, reikalaujantis sutelkti dėmesį į įrankį ir medžiagą, galiausiai padėjo nusiraminti. Tėvas neklausinėjo, kodėl tyli, mat žinojo, kokios vidinės kančios kamuoja sūnų. Nepaprastai gyvai, tarsi tai būtų įvykę vakar, pats prisiminė, kaip prieš dvidešimt penkerius metus, būdamas kalnų jėgeris, kelioms dienoms grįžo namo atostogų iš Alpių fronto pragaro. Džiūgaudami anuomet jie traukė į karą. Negailestinga tikrovė iškart šiurkščiai smogė kumščiu. Prablaivėjęs ir paženklintas visam gyvenimui, po kelerių metų pargrįžo. Gerai prisiminė prieštaringus jausmus, apėmusius tada, kai iš taikių namų vėl turėjo leistis į kalnų karo siaubą Italijos fronte, nieko nenutuokiančius namiškius ir negebėjimą žodžiais išreikšti to, ką išgyveno.

Tėvas ir sūnus nebyliai ir susikaupę darbavosi dirbtuvėje. Rankų judesiai tikslūs, priboškiamai darniai vienas kitą papildantys. Abu vienas kitą suprato be žodžių. Abiem buvo pažįstamas nebylumas dėl to, kas jau

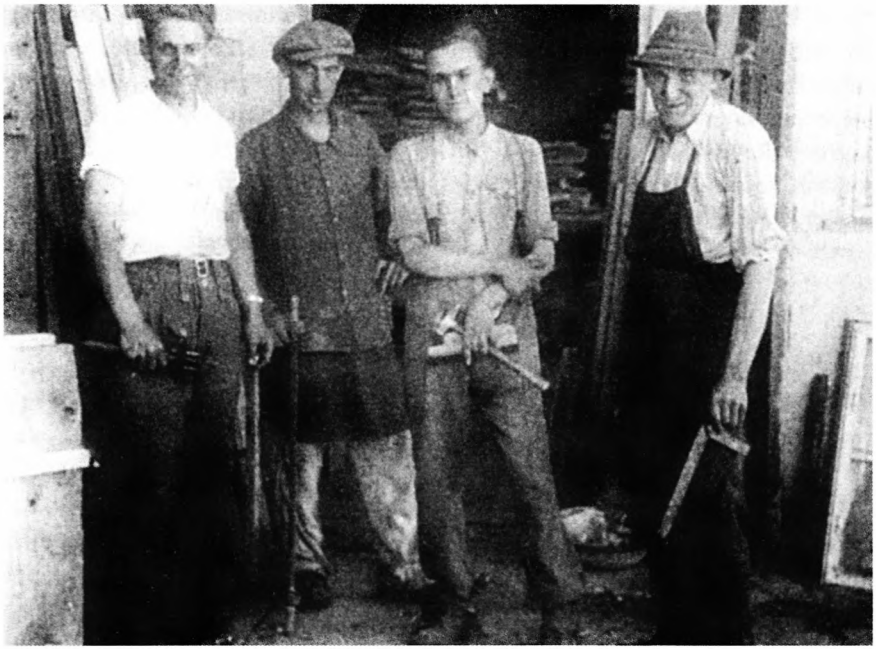

Karas tėvynės dar nepasiekė. Tėvas ir sūnus priešais savo dirbtuvę

išgyventa, ir negebėjimas išreikšti giliai glūdinčios ateities baimės. Laiką ir kiekvieną iš jų sunkiai slėgė suvokimas, kad likimo neišvengsi. Ypač fronto kareiviui gyvenimas susiaurėdavo iki akimirksnio. Jis gyvendavo tik dabartyje, nes kiekviena kovos užduotis galėdavo būti paskutinė. Jau po valandos jo galbūt laukė amžinybė. Tai neišvengiamai diktuodavo gyvenimo ritmą.

Darbui artėjant prie pabaigos, tėvas nutraukė tylą. Keistai melancholiškai pažvelgė Zepui į akis ir tarė:

– Žiūrėk savęs, berniuk, grįžk sveikas namo, tu čia dar reikalingas.

Dienos skriete skriejo, Zepas jas leido vien savo šeimos aplinkoje. Mat kaimas tapo jam svetimas. Visi bičiuliai ir mokyklos draugai kare, daugelis jau kritę. Šeimos į ateitį žvelgė kamuojamos netikrumo ir rūpesčių. Cenzūruojama kasdienė spauda, tiesa, ir toliau nenuilstamai trimitavo apie neabejotiną pergalę, tačiau visi jau mokėjo skaityti tarp eilučių. Pavyzdžiui, pasakymas „lanksti karyba visuose frontuose" reikšdavo, jog kalbama apie atsitraukimą. Vakarų sąjungininkai išsilaipino Prancūzijoje ir atidarė antrąjį frontą, vis labiau prikaustantį tiek jėgų, kad dėl egzistencijos besigrumiančiai Rytų kariuomenei nebelikdavo kone jokio pastiprinimo. Negana puolimo Prancūzijoje, amerikiečiai ir anglai

stiprino spaudimą Pietų frontui Italijoje, o rusai pradėjo masinę ofenzyvą prieš vokiečių Centro armijų grupę. Per keturias savaites priešas taip užgulė visus frontus, kad Vermachtas nebeįstengė atsilaikyti. Vis stiprėjantis verpetas nenumaldomai nešė į visišką pralaimėjimą. Kelių aukštų Vermachto karininkų, vadovaujamų grafo fon Štaufenbergo (von Staufenberg), mėginimas gresiančią pražūtį sušvelninti nužudant tironą ir sudarant separatinę taiką nenusisekė. Hitleris liko gyvas, vokiečių laukė be išlygų negailestingas likimas.

Pirmomis rugpjūčio dienomis Zepas išvyko į tvyrančią nežinomybę. Atsisveikindamas tėvas akmeniniu veidu paspaudė jam ranką. Trumpai apkabintas pajuto jaudulio virpulį, motina ir seserys prapliupo ašaromis, nesugebėdamos rasti vilties žodžių. Visi jautėsi bejėgiškai išstatyti likimo valiai.

Riedėdamas į frontą Rumunijoje, pajuto nepaaiškinamą palengvėjimą, kad vėl galės gyventi ir veikti pagal pirmykštes karo taisykles. Atostogų metu Zepą kamavo keista prieštara. Jį supo taika, kuri nebuvo taika. Gyvenimą tėvynėje ženklino netikrumo ir represijų baimė. Būdavai pasmerktas neveikliai kęsti, nuo to pabėgti atrodė neįmanoma. Kovos lauke, priešingai, neveiklumą ir likimo nenuspėjamumą galėdavai paversti

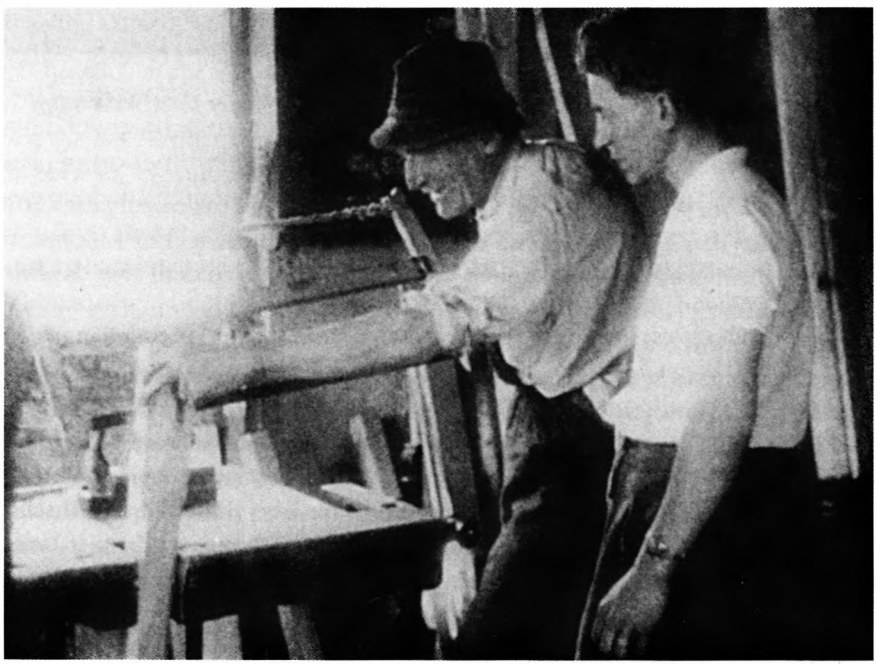

Apgaulinga idilija. Tėvas ir sūnus savo staliaus dirbtuvėje

veikla. Čia jam buvo aišku, ką daryti, žinojo savo galimybes ir išmanė kareivišką amatą. Buvo pasirengęs su savo daliniu, tapusiu jam tėvyne ir šeima, prireikus nueiti kelią iki skaudžios pabaigos.

Į Rumuniją pargrįžo be minėtinų incidentų. Tačiau jam aiškiai krito į akis, kad vokiečių karius buvo apėmęs keistas nerimas ir susirūpinimas, grėsmingas galiausiai plačiai įsiplieksiančios demoralizacijos šauklys.

Iš paskutinės geležinkelio stoties Zepą ir septynis naujus jo kovos draugus paėmė bataliono vadovybės *Opel Blitz* sunkvežimis, turėjęs pargabenti telefoninio ryšio įrangą. Zepas pažinojo vairuotoją, seniai tarnaujantį vyresnįjį štabo grandinį, garsėjantį gebėjimu išgirsti net blusos kostelėjimą. Juo labiau Zepas artinosi prie kovinių dalinių, juo labiau jautėsi nerimas. Lakstė fantastiški „išvietės" gandai, tačiau niekas nežinojo ko nors konkretaus. Aloyzas (Alois), sunkvežimio vairuotojas, priešingai, buvo informuotas geriau.

– Zepai, sakau tau, kažkas bręsta. Kai neseniai turėjau paimti Senį iš pulko, nugirdau karininkus aptarinėjant vieną žvalgybos naujieną. Jie kalbėjo apie gresiančią didelę ivanų ofenzyvą ir apie tai, kad mūsų mieli sąjungininkai rumunai, anot vengrų slaptosios tarnybos pranešimų, gali suskysti. Centro armijų grupėje šūdas jau galingai garuoja, o mūsų 6-oji armija, sudaranti sandūros liniją, jau irgi giliai mėšle. Jai gresia apsupimas. Sakau tau, artimiausiomis dienomis ir čia užvirs pragaras. Jie išdraskys mums užpakalius, neliks nė vienos sausos akies. Čia, seni, gyvenimą pakelti galima tik maukiant.

Tai tardamas iš po sėdynės ištraukė butelį vaisių trauktinės.

– Gardus dalykėlis! – pliaukštelėjo liežuviu. – Nudžioviau iš pulko iždininko. Tam raštinės perdylai jo senė atsiuntė paketą. Tačiau jis gabenamas, deja, buvo pažeistas. Nieko tokio, anas suviršKins, juk viduje gulėjo du.

Zepas noriai trūktelėjo geroką gurkšnį ir su malonumu prarijo gardžią, šimtaprocentinę naminę trauktinę.

Važiuodami jiedu toliau plepėjo apie šį bei tą, kartkartėmis pagurkšnodami iš butelio. Aloyzas pasakojo apie praėjusias ramias savaites, gražų vasaros orą, draugiškus ryšius su kaimyniniu rumunų pasienio jėgerių daliniu, personalo ir atsargų papildymą, leidusį pulkui vėl atkurti visavertę kovinę galią. Kai pagaliau pasiekė bataliono vadavietę, pasiteiravo Zepo, ar tas nenorėtų vakare kartu nukulniuoti pas rumunus. Anie iš vietinių ūkininkų gauną puikios naminės.

– Kartais ten pasitaiko ir gerų moterų. Šiek tiek sumanumo, žavesio bei kareiviškos duonos, ir gali kyštelėti vidun saviškį.

– Pirma pažiūrėsiu, kas naujo mano šutvėje. Užšoksiu, kai tik galėsiu, – atsisveikino Zepas.

Tada, kaip reikalaujama, prisistatė bataliono štabo kuopos špysui. Nuoširdžiai pradžiugęs, su juo pasisveikino bataliono vadas Klosas.

– Grįžti pačiu laiku. Mums gali prireikti kiekvieno vyro, – tarė jis ir, mirktelėjęs akį, pridūrė: – Be to, po varginančių kursų dabar tapai velniškai geru snaiperiu! Apskritai bręsta rimti dalykai. Ivanai artimiausiomis dienomis mums čia kaip reikiant užkurs pirtį.

„Na štai, Aloyzas, senas lapinas, vėl pasirodė teisus", – dingtelėjo Zepui.

– Rumunų pusėje irgi kažkas rūgsta, – tęsė vadas. – Pulko štabas iš *Fremde Heere Ost* skyriaus gavo raštą, kad, anot žinių, aukščiausiu lygmeniu formuojasi rumunų pasipriešinimo grupė, norinti susitarti su rusais. Tačiau mūsų vadovybė į tas pastabas nekreipia jokio dėmesio. Bet aš skeptiškas ir manau, jog tai turi pagrindo. Padaryk man paslaugą ir laikykis nuo rumunų kuo toliau. O taip, ir štai dar kas.

Jis grybštelėjo popierių rietuvę ir iškrapštė dokumentą bei rudą maišelį iš pakuojamojo popieriaus.

– Išdidžiai išpūstai didvyrio krūtinei dar šiek tiek blizgučių. Sveikinu gavus pėstininkijos šturmo ženklelį.

Paspaudęs ranką, įteikė Zepui raštą ir ordiną. Draugiškai paplojęs per petį, vėl pasisuko į žemėlapiais nuklotą stalą.

– Pirma apsidairyk. Pasikalbėsime rytoj.

Zepas savo kuklią mantą pasidėjo pas ryšininkus, su kuriais gyveno, ir nuslinko per pozicijas ieškodamas pažįstamų veidų. Kelių savaičių atotrūkis išryškino, kaip dramatiškai padėtis pablogėjo. Į galvą atėjo eilutės iš dainos apie Lili Marlen: „Tad susitikim vėl, pastovėkim po žibintu." Keli seni vilkai, kartu su juo atlaikę praėjusias kovas, tarp daugybės naujokų atrodė tiesiog anachronistiškai. Daugiausia jaunuose ir dažnai net vaikiškuose veiduose Zepas tarėsi jau įžiūrįs artimos mirties šešėlį. Jis aiškiai suvokė, kad po artimiausio puolimo trūks mažiausiai pusės naujų kovos draugų. Kai sutikdavo ką nors iš senųjų landserių, abu apimdavo ne tiek džiaugsmo, kiek patikimumo jausmas. Mat abu žinodavo, kad vienas kitu gali pasikliauti, o tai kautynėse neįkainojama. Visi naujokai šitai dar turėjo įrodyti.

Baigdamas sukti ratą, Zepas aplankė bataliono ginklininką. Pirmiausia pasiteiravo apie jaunąjį snaiperį, kuriam patikėjo savo rusišką snaiperinį šautuvą.

– Vaikinui nepasisekė, – pranešė daug matęs ir regimai susijaudinęs vyresnysis feldfebelis. – Pastarosiomis savaitėmis čia, tiesa, buvo gana ramu, tačiau keli žvalgybiniai patruliai nuolatos slankiodavo. Žinai, žvalgyba, paimti belaisvių tardymui, šiek tiek palinksminti piktąjį priešą,

kad žinotų, jog dar neįgrūdo mūsų į maišą. Vyrukas tikriausiai per anksti ėmė per daug pasitikėti savo jėgomis. Kad ir kaip būtų, jau po kelių dienų vienas iškeliavo pamedžioti ir pažvalgyti. Tiksliai nežinome, kas nutiko. Vakare išėjo ir nebegrįžo. Po keturių dienų vienas iš žvalgybos patrulių jį surado išsipūtusį nuo karščio kaip balioną. Tikriausiai pateko į rankas rusų žvalgybos patruliui. Kvailys aiškiai laiku nepaslėpė šautuvo. Ar įsivaizduoji, ką ivanai gali ištaisyti vokiečiui snaiperiui, nutvertam su rusišku snaiperiniu šautuvu ir, negana to, su tomis visomis įrantomis buožėje? Kad ir kas buvo, jie rimtai pasidarbavo ir vaikiną gerokai pakankino. Buvo nusėtas mėlynėmis, visas supjaustytas peiliu. Galiausiai jam nupjovė kiaušus ir sukišo į burną. Bet blogiausia, kad šautuvo vamzdį sugrūdo į užpakalį. Tas smygsojo sukištas iki taikiklio pagrindo. Mirtis turėjo būti pragariška. Kovos draugai, aptikę kūną niekieno žemėje, tiesiai ten ir palaidojo. Grįžo tokie persiutę, kad labiausiai troško pradėti kerštо žygį. Zepai, sakau tau: tame visame mėšle tuojau paskęsime. Neįsivaizduoju, kas nutiks, kai ivanai pasieks reicho sritis. Kad karą prašikome, dabar jau akivaizdu. Kovojame, tik kad išgyventume.

Padėjęs ranką Zepui ant peties ir rimtai pažvelgęs jam į akis, dar pridūrė:

– Tačiau tai darome taip, kaip pridera kalnų jėgeriui, iki paskutinio šovinio ir prireikus su kastuvėliu rankoje.

Mirtis buvo kasdienybė, todėl Zepo tas epizodas, išskyrus kankinimus, labai nesukrėtė. Tačiau pastarieji privertė susimąstyti. Jis sau pasižadėjo ateityje taiklių šūvių įrantomis nebežymėti ir padaryti viską laiku, kad jo snaiperystė patekus į nelaisvę neišaiškėtų.

Spaudimas Karpatų frontui iš šiaurės vis stiprėjo. Kaip įmanydama, 3-ioji kalnų divizija stengėsi apsaugoti savo beviltiškai per ilgą fronto ruožą. Į šias pastangas tvirtai įtraukė sąjungininkus rumunus. Praslinkus kelioms dienoms nuo Zepo sugrįžimo, rusai pradėjo rengti pirmąsias sistemingas trikdomąsias atakas, kurios nuo rugpjūčio vidurio vis intensyvėjo. 1944 m. rugpjūčio 19-ąją rusų artilerijos ugnis kaimyninio 138-ojo kalnų jėgerių pulko atkarpoje virto ugnies volu, įkandin kurio sekė koncentruota smogiamoji ataka. Šiame ruože dislokuoti rumunų junginiai be pasipriešinimo buvo nušluoti ir 138-asis pulkas apsuptas. Jam pavyko sėkmingai išsidėstyti žiedinei gynybai ir atsilaikyti. Labai strateginiu požiūriu rizikuojant į kautynes buvo skubiai mesti negausūs divizijos rezervai. Po keturių dienų žiauriausių kautynių iš tikro pavyko pralaužti 138-ąjį pulką apjuosusį žiedą ir vėl stabilizuoti fronto liniją. 144-ojo pulko 2-asis batalionas, Zepo dalinys, šiuose kovos veiksmuose, išskyrus kelis susišaudymus su rusų žvalgybos patruliais, laimei, nedalyvavo. Zepas dabar kone

kiekvieną naktį išsiruošdavo žvalgybon priešais savo linijas. Nekart pastebėjo nedideles priešo grupes, pranykstančias kaimyniniuose rumunų ruožuose. Keista, tačiau niekada nekildavo kautynių garsų. Įtarimams dėl sąmokslo virtus tikrumu, trečią dieną apie šiuos įvykius pagaliau pranešė bataliono vadui.

– Velnias, – išsprūdo tam, – vadinasi, spėjimai ne be pagrindo. Zepai, prasideda, pamatysi, rumunai suduos mums į nugarą.

Nesuprantamai klaidingai vertindama padėtį ir vadovaudamasi iš Berlyno įsakytu optimizmu, vokiečių vyriausioji vadovybė neigė realų sąjungininkų rumunų atsimetimo pavojų. Tuo metu vietinėms pajėgoms padėtis 1944 m. vasarą kėlė įtarimų, nes daug ženklų rodė, kad rumunų nusistatymas pakito. Vokiečiams palankūs vadai pakeisti į jiems nedraugiškus, informacijos srautas į vokiečių ryšio institucijas labai sumenko ir tapo prieštaringas. Be to, nepakankamai ginkluoti ir aprūpinti rumunų kareiviai, be pertrūkio didžiulių nuostolių kaina grumdamiesi Rytų fronte, visiškai išseko ir nuvargo dar labiau negu jų sąjungininkai vokiečiai. Rusų puolimo prieš savo tėvynę jie laukė apimti karinio bejėgiškumo jausmo. Rusams pradėjus ofenzyvą prieš Pietų Ukrainos armijų grupę 6-ajai armijai apsupti, dvi rumunų armijos, turėjusios ginti pietinį sparną, per dvidešimt keturias valandas palūžo ir pradėjo netvarkingai trauktis. Nuo Stalingrado katastrofos su sovietais dėl separatinių paliaubų slapta derėjosi ne tik opozicija, bet ir Rumunijos karalius. Derybos lig šiol žlugdavo dėl rusų keliamų drastiškų kapituliacijos sąlygų. Tačiau nuo 1944 m. birželio, aktyviai veikiant rumunų komunistams, abi pusės smarkiai suartėjo. Buvo parengtas konkretus ryšių su Vokietija nutraukimo scenarijus, turėsiantis lydėti planuojamą didelę rusų ofenzyvą prieš Pietų armijų grupę. Realiai pasvėręs padėtį be išeities artėjant šalies sienų šturmui, Rumunijos karalius 1944 m. rugpjūčio 23-iąją sutiko sudaryti paliaubas ir pakeisti sąjungininką. Dar tą patį vakarą kariuomenė sulaukė įsakymo nedelsiant nutraukti kovas su Raudonąja armija, blokuoti vokiečių pajėgas ir trukdyti joms dalyvauti tolesniuose kovos veiksmuose. Nurodymai buvo tučtuojau įgyvendinti, nes tam iš anksto slapta pasirengta personalo ir organizaciniu lygmeniu. Vokietijos pasiuntiniui ir vyriausiajai vadovybei Rumunijoje pranešta, kad Vermachtas, apsisprendęs labai greitai ir visiškai pasitraukti, priešingai rusų ir rumunų sutarčiai galėsiąs tai laisvai padaryti pasiimdamas ginklus ir techniką. Hitleris tokį susitarimą atmetė ir Rumunijai paskelbė karą – dar vienas fatališkai klaidingas sprendimas greta draudimo sutrumpinti frontą 6-osios armijos zonoje, ko neatidėliotinai reikalavo situacija. Mat po kelių valandų Vermachto junginius užgriuvo karas dviem frontais, atnešęs didžiulių, atkurti nebeįmanomų gyvosios

Rumunai dar sąjungininkai. Tačiau jau po kelių dienų šioje stovykloje Aloyzo laukė žiauri mirtis

jėgos ir karo įrangos nuostolių, lėmusių visišką strateginę suirutę. Iki 1944 m. rugpjūčio 30-osios pražuvo visa armijų grupė Pietų Ukrainoje – materialinių ir žmogiškųjų nuostolių požiūriu trigubas Stalingradas. Vyriausioji vadovybė Berlyne įvykius lydėjo perkeldama vėliavėles žemėlapyje, tuo metu landseriams vėl teko patiems srėbti herojiškų fiurerio sprendimų sriubą.

3-iosios kalnų divizijos jėgeriams kovinė padėtis iš pagrindų susikomplikavo. Ne tik prireikė grumtis su dviem priešininkais. Patys Rumunijos gyventojai pasidalijo į perbėgimo rėmėjus – būsimuosius partizanus prieš Vermachtą – ir ištikimus sąjungos šalininkus, kurie prisijungė prie vokiečių junginių kaip kareiviai ir pabėgėliai. Taip radosi landseriams vargiai perprantama padėtis, lėmusi daugybę nelaimingų ir tragiškų susidūrimų.

Lemtinga rugpjūčio 23-ioji prasidėjo kaip saulėta vidurvasario diena. Karius dėl šiauriau stovinčios 6-osios armijos ir apskritai visos armijų grupės Pietų Ukrainoje niūrios karinės padėties slėgė nervinė įtampa, tačiau, pavyzdžiui, 144-ojo pulko ruože kol kas jokių tikrų kovos veiksmų nevyko.

Tos dienos vidurdienį Zepas bataliono vadavietėje vėl sutiko Aloyzą, sunkvežimio vairuotoją, kaip kurjerį atvykusį iš pulko.

– Na, brakonieriau, ar norėtum šiandien vakare išmesti burnelę? Mūsų rumunai gavo naujo gėralo ir pakvietė mus paragauti. Dabar nebesimaivyk ir prisijunk.

Zepą pagavo smalsumas, o stipresnio gėrimo gurkšnis irgi būtų ne pro šalį. Tad jis sutiko. Aloyzas nupasakojo vietą bei kelią į kaimyninį rumunų junginį ir atsisveikino pro savo sunkvežimio langą mestelėdamas:

– Na tai iki vakaro madžaug aštuntos, senas lauže, žiūrėk, kad iki tol tavęs nenušautų.

Artėjo šios pragaištingos dienos dvidešimt pirma valanda, kai Zepas, užsimetęs snaiperinį šautuvą ant peties, tankiu miškeliu nuslinko į sutartą susitikimo vietą. Nors ta buvo nuo pagrindinės kovos linijos nutolusi gerus du kilometrus, jis nuolatos stebėjo aplinką, nes tai jam nesyk yra išgelbėję gyvybę. Todėl netoli nupasakotos rumunų pozicijos, ten, kur kelias už artimiausio posūkio turėjo atsiremti į jų stovyklą, jo dėmesį patraukė keisti garsai. Vasaros vakaro ramybę trikdė nesuprantamų, susijaudinusių balsų chaosas ir prislopinti šūksmai bei dejonės. Kaip įelektrintas, tučtuojau pasišalino nuo miško keliuko ir per sekundę pranyko pomiškyje. Už penkiasdešimties metrų nuo kelio vingio ir stovyklos dabar lanku pasuko prie nedidelės aukštumos, nuo kurios tikėjosi užmesti akį į rumunų pozicijas. Įtempęs visas jusles, kaip katė vėl nusėlino garsų link. Atsargiai skverbėsi pro tankius krūmus ant pakilimo keteros. Nuo viršaus atsivėrė vaizdas į maždaug futbolo aikštės dydžio slėnį, kur buvo įsikūrusi rumunų pasienio jėgerių kuopa. Ten, kur įsiliejo miško keliukas, nuo kurio pasišalino, pro žiūroną išvydo keturis jėgerius ir Aloyzą, apsuptus rumunų ir dviejų rusų. Landseriai buvo jau supančioti ir tikriausiai tardomi. Rusai kalbėjo rumunams, paskui vienas iš tų kažko klausė belaisvių. Atsakymai, matyt, netenkino, nes vienas iš rusų nustūmė vertėjaujantį rumuną į šalį ir pradėjo mušti jėgerius lazda. Tuo metu aplink susirinko gausokas rumunų būrys. Jų elgesys rodė, kad jie ruso veiksmams nepritaria. Bet tada pasirodė karininkas ir griežtais žodžiais kareivius subarė. Pagaliau išsitraukė pistoletą, ir rumunai, genami savo rėkaujančių ir rankomis mosuojančių puskarininkių, pasuko atgal į savo pozicijas ir postus. Tas pats karininkas dabar pakalbėjo su tardymo grupe ir veikiausiai nurodė jai susirasti mažiau matomą vietą savo darbui. Šlaito papėdėje, įžambiai į dešinę nuo Zepo pozicijos ir žemiau jos, stovėjo išvietė. Grupė pasitraukė už užpakalinės lentų sienos ir pasislėpė nuo stovyklos akių, tačiau tapo geriau matoma Zepui. Atstumas iki jos dabar buvo maždaug aštuoniasdešimt metrų. Grupę sudarė penki belaisviai, trys rumunai ir du rusai. Vienas vertėjavo, kiti saugojo. Rusai vėl pradėjo lupti jėgerius. Zepo ausis pasiekė paskiri žodžiai „purvina kiaulė“, „išdavikai“, jis tarėsi atpažįstąs Aloyzo balsą. Tačiau toks temperamento proveržis tapo jam pragaištingas. Mat rusai dabar visą dėmesį sutelkė į jį. Daužymą kaip pakliuvo lazdomis palydėjo tikslingi veiksmai. Vienas rusas ir vienas rumunas taip smogė

kelis kartus kumščiu į veidą ir pilvą, kad Aloyzas susilenkęs parkrito ant žemės. Tada jie atrišo jam rankas ir nuvilko prie išvietės sienos. Ten dešinę ranką prispaudė prie medinės sijos. Vadovaujantis rusas iš dėklo išsitraukė Tokarevo sistemos pistoletą ir smogė rankena. Piršto galiukams virtus kruvina koše, Aloyzas iš pykčio ir skausmo suriko. Zepą tarsi pervėrė elektros srovė. Apėmė įsiūtis ir noras neatidėliotinai imti veikti. Tačiau jis buvo išmokęs tvardytis ir laukti tinkamos akimirkos. Per greitas reagavimas galėjo sukelti pavojų jam ir jo kovos draugams. Mat nepaisant dabartinių piktnaudžiavimų, tebebuvo vilties, kad belaisviai išgyvens. Todėl Zepas stebėjo toliau ir karštligiškai galvojo, kada ir kaip galėtų ateiti kovos draugams į pagalbą. Chronologiniu ir organizaciniu požiūriu buvo beprasmiška dumti atgal į poziciją, sudaryti smogiamąją grupę ir pradėti šaudytis su visu rumunų daliniu. Pirma, abejotina, ar belaisviai dar būtų surasti gyvi, antra, tas tikrai pareikalautų daugiau aukų ir, trečia, kaip tik dabar rumunai, regis, pereidinėjo į kitą fronto pusę. Būtų labai neprotinga savas jėgas išskaidyti pavieniams veiksmams. Todėl jam teliko viena alternatyva – veikti ten savo jėgomis.

Norėdami nuslopinti aukos riksmus, kankintojai Aloyzui užkimšo burną. Jo kančios turėjo paskatinti kitus suteikti norimą informaciją. Apklausa lazdomis, matyt, nedavė laukiamų rezultatų, nes Aloyzui dabar sukneždino ir kairės rankos pirštų galiukus. Vargšas dejuodamas raitėsi ant žemės, tuo metu kiti vėl buvo kuliami ir klausinėjami. Zepas jau parengė atramą karabinui ir jį užtaisė. Pasiruošė šauti. Tačiau vis dar tikėjosi, kad rusai galiausiai atstos nuo aukų ir nusives juos į nelaisvę. Iliuzija. Įtemptai ir kupinas nuostabos, stebėjo, kaip kankinantis rusas ant žemės gulinčiam Aloyzui perplėšė uniformos švarką ir kelnes. Vakaro šviesoje subolavo baltas kaip sūris aukos pilvas. Staiga rusas iš uniformos švarko išsitraukė lenktinį peilį, atlenkė geležtę ir grasinamai atkišo prieš keturių ant žemės gulinčių supančiotų landserių veidus. Jis kažką jiems rėkė, vertėjaujantis rumunas karštligiškai mosavo rankomis ir pagaliau, netekęs vilties, trūktelėjo pečiais. Tada rusas staigiai apsisuko ir atsistojo virš Aloyzo, pasilenkė ir energingai perrėžė pilvą žemiau bambos per plaštakos ilgį. Greitu judesiu kyštelėjo ranką į žaizdą ir vienu mostu ištraukė maždaug metrą žarnos laukan. Pirmykštė, kriuksinti dejonė, kurią, nepaisant užkimštos burnos, girdėjo Zepas, leido nujausti, kokį skausmą anas kenčia. Zepas kare jau buvo šio to matęs, tačiau stebint šią sceną jam pasidarė bloga. Kakle pajuto širdies dūžius, apėmė bejėgiškas pyktis. Atėjo akimirksnis veikti. Situacija, matyt, pranoko ir vertėjavusio rumuno pakantą, nes tas staiga išsitraukė pistoletą ir dviem greitais šūviais į galvą išlaisvino Aloyzą iš tolesnių kančių. Padėtis prie išvietės darėsi karšta. Pistoletus dabar

išsitraukė ir abu rusai. Dalyviai karštligiškai vieni ant kitų šaukė. Rusai ir rumunai svaidėsi grasinimais ir vieni kitus plūdo. Paniškai išpūstomis akimis jėgeriai klūpojo ant žemės. Kankinęs rusas stovėjo prieš vertėjavusį rumuną ir pašėlusiai mojavo pistoletu, paskui netikėtai nukreipė ginklą į klūpančius ir neįspėjęs šovė pirmajam į veidą. Trykštančio kraujo ir audinių fontanu aukos pakaušis išlakstė į šalis. Sekundę paklūpojęs, sustingęs kaip druskos stulpas nušautasis nugriuvo ant savo klūpančių kovos draugų blauzdų.

Zepas per tą laiką vėl susitvardė. Įsiūtis užleido vietą plėšrūno instinktui. Ant ruso jau buvo užvedęs taikymosi kryžių, šiek tiek iškvėpė oro, susikaupė. Pirštas pasiekė nuspaudimo tašką, paskui tolygiai ir ramiai nuspaudė nuleistuką. Pokštelėjo šūvis, geležinis kumštis smogė rusui į krūtinę ir parvertė jį ant žemės. Zepas jau buvo užtaisęs šautuvą ir nukreipęs taikiklį į antrą. Per kelias sekundes mirtina kulka pakirto ir tą. Rumunų vertėjas ganėtinai anksti susigaudė, kad padėtis rimta, ir įsibėgėjęs peršoko sulig krūtine aukščio išvietės sieną. Jam įsitėškus į gerokai pilną duobę anapus, išmatos trykštelėjo virš sienos. Abu likę rumunai pleškino iš pistoletų-kulkosvaidžių į pamiškę, tačiau Zepui tai grėsmės nekėlė. Jo trečias šūvis bloškė vieną iš jų į išvietės sieną. Per tą laiką stovykla sujudo. Nuo galvos iki kojų aptekęs šūdais, vertėjas garsiai šaukdamas išdūmė iš išvietės. Netrukus sutratėjo pirmi kulkosvaidžių šūviai į pamiškę. Kulkomis dabar pradėjo lyti pavojingai arti. Dar tebegyviems jėgeriams daugiau niekuo padėti nebegalėjo. Turėjo kuo greičiau dingti ir įspėti savo kovos draugus. Kaip vaiduoklis pranyko miške. Grįždamas vengė takų ir brovėsi per krūmus, nes spėjo, kad ginkluotų rumunų grupės jau plačiai pasklido.

Kai pasiekė bataliono vadavietę, ten jau visi karštligiškai bruzdėjo. Zepas, tučtuojau įleistas pas Senį, trumpais sakiniais pranešė, ką išgyveno. Nors Zepas į smulkmenas ir nesileido, bataliono vadas įsivaizdavo, kas nutiko.

– Prakeikimas, – išsprūdo vadui. Regimai susijaudinęs, jis mėgino susisiekti su pulku ir kaimyniniais daliniais. Paaiškėjo, kad į fronto liniją integruoti rumunų pasienio jėgeriai jau atakavo bataliono sandūros kuopą ir du skyrius paėmė į nelaisvę. Zepo pranešimas Klosui tik patvirtino, kad rumunai dabar priešininkai.

Susisiekus tapo akivaizdu, kad pulko vadovybė negeba dorotis su padėtimi ir nenurodė, kaip elgtis. Tik pažadėjo išsiaiškinti situaciją su divizijos vadovybe. Bataliono vadui pavyko dar įspėti 3-iąjį kalnų artilerijos batalioną, tada ryšio tinklas dėl sabotažo galutinai išėjo iš rikiuotės. Kiekvienas dalinys dabar turėjo verstis savo jėgomis, kaip tai dažnai pasitaikydavo praėjusiais mėnesiais. Tačiau Kloso batalioną šįkart lydėjo laimė bėdoje. Iš

anksto įspėtas ir budrus, jis reagavo nedelsdamas. Visos kuopos, apie pavojų informuotos per pasiuntinius, nuo rumunų kėslų apsigynė.

Daugelis kitų dėl sutarties sulaužymo nukentėjo daug smarkiau. Rumunai neretai, kaip visada tarsi draugai, prisiartindavo prie nieko neįtariančių vokiečių, kad suduotų mirtinų smūgių. Susidarė iš dalies partizaninės kovas primenančios grupės, vadovaujamos atsiųstų rusų agentų ir išsiskiriančios nepaprastu žiaurumu bei nuožmumu. Jos tarp vokiečių junginių skleidė paniką, nes nebebuvo įmanoma atskirti priešo nuo draugo. Kiti daliniai patyrė skaudžių nuostolių, tačiau 144-ojo kalnų jėgerių pulko 2-ojo bataliono įpykę jėgeriai ryžtingai pasipriešino ir apsigynė. Rumunų kovos grupėms bičiuliškai, tačiau parengtais ginklais prisiartinus prie bataliono pozicijų, įspėti jėgeriai, išvydę pirmus pavojingus judesius, atidengė ugnį. Bendrą padėtį dar labiau apsunkino tai, kad visa rutuliojosi jau sutemus. Bet kadangi rumunai beveik neturėjo sunkiųjų ginklų, jėgeriai galėjo pasinaudoti savo koviniu pranašumu. Šiomis sunkiomis valandomis 144-asis pulkas tapo 3-iosios kalnų divizijos pasipriešinimo bastionu ir pagrindine taktinės bei strateginės reorganizacijos ląstele. Gyvi išlikę ir pasprukę divizijos sutriuškintų dalinių kariai grumdamiesi prasiveržd avo iki pulko ir suformuodavo pajėgas, neatidėliotinai būtinas surengti kontratakas kitiems apsuptiems junginiams išlaisvinti. Jau kitą rytą skubiai sudarytos pulko smogiamosios grupės pajudėjo prieš rumunų pajėgas. Kurstomi įtūžio bei nusivylimo

Apsaugos postas su MG 42 Karpatuose

Kalnų jėgeriai kovoja Karpatų miškuose

dėl išdavystės, genami troškimo atkeršyti už rumunų smurtavimą buvusio sąjungininko atžvilgiu, jėgeriai kaip išprotėję įsiveržė tarp atskilėlių. Atsakomieji smūgiai buvo nuožmūs, į nelaisvę paprastai nieko neimta – dar ir dėl to, kad nebuvo galimybės pasiųsti jų į užnugarį ir aprūpinti. Tokių kautynių verpete Zepas ne tik snaiperiaudavo. Antpuolio pobūdžio atakose snaiperis dažnai trukdydavo ir būdavo nereikalingas. Čia pasiteisino pusiau automatinis greitašaudis *Modell 43* šautuvas. Kai sugrįžo, batalionas jau disponavo keliais tokiais šautuvais. Zepas ginklus iškart išbandė ir rezervavo sau vieną gerai šaudantį egzempliorių, kurį už ginklus bei prietaisus atsakingas puskarininkis saugojo kaip sarginis šuo. Iki šimto metrų nuotolio šis šautuvas, užtaisytas sprogstamaisiais šoviniais, išsiskyrė gana didele ugnies galia.

Po kelių dienų divizijai pavyko savo ruože rumunus atremti ir pozicijas stabilizuoti. Bet tokia sėkmė, kiek akys užmato, buvo išimtis. Mat per tą patį laikotarpį, žinia, rusai visiškai sunaikino šiauriau išsidėsčiusią 6-ąją armiją. Drauge rusai šturmavo Bukareštą ir piečiau plytinčius Ploješčio naftos laukus. Kaip dyglys 3-ioji kalnų divizija stirksojo rusų fronte. Visiškai logiška, kad rusai po sėkmių šiaurėje dabar nutarė užsiimti ir ja. 1944 m. rugpjūčio 27-ąją įprastiniai susišaudymai peraugo į sovietų atakas, už kelių dienų virtusias plačiu puolimu prieš visas divizijos tebelaikomas Karpatų perėjas, vedančias į Transilvanijos lygumą.

144-ojo kalnų jėgerio pulko 2-ajam batalionui šiose kovose teko ypatingas vaidmuo: kaip gaisrininkų brigadą ją vis mesdavo į kritinius mūšio taškus. Dėl pažįstamo reljefo jėgeriai šiose grumtynėse kovojo meistriškai. Anksčiau jiems nuolat tekdavo kovoti kaip paprastiems pėstininkams, dabar kautynės persikėlė į kalnus, o tokią kovą jie tobulai išmanė ir taktikos atžvilgiu aiškiai pranoko rusus. Bet nors ir kovojo iš visų jėgų, įvykių sūkurys sukosi vis greičiau bei smarkiau, nenumaldomai traukdamas juos į bedugnę. Pulko istoriografijoje, žvelgiant iš tolo, kovos veiksmai vienas po kito rikiuojami be emocijų ir sausai dalykiškai, iš dalies linkstant į pompastišką optimizmą: „Nepalytėtame kalnų pasaulyje jėgeris jautėsi stiprus ir laisvas, susivienijęs su savo kalnais. Jei jau tikrai atėjo metas, kai turėjo sugriūti visos užtvankos, tai kodėl likimui nepadovanoti mirties čia!?" (iš generolo Klato [Klatt] „3-iosios kalnų divizijos istorijos"). Tačiau tikrovė nebuvo tokia rožinė. Jėgeriai dėdavo galvas ne tik tapybiškai leidžiantis saulei, skambant dūdelių garsams, tvyrant kvapniam kalnų orui, šūviui į širdį laiduojant nedelsiamą mirtį. Ne, mirtis kaip visada būdavo purvina, dvokianti, sudraskanti kūnus į krauju pliopiančius gabalus. Kiekviena diena galėdavo būti paskutinė, o mirties, suluošinimo ir rusų nelaisvės baimė nepaleisdavo iki paskutinio mirksnio. Kariai arba išmokdavo gyventi su beprotybe, arba po kelių dienų žūdavo. Tuo metu viltis apsiribodavo vien išgyvenimu.

Šiais žlugimo mėnesiais Rytų frontas prarydavo iki keturiasdešimties tūkstančių landserių per dieną. Tokio kraujo nuleidimo Vokietija nebeįstengė pakelti. Rytų kariuomenės logistika nebepajėgė patenkinti poreikių ir žlugo faktiškai jau 1941–1942 m. žiemą. 1944 m. rudenį verstasi tik laikinomis priemonėmis. Sunkiai pasiektų rezultatų jėgeriams tekdavo atsisakyti ir žlugus tiekimui. Dėl kasdien persislenkančių fronto linijų smarkiai nukentėjo ir sanitarija. Dažnai nebebūdavo įmanoma išgelbėti, sutvarstyti ir išgabenti sužeistųjų. Pirmiausia sunkūs sužeidimai priešakinėse linijose prilygdavo mirties nuosprendžiui.

Daugelis divizijos dalinių, apsuptų rumunų ir rusų, šiomis paskutinėmis rugpjūčio dienomis ištisomis paromis įnirtingai gynėsi. Kiek išgalėdamas, 144-asis pulkas tokioms pasipriešinimo salelėms ateidavo į pagalbą energingomis atakomis ir vis pralauždavo apgulos žiedus, taip įgalindamas kovos draugus pasitraukti.

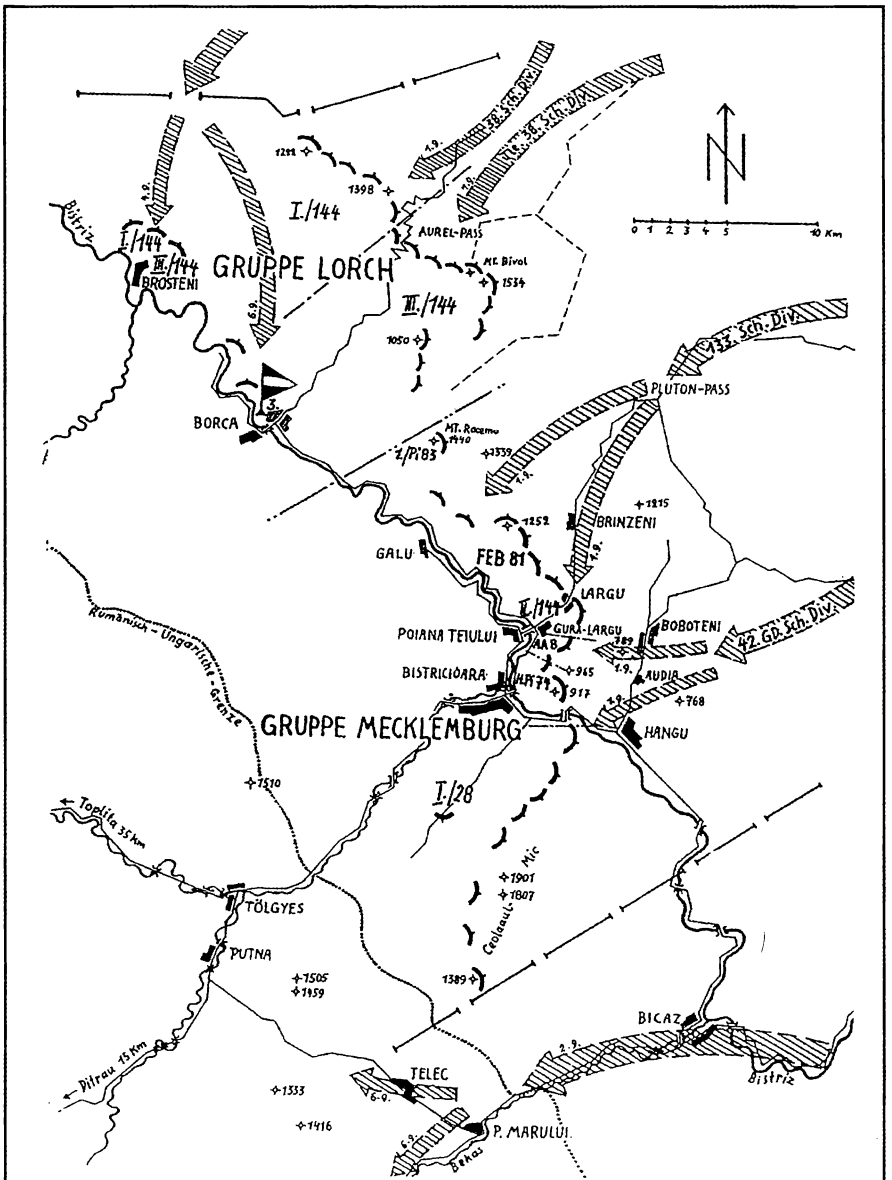

Lage: 1.-6.9.1944 (Karte aus Klatt: Geschichte der 3. G.D.)

Padėtis 1944 m. rugsėjo 1–6 d.

TRYLIKTAS SKYRIUS

Zepas, kaip snaiperis dengdamas, lydėjo smogiamąją grupę, turėjusią išlaisvinti iš apgulos apsaugos poziciją, jau tris dienas gynusią vieną perėją. Kovos draugai atsidūrė spąstuose, nes, rusams atakuojant, rumunai atkirto jiems kelią atsitraukti. Rumunų grupę sudarė dešimt vyrų su sunkiuoju kulkosvaidžiu ir karabinais. Kovos galia gynėjams rumunai nusileido, tačiau, turėdami gerą šaudymo lauką ir sumaniai parinkę ugnies pozicijas, veiksmingai trukdė jėgeriams išsiveržti. Jie tarėsi esą savo pozicijose saugūs ir aiškiai nesitikėjo antros atakos. Vokiečių smogiamajai grupei, laimei, pavyko nepastebėtai prisėlinti pro tankų pomiškį, nes ji nieko nežinojo apie rumunų kovinę padėtį ir išsidėstymą. Zepas ir vadovaujantis feldfebelis kurį laiką stebėjo priešo grupę pro žiūronus ir su palengvėjimu konstatavo, kad priešininkai nieko apie juos nenujaučia. Tai atakai suteikė lemiamą veiksnį – netikėtumą. Jėgeriams naikinamai užgulus, buvusius sąjungininkus ataka ištiko kaip žaibas iš giedro dangaus. Rankinės granatos, įkandin jų pasipylusios kulkosvaidžių papliūpos ir taiklūs karabinų šūviai per kelias sekundes pavertė poziciją kunkuliuojančiu pragaru, iš kurio nebuvo įmanoma ištrūkti. Tačiau šita sėkmė gynėjų grupės problemos neišsprendė. Nuo gelbėtojų juos skyrė atviras laukas, matomas rusų ir pasiekiamas jų ginklams. Išgąsdinti kovos garsų gynėjai už nugaros išvydo ilgai lauktą pagalbą. Pro žiūroną Zepas matė, kaip jie mosuodami rankomis tarp savęs kalbėjosi. Tačiau kaip susijungti? Abiejose pusėse karštligiškai ieškant sprendimo, staiga prabilo rusų sunkusis minosvaidis ir pasigirdo jo minų šnaresys. Sovietai, primygtinai siekdami išvalyti perėją, pritraukė sunkųjį ginklą arčiau. Visi puolė ant žemės ir prisiplojo. Tačiau minos buvo skirtos tik išsikišusiai gynybinei pozicijai ir nukrito per arti. Dusliais smūgiais rausdamas žemę, ugnies šuoras nenumaldomai slinko perėjos link. Pro žiūroną Zepas matė paniškai iškreiptus kovos draugų veidus. Apšaudymas kol kas pasmerkė pagalbon atėjusią grupę neveiklumui, o gynėjams teliko nedidelė galimybė gelbėjantis nuo tikrą pražūtį žadančio minosvaidžio apšaudymo dumti per atvirą lauką. Jėgeriams teko bejėgiškai stebėti, kaip sušaudomi jų kovos draugai. Prieš pirmosioms minoms trinktelint į priešakinę poziciją, septyni dar pajudėti galintys vyrai pašoko ir staigiai pasileido – visus vieną po kito pakirto taiklūs šūviai į nugarą. Mat, užuot kaip papuola vingiavę, jie priedangą teikiančią pamiškę mėgino pasiekti bėgdami tiesia linija. Zepas išsyk atpažino rusų snaiperio, aiškiai ginkluoto pusiau automatiniu šautuvu, ranką.

Šį Tokarevo šautuvą jis buvo jau matęs ir vieną trofėjinį išbandęs. Net jei, kaip ir vokiški *Modell 43* šautuvai, taiklumu irgi nusileido rankiniu būdu užtaisomiems šautuvams, vis dėlto funkcionavo patikimai ir įgudusiam šauliui suteikdavo kur kas daugiau ugnies galios. Iš ginklininko pasakojimų Zepas žinojo, jog būta puikių snaiperiams skirtų šio ginklo vienetų su optiniais taikikliais. Ši optinė taikymosi priemonė buvo panaši į sumontuotą ant kadaise Zepo turėto rusiško šautuvo.

Kitas rusų minosvaidžio ugnies smūgis perarė priešakinę poziciją šlaite, sudraskė likusius gyvus sužeistuosius ir palaidojo jų palaikus po akmenų nuolaužomis ir žeme. Vietovę apgaubė netikėta tyla, ardoma tik iš priešlaukio sklindančių sužeistųjų šauksmų. Du vyrai savanoriškai pasisiūlė pamėginti sužeistuosius išgelbėti. Naudodamiesi menka ir nepakankama priedanga, atsargiai nuslinko prie kovos draugų. Kai pasiekė pirmą sužeistąjį, vienas pagalbininkas lengvabūdiškai šiek tiek kilstelėjo norėdamas apžiūrėti žaizdą. Šlaitu pokštelėjo šūvis, ir jo krūtinėje atsirado kumščio dydžio skylė. Zepas pro optinį taikiklį matė, kaip kraujas kelias sekundes tryško kaip iš šaltinio. Sprogstamoji kulka, matyt, perkirto arteriją netoli širdies. Nelaimėlio kūnas mirties agonijoje virptelėjo ir sutrūkčiojo. Zepas įtemptai žvelgė į spėjamas rusų pozicijas, tačiau neįstengė jų

Tokarevo pusiau automatinio 1940 m. modelio šautuvo snaiperinė versija

aptikti, bet svarbiausia, kad jėgerių ginklams jos ir nebuvo pasiekiamos. Dėl rusų snaiperio mėginti gelbėti sužeistuosius tapo bergždžia. Antram nuslinkusiam kovos draugui tik vargais negalais pavyko grįžti sveikam. Pamažu nutilo mirties iš kančių išlaisvinamų sunkiai sužeistųjų šauksmai ir riksmai. Išskyrus vieno, kuriam kulka, matyt, sužeidė inkstą, nepadarydama žalos jokiam kitam didesniam organui. Beprotišką skausmą jis liejo pirmykščiais klyksmais, trumpam nutrūkstančiais, kai netekdavo sąmonės. Mirštantysis, rodėsi, mėšlungiškai kabinosi į gyvybę ir viltį, kad bus išgelbėtas netoli esančių kovos draugų. Tačiau, kad ir kaip svarstė smogiamosios grupės vyrai, galimybės išgelbėti nerizikuojant kitų kovos draugų gyvybe nebuvo. Šauksmai dabar neilgam liovėsi, netikėtai stojusią tylą perskrodė su dejone sumišęs pagalbos prašymas. Susijaudinę vyrai išvydo, kaip maldaujamai į viršų pakilo pagalbos ir užuojautos ieškanti ranka išskėstais pirštais. Po kelių sekundžių pokštelėjo rusų snaiperio šautuvas ir dar viena sprogstamoji kulka ranką sudraskė. Kruvinai sumaitotas, tarsi nulaužta šaka, suniokotos galūnės strampgalys stirksojo nukrypęs į dangų. Rusai, kankindami vargšą būtybę, matyt, norėjo landseriams kaip reikiant įvaryti siaubo.

Vėl prasidėjo iki kaulų smegenų veriantys, verkšlenantys šauksmai. Feldfebelis pamojo Zepui prisiartinti, uždėjo ranką ant peties ir rimtai pažvelgė į akis.

– Negaliu tavęs priversti, tik paprašyti, ir žinau, kad prašau sunkaus dalyko, tačiau nuoširdžiai meldžiu: švariu šūviu išlaisvink tą vaikiną iš kančių. Esi vienintelis, galintis iš tokio nuotolio padaryti tai savo ginklu.

Ir štai ta situacija, kurios Zepas nepaisant viso sudiržimo visada baiminosi. Jis nekart matė, kaip rusai pribaigdavo savo sunkiai sužeistus kovos draugus neprieinamoje niekieno žemėje. Tačiau vokiečiai taip elgtis nebuvo pratę, nes tokia sisteminga sužeistųjų žudymo forma karius būtų demoralizavusi. Jėgeriai laikėsi nerašyto įstatymo sužeistuosius, kai tik įmanoma, gelbėti. Vienintelė išimtis būdavo nužudymas beviltiškoje situacijoje reikalaujant pačiam sužeistajam. Praėjusiais mėnesiais Zepas virpėdamas nekart išgyveno akimirkų, kai kareiviai, sunkiausiai sužeisti ir duotomis aplinkybėmis netransportuotini, žvelgdami mirčiai į akis, atlikdavo sau dramatiškiausią ir sunkiausią paslaugą iš visų, arba sužeistąjį, kad išgelbėtų nuo tolesnių kančių, paprašytas nušaudavo kovos draugas. Mat sovietai bejėgius paliktuosius dažnai kankindavo ir nužudydavo, nes ir šturmuojančio priešininko logistika neįstengdavo jais pasirūpinti.

Zepas vis dar delsė, tačiau kiti neatstodami spaudė.

– Nagi, žmogau, daryk ką nors. Nebegalime žiūrėti. Po galais, pagailėk vargšo.

Bjaurėdamasis ir purtomas abejonių, Zepas padėjo savo karabiną ant susuktos palapinsiaustės. Nuotolis buvo vos aštuoniasdešimt metrų, tačiau mirštančiojo galva pusiau slėpėsi žolėje, o kūną dengė paviršiaus iškilimas ir akmenų nuolaužos. Zepas mėgino rūpestingai nusitaikyti, tačiau drebėjo iš įtampos, gerklėje jautė gniužulą.

Staiga pervėrė mintis apie karo ir nuolatinio žudymo nežmoniškumą, absurdiškumą. Visi motyvai seniai virto savitikslu, gyvybė – pigia preke. Dabar, kai sąžinės nebesaugojo priešininko anonimiškumas, jį pirmąkart užplūdo tikros abejonės. Jautė užuojautą ir ieškojo prasmės, kurios nebuvo. Tačiau savarankiška karo dinamika vėl negailestingai pavergė jo mintis. Ištrūkti iš neišvengiamybės galiausiai buvo neįmanoma, mėgindamas tik dar padidintum pavojų savo gyvybei. Kaip ir daugelis, Zepas iš pradžių irgi sąžiningai pakluso pareigai ginklu tarnauti gimtinei bei tėvynei ir susitaikė su savo likimu, tačiau ta iš esmės nesavanaudiška tarnyba kadaise didiems idealams virto visą gyvenimą neišdildomai jaučiama kalte.

Kelios sekundės šių netvarkingai besisukančių minčių jam slinko kaip begalinės minutės. Paskui neišvengiamas apsisprendimas – jei jau taip, tai kovos draugo kančios užbaigtinos tobulai ir greitai. Zepas prisivertė nusiraminti, įdėjo „B" šovinį, nusitaikė į iš skausmo trūkčiojančią galvą ir ėmė tykoti galimybės paleisti šūvį. Staiga mirštančiojo kūnas, apimtas skausmo mėšlungio, sustingo, riksmai tapo gurgiamai kimūs, galva tykiai gulėjo. Zepas nusitaikė į mirčiai pasmerktojo ausį. Nesmarkiai virpančiu pirštu nuspaudė nuleistuką. Pokštelėjo šūvis, jėgerio galva ištiško kruvinu fontanu, ir mūšio lauką apgaubė kaustanti tyla.

Atrodė, tarsi rusus prarijo žemė. Jie tikriausiai nesitikėjo tokios raidos ir sutrikę kiūtojo savo pozicijose. Tai leido jėgeriams greitai ir nepastebimai pasitraukti. Tvyrojo tiesiog vaiduokliška ramybė. Niekas nedrįso pažvelgti kitam į akis. Landseriai traukė atgal nebylūs ir panirę į savo mintis, kiekvienas džiaugdamasis, kad ne jam teko tokia užduotis.

Tai, kas sunkioje ir nemalonioje situacijoje, matyt, buvo būtina, sąžinės graužaties ir vidinės vienatvės kaina atliko snaiperis.

Artimiausiomis dienomis ieškota kitų pasipriešinimo salelių. Tačiau paieška liko bevaisė. Tik mažytis epizodas, tačiau Zepą persekiosiantis iki gyvenimo pabaigos. O jis vėl gavo užduotį lydėti smogiamąją grupę, ieškosiančią irgi jau sugrįžti turėjusios priedangos grupės.

Fronto linijos dabar buvo išsikraipiusios ir sunkiai apžvelgiamos. Todėl pakeliui jiems reikėjo kirsti rusų priešpėstinių minų lauką. Dieną prieš tai pionierių grupė buvo padariusi per lauką siaurą taką ir pažymėjusi žemėn įsmeigtais pagaliukais. Vis dėlto jie jautėsi nejaukiai, kone ant pirštų galų ir sulaikę kvapą slinkdami pažymėta spraga.

Per pusantros valandos perkirtę minų lauką, toliau atsargiai skverbėsi krūmais apaugusia vietove. Patyrę landseriai natūraliai išmokdavo jausti vietovę ir gresiantį pavojų. Tad už gero kilometro avangardas aptiko dar vieną minų užtvarą, meistriškiausiai apsaugotą ir sustiprintą atotampų. Šitai vertė daryti išvadą, jog minų ruožas dengia čia pat esamų rusų pozicijų sparną. Atsargiai ir išnaudodami kiekvieną priedangą, įgeriai mėgino be garso apeiti lauką. Tačiau sumanymas pasirodė sudėtingesnis ir reikalaujantis daugiau laiko negu manyta. Prasidėjusios sutemos privertė pasukti atgal, nes tamsoje judėti užminuota vietove buvo pavojinga gyvybei. Tačiau prieš tai grupės vadas norėjo pasižvalgyti ligi priešais plytinčios aukštumos keteros ir pamojo Zepui jį palydėti. Nuo ten atsiskleidė stebėtinas vaizdas į gana gerai įrengtas rusų pozicijas. Abiem žvalgant jas pro savo žiūronus, Zepas už dvidešimties metrų į šoną nuo prieš akis dunksančio žemės blindažo krūmuose pastebėjo kažką sujudant ir išvydo šviesią dėmę. Atidžiau pažiūrėjęs, atpažino rusą, tupintį nuleistomis kelnėmis ir atliekantį gamtinį reikalą.

– Zepai, ar tu irgi matai? – sušnibždėjo jam feldfebelis. – Ten, priekyje, tupi ivanas ir šika. Jei jam įsūdytum, kiti gerokai persigąstų. Jie mūsų tikisi visiškai iš kitos pusės. Einu pas kitus ir dingstu. Padelsk su šūviu, kiek gali, ir paskui pasivyk mus.

Zepo kovos draugas pranyko, o jis taikymosi kryžių užvedė ant ruso. „Tegu išspaudžia dešrigalį, – pagalvojo, – tada bus metas." Staiga jį apėmė

Grįžtant iš žvalgybos

ciniškas linksmumas, nes prisiminė posakį: „Tegu tave nutrenkia triedžiantį." Absurdiškas karo sąmojis. Atstumas siekė gerus šimtą penkiasdešimt metrų. Norėdamas tikrai pataikyti priešininkui į krūtinę, jis nusitaikė aukai į kaklą. Zepas dar kartą giliai atsikvėpė, nuspaudė nuleistuką iki nuspaudimo taško, trumpam susikaupė, ir nuaidėjo šūvis. Tačiau tą akimirką sovietų kareivis kaip tik stojosi, todėl kulka pataikė jam į papilvę, prasiskynė kelią pro žarnas ir pasišalino iš kūno išplėšdama nugaroje kumščio dydžio skylę. Susmukdamas jis, apimtas mirtinos panikos, suklykė kaip sužeistas žvėris. Šūvio išgąsdinti, ruso kovos draugai išpuolė iš blindažo ir atidengė netvarkingą, nekryptingą ugnį. Zepas nušliaužė žemyn nuo aukštumos ir nuskubėjo įkandin kovos draugų.

Auštant kitai dienai, smogiamoji grupė vėl leidosi į kelią ieškoti prapuolusių kovos draugų. Tačiau dabar jie gavo dar vieną užduotį. Jei įmanoma, paimti nelaisvėn ir pargabenti rusą, iš kurio būtų galima išgauti informacijos apie priešininko pozicijas ir pajėgų koncentracijas. Jau žinomais takais jie slinko prie priešo. Tokia pati mintis tą patį rytą į galvą buvo šovusi ir vakar išgąsdintiems rusams. Jie iškeliavo vėliau už jėgerius. Abi grupės susitiko netoli sovietų linijų. Aiškiai atsargiau judėję landseriai priešininkus aptiko šiek tiek anksčiau ir galėjo pasinaudoti netikėtumo privalumu.

Be to, jie buvo ginkluoti nauju ginklu, kurio nedidelis kiekis pasiekė dalinį prieš kelias savaites. Tai – *Modell 44* šturmo šautuvas (*Sturmgewehr*), užimantis tarpinę padėtį tarp pistoleto-kulkosvaidžio ir karabino. Keitikliu galėjai pasirinkti šaudyti automatiniu ir pusiau automatiniu režimu. Ginklas šaudė specialiai sutrumpintais karabino šoviniais, vadinamais *Pistolenpatrone 43*. Dėtuvėje tilpo trisdešimt šovinių. Veiksmingoji ugnis siekdavo iki trijų šimtų metrų. Be to, šturmo šautuvu šaudyti būdavo maloniau negu karabinu 98 k, mat šovinys buvo silpnesnis, o dalis atatrankos energijos panaudojama automatiniam užtaisymui.

O didelė karabino atatranka net įgudusiems šauliams po keturiasdešimties ar penkiasdešimties šūvių skausmingai sutrankydavo petį. Štai kodėl šaudant K 98 k pataikymų laimikis kautynėse galiausiai būdavo gana menkas. Dėl nemalonios atatrankos kareiviai daugiau pleškindavo nesitaikydami.

Trumpame ir karštame susišaudyme su rusų smogiamąja grupe šturmo šautuvai puikiai pasiteisino. Jėgeriai per kelias minutes sutriuškino priešininkus patys nepatirdami nuostolių. Jie pasidarbavo taip nuodugniai, kad neliko nė vieno, kurį būtų galima transportuoti. Vokiečių elgesys su netinkamais belaisviais jautrumu irgi neišsiskyrė. Vienas sudiržęs jėgeris iš pistoleto pribaigė vieną dar gyvą sužeistą rusą, kiti iškrėtė

žuvusiuosius ieškodami naudingos informacinės medžiagos, kaip antai kario knygelių, dalinio dokumentų ir žemėlapių su taktiniais pažymėjimais. Tačiau rusai, neatsižvelgdami į savo kovos draugus, iš netolimos pozicijos jau pradėjo smarkiai apšaudyti iš minosvaidžių, ir jėgeriams reikėjo nešti kailį. Jie nudūmė vakar aptikto minų lauko pakraščiu į vilnijančią, krūmais apaugusią vietovę ir už kelių šimtų metrų pamatė ieškomą savo pradingusių kovos draugų poziciją. Šie, kaip ir reikėjo tikėtis, visi buvo negyvi. Tikriausiai išeikvojusius šovinius, rusai ir rumunai juos įveikė artimosiose kautynėse ir visus iki vieno išskerdė. Iš vieno krūmų guoto jėgeriai apžiūrėjo nedidelėje lomoje įrengtą poziciją: žuvusieji gulėjo ten, kur krito. Ilgiau, išsamiau žvalgytis neatrodė protinga, nes priedanga buvo menka, priešo pozicijos visiškai greta, ir kiekvieną akimirką reikėjo laukti kontratakos. Be to, netoliese girdėjosi garsai, leidžiantys spėti, kad priešai jau visiškai arti. Zepui apžiūrinėjant vietovę pro žiūroną, jo žvilgsnis sustojo prie sviedinio išrausos krašto dvidešimt metrų priešais jį. Ten gulėjo naujutėlaitė vokiška kariška kepurė, saulėje blizgėjo skardinis jėgerių edelveisas. Zepas pakėlė akis į savo jau visiškai sutaukuotos bei apdriskusios kepurės nutrintą snapelį ir tučtuojau nusprendė ją pakeisti ana. Kaip lapė dairydamasis į visas puses, atsargiai ėmė slinkti prie trokštamo objekto. Likus iki jo keliems metrams, išvydo kritusį kovos draugą. Mirties skausmo iškreiptame veide sustingusios akys spoksojo į dangų, liemuo daugybės skeveldrų paverstas kruvina mase. Ryto šviesoje bolavo šonkaulių nuotrupos. Irstantį kūną supo šimtai musių. Atpažinimo ženklo grandinėlė krintant buvo užsismaukusi ligi ausų, prie galvos blizgėjo plokštelė. Sviedinio sprogimo smūgio banga kepurę nusviedė nepažeistą. Štai Zepas jau prie kritusiojo: uždėjo savo kepurę ant sustingusio veido, o pats užsimaukšlino jojo. „Tinka", – pamanė kaip tik tą akimirką, kai artinosi kažkokia mašina. Buvo pats metas nešdintis. Šmėstelėjo mintis paimti ir atpažinimo ženklą, bet to nepadarė. Vėl atsidūrus krūmuose, toks sprendimas galutinai subrendo, tačiau prisiartinus rusų transporto priemonei grįžti prie išrausos nebedrįso. Tad kritusysis, kaip ir daugybė tūkstančių kitų dingusiųjų be žinios, nugrimzdo į anonimiškumą ir nežinomybę. O juk pakako tik akimirkos, ir artimieji būtų sužinoję, koks likimas ištiko mūšio lauke likusįjį. Zepui tereikėjo grybštelėti ranka, bet jam rūpėjo tik kepurė. Incidentas, tiesą sakant, nereikšmingas, tačiau Zepas tą nepaimtą atpažinimo ženklą visą gyvenimą laikė asmenine nesėkme.

Atrodė, kad rusai pabiro sistemingai apieškoti prieš juos esančio ruožo, todėl jėgeriai greitai ir nepastebimai pasitraukė ir sveiki pasiekė savo pozicijas.

Po kelių dienų karo liepsnos siautėjo visoje Rumunijoje. Stiprūs rusų junginiai šturmavo Bukareštą ir tokius svarbius Ploješčio naftos laukus. Kaip uola bangų mūšoje stovėjo 3-iosios kalnų divizijos ginamos Karpatų pozicijos, užtvėrusios Raudonajai armijai kelią į Transilvaniją. Tad nieko nuostabaus, kad ši spaudė vokiečių pozicijas masinėmis pajėgomis. Nors materialiniu ir gyvosios jėgos požiūriu nukraujavę, kalnų jėgeriai rusų antplūdį, kiek išgali, turėjo atlaikyti ligi tol, kol suaižėjęs vokiečių frontas vėl konsoliduosis į stabilią liniją. Tačiau, kaip paprastai, norų ir tikrovės vėl nepavyko suderinti. Jėgeriai, tiesa, gynėsi, kaip visada, įnirtingai, tačiau rusai, gerokai juos pranokdami, nuosekliai skynėsi sau kelią. Kildavo tipiškų kautynių iš pasalų. Rusai mėgino prasiveržti per slėnius be apylankų, silpnesnėms vokiečių pajėgoms tai teikė gerą progą sulaikomajam pasipriešinimui. Tokiomis kautynių aplinkybėmis vyraudavo idealios sąlygos veiksmingai panaudoti snaiperius. Priešo būdavo laukiama gerai užmaskuotose pozicijose ir į kovą su juo stojama, kai jis ganėtinai priartėdavo. Todėl ilgai sėkmingai gintasi ir silpnesnėmis jėgomis, mat priešininkai ankštuose slėniuose negalėdavo išsiskleisti puolimui ir turėdavo atsikovoti metrą po metro eikvodami daug karo medžiagos ir gyvosios jėgos. Zepui tokiose kovose pavykdavo paleisti iki dvidešimties taiklių šūvių per dieną, tačiau į oficialią statistiką pateko tik dalelė.

Pirmomis rugsėjo dienomis Klosas per pasitarimą parodė Zepui kariuomenės vyriausiosios vadovybės aplinkraštį, susijusį su Vermachto ir *Waffen SS* snaiperiais. Fiurerio įsakymu buvo įsteigtas trijų pakopų specialus snaiperio ženklas. Pirmosios pakopos ženklelis turėjo būti teikiamas už dvidešimt taiklių šūvių, antrosios pakopos su sidabrine virvele – už keturiasdešimt, trečiosios pakopos su auksine virvele – už šešiasdešimt. Naujas ovalo formos išsiuvinėtas antsiuvas turėjo būti dėvimas ant uniforminio švarko dešinės rankovės virš galimų papildomų paskirtį žyminčių antsiuvų.

Tačiau nė vienas protingas snaiperis šio ženklo kovos sąlygomis niekada nedėvės. Kitaip negu sidabrinės juostelės, kurių reikšmę žinojo keli pašvęstieji, oficialus ženklas bus priešininko labai greitai atpažįstamas. Būtų savižudybė leistis būti taip lengvai identifikuojamam.

Snaiperio ženklui gauti, kaip ir anksčiau, taiklūs šūviai, paleisti atakuojant ir ginantis, įskaičiuojami nebūdavo. Be to, pasiūlius SS reichsfiuhreriui Heinrichui Himleriui (Heinrich Himmler), visi ligšioliniai taiklūs šūviai turėjo būti panaikinti kaip dovana fiuhreriui ir skaičiavimas pradėtas iš naujo. Kad snaiperiai už savo pastangas neliktų visiškai nieko nepešę, už ankstesnius taiklius šūvius juos derėjo apdovanoti pirmojo ar antrojo laipsnio Geležiniais kryžiais. Po kelių dienų Zepas už ankstesnius rezultatus gavo antrojo laipsnio Geležinį kryžių.

Tačiau toks oficialus ligi šiol karo mašinoje veikiau niekintos snaiperystės pagerbimas išryškino, be kita ko, ir didėjantį ginkluotės stygių. Mobilizuojant ryžtingus pavienius kovotojus, turėjusius veiksmingai grumtis su priešu nepakankama bei menka ginkluote, tikėtasi ir toliau išlaikyti galią priešintis. Fanatiškas nusistatymas kovoti nekreipiant dėmesio į asmeninį likimą turėjo atsverti vis katastrofiškesnį aprūpinimą ginklais ir technika. Kaip vertingiausius ir paskutinius išteklius imta beatodairiškai eikvoti kareivius.

Sovietams toliau daužantis į kone neįveikiamas jėgerių pozicijas kalnuose, į Vengriją jiems pavyko prasibrauti kitoje vietoje. 3-iajai kalnų divizijai vėl iškilo apsupties grėsmė. Teliko nedelsiant palikti pozicijas ir atsitraukti iki Murešo upės Transilvanijos lygumoje. Kovojant prireikė kuo skubiau sukarti per du šimtus kilometrų. Naktimis žygiuota, dienomis gintasi nuo įkandin plūstančių rusų, nemaloniai grasinusių atakuoti ir iš sparno. Batalionui žygiuojant, jo vadas Klosas skubėdavo priekin paieškoti tinkamų pozicijų ateinančiai dienai. Kai kada vadą lydėdavo Zepas, nes Klosas laikė jį patyrusiu ir stiprių nervų kareiviu, kuriuo galėjo besąlygiškai kliautis. Jis būdavo savotiškas Kloso asmens sargybinis.

Būdamas kadrinis karininkas, bataliono vadas per apmokymus, žinoma, buvo išmokęs ir jodinėti. Kad greičiau įveiktų didesnį atstumą bei optimaliai judėtų vietove ir neišsiduotų variklio garsais, leisdamasis į kasdienę žvalgybą, jis mielai užsėsdavo ant arklio. Tad ir Zepui neišvengiamai prireikė ropštis ant vieno iš ištvermingų nedidukų rusiškų arklių, jau nuo 1943 m. sudariusių fronto logistikos nugarkaulį. Priešingai Seniui, išskyrus supamąjį arkliuką prieš daugybę metų, jis jojimo sportui niekaip kitaip nebuvo pasirengęs. Todėl ant nepabalnoto žirgo užsėdo kupinas labai sumišusių jausmų ir karojo ant jo kaip beždžionė ant galąstuvo. Iš visų jėgų spaudė kojas, kad tvirtai laikytųsi, bet vis tiek arkliui risnojant šokinėjo aukštyn ir žemyn kaip guminis kamuoliukas. Vado akyse matė pašaipą, tas tikriausiai tik ir laukė, kad jis nukristų. Zepas jokiu būdu nenorėjo taip apsigėdinti, todėl narsiai atlaikė valandą trunkantį jojimą. Tačiau, iššvalgius naują poziciją, jis karštai paprašė, kad jį paliktų apsaugai, nes atgal nebebūtų pajėgęs parjoti. Grubi kariškų drabužių siūlė jojant baisiai trynėsi į kvapnųjį tarpeklį tarp sėdmenų. Ponas snaiperis įsitaisė ant sėdmenų deginantį skausmą. Atkakus likusiam daliniui, jis nedelsdamas susirado sanitarą ir paprašė tokiame kebliame reikale diskretiškai pagelbėti. Šis jam davė nedidelę dozę penateno kremo, padėjusio krizę suvaldyti. Tačiau kitą dieną Zepas niekaip negalėjo vėl ropštis ant arklio. Išsišiepęs iki ausų, bataliono vadas į žvalgybą supratingai leidosi BMW motociklu su lopšiu. Zepas atsisėdo ant sėdynės už vairuotojo. Savo šautuvo šįkart nepasiėmė, nes po

vakarykščio šokčiojimo ant arklio, šautuvui be paliovos daužantis į nugarą, ant jos atsirado didelių mėlynių. Dabar užsikabino MP 40.

Tarškėdami atsitraukimo keliu, sutiko dar vieną besitraukiančią pėstininkų kovos grupę, turinčią du kovai tinkamus šturmo pabūklus. Karininkams keičiantis informacija, jie sužinojo, kad vienas žvalgybos patrulis pastebėjęs rusų tankų smaigalį, tikriausiai besitaikantį prasiveržti prie atsitraukimo kelio. Tad reikėjo būti itin atsargiems. Po kelių minučių trijulė nuburzgė toliau ir kaip tik lenkė priešakyje važiuojantį šturmo pabūklą, kai tas staiga sustojo ir iššovė. Tą akimirką motociklas buvo susilyginęs su kovos mašinos vamzdžio stabdžiu, ne toliau negu už dviejų metrų nuo jo. Zepui atrodė, tarsi rankose būtų sprogusi bomba. Apakintą liepsnos iš vamzdžio, neregima jėga nusviedė nuo motociklo sėdynės ir trenkė į pakelės krūmus, kur jis kelias sekundes prarado sąmonę. Atsipeikėjo pilvu gulėdamas ant žolės, skaudamais visais kaulais. Galvoje gaudė, ausyse baisiai spengė. Priešais jį ant žemės raitėsi orientacijos netekęs vairuotojas. Ponas vadas vienišas ir apleistas sėdėjo lopšyje, spoksodamas kaip karvė per griaustinį. Visi trys negebėjo kontroliuotai judėti, aplink juos kilus trumpam susišaudymui su minėtu rusų avangardu. Tačiau priešininkas greitai pasitraukė, o po kelių minučių nuo trenksmo sukrėstiems atskubėjo pagalba. Jiems prireikė gero pusvalandžio pakankamai atsigauti, kad galėtų keliauti toliau. Tačiau spengimas Zepo ausyse atlėgo tik po kelių dienų.

Bet ant arklio vėl užsėsti jį privertė ne šis epizodas, bet aplinkybės. 1944 m. vokiečių Rytų kariuomenė be arklių buvo neįsivaizduojama. Šimtai tūkstančių jų palaikė negaluojančią logistiką ir laidavo tam tikrą dalinių mobilumą. Mat transporto priemonių parkas dėl degalų ir atsarginių dalių stygiaus, milžiniškų nuostolių ir visiškai nepatenkinamos transporto technikos standartizacijos dramatiškai sutirpo. Motorizuoto transporto dažnai visiškai nebeturėdavo pirmiausia pėstininkijos junginiai. Rytų Europos nereiklių ir draugingų arklių veislės, landserių bendrai vadinamos *panje* arkliais, tapo neatimama vokiečių dalinių atrama.

Tad ir Zepas stengėsi vargą paversti dorybe. Kompetentingai vadovaujamas vieno kovos draugo, ūkininko ir arklių žinovo, mokėsi elgesio su šiais gyvuliais ir jojimo. Jau po savaitės laikėsi gana neblogai ir nuo tada sveikas atlaikydavo kavaleristines iškylas su bataliono vadu.

Iki jų prasimušė vienas aprūpinimo sunkvežimis, kartu su verkiant reikalingais šaudmenimis atgabenęs atsarginių ginklų. Už ginklus ir prietaisus atsakingas puskarininkis per pasiuntinį pranešė Zepui turįs jam jaudinančių naujienų ir pakvietė užeiti, nes jam reikėsią ir Zepo pagalbos. Smalsumas šį iškart nuginė į bataliono aprūpinimo stotį. Priešais gulėjo

Pulko transporto kuopa. Be arklių nebebuvo galima išsiversti

dešimt naujutėlaičių pusiau automatinių *Modell 43* šautuvų ir trys cigarų dėžės dydžio žaliai nudažytos fanerinės dėžės su tinkamais laikikliais ir keturiskart didinančiais *ZF 4* modelio optiniais taikikliais. Už ginklus ir prietaisus atsakingas puskarininkis iš pulko ginklininko gavo raštišką nurodymą uždėti optinius taikiklius ant trijų geriausiai šaudančių ginklų ir tada ant laikiklių pažymėti šautuvų, ant kurių jie sumontuoti, serijinius numerius. Zepas turėjo padėti ginklus prišaudyti, nes su jais susipažino ir juos techniškai įvaldė per snaiperių kursus. Tačiau pasiūlymą K 98 k išmainyti į vieną iš pusiau automatinių šautuvų Zepas atmetė, mat naujasis optinis taikiklis šviesumu, optiniu skaidrumu ir matymo lauku smarkiai nusileido taikikliui, sumontuotam ant jo karabino. Tačiau jis paprašė puskarininkio vieną iš naujųjų ginklų nuolatos laikyti rezervuotą jam, nes išmanė naujojo ginklo privalumus, pirmiausia greitų veiksmų reikalaujančiomis kautynių sąlygomis. Kiti du šautuvai su uždėtais optiniais taikikliais atiteko dviem gerai užsirekomendavusiems šauliams. Tačiau pažymėti, kaip reikalauta, laikiklius šautuvų serijiniais numeriais pasirodė ne taip lengva. Ypatingas, smėlio formoje išlietas plienas buvo kietas kaip stiklas, ir antspaudo skaitmenys įsispaudė vos išskaitomai. Optinių taikiklių medines dėžes už ginklus ir prietaisus atsakingo puskarininkio pagalbininkai nerūpestingai išmetė, nes optiniai taikikliai pasiliko ant ginklų.

Po įtempto nakties žygio auštant jie įsirengė naujas pozicijas ir greitosiomis įsikasė. Rusai lipo ant kulnų, ir jėgeriai laukė kiekvieną akimirką pasirodant pirmųjų žvalgybinių smaigalių. Zepas lydėjo bataliono vadą, kuris ėjo per pozicijas atlikdamas vieną iš paskutinių neformalių apžiūrų. Staiga ryto tyloje pliaukštelėjo vienišas šūvis. Kulka susmigo į kulkosvaidžio poziciją maždaug už penkių metrų prieš juos. Įtraukę galvas pasuko už artimiausio tranšėjos vingio ir priešais išvydo sėdintį jėgerį, rankose laikantį kepurę, iš kurios šiurkščia jėga buvo išdrėkstas skardinis edelveisas. Zepui iškart dingtelėjo mintis – rusų snaiperis. Landseris, atkakęs į frontą vos prieš kelias dienas, pamatė savo vadą ir uoliai puolė aiškinti, iš kur atėjo šūvis. Zepui nespėjus sutrukdyti, jis kilstelėjo ir, išsikišęs virš tranšėjos krašto, parodė. Jam iki galo neištarus pirmojo žodžio, Zepas šuoliu puolė artyn, kad pargriautų ant žemės. Tą pačią sekundę atlėkė ruso kulka ir krintančiam jėgeriui dusliai dunkstelėdama pataikė į galvą. Kulkai kairėje išplėšus dalį kaukolės kaulo, ištiško kraujas. Nors žaizda buvo labai sunki, landseris, ištiktas sužeidimo šoko, sąmonės neprarado. Zepas ir antrasis kulkosvaidžio šaulys iš sužeistojo kišenės ištraukęs tvarsčių paketą suteikė jam pagalbą. Paėmęs už parankės, bataliono vadas nusivedė sužeistąjį į bataliono vadavietę. Vapėdamas anas vis klausinėjo:

– Kas nutiko, kas man smogė, ar aš sužeistas?

Staiga išpūtęs akis pažvelgė į bataliono vadą ir paklausė:

– Tėti, ar dabar parvesi mane namo? Mama mūsų jau laukia!

Klosui nugara nubėgo šaltukas. Jis atsakė:

– Nusiramink, mano berniuk. Tu tik parkritai. Dabar einame namo, ir viskas bus gerai.

Zepas liko kulkosvaidžio poste. Jėgerių gretomis nuvilnijo žinia, kad priešais įsitaisė rusų snaiperis, ir privalu itin saugotis. Iš Zepo dabar visi laukė, kad jis nukenksmins pavojingą priešininką.

Snaiperius, kaip retai kurį kitą kareivį, be perstojo slėgdavo kitų lūkesčiai. Pirmiausia karininkai reikalaudavo bebaimiškos iniciatyvos ir tiksliai atlikti neretai faktiškai ir neįgyvendinamas užduotis. Nepavykus to padaryti, jie dažnai nepelnytai sulaukdavo priekaištų dėl bailumo ar nesugebėjimo. Mat ir snaiperiai nebūdavo stebukladariai, ypač tada, kai susidurdavo su priešo snaiperiais. Zepui irgi teko patirti šį labai nemalonų spaudimą. Tačiau jam pasisekė, kad dažniausiai turėdavo gana supratingą vyresnybę.

Jei tik būdavo įmanoma, Zepas kiekvienoje naujoje pozicijoje įsirengdavo gerai užmaskuotą vietą stebėti. Kitam jėgeriui pakeitus jį prie kulkosvaidžio, dabar kaip tik ten ir įsitaisė. Jis, žinoma, tikėjosi sovietą aptikti. Tačiau anas buvo senas lapinas, nes staiga tarsi pranyko nuo žemės

paviršiaus. Diena praslinko įdėmiai žvalgantis, tačiau daugiau nieko nenutiko. Tik vakare, kai jėgeriai, išskyrus ariergardą, paliko pozicijas, virš vokiečių tranšėjų sulojo pirmi rusų kulkosvaidžiai, duodami ženklą toliau sekti įkandin sprunkančio priešininko.

Vieną iš paskutinių žygio į naujas pozicijas dienų jėgeriai nakčia traukė mišku apaugusiu slėniu palei Murešo upę. Dienos pozicijos žvalgyba jau buvo atlikta. Zepas bidzeno supamas kovos draugų. Visi buvo chroniškai pervargę ir žingsniavo koja už kojos kaip transe. Tik apsaugos kareiviai mėšlungiškai susikaupdavo užduočiai. Penkių vyrų avangardas žygiavo priešakyje maždaug už penkiasdešimt metrų. Staiga jėgerius iš letargijos pažadino duslus sprogimas. Visų juslės žaibiškai įsitempė. Kiekvienas, kaip įmanydamas, metėsi į priedangą. Šokdamas į griovį, Zepas išvydo, kaip vieną iš kovos draugų priešakinėje grupėje trenksmas nurovė nuo kojų ir tėškė į žemę, sukeldamas antrą sprogimą.

Jam iškart tapo aišku, kad jėgeris užlipo ant minų. Kadangi šūviai neprapliupo, tai negalėjo būti pasala. Vieno kitam buvo perduota žinia apie didelį minų pavojų. Kiekvienas turėjo, kiek išgali, likti savo vietoje ir judėti itin atsargiai. Zepas gulėjo toli priekyje, todėl kartu su sanitaru atsargiai ir neišvengiamai lėtai nuslinko prie sužeistojo. Kišeninio prožektoriaus šviesoje didelio šoko apimtas bekraujis veidas švytėjo kalkių baltumu. Joks garsas neišsprūdo iš lūpų, žvilgsnis nesustabdomai stingo žvelgdamas į apokaliptines tolybes. Pirmasis priešpėstinės minos sprogimas nutraukė jam kairę blauzdą. Krisdamas sėdyne aktyvavo dar vieną miną, kuri sudraskė užpakalį ir šlaunis. Kruvini sumaitoti audiniai pulsavo kaip drebučiai. Nedideli kraujo fontanai ritmiškai švirkščiojo iš arterijų, primenančių nedideles žarneles. Iš milžiniškos žaizdos kyšojo balti sutrupinti kaulai. Visiškai bejėgiai jiedu stovėjo prieš mirtinai sužeistąjį, kuris iš paskutiniųjų, vis dar nebyliai spoksodamas, įsikibęs laikė sanitaro ranką. Iš sudraskytų arterijų susidarė gilus kraujo klanas. Tada mirštantysis staiga baisiai gurgdamas sudejavo, paskutinį kartą mėšlungiškai kilstelėjo ir atsiduseš susmuko negyvas.

Šiame krašte jau seniai nelikdavo laiko ritualams. Negyvas kareivis dabar tebuvo lavonas, pražuvusi karo medžiaga. Jis liko ten, kur ir mirė. Kai sanitaras perlaužė atpažinimo ženklą, likusieji jau vėl buvo užimti karo rutina. Rikiavosi žygiuoti vorele. Du vyrai priešakyje ant visų keturių ranka ir durtuvu ieškojo žemėje minų. Paaiškėjo, kad jėgeriai pakliuvo į besitraukiančių vengrų dalinių įrengtą minų lauką. Keliems šimtams metrų įveikti prireikė per penkių valandų, kai kiekvienas kuo tiksliausiai stengėsi pataikyti į priekyje einančiojo pėdsakus. Ir iš tikro jiems pasisekė be tolesnių nuostolių perkirsti pavojingą teritoriją.

Minų problema vokiečių kareiviams paprastai kildavo retai. Kadangi jie paprastai traukdavosi, būtent jie įkandin sekantiems rusams šiais sprogmenimis apsunkindavo kelią. Sykiu tuo metu kariauta taip mobiliai, kad ir nuolatos pirmyn plūstantys sovietai savo kaskart įrengiamas pozicijas tik retkarčiais pasivargindavo apsaugoti užminuodami. Minos yra tipiška gynybinė kovos priemonė.

Šis įvykis išsklaidė jėgerių lengvabūdiškumą ir privertė vėl atminti šį pavojų. Po kelių dienų jie pasiekė naujų pozicijų zoną, kur avangardo dalinys aptiko krūmais apaugusios vietovės ruožą, nusėtą daugybės nedidelių, įtartinų žemės kauburių, akivaizdžiai rodančių, kad čia kažkas užkasta. Jiems buvo pranešta, jog anksčiau toje vietoje stovėjęs vengrų pulkas. Kadangi plotas buvo neatsiejama pozicijų plano dalis, nutarta vietovę išminuoti bent iš dalies. Vadovaujant pionieriams sudarytos ir pamokytos išminavimo grupės ėmė itin atsargiai skverbtis priekin ropodamos keturiomis ir švelniai durtuvais badydamos žemę. Galiausiai kone visos išminavimo komandos pasiekė kokį nors žemės kauburėlį ir pradėjo chirurgiškai kasti durtuvų geležtėmis ir rankomis. Staiga siaubo riksmas, paskui kitas. Galiausiai visur demonstratyviai reiškiamas pasišlykštėjimas. Išminavimas staiga nutrūko, nedelsiant buvo parengtas pranešimas apie padėtį. Pasirodė, kad minos – vengrų paliktos išmatų krūvos. Vietoj minų lauko kasinėtas išvietės laukas. Pašaipos ir kvaili sąmojai didvyriškiems išminuotojams artimiausiomis dienomis buvo garantuoti.

Divizijai vos pasiekus naujų pozicijų ruožą aplink Dedą ir ten įsitaisius, priešininkas galingomis jėgomis kaipmat prisivijo ir vėl ėmė pulti. Sutelkta ofenzyva rusai šturmavo kalnų jėgerių pozicijas nuo 1944 m. rugsėjo 24-osios iki spalio 8-osios. Žiauriomis ir nuostolingomis kautynėmis bei drąsiomis operacijomis su neaiškia baigtimi tarp ir už rusų linijų vokiečių junginiams pavyko puolimą pakirsti ir savo pozicijas išlaikyti. Tačiau į pietus nuo 3-iosios kalnų divizijos sovietams pasisekė prasiveržti, ir gynybinis frontas vėl subiro, vėl gynybai iškilo įprastiniai logistiniai bei taktiniai-strateginiai pavojai. Kad išvengtų apsupties, jėgeriai paliko didelių aukų kaina išlaikytas pozicijas. Nauja sulaikomoji linija turėjo nutįsti išilgai Tisos upės.

Bendrą padėtį sunkino tai, kad Vengrija taip pat pasidarė nebepatikima sąjungininkė. Čia nesutariančios politinės stovyklos irgi taip susitelkė ir poliarizavosi, kad ėmė palaikyti skirtingas puses. Didelė Vengrijos armijos dalis su ginklais perbėgo pas rusus, kiti besąlygiškai liko ištikimi savo sąjungininkams vokiečiams. Šie įvykiai neišvengiamai dar labiau esmingai susilpnino vokiečių frontą.

Pirmą kartą kalnų jėgeriai dabar išvydo ir masinius pabėgėlių srautus. Kartu su besitraukiančiais Vermachto junginiais į Vakarus leidosi ne tik vokiečių kilmės transilvaniečiai, bet ir antikomunistiškai nusiteikę vengrai. Karas sudiržusiems landseriams pasidarė dar slogesnis, nes dabar į karo verpetus pasiglemžė ir jų civilius tautiečius, o jie patys dažnai galėdavo tik bejėgiškai stebėti vargstančius ir mirštančius civilius. Pavieniam kareiviui jo pastangų prasmingumas dar labiau sumenko. Pasidarė akivaizdu, kad jis dabar tepadeda laikytis mirtinai sužeistai politinei sistemai, kurios pagrindiniai veikėjai jau seniai buvo praradę bet kokį saiką.

Milžiniškoje Vengrijos lygumoje, Puštoje, pranašesnės rusų šarvuotosios pajėgos išsiskleidė ofenzyvai. Norėdama neprarasti sąlyčio su vokiečių junginiais, pietuose kovojusi Violerio (Wöhler) armijų grupė, kuriai priklausė ir 3-ioji kalnų divizija, turėjo pleištu perskrosti rusų puolimą Nyredhazos miesto kryptimi. Kilo inirtingos kovos, į kurias beatodairiškai buvo įsukti ir pabėgėlių srautai. Kadangi vengrai politinį posūkį padarė be didelio entuziazmo, įžygiuojantys rusai to nelaikė brolystės aktu. Raudonoji armija elgėsi kaip nugalėtoja priešo krašte, leisdama ir civiliams, ir vokiečių kareiviams iš anksto pajusti, kas jų laukia pralaimėjus. Rusų kareiviai stebėtinai dažnai itin žiauriai kėsindavosi į civilius. O vis aptinkami žiauriai nukankintų vokiečių kareivių kūnai jau buvo tapę kone kasdienybe.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Tai nutiko nedidelėje gyvenvietėje dar nepasiekus Nyredhazos. Ją užėmę rusų tankų junginiai nuriedėjo toliau. Kaime išsidėstė įkandin jų sekusi pėstininkų kuopa. Kalnų jėgeriams priartėjus prie priešininko, kilo trumpos ir karštos kautynės, kuriose patyrę landseriai gana greitai paėmė viršų. Gerokai nukraujavusios rusų kuopos likučiai pasitraukė. Atsargiai, žingsnis po žingsnio užimdami kaimą, jėgeriai konstatavo, kad civiliai gyventojai sulindę į savo namų rūsius. Pastebėję, kad sovietai išvaryti, gyventojai dejuodami ėjo prie vokiečių. Šukuojantiems namus kareiviams paaiškėjo siaubo priežastis. Mat jie aptiko pirmtakų siautėjimo pėdsakų, išprievartautų moterų ir mergaičių, nušautų ir nudurtų artimųjų, aiškiai mėginusių nusikaltėliams sutrukdyti. Zepas ir du jo kovos draugai sutiko visiškai sutrikusį pagyvenusį vyrą, kurio isteriškų dejonių niekaip nebuvo įmanoma numaldyti. Jis vis rodė į rūsinį aukštą. Jie pamanė, kad ten galbūt dar yra pasislėpusių priešo kareivių. Todėl akimoju išsiskleidė ir vienas kitą dengdami prisiartino prie pastato. Į pakartotinius šūksnius niekas neatsakė. Tačiau kai vienas landseris iš už diržo išsitraukė rankinę granatą su kotu, ketindamas pro atviras duris įsviesti ją apatinėn patalpon, pagyvenęs vyras rėkdamas prilėkė prie jo ir griebė už rankos. Karštai mosikuodamas rankomis ir nesuprantamai šaukdamas, jis įstūmė landserį priešais save į patalpą. Tas vos įžengęs staigiai pažaliavusiu veidu apsisuko, atsirėmė į namo sieną ir nusivėmė. Sudominti Zepas ir jo kovos draugas žvilgtelėjo vidun. Vaizdas užėmė kvapą, net jiems, visko prisižiūrėjusiems, sugniaužė gerklę. Patalpoje gulėjo nėščia moteris, jai dar gyvai buvo perpjautas pilvas ir išplėštas kūdikis. Moteris mirtinai nukraujavo. Beveik susiformavęs vaisius durtuvu buvo prikaltas prie atraminės sijos. Spontaniškai apimti užuojautos, jėgeriai išlaisvino kūdikį iš negarbingos padėties, suvyniojo jį kartu su motina į palapinsiaustę, išnešė abu į namo sodą ir palaidojo.

Po dviejų dienų pulkas prisiartino prie Nyredhazos miestelio rengdamasis jį atakuoti. Kariams tūnant išeities pozicijose, Zepas išnaudojo laiką žvalgybai. Numigęs porą valandų, dar neišaušus pranyko slepiančioje nakties tamsoje. Netrukus prisiartino prie pirmųjų priemiesčio namų. Atsargiai slinko per sodus ir sušaudytų pastatų griuvėsius. Atrodė, kad gyvenvietė apleista, nors pranešta, jog ją užėmę laikė rusai. Per tą laiką išaušo nauja diena. Jis turėjo velniškai saugotis, kad netikėtai neįsirėžtų į gerai užmaskuotą stebėjimo postą. Taip šmurkštelėdamas iš priedangos į

Pulkas pakeliui į Nyredhazą

priedangą, staiga išgirdo artėjant transporto priemones. Buvo šiek tiek po pusės aštuonių ryto. Tiesą sakant, jis jau seniai turėjo pasukti atgal. Tačiau lig šiol bergždžia žvalgyba neleido nurimti, ir jis vis dar tikėjosi ką nors surasti ar pamatyti. Skubiai užsiropštė ant sudaužyto namo griuvėsių kalno priešais save. Nukritęs stogo kraigas teikė gerą slėptuvę. Įgudusiais rankų judesiais tyliai pasidarė vietos, kad galėtų pakankamai matyti, kas dedasi priešakyje. Prieš akis atsivėrė gatvė su išplėštomis parduotuvėmis, jis buvo įsitaisęs tiesiai priešais vieną restoraną. Kaip tik tą akimirką iš už gatvės posūkio išniro ir priešais užeigą sustojo trys amerikietiški *Villis* visureigiai su sovietinėmis žvaigždėmis ant gaubto ir nedidelis sunkvežimis. Kareiviai iššoko iš mašinų, pasigirdo įsakymai, nedidelės grupės pasidalijusios puolė veržtis į namus. Zepą nupurtė baimė, tačiau rusai jo griuvėsių krūvą ignoravo ir dėmesį sutelkė į išlikusius pastatus. Pasirodė, kad visi jie apleisti. Kareiviai pradėjo plėšti, prie transporto priemonių daugėjo daiktų, turėjusių palengvinti, kartais tariamai, kareivišką gyvenimą: stikliniai indai su konservuotais vaisiais, daržovėmis ir mėsa, gramofonas su plokštelėmis, žvakių šviestuvai, paveikslai, alkoholio buteliai. Kadangi maisto, alkoholio ir itin vertingų daiktų tikriausiai užtektinai nesurado, nuotaika suagresyvėjo, ir kareiviai ėmė tyčia gadinti. Per langus skriejo baldai, knygos, drabužiai. Vadovaujantis karininkas, žinoma, griebėsi vertingiausio objekto – užeigos. Zepas išgirdo pastate garsius balsus,

dūžtantį stiklą, lakstančius į šipulius baldus. Staiga pistoleto-kulkosvaidžio serija, garsūs įsakymai ir baimingi riksmai, artėjantys prie durų. Kareiviai tikriausiai aptiko pasislėpusį šeimininką su žmona ir dabar, atstatę ginklus bei spardydami kojomis, ginė juos į gatvę. Zepo akimis, šeimininkas buvo bebaigiąs penktą dešimtį, jo žmona – dvidešimt metų jaunesnė. Susidomėjusios incidentu, prie mašinų grįžo kitos grupės. Zepas suskaičiavo dvidešimt tris raudonarmiečius. Kareiviai dėl kažko garsiai diskutavo. Veikiausiai dėl moters. Netikėtai šeimininkas puolė prie artimiausių kareivių, nes tikriausiai nujautė, kas turėjo nutikti. PPŠ buožė trinktelėjo jam į nugarą ir dejuojantį iš skausmo parvertė ant žemės. Kaipmat dviejų kitų buvo pastatytas ant kojų ir nuvilktas prie netolimo gatvės šviestuvo. Keliais judesiais rusai surišo jam rankas už šviestuvo stulpo, o aplink kaklą ir stulpą apjuosė vielą. Taip jam buvo visiškai atimta judėjimo laisvė. Per tą laiką kiti klykiančią moterį paguldė ant pilvo skersai pirmutinio visureigio variklio gaubto. Vienas laikė rankas, kiti du po vieną koją. Karininkui, vyresniajam leitenantui, teko pirmumo teisė. Jis išsitraukė iš aulo peilį, du kiti kareiviai išskėtė nelaimingosios kojas. Mėgaudamasis ir lydimas pašaipių komentarų, karininkas perpjovė kelnaites ir staigiu judesiu nuplėšė medžiagą nuo užpakalio. Baltas ir virpantis jis ryškiai išsiskyrė ant žalsvo gaubto. Rusas leido savo kelnėms nusmukti iki kelių ir, skatinamas drąsinamų kovos draugų šauksmų, karštligiškai trūkčiojančiais klubų judesiais įsiskverbė į vengrę ir jau netrukus mėšlungiškai sudrebėjęs užbaigė savo darbą. Keistai vienu metu susijaudinęs ir pasibjaurėjęs Zepas stebėjo sceną iš savo slėptuvės, nutolusios vos per trisdešimt metrų. Tačiau jo savijauta greitai virto pasišlykštėjimu ir įsiūčiu pamačius tai, kas dėjosi toliau. Mat, susirikiavę pagal laipsnius, moterį, dabar nejudamai gulinčią ant automobilio, išprievartavo visi rusai. Jos kojomis ir automobilio sparnu tekėjo balta vyrų sperma. Supančiotas sutuoktinis, prikaustytas prie šviestuvo, suakmenėjęs nebyliai stebėjo sceną, tačiau jo akyse atsirado kažkas demoniška, žvėriška. Kol visi dvidešimt trys pasitenkino, praėjo kone valanda. Zepas nieko negalėjo padaryti, nes buvo per arti ir po šūvių nebūtų įstengęs nepastebėtas pasišalinti iš slėptuvės. Pažvelgus į rankinį laikrodį, išpylė karštis, nes jo dalinys miesto šturmą turėjo pradėti devintą valandą. Laikrodis rodė dešimt po devynių. Tai reiškė, kad jo kovos draugai jau slinko prie atakos objekto. Jam dabar beliko tik laukti ir viltis, kad vėl įsirikiuos į jų gretas, nepatekdamas į saviškių ugnį. Laimei, parengiamasis artilerijos smūgis teko kitai miesto daliai. Stebėtina, bet prasidedantis tolimas apšaudymas rusų beveik nesutrikdė. Gana ramiai susikrovė grobį į mašinas, o išniekinta moteris vis dar nejudėdama gulėjo ant gaubto. Tai, kas įvyko toliau, Zepą sukrėtė iki širdies gelmių. Mat

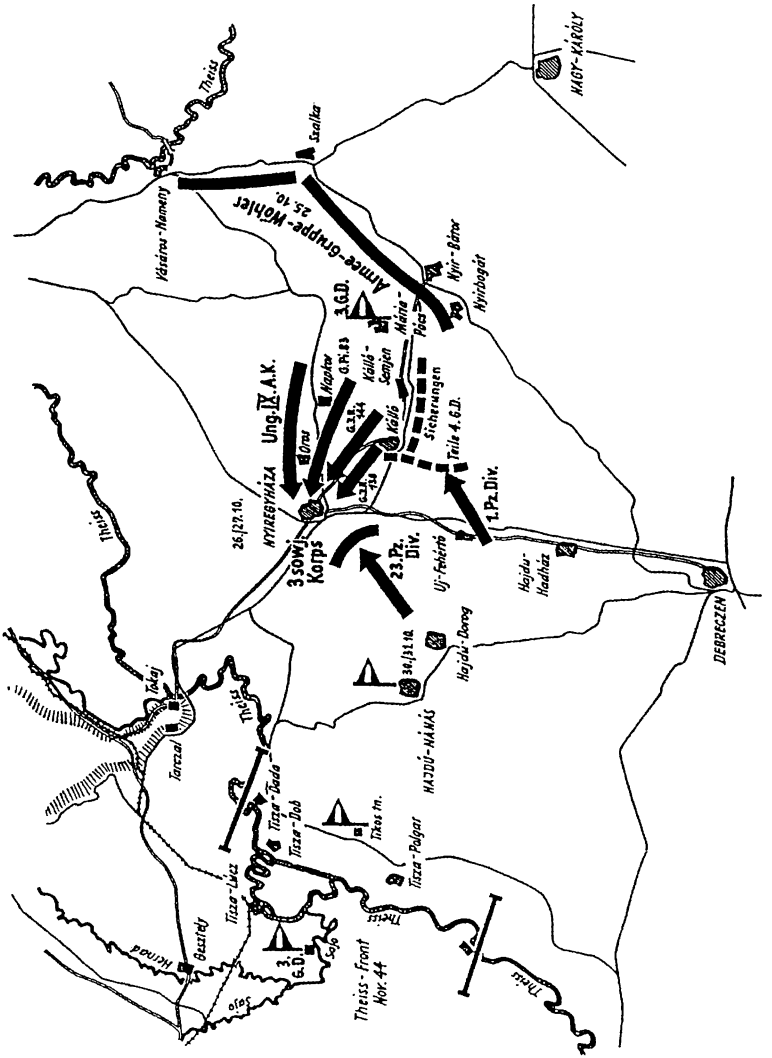

Nyiregyhaza und Theiss-Front (Karte aus: Klatt, Geschichte der 3. G.D.)

Nyredhaza ir Tisos frontas

mosikuodami rankomis ir ginčydamiesi keli raudonarmiečiai jau vėl stovėjo aplink moterį. Staiga du pačiupo ir iššėrgė jos kojas. Trečias išsitraukė iš dėklo signalinį pistoletą, įdėjo į ginklą šovinį ir įkišo vamzdį moteriai tarp kojų. Kareiviui prieš pat nuspaudžiant nuleistuką, ji bejėgiškai trumpai sudejavo. Raudona signalinė raketa šnypšdama trenkėsi į kūną ir pradėjo žėrėti. Tokio klyksmo, koks kilo dabar, Zepas gyvenime dar nebuvo girdėjęs. Iš moters tarpukojo ištryško tartum skysta, raudonai žėrinti lava. Paklaikusi nuo skausmo, ji nusirito nuo variklio gaubto ir spiegdama bei trūkčiodama raitėsi ant žemės. Agonija tikrai truko kelias minutes, kol ją apleido sąmonė ir galiausiai gyvybė. Zepą siaubas tarsi paralyžiavo, tuo metu raudonarmiečiai sceną stebėjo, regis, su pasitenkinimu. Šią akimirką Zepas pastebėjo už gerų dviejų šimtų metrų atsargiai per griuvėsius besiskverbiančius savo pirmuosius kovos draugus. Jei dabar šautų, galbūt išsilaikytų tol, kol anie priartėtų atremti galimos rusų kontratakos. Po kelių sekundžių į sovietus pasipylė mirtinos kulkos iš jo snaiperinio šautuvo. Tačiau tie buvo patyrę kareiviai. Jau po antro taiklaus šūvio kiti metėsi į priedangą ir atsakė stebėtinai taiklia ugnimi. Kad išvengtų kulkų krušos, jis turėjo savo pozicijoje prisiploti. Tačiau savo pasiekė. Jo kovos draugai atkreipė ugnį į save ir sparčiai artinosi prie jo pozicijos. Po kelių minučių siautė karštas susišaudymas, kuriame jėgeriai galiausiai paėmė viršų.

Lyg per stebuklą prie šviestuvo pririštas vengras per visą sambrūzdį ir kulkų krušą liko nesužeistas. Išlaisvintas išpūstomis beprotiškomis akimis spoksojo į negyvą žmoną ir kritusius rusus. Regis, nebesuvokiantis aplinkos stovėjo nejudriai nukarusiomis rankomis tartum įkaltas. Pagaliau žvilgsniu apvedė kautynių lauką ir užkliuvo už akivaizdžiai tik sužeisto ruso. Išleidęs apokaliptinį klyksmą, išsivadavo iš stingulio. Puolė į savo namą ir po akimirkos išlėkė atgal su kirviu rankose. Kaip išprotėjęs, šoko prie išgyvenusio savo žmonos kankintojo ir, apimtas neslūgstančio įniršio, ėmė daužyti kirviu trūkčiojantį ir besiraitantį kūną. Nuo galingų smūgių garsiai traškėjo kaulai. Pliūptelėjo kraujas. Savo neapykantos objektą sukapojęs į kelis gabalus, nurimo ir sustojo. Kūkčiodamas staiga paleido savo įrankį iš rankų ir nubėgo prie sukruvinto žmonos lavono, parkrito ant kelių ir paėmė į rankas viršutinę liemens dalį. Purtomas raudos, be žodžių sūpavo ją į vieną ir kitą pusę. Nė vienas iš jėgerių nedrįso prisiartinti. Kiek galėdami, pasišalino iš ten palikdami šeimininką vargiai įveikiamo sielvarto daliai.

1944 m. lapkričio 3-iąją divizija galiausiai kirto Tisą ir įsirikiavo į naują fronto liniją. Stojo kritulių gausi žiema, Tisa išsiliejo iš krantų. Prastas oras sunkino gyvenimą, tačiau rusams smarkiai trukdė slinkti įkandin, o vokiečiams padėjo atmušinėti priešininko smūgius. Bet Vermachtas jau

Apimtas beprotiško pykčio, restorano šeimininkas kirviu sukapojo vieną iš savo žmonos kankintojų

taip išseko, kad veiksmingai ir ilgai priešintis nebejstengė. Jau lapkričio viduryje divizija atsitraukė iki pramonės miesto Miškolco (Miskolc).

Mūšiams jau kelias savaites verdant Vengrijos teritorijoje, nesutariančios politinės jėgos ir čia ėmė vis labiau poliarizuotis. Ištisų vengrų pulkų kapituliacijos ir perbėgimai su ginklais fronte išmušdavo dar daugiau spragų. Jų vokiečių junginiai užtaisyti nebepajėgdavo, dėl to vis atsirasdavo itin grėsmingų strateginių situacijų. Tad ir kovos prie Miškolco dėl vengrų perbėgančių dalinių taktiškai buvo visiškai nenuspėjamos. Vieną akimirką po kitos rasdavosi priverstinės strateginės situacijos, galiausiai sužlugdydavusios bet kurį sumanymą. Vadai savo daliniams vadovaudavo iš priešakinių linijų, kad nedelsiant galėtų reaguoti į nenumatytas situacijas.

Oras buvo katastrofiškas, temperatūra svyravo tarp minus dešimties ir nulio, nepaliaujamai lijo ir snigo. Jau po kelių dienų jėgerių uniformos visiškai permirkdavo ir nebeišdžiūdavo. Jų pozicijas priešais miestą sudarė pelkėta klampynė, visur pilna vandens. 3-iąją kalnų diviziją spaudė rusų septynios divizijos ir mechanizuotasis korpusas. Tokiam antplūdžiui esamomis sąlygomis buvo neįmanoma atsispirti. Santykinai tvirtose pozicijose rusų atakas pavyko atremti, tačiau jie prasiveržė į kairę ir

į dešinę nuo miesto. Nepaisydama Stalingrado katastrofos, kariuomenės vyriausioji vadovybė laikėsi Hitlerio nurodymo skelbti tolesnes vadinamąsias „tvirtoves". Kadangi Vermachtas jau seniai nebepajėgė sėkmingai vykdyti tokių strategiškai itin keblių operacijų, t. y. oro tiltu aprūpinti ir pralaužiant katilo žiedą išlaisvinti tvirtoves, įsakymas besąlygiškai laikyti kokią nors poziciją visada reikšdavo fizinę atitinkamų pajėgų žūtį. Virš vadų kaip Damoklo kardas kabojo baimė sulaukti „tvirtovę" skelbiančio įsakymo.

Įnirtingose gatvių kautynėse jėgeriai kelias dienas gynėsi nuo šturmuojančių sovietų. Zepas buvo paskirtas į priešakinėje linijoje esančios bataliono vadavietės apsaugą. Rusų minosvaidžių ir artilerijos sviediniai stebėtinai taikliai krito netoli nuo šios vadovybės pozicijos. Vėl atšniokštė priešo minosvaidžių papliūpa. Visi, kaip įmanydami, puolė į priedangą. Zepas irgi pamėgino nuskrieti į artimiausią tranšėją, tačiau akimirką pavėlavo. Kurtinamai ėmė sproginėti sviediniai. Aplink sudūzgė šimtai iki žėrėjimo įkaitusių metalinių skeveldrų. Prieš pat panirdamas į priedangą pajuto svilinantį mirties kvėptelėjimą. Išsigelbėjo atsitiktinai pasukęs galvą, mirtina skeveldra neužmušė tik per nago juodymą – nubraukė odą dešinėje kaktos pusėje, ūždama trinktelėjo į kaukolę jos nesuskaldydama. Kaip basliu gavęs per galvą, Zepas susmuko tranšėjoje, kur apdujęs liko gulėti. Tačiau jau po kelių minučių vėl atsigavo. Aptekęs krauju išniro iš žemės, nežinodamas, ar sunkiai sužeistas. Iš baimės lūžtančiu balsu ėmė šauktis sanitaro. Pagalba greitai atskubėjo, laimė, kurios nepatyrė tūkstančiai kitų sužeistųjų. Sanitaras įgudusiai apžiūrėjo žaizdą ir Zepą nuramino. Tik paviršutiniška minkštųjų audinių žaizda, kaulai sveiki, vien įbrėžimas. Iš baimės ir išgąsčio Zepo kojos pasidarė kaip želė, ir sanitarui teko padėti jam nukakti iki tvarstymo stoties. Šįkart jo eilė atėjo gana greitai. Jaunesnysis gydytojas išvalė žaizdą ir adata bei siūlais, negaišdamas laiko nuskausminimui, mikliai susiuvo perplėštą odą. Sutvarstytas po valandėlės atokvėpio Zepas vėl turėjo prisistatyti kaip tinkamas tarnybai. Dabar sužeistas trečią kartą, 1944 m. spalio 27-ąją gavo sidabrinį sužeistojo ženklelį, apdovanojimą su karčiu prieskoniu. Jo atveju sužeidimai tebuvo menki. Tačiau dešimtys tūkstančių kitų už apgaulingai sidabru spindintį baltos skardos gabalėlį sumokėjo suluošinimais ir visą gyvenimą trunkančiais skausmais.

Vadovaujančio personalo nuostoliai šiose kautynėse įgijo dramatišką mastą. Kadangi apie papildymą nereikėjo nė svajoti, spragos būdavo užpildomos iš apačios į viršų. Kuopoms galiausiai vadovaudavo feldfebeliai, batalionams – kapitonai. Batalionui vadovavęs majoras Klosas Miškolce galiausiai turėjo perimti visą 144-ąjį pulką. 1944 m. lapkričio 10-ąją

jis batalionų vadus aptarti padėties sukvietė į savo vadavietę, įrengtą elegantiškoje vieno pramonininko viloje. Įrengti stacionarią ryšio įrangą šiomis chaotiškai nuolatos kintančių fronto linijų ir vis keičiamų vadaviečių dienomis buvo nebeįmanoma. Ryšys su divizija palaikytas per radiją. Tai kėlė problemų, nes rusai stengdavosi šias radijo stotis užpelenguoti ir sunaikinti artilerijos smūgiais. Smarkaus mūšio sąlygomis, žinoma, būdavo sunku bendrą artilerijos ugnį atskirti nuo tokios ypatingos. Ši aplinkybė ir tapo šio pasitarimo pražūtimi. Iškart po susitikimo Klosas ketino vykti pasižvalgyti į priešakines linijas. Dėl šios priežasties pasikvietė Zepą. Tas patogiai įsitaisė ant tauraus krėslo karališko salono kampe ir stebėjo virš žemėlapių palinkusių karininkų diskusiją. Lauke tariamai saugiu atstumu sproginėjo rusų sviediniai. Kokiam nors driokstelėjus arčiau, kartais vienas ar kitas karininkas įtraukdavo galvą tarp pečių. Tačiau karo kasdienybė savaime atbukina jautrumą ir visurbuviams pavojams.

Priešais pastatą stovėjo pulko radijo ryšio automobilis, mėginantis iš divizijos gauti informacijos apie padėtį. Susidėjusios aplinkybės susirinkusiesiems tapo pragaištimi. Tiksli pelengacija ir taikli taikytojo ranka tikriausiai nulėmė, kad rusų ugnies smūgis pataikė tiesiai į radijo ryšio automobilį. Driokstelėjus sprogimui, išlakstė paskutiniai pastato langų stiklai, nuo lubų atskilo tinkas, patalpoje sudūzgė skeveldros. Visi metėsi ant grindų. Vadas stovėjo nugara į langą. Kai pasigirdo trenksmas ir jis suklupo, už jo keistai tekštelėjo, tartum kumščiu į kotletą. Zepas pamatė, kaip jo šalmas smuktelėjo ant kaktos, o akys išsprogo iš akiduobių. Tada galva dunkstelėjo ant stalo, ir kūnas keistai virpėdamas nukrito ant žemės. Zepas iškart susigaudė, kad į Klosą pataikė. Patalpoje dar plaikstėsi dulkės, kai Zepas prie jo prišoko. Vadas gulėjo kniūbsčias, galvoje už dešinės ausies žiojėjo penkių markių monetos dydžio skylė, iš jos švirkštė kraujas, kuris netrukus išseko. Raudonas upelis driekėsi dulkių padengtu kaklu, pranykdamas už mirtinai sužeistojo apykaklės. Apvertęs dar pažvelgė į negyvas, paniškai išplėstas akis ir delnu atsargiai užspaudė kritusiojo akių vokus. Su Klosu Zepas prarado ne tik rėmėją, bet ir brangų bei vertinamą kovos draugą. Beprasmiška buvo mąstyti apie šios žūties prasmę ir tikslą. Jie iškart tylėdami palaidojo kūną sode. Liko iš tvoros lentų viela surištas kryžius, ant kurio kreivai karojo šalmas, lemiamu momentu nesuteikęs lauktos apsaugos.

Žuvus Klosui, Zepui teko grįžti į savo gimtąją kuopą ir atsisveikinti su geru aprūpinimu bataliono štabe. Tačiau jo kuopos vadas nudžiugo sulaukęs tokio gero snaiperio. Jis labai nenoriai paskolindavo Zepą batalionui ypatingoms užduotims vykdyti. Tačiau Zepui kartkartėmis taip pasišalinti būdavo gana malonu. Mat prieš iškeliaudamas iš kuopos,

Pavyzdingas karininkas – majoras Klosas, kritęs 1944 m. lapkričio 10-ąją

kuriai priklausė, pasiimdavo maisto žygiui, o prisistatęs į užduoties vietą pareikšdavo, kad maistu dar neaprūpintas, ir taip susišluodavo dvigubus davinius. Iš vienos vietos į kitą dažniausiai važiuodavo nakčia arklių traukiamu maisto tiekimo vežimu. Jei su tiekimo kareiviais gerai sutardavo, dar ir čia nukrisdavo vienas kitas gardus kąsnelis.

1944 m. gruodžio 12-ąją 3-ioji kalnų divizija paliko Miškolcą ir atsitraukė į Slovakijos rūdinius kalnus. Visas Rytų frontas vis sparčiau iro. Vermachtas grūmėsi be frontų. Mat greta kaip nebesustabdoma potvynio banga plūstančios Raudonosios armijos į kovas visoje okupuotų šalių teritorijoje įsitraukė partizanai ir nacionaliniai sukilėliai. Strategiškai veikti tapo nebeįmanoma. Visi junginiai grūmėsi tik dėl savo kailio, stengdamiesi nepatekti rusams į nelaisvę ir pasiekti reicho sritį. Ypač vargino iš užnugario gilumos rengiami partizanų smūgiai frontui į nugarą. Padrikos partizanų grupės per tą laiką išaugo į griežtai vadovaujamas – taip pat įsismelkusių sovietinių karininkų – karines formuotes, gerai ginkluotas trofėjiniais vokiečių ir slapta atgabentais rusų ginklais. Strategiškai jos būdavo įtraukiamos į sovietų ginkluotųjų pajėgų operacijas, jų veiksmai koordinuojami viršregioniniu lygmeniu. Pasitaikydavo bataliono stiprumo partizanų junginių.

Sausio pabaigoje pulkas jau atsitraukė iki Hrono upės slėnio tarp Slovakijos rūdinių kalnų ir Žemutinių Tatrų. Paskutinį kartą 6-osios armijos vadovybė pamėgino savo fronto ruože sulaikyti rusų antplūdį strategiškai pergrupuodama jėgas. Pulkas buvo perkeltas į Vaho upės slėnį tarp Aukštutinių ir Žemutinių Tatrų netoli Ružomberoko miesto. Šia proga netikėtai vėl sulaukta papildymo gyvąja jėga. Be kita ko, prisijungė du nauji snaiperiai, jauni vyrai be fronto patirties, mesti į frontą tiesiai iš šešių savaičių trukmės bazinių apmokymų ir neišėję vėlesnių keturių savaičių kursų snaiperiams. Aštuoniolikmečius vaikinukus per apmokymus gerokai ideologiškai apdorojo, ir dabar jie trokšte troško stoti skersai kelio „atplūstantiems bolševikams“ ir savo snaiperiniais šautuvais nuimti „kruviną derlių“.

Partizanų puldinėjimų dabar labai padaugėjo, jie tapo žiauresni, ir pulkas įsivėlė į iš dalies labai problemiškas kovas. Ribos tarp civilių gyventojų ir karių išsitrynė. Padarinys – dar žiauresnės kovos. Vokiečių kareiviai, patekę partizanams į rankas, paprastai būdavo mirtinai nukankinami. Jėgeriai atsilygindavo per kautynes su partizanais neimdami belaisvių. Ypač rimtų padarinių turėdavo tiekimo kolonų puldinėjimai: atsargos ne tik pražūdavo, bet ir patekdavo partizanams į rankas, taip dar labiau sustiprindamos jų kovinę galią. Todėl tiekimo kolonoms prireikdavo ypatingos apsaugos.

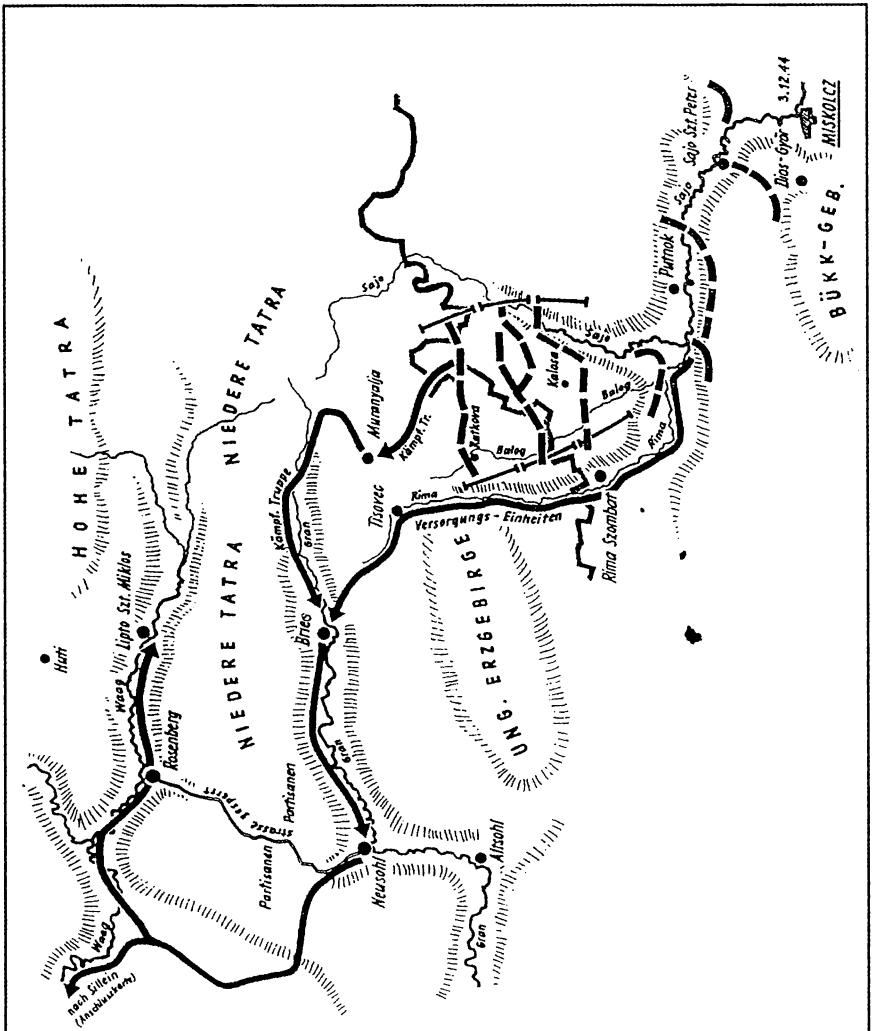

Kämpfe im Raume Miskolcz zwischen Balog und Sajo sowie Rückmarsch durch die Slowakei (Karte aus: Klatt, Geschichte der 3. G.D.)

Kovos Miškolco apylinkėse ir traukimasis per Slovakiją

Viena iš pirmųjų užduočių naujajam snaiperiui buvo lydėti penkis arkliais traukiamus vežimus, turėjusius batalionui atgabenti šaudmenų ir maisto. Netoli vieno apleistu laikyto kaimo juos užpuolė partizanų grupelė. Kilo smarkus susišaudymas, per kurį užpuolikai buvo atstumti atgal į kaimą, kur užsibarikadavo namuose. Praėjus pirmam išgąsčiui, jaunasis snaiperis pasirodė esąs ryžtingas ir įgudęs kovotojas bei šaulys. Vadovaujamam vieno daug mačiusio vyresniojo grandinio, jam pavyko nudėti kelis partizanus jų pozicijose. Landseriai galiausiai paėmė viršų, tačiau keli partizanai sugebėjo pasprukti. Vėlesnė namų apieška parodė, kad tarp nušautų partizanų būta ir moterų. Liko neaišku, kas jos – partizanės ar ne, mat nedėvėjo jokių uniforminių drabužių ar ženklų, tačiau, kita vertus, ginklus su savimi galėjo paimti pabėgusieji.

Po dviejų dienų jaunasis snaiperis su smogiamąja grupe vėl pateko į partizanų pasalą. Netoli nedidelės lentpjūvės kilo įnirtingas susišaudymas, kurio metu nepatyręs naujokas prarado ryšį su grupe ir savo pozicijoje be atsitraukimo galimybės išeikvojo visus šaudmenis. Partizanų grupė buvo per stipri, todėl smogiamosios grupės kariai atsitraukė. Jie tik dar išvydo, kaip jaunas vaikinas pakėlė virš galvos savo snaiperinį šautuvą ir pasidavė. Partizanai jį sutiko kumščiais ir spyriais. Jėgeriai stengėsi kuo greičiau grįžti į savo linijas. Išklausęs trumpą raportą, kuopos vadas nusprendė nedelsiant suduoti atsakomąjį smūgį, taip pat tikėdamasis galbūt dar išlaisvinti belaisvį.

Po valandos dvidešimties landserių grupė atsargiai prisiartino prie lentpjūvės. Partizanai iš tiesų ten vis dar sukinėjosi. Jėgeriai nepastebėti prislinko iki penkiasdešimties metrų nuotolio. Tada Zepas šūviu į sargybinį pradėjo kautynes. Užpultieji padūkusiai pleškino aplink save. Tačiau, greitai pastebėję, kad dabar susidūrė su patyrusiu bei pranašesniu priešininku, iš lentpjūvės atsitraukė į besišliejantį miškelį. Didžiuma jėgerių nusivijo partizanus, tuo metu Zepas su trimis kovos draugais, kuriuos jis pridengė, įsiveržė į pastatą. Iš miškelio vis dar sklido karšto susišaudymo garsai.

Atsargiai apgraibom jie slinko pastatu, sklidinu keisto iš gilumos sklindančio ūžimo. Vienas iš jėgerių įsmuko į pjovimo patalpą, bet po kelių minučių išblyškęs išsvirduliavo atgal. Neįstengė suregzti nė žodžio, tik lemeno „ten, ten, ten", rodydamas į patalpą, iš kurios ką tik išniro. Parengę ginklus, Zepas ir jo kovos draugai pajudėjo į priekį. Prieblandoje pamatė, kad ūžia besisukantis pjovimo diskas. Palengva akys priprato prie menkos šviesos ir pamažu prieš juos atsivėrė baisus vaizdas, nuo kurio net sudiržusiems kareiviams nugara nubėgo siaubo virpulys.

Ant pjovimo darbastalio gulėjo jaunojo snaiperio liemuo. Pilve ligi bambos sukosi pjovimo diskas. Greta darbastalio gulėjo į gabalus supjaustytos nelaimingojo rankos ir kojos. Kad per anksti nenukraujuotų,

aukai galūnes pirma suveržė virve ir tik tada po vieną jas nupjovė. Pjūklo užkulisiai buvo storai aptaškyti krauju ir audinio skutais. Beprotiškai įsiutę dėl tokio barbariškumo, visi trys išdūmė iš namo padėti savo kovos draugams. Tačiau šie jau buvo paėmę viršų. Visi partizanai žuvo, išskyrus vieną, kuris maždaug už trijų šimtų penkiasdešimties metrų per atvirą lauką skuodė prie besiribojančio miškelio. Zepas priklaupė, atsisėdo ant dešinės blauzdos, kairę alkūnę atrėmė į dešinį kelią, ginklo diržą persimetė per petį ir įtvirtino karabiną. Du tris kartus giliai įkvėpti, susikaupti, sulaikyti kvapą – ir šūvis. Nepraėjus nė sekundei bėglys išskėtė rankas ir griuvo persiversdamas į priekį. Kol vienas susijaudinęs kovos draugas nuėjo jaunojo snaiperio atpažinimo ženklo, Zepas įsitikino, kad priešininką nudėjo. Patenkintas konstatavo, jog pataikė tiesiai tarp menčių.

Nukankintajam palaidoti laiko neliko. Tiesą sakant, niekas neprisivertė surinkti paskirų kūno dalių ir pakelti audinių gniužulo nuo pjūklo. Kiekvienas troško kuo greičiau užmiršti, ką matė. Tačiau kapitonas žuvusiojo artimiesiems parašė privalomą laišką apie greitą didvyrišką mirtį nuo kulkos į krūtinę priešakinėse linijose. Tikrojo karo veido tikriausiai neįmanoma perteikti žodžiais.

Divizija toliau traukėsi, įžengė į Lenkiją ir įsitvirtino prie Belsko Bialos (Bielitz) netoli Aušvico (Auschwitz). Rusų spaudimas divizijai kol kas atlėgo, nes priešininko ofenzyva plėtojosi daugiausia pietuose. Tačiau įgerius vargindavo kasdienės trikdomosios atakos. Zepo kuopos laikoma pagrindinė kovos linija ėjo vieno kaimo pakraščiu. Tiesiai fronto linijoje stovėjo mokykla ir mokytojo gyvenamasis namas su tvartais. Rusų linijos driekėsi gerus penkis šimtus metrų už atviro lauko, tobulo šaudymo lauko snaiperiui. Jam tereikėjo išsirinkti gerą poziciją. Siūlėsi mokytojo namo palėpė. Stogo plokštumoje Zepas daug kur praskyrė skiedras, kad priešininkas nenustatytų tikrosios šaulio skylės.

Kol darbavosi įrenginėdamas poziciją, staiga išgirdo duslų vaiko šauksmą. Garsas sklido iš namo apačios. Palikęs šautuvą ir išsitraukęs pistoletą 08, atsargiai nuslinko verksmo link. Apieškojo pirmą aukštą, bet nieko nerado. Galiausiai neryžtingai stoviniavo namo virtuvėje, kai prislopinti balsai prasismelkė pro grindis. Lentų grindyse pastebėjo dangtį. Tyliai pasišalino iš virtuvės ir atsivedė du kovos draugus, nes baiminosi, kad iš slėptuvės gali sklisti pavojus. Visi su atstatytais ginklais išsidėstė. Zepas bato kulnu garsiai tryptelėjo į dangtį grindyse ir sušuko:

– Išeit pakeltomis rankomis!

Laužyta vokiečių kalba iš rūsio iškart pasigirdo atsakymas:

– Nešaudyti, čia tik moterys ir vaikas.

Dangtis atsivožė, ir laukan išlipo keturiasdešimtmetė moteris, paskui

Šaudymo lauko įvertinimas nuo mokyklos stogo

dar viena, bebaigianti septintą dešimtį, su vaiku ant rankų. Paaiškėjo, jog tai mokytoja su savo motina ir vaiku. Tačiau net informavus apie didžiulį pavojų, keliamą buvimo pačioje priešakinėje kovos linijoje, moterys atsisakė palikti namą, kol čia bus vokiečių kareiviai. Viena iš priežasčių pasilikti, matyt, buvo karvė, reikalinga aprūpinti kūdikį pienu. Tačiau gyvulys jau buvo sužeistas į pilvą sviedinio skeveldros. Iš žaizdos išsigaubusi kyšojo medicininio kamuolio dydžio žarna. Vargšė būtybė apatiškai stovėjo savo aptvare. Kai skausmas pasidarydavo nepakeliamas, sumūkdavo, ir tai primindavo švokščiantį šauksmą. Būtų buvę geriau gyvulį išlaisvinti iš kančių, tačiau jis turėjo gyventi, kol galėjo duoti pieno kūdikiui. Tad landseriai ir moterys stengėsi iš padėties išpešti naudos. Kareiviai rūpinosi karve, už tai moterys virdavo ir maitindavo. Tvartą ir mokytojo namą jėgeriai sujungė tranšėja. Namo rūsio sienoje išsprogdino skylę, kad į tranšėją būtų galima patekti nepastebimam.

Ištisą dieną Zepas kiūtodavo palėpėje, valomaisiais dagčiais užsikimšęs ausis nuo uždaroje patalpoje nepakenčiamai garsaus šūvio garso, ir apšaudydavo priešo pozicijas. Tačiau, kaip reikėjo tikėtis, šitai sklandžiai truko neilgai. Buvo aišku, kad sovietai potencialią vokiečių snaiperio poziciją lokalizuos gana greitai. Kadangi priešo snaiperis dėl didelio atstumo ir negalimybės nustatyti tikslią Zepo poziciją ant stogo nieko nebūtų įstengęs nuveikti, rusai dabar pasitelkė „sunkiuosius lagaminus".

Trečiosios dienos rytą prie kluono rusų fronto linijoje privažiavo sunkvežimis, velkantis prieštankinę patranką. Kol trys kareiviai stūmė nedidelę patranką į poziciją, kiti iš sunkvežimio iškrovė šaudmenis ir sukrovė juos į rietuves už kluono. Vėjas nepūtė, buvo sausa, geriausios sąlygos tolimiems šūviams. Zepas įsirengė gerą atramą ir tvirtą sėdimą vietą už jos. Nusitaikė į pirmą priešininką prie patrankos – šiek tiek anam virš galvos – ir nuspaudė. Kulka pataikė į pilvo vidurį. Rusas susilenkė kaip lenktinis peilis. Zepas per tą laiką jau užvedė taikymosi kryžių ant kito, vėl pataikė į liemenį. Kareiviai turėjo būti nepatyrę, nes vėliausiai dabar būtų susivokę, kad apšaudomi snaiperio. Vietoj to sveikasis mėgino užsiversti ant pečių tikriausiai tebegyvą kovos draugą, ketindamas grįžti prie klojimo. Likimas jį pavijo kaip tik tą akimirką, kai kėlė sužeistąjį. Kitiems dabar užteko nuovokos pasilikti namo priedangoje. Veikiau mėgindamas negu rimtai ketindamas pabaigoje pabandė pataikyti į 20 x 20 cm dydžio ertmę patrankos apsauginiame skyde, ten, kur įtaisyta taikymo optika. Paleidęs šūvį, nebuvo tikras, ar pataikė, nes apsauginiame skyde neišvydo smūgio. Tačiau kiti rusai staiga labai sujudo. Mat visi pranyko už statinio. Sunkvežimio variklis suūžė ir mašina nurūko keliu, kuriuo ir atvažiavo. Patranka, supama trijų kritusiųjų, liko stovėti kaip našlaitė. Likusią dieną rusų linija buvo kaip išmirusi. Vakare vienas kovos draugas iš bataliono štabo informavo, kad per radiją nuklausytuose pokalbiuose buvo pranešta, jog operacija su prieštankine patranka žlugusi dėl sušaudytos taikymo optikos. Po šios naujienos Zepas pajuto šiokį tokį pasididžiavimą savo šaudymo menu.

Tačiau jau kitą dieną sulaukta atsako. Sovietų snaiperis dabar pliekė į viską, kas juda. Jo pirma auka tapo senoji moteris. Išlipusiai iš tranšėjos prieš pat tvartą moteriai kulka pataikė į krūtinę. Kojos per kelius sulinko, neišleidusi nė garso, ji susmuko ir jau negyva pargriuvo. Sprogstamasis šaudmuo išmušė krūtinėje kumščio dydžio skylę ir sudraskė širdį. Būtų buvę savižudiška dienos metu paimti jos kūną. Tačiau dukterį teko jėga laikyti nuo pastangų pasirūpinti motina. Tik energingas nurodymas rūpintis savo kūdikiu privertė moterį galiausiai susiprotėti. Tad senolės kūnas buvo paimtas ir palaidotas tik tamsos priedangoje. Artimiausiomis dienomis visi kruopščiausiai stengėsi savęs neišstatyti, todėl liko ramu. Zepui irgi nebepavyko paleisti taiklaus šūvio. Kūdikio maitinimui tokia svarbi karvė nuo žaizdos galiausiai palūžo ir nebeatsistojo ant kojų. Iš kančių ją dabar pistoletu 08 išvadavo maitinimo grupės virėjas, jos palaikus pasiųsdamas į lauko virtuvės katilą.

Po kelių dienų žvalgyba pranešė, kad rusų 4-oji Ukrainos armija ruošiasi lemiamam smūgiui. 3-iojoje kalnų divizijoje buvo paskelbta

aukščiausia parengtis, nes sovietai smogiamųjų grupių antpuoliais ar trumpomis netikėtomis atakomis kuopos dydžio jėgomis jau ieškojo galimų silpnų vietų. Vokiečiai pergrupavo savo jėgas, jėgeriams teko persikelti į naujas pozicijas. Jiems pajudėjus, prie kareivių iki artimiausios gyvenvietės prisijungė ir mokytoja su vaiku.

1945 m. kovo 2-ąją Zepą iškvietė į bataliono vadavietę. Nieko ypatinga nesitikėjo, nes paprastai taip jam būdavo paskiriamos ypatingos užduotys. Tačiau šįsyk jo laukė vyresnysis leitenantas iš pulko štabo. Sutiko maloniai šypsodamasis, ištiesė ranką.

– Nuoširdžiai sveikinu, mielas Alerbergeri! Man garbė įteikti Jums fiurerio snaiperio ženklą. Pasidarbavote taip sėkmingai, kad Jums suteiktos iškart visos trys pakopos. Ar galėčiau paprašyti Jūsų dešinės rankos?

Karininkas žiogeliu laikinai pritvirtino ovalinį medžiaginį ženklą ir kaip dokumentą įteikė neapipavidalintą, hektografu padaugintą rašomosios mašinėlės lapą su įrašytu vardu ir pavarde. Dar kelios nereikšmingos frazės, palinkėjimai, tada karininkas vėl atsigręžė į bataliono vadą ir Zepas galėjo pasišalinti. Jis didžiavosi šiuo apdovanojimu, tačiau suvokė, jog turėti su savimi tokį dokumentą ir ženklą mirtinai pavojinga. Todėl iškart nudrožė į pašto stotį, paprašė voko ir abu objektus išsiuntė tėvams į namus.

Vermachto snaiperio ženklas yra vienas egzotiškiausių Antrojo pasaulinio karo kovinių apdovanojimų. Įsteigtą oficialiu potvarkiu 1944 m. pabaigoje, jį gavo labai retas snaiperis, nes nustatytą patvirtintų taiklių šūvių kiekį spėjo pasiekti tik vienas kitas. Dėl menko poreikio ir vis problemiškesnių gamybos aplinkybių dokumentų ir ženklų gamyba buvo visiškai apleista. Saujelę tokių ženklų turėtojų rusai kryptingai medžiojo, todėl šių ženklų išliko itin nedaug. Dažnai dalinys jų nė neturėdavo. Dauguma snaiperio ženklų būdavo suteikiami improvizuotu dokumentu, kaip minėtuoju atveju, neretai pažadant dabar neturimą ženklą pristatyti vėliau, tačiau dėl įvykių raidos pažadas dažnai taip ir likdavo neištesėtas.

Nacių propaganda nenuilsdama žadėjo kariuomenei visus įmanomus stebuklingus ginklus. Norų būta, tačiau darbų ne. Šie daiktai apskritai frontą pasiekdavo tik homeopatinėmis dozėmis. Kaip alternatyvos, vis labiau reikalauta kareiviškųjų dorybių ligi savęs paaukojimo mūšyje. Tokiomis aplinkybėmis kaip tik snaiperiai tapo pagrindiniais propagandos laikytis veikėjais. Lakiais žodžiais laikraščiuose staiga imta rašyti apie snaiperių paleistų taiklių šūvių kiekius. Nė vieno kirčio daugiau tokiais žodžiais, kaip „šaulys pasalūnas“ ar „klastūnas“. Priešingai, snaiperio sąvoka, lydima tokių apibūdinimų, kaip „medžiotojas“, „plėšrūnas“ ir „bebaimis pavienis kovotojas“, tapo fanatiško ir nesavanaudiško kareivio

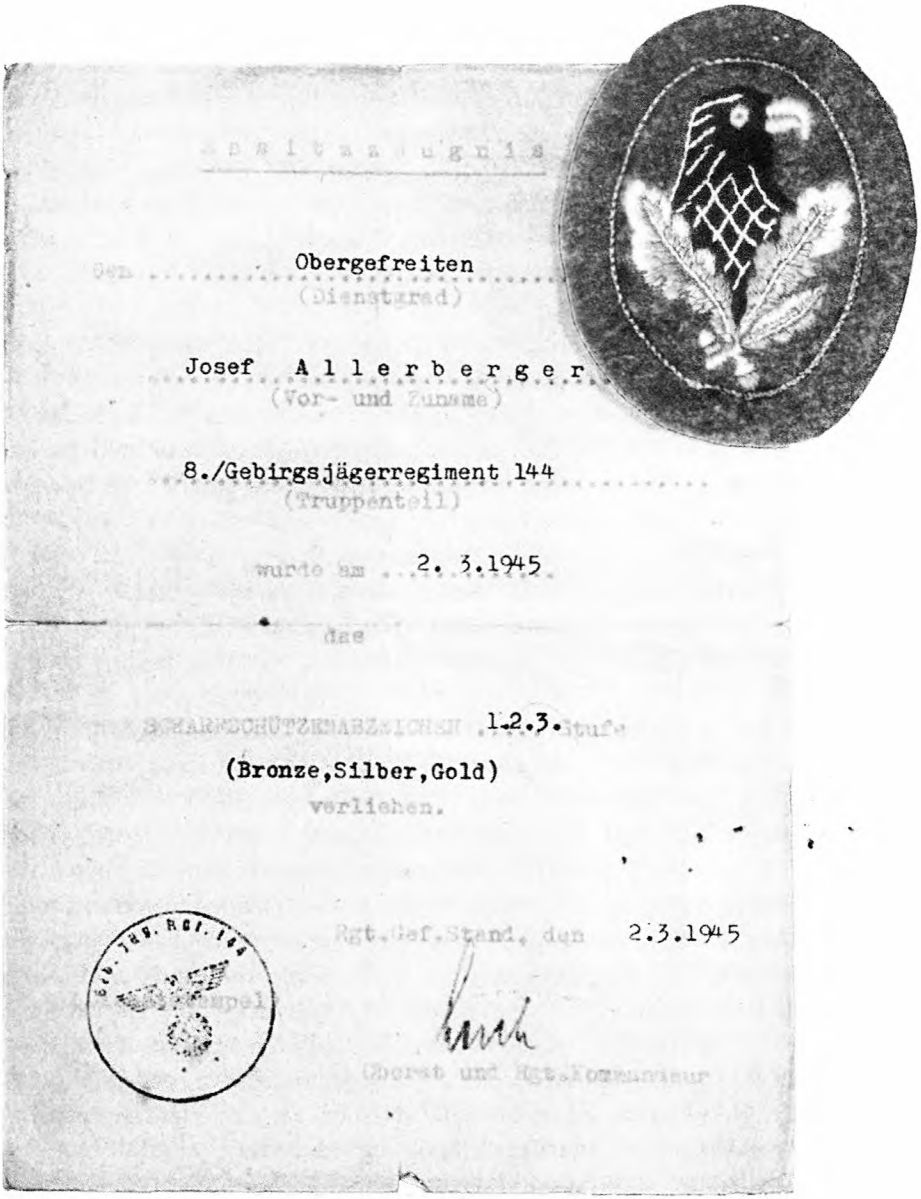

Obergefreiten
(Dienstgrad)

Josef A l l e r b e r g e r
(Vor- und Zuname)

8./Gebirgsjägerregiment 144
(Truppenteil)

wurde am 2. 3.1945

das

1.2.3.

(Bronze,Silber,Gold)

verliehen.

Rgt.Gef.Stand, den 2.3.1945

Auksinis snaiperio ženklas ir hektografu padaugintas pažymėjimas

sinonimu. Propagandai, žinoma, reikėjo ir naujų didvyrių atvaizdų. Kadangi karo korespondentų atsitiktinių nuotraukų nepakako, būdavo rengiamos specialios fotosesijos.

Kadangi 3-iosios kalnų divizijos kuopos snaiperiai vis išsiskirdavo ypatingais pasiekimais ir du iš jų jau buvo apdovanoti auksiniais snaiperio ženklais, kovo pradžioje prisistatė propagandos kuopos grupė, gavusi užduotį parengti apie šiuos vyrus pranešimą su nuotraukomis. Vieną saulėtą popietę 144-ojo pulko snaiperius, kokius tik įmanoma, sukvietė fotografuotis. Fotografų nurodinėjami šie turėjo demonstruoti karingas pozas ir vaizduoti, tarsi negailestingai taikosi į priešą. Medžiotojo akys turėdavo rodyti, kad jis mato priešininkus.

Inscenizuojant pasitaikė ir vienas linksmas epizodas. Vienas iš snaiperių, Fricas Kenigas (Fritz König), turėjo atremti šautuvą į medį ir atsigerti iš skaidraus kalnų upelio. Kai nufotografuotas Kenigas pakilo, vandeniui

Snaiperis, kokį norėjo matyti propagandos kuopos fotografai

tebelašant iš lūpų kampučių, vienas prisiartinęs landseris su pasišlykštėjimu balse tarstelėjo:

– Klausyk, geri vandenį, nors upelyje trisdešimt metrų aukščiau nuo tavęs guli ir pamažu pūva negyvas rusas. Baaa, man bloga.

Jie tai palaikė šiurkščiu kovos draugo sąmoju, tačiau žodžiai nedavė ramybės, tad išties paėjo upeliu aukštėliau patikrinti, ar tai tiesa. Už gerų trisdešimties metrų pasirodė, kad tariamas sąmojis – tiesa. Vandenyje tikrai gulėjo pusiau suiręs ruso kūnas. Per kelias sekundes ponas Kenigas su polėkiu ir garsiai springdamas išpylė laukan nesenos atgaivos turinį.

Kai grįžo prie fotografų, dar vienas propagandos kuopos vyras kaip tik stengėsi nupiešti snaiperį, besitaikantį karabinu K 98 k su nedideliu optiniu taikikliu *ZF 41* ant atviro taikiklio. Tai paskatino Rotą atkreipti dėmesį:

– Nepiešk to sumauto daikto, pro jį nieko nesimato.

Apsilankymas, žinoma, suteikė progą nusifotografuoti atminimui. Naujas snaiperis, grįžęs iš kursų tik prieš kelias savaites, panoro kartu nusifotografuoti su Zepu Alerbergeriu, kuriuo žavėjosi. Šio renginio dalyvių troškimą gauti nuotrauką su savo atvaizdu propagandos kuopos vyrai patenkino jau kitą dieną, mat savo sunkvežimyje su bagažinės antstatu buvo įsirengę ir nedidelę ryškinimo laboratoriją. Zepas tą pačią dieną savo nuotraukas pridėjo prie lauko pašto laiško tėvams.

Kovos draugas Kenigas geria iš upelio. Už kelių metrų aukščiau vandenyje gulėjo papurtęs ruso lavonas

Po kelių dienų vokiečių žvalgybos patrulis atgabeno rusų belaisvį, kuris tardomas prašneko apie kuopą, akivaizdžiai besirengiančią atakuoti penkių šimtų metrų pločio neužimtą fronto atkarpą bataliono ruože. Aštuoniolikos kareivių grupė turėjo lokalizuoti sovietų poziciją ir vietovę sulaikomuoju pasipriešinimu atkirsti, kol pulkas užbaigs tiesinti frontą ir bus evakuota pagrindinė tvarstymo stotis, kuriai kilo tiesioginis pavojus. Zepas gavo užduotį dengti šios grupės sparnus ir užnugarį.

Kareivio šansai išgyventi nemenkai priklausė nuo gebėjimo, anot mėgstamo landserių posakio, „užuosti pavojų". Zepas gautą užduotį laikė mirtininkų komandos darbu ir nujautė negera. Todėl nuėjo pas puskarininkį, atsakingą už ginklus bei prietaisus, ir savo K 98 k išmainė į vieną iš turėtų *Modell 43* pusiau automatinių šautuvų su optiniu taikikliu. Pasiėmė taip pat keturias atskiras dėtuves, pripildė jas „B" šovinių, kurių apkabų (šovinių juostelių) dar prisikimšo kelnių ir švarko kišenes.

Opel Blitz sunkvežimis nuvežė juos nakčia prie kritinio ruožo. Visi nebyliai sėdėjo kėbule, kiekvienas nugrimzdęs į savo mintis, nes žinojo, kas laukė ir ką reikės padaryti. Automobiliui sustojus ir užpakaliniam bortui nusileidus, operacija prasidėjo: jie iššoko iš sunkvežimio ir trumpam išsirikiavo. Vadovaujantis feldfebelis davė kelis glaustus nurodymus, tada be garso visi pranyko tamsoje ir nužygiavo į rytus, kur netrukus turėjo pradėti aušti.

Zepas su parengtu ginklu ėjo paskui grupę dešinėje. Po valandos virš apniukusio rytų horizonto pasirodė blyškus ryto šviesos rėželis. Iš lomos nuožulniai kylančia atvira vietove jie traukė ant nedidelės kalvos. Staiga ant kalvagūbrio į dangų nušnypštė baltos signalinės raketos ir kaip dieną apšvietė vietovę. Kartu į jėgerių gretą prapliupo pragaištinga kulkosvaidžių ugnis, septynis partrenkusi ant žemės, tarp jų ir grupės vadą. Dejuodami ir trūkčiodami jie raitėsi ant žemės. Jėgeriai tučtuojau atidengė atsakomąją ugnį ir, kartu su savimi paėmę penkis sužeistuosius, užsiglaudė už žemės

Propagandos kuopos fotografai mielai padarė nuotraukų atminimui: Zepas ir jo gerbėjas

Nuotraukas Zepas pirma pasitaikiusia proga lauko paštu išsiųsdavo savo tėvams

Sėkmingiausias vokiečių snaiperis Matiasas Hecenaueris irgi priklausė 3-iajai kalnų divizija

kauburio. Rusai šoko iš savo pozicijų ir puolė į ataką. Zepas susišaudymo nuošalyje metėsi į priedangą abiejų likusių sužeistųjų aukštyje ir dėl to liko nepastebėtas. Tai davė jam lemiamą galimybę pasinaudoti netikėtumu. Jis leido pirmoms dviem sovietų vilnims pakilti iš apkasų. Tada staiga atsistojo ir, naudodamasis atvira taikymosi sistema, iš penkiasdešimties–aštuoniasdešimties metrų nuotolio atvirai stovėdamas ėmė šaudyti, kaip jau buvo pasiteisinę, į paskutinius pakilusius priešininkus. Kad tikrai pataikytų ir poveikis būtų ypatingas, šūvius leido į liemenų vidurį. Baisaus poveikio sprogstamosios kulkos rėždavosi į rusų pilvus, sudraskydamos pilvaplėves ir žarnas. Sovietus ugnis iš sparno visiškai pribloškė ir regimai suerzino. Zepo kovos draugai per tą laiką susitvardė ir prisijungė prie taiklios ugnies. Rusų ataka ėmė springti. Po dešimties šūvių pusiau automatinio šautuvo dėtuvė ištuštėjo. Per kelias sekundes Zepas į ginklą įdėjo naują, leido atidarytai spynai šoktelėti į priekį ir pliekė toliau. Kiekvienas šūvis buvo taiklus. Pats sulaukė priešininko ugnies tik tada, kai įstūmė trečią dėtuvę, o dvidešimt raudonarmiečių, apimti mirties baimės, pragariškai rėkdami raitėsi ant žemės. Sužeistųjų šauksmai už nugaros priešakyje atakuojančius taip sutrikdė, kad jie staiga nutraukė ataką ir pasitraukė į savo poziciją. Dabar Zepas pašoko ir nenuspėjamai vingiuodamas nudūmė prie abiejų sužeistų

Dar viena rūpestingai inscenizuota propagandos kuopos nuotrauka

Pakeliui į apdovanojimą Riterio kryžiumi

jėgerių ir greta jų metėsi į priedangą. Kaip per stebuklą jo net nesužeidė. Tačiau pavojingai per rusų kulkų krušą lėkė bergždžiai, jo kovos draugams jau niekas nebegalėjo padėti. Vienas buvo miręs, o feldfebelis šūvių suvarpyta viršutine liemens dalimi iš išdraskytos burnos teišspaudė purslotą gargesį. Po kelių minučių kvapą išleido ir jis.

Grįžę į pozicijas, rusai priešlaukį dabar šukavo savo rankinių ginklų ugnimi. Zepą tai prikaustė, pasitraukti nebuvo galimybės. Kad apsisaugotų nuo priešo kulkų, jis iš abiejų kritusiųjų susirentė kulkų gaudyklę. Ant vienos atsikišusios šlaunies padėjo šautuvą. Išmušė snaiperio valanda. Kol jo kovos draugai už nugaros palaikė įnirtinga ugnimi, Zepas optiniu taikikliu nusitaikė į sovietus už gerų šimto metrų. Pirmi du šūviai ištaškė lengvojo kulkosvaidžio šaulio ir jo padėjėjo galvas. Priešo kulkos smigo į negyvų jo kovos draugų kūnus, juos keistai purtydamos. Paskui viskas vyko kaip šaudykloje. Kiekvienas rusas, kyštelėjęs galvą virš tranšėjos krašto, būdavo nušaunamas. Nepraėjus nė dešimčiai minučių, negyvas gulėjo dar dvidešimt vienas sovietas. Staiga sulojo ant tranšėjos krašto užmestas kulkosvaidis. Tuo metu du raudonarmiečiai bandė sprukti atgal. Vienas aiškiai sužeistas, mat riogsojo kitam ant kupros jojama poza. Šūvis į galvą kulkosvaidininką nubloškė į tranšėją. Mėšlungiškai įsikibęs į ginklą, jis nusitraukė jį su savimi žemyn. Dar kelias sekundes vamzdis stirksojo nukreiptas į dangų ir tarškėdama tuštėjo Degtiariovo kulkosvaidžio diskinė

dėtuvė. Dabar Zepas nusitaikė į abu sprunkančiuosius. Kulką užsėdusiajam pataikė į kuprinę, kurią šis nešėsi ant nugaros, ir abu nelauktai sudraskė įspūdingas sprogimas. Sužeistas sovietas kuprinėje aiškiai gabeno sprogstamąjį užtaisą.

Sprogimas buvo lyg koks ženklas, mat po to kovos lauką apgaubė kapų tyla. Nutilo ir sunkiausiai sužeistų rusų riksmai. Slinko minutės, pagaliau landseriai pakilo iš savo pozicijų ir atsargiai pajudėjo prie rusų tranšėjų. Niekas nekrutėjo. Mūšio lauke mirtį surado ištisa rusų kuopa. Ant žemės gulėjo per penkiasdešimt žuvusiųjų, dvidešimt vienas su sprogstamųjų kulkų sudraskytomis galvomis. Ant tranšėjų sienų visur prilipę smegenų

Tikrasis karo veidas. Sprogstamąja kulka nukautas priešininkas po kautynių su rusų kuop

ir kaulų skeveldrų kruvinų gniužulų. Sumaitotos beformės galvos priminė snukius iš pragarą vaizduojančių viduramžiškų paveikslų.

Netekę kuopos, rusai padarė išvadą, jog vokiečių pasipriešinimas čia toks stiprus, kad pertvarkė savo puolimo planus ir pergrupavo jėgas. Tai suteikė itin reikalingo laiko evakuoti dideliame pavojuje atsidūrusią pagrindinę tvarstymo stotį.

Tačiau atmušta rusų žvalgomoji ataka neprivertė jų, kaip tikėtasi, kitur perkelti puolimo akcento. Priešingai, šioje vietoje priešininkas kaip tik dar labiau sustiprino puolamąsias pajėgas. Po trijų dienų surengtą sovietų puolimą masiškai rėmė snaiperiai, kruvinai atmokėję už ankstesnį pasidaužymą. Rusai neįtikėtinai taikliai skynė pirmiausia vadovaujantį personalą. Zepas ir jo nepakankamai ginkluoti kovos draugai neturėjo jokių galimybių antplūdžio sulaikyti. Triuškinamoje priešo ugnyje iš rūpestingai parengtų atsarginių pozicijų jam pavyko paleisti tik kelis taiklius šūvius. Kone stebuklas, kad jis su keliais kitais landseriais apskritai išgyveno ir sugebėjo paskutinę sekundę atsitraukti. Tačiau kliuvo atsitraukimo manevrui vadovavusiam būrio vadui fedfebeliui Viliui Honui (Willi Hohn).

Keli išgyvenusieji susilenkę šokdavo nuo vienos priedangos prie kitos ir, kaip įmanydami, gynė savo kailį. Pirmiausia taikli ir greita ugnis, Zepo iš *Modell 43* pusiau automatinio šautuvo siunčiama į įkandin sekančių rusų gretas, suteikdavo kažkiek erdvės pozicijai pakeisti. Vienąkart kaip tik tai darant, tai ir nutiko. Feldfebelis Honas trumpam kilstelėjo, kad trims atsiliekantiems jėgeriams duotų taktinį ženklą, kai rusų snaiperio kulka tūžmingai tvojo iš kairės į dešinę per akiduobes ir nosies šaknį. Akys iššoko iš akiduobių kaip du stalo teniso kamuoliukai. Paskui jas švirkštelėjo kraujas ir kaulų skeveddros. Kaip nutrenktas žaibo, feldfebelis krito ant žemės. Tačiau po kelių sekundžių vėl pakilo paniškai šaukdamas: „Oooo, mano akys, nieko nebematau." Arčiausiai stovėjęs jėgeris parbloškė jį ant žemės, kad apsaugotų nuo rusų kulkų. Pasibaisėjęs pažvelgė į kruviną kaukolę tuščiomis akiduobėmis. Abejotina, ar galima kalbėti apie laimę, kad rusų snaiperis panaudojo ne sprogstamąją, bet paprastą kulką. Mat pirmoji nelaimėlį būtų tikrai mirtinai sužalojusi. O dabar liko viltis, kad jis išgyvens. Feldfebelis nepaliaujamai šaukė ir pašėlusiai daužėsi. Kol Zepas pleškino, kiek išgali šautuvas, jo kovos draugai iš visų jėgų čiupo sužeistąjį ir nuvilko atgal. Jie visi išsigelbėjo, o sunkiai sužeistasis iš tiesų išgyveno ir įsirikiavo į begalinę gretą karo suluošintųjų, ženklinusių viešąją pokario metų panoramą.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Karo pradžioje, kai tarp kovos veiksmų pasitaikydavo pertrūkių ir jų intensyvumas svyruodavo, koviniai apdovanojimai būdavo suvokiami kaip atlygis ir įteikiami garbingoje aplinkoje. Dabar landseriai nepaliaujamai grūmėsi dėl plikos gyvybės, o dosniai dalijami ordinai turėjo stiprinti kovos dvasią. Dėl tokios apdovanojimų infliacijos ir niveliacijos šie smarkiai nuvertėjo. Jų įteikimas virto kasdienybe.

Praslinkus kelioms dienoms po šių kovų, vyresnysis leitenantas iš pulko štabo vėl iškvietė Zepą į bataliono vadavietę.

– Pone vyresnysis grandini, atrodo, kad esate tikras drąsuolis, – pasveikino Zepą. – Didžiuojuosi galėdamas už Jūsų drąsius veiksmus taktiškai pergrupuojant pulką ir evakuojant pagrindinę tvarstymo stotį pirma įteikti Jums pirmojo laipsnio Geležinį kryžių. Kalbant tarp mūsų, Jūsų žygdarbis patraukė ir divizijos vyriausiosios vadovybės dėmesį. Ruošiama dar šis tas. Būkite pasirengęs siurprizui.

Šįkart Zepui atiteko apipavidalintas, spausdintas liudijimo lapas ir ordinas dėžutėje. Ordinas buvo prisegtas tiesiai ant kairiosios krūtininės uniforminio švarko kišenės. Dėžutė atsidūrė purve aplink vadavietę, o dokumentą Zepas vėl iškart išsiuntė tėvams.

Savo drąsiu išpuoliu Zepas ne tik parodė nepaprastą asmeninę narsą, bet ir atliko strateginės reikšmės, nors ir laikinos bei ribotos, darbą. Paprastai už tai būdavo apdovanojama „Vokiečių aukso kryžiumi", Vermachto aukščiausiu apdovanojimu už drąsą, teikiamu neatsižvelgiant į karinį laipsnį. Tačiau Centro armijų grupės vyriausiasis vadas generolas pulkininkas Šerneris (Schörner), nuo 1945 m. kovo 1-osios feldmaršalas, kovinę dalinių dvasią mėgino kelti ne tik griežčiausiai drausmindamas dalinius, bet ir netradiciškai dalydamas ordinus. Tad Zepas už savo veiksmus buvo pristatytas apdovanoti Riterio kryžiumi, teikiamu, tiesą sakant, tik karininkams ir puskarininkiams už asmeninę drąsą ir didelius strategiškai reikšmingus laimėjimus. Riterio kryžius, aukščiausias Vermachto apdovanojimas, paprastai būdavo įteikiamas labai šventiškai ir buvo susijęs su ypatingomis atostogomis, prasidedančiomis iškart po įteikimo. Tačiau žlugimo laikotarpiu mirštančio reicho apdovanojimai nuvertėjo, juolab mobilizuojant paskutinius išteklius suteikimo kriterijai, kaip minėta, visiškai sušvelnėjo. Landseris tai paprastai, bet taikliai išreiškė sparnuotu posakiu: „Ordinų priimti su katiliukais rikiuot!" Tad Riterio kryžius, kurį gavo ne tik Zepas, bet ir jo kovos draugas Jozefas Rotas, buvo įteiktas labai kukliai.

1945 m. balandžio 20-ąją Zepą ir Jozefą Rotą iškvietė į korpuso vadavietę. Plaukiamuoju VW kiubelvagenu juos nugabeno į Mništvo (vok. Mönichhof), nedidelę gyvenvietę netoli Ostravos.

Vadavietė, įkurdinta savotiškoje ūkininko sodyboje, priminė bičių avilį. Zujo pasiuntiniai ir automobiliai, visur girdėjosi staugiami įsakymai, pilna štabo karininkų, kurie visi aiškiai ruošėsi iškeliauti. Zepas ir Jozefas su savo apdriskusiomis uniformomis ir sudiržusiais veidais tarp tvarkingų ponų karininkų atrodė kaip kiaulės, užsiropščiusios ant sofos.

– Hainiams būtų neprošal irgi pasivartyti mėšle. Tikrai galėčiau parodyti jiems porą gražių vietelių, kur taip skaniai kvepia, – niurzgėjo Rotas.

Pakviesti, bet nepasitikti jie ten stoviniavo, laukdami pažadėtų nepaprastų dalykų. Vienas kareivis bent atnešė kiekvienam po dėžutę silkės pomidorų padaže, kriaukšlę duonos ir katiliuką kavos surogato. Tad laukdami nors galėjo palepinti pilvus. Landseriams tomis žlugimo dienomis retas malonumas.

Slinko valandos, abu sėdėjo snūduriuodami prie klojimo sienos, kai staiga iš pastato atsklido riksmas:

– Kur ponai, kuriems skirti Riterio kryžiai?

Duryse pasirodė puskarininkis ir su sarkastiškai pašaipia gaidele šūktelėjo:

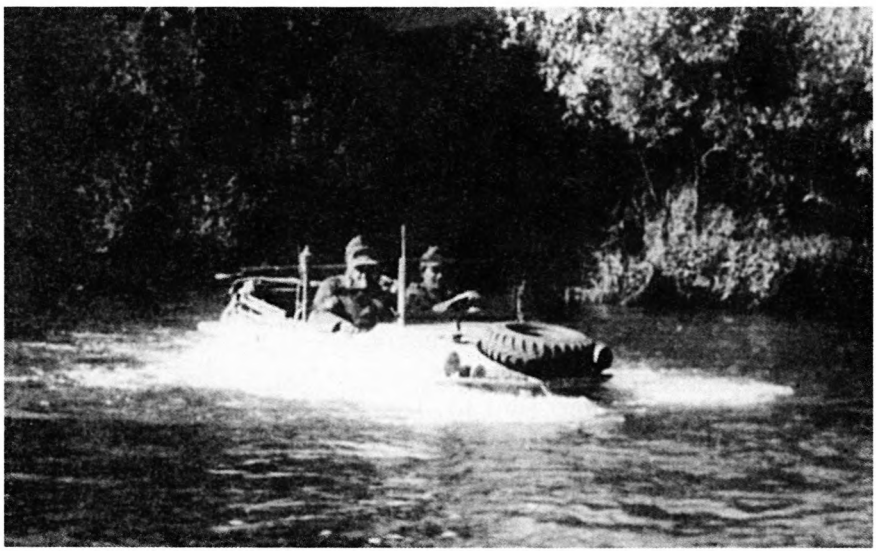

Pakeliui į korpuso vadavietę plaukiamuoju kiubelvagenu. Riterio kryžiai jėgeriams įteikti surengus kuklią ceremoniją

– Ar tai jūs tie jėgeriai, kurie turi būti pakelti į riterius? Ponas pulkininkas su savo špaga jau pasirengęs iškilmingam aktui.

Abu sunkiai pakilo.

– Šiek tiek mikliau, ponai, turime dar suspėti pasiekt galutinę pergalę!

Po kelių minučių abudu stovėjo savotiškame vestibiulyje. Prie jų puolė generalinio štabo pulkininkas su dokumentų aplanku rankose. Jo kelnes puošė raudoni generolo dryžiai. Jį lydėjo kareivis su fotoaparatu. Zepas ir Jozefas, ant pečių užsikabinę snaiperinius šautuvus, nejučia išsitempė „ramiai".

– Stovėkite patogiai, ponai, – linksmai prabilo pulkininkas. – Dovanokite už provizorinę aplinką šia šventiška proga. Tačiau tikiuosi jūsų supratingumo dabartinėmis sąlygomis. Tiesą sakant, Riterio kryžiaus įteikimo proga jus norėjo asmeniškai pasveikinti pats feldmaršalas, tačiau, deja, neturėjo laiko. Taigi jo vardu jums norėčiau pranešti štai ką.

Jis atvertė aplanką ir perskaitė:

„Centro armijų grupės vyriausioji būstinė, 1945 m. balandžio 20 d.

Vyresniajam grandiniui Jozefui Alerbergeriui!

Man didelė garbė fiurerio pavedimu 1945 m. balandžio 20-osios proga įteikti Jums Geležinio kryžiaus Riterio kryžių ir dovanų paketą. Iš Jūsų vadų pranešimų sužinojau, kad nekart parodėte nepaprasto kareiviškumo pavyzdį ir ypatingą drąsą. Linkiu Jums daug kareiviškos laimės ir sveikam grįžti namo.

Heil Hitler,

Feldmaršalas Šerneris."

Jis dar kartą perskaitė tokį patį tekstą, bet jau su Jozefo Roto vardu.

Tada pulkininkas mostelėjo vienam kareiviui, kuris ant sulankstytos palapinsiaustės pateikė du iš antrojo laipsnio Geležinio kryžiaus perdarytus Riterio kryžius. Karininkas paėmė pirmąjį, priėjo prie Zepo ir paklausė:

– Ar nusimazgojote kaklą, pone vyresnysis grandini?

Išvydęs suglumusį Zepo veidą, pridūrė:

– Mažumą pajuokavau.

Tada užkabino abiem ordinus ir tėviška gaidele tęsė:

– Tikrai didžiuojuosi tarp savo karių turėdamas tokius kareivius kaip jūs. Nuoširdžiai sveikinu ir reiškiu asmeninį pripažinimą. Linkiu sveikiems atlaikyti ateinantį laiką ir grįžti į savo šeimas bei civilinį gyvenimą.

Kiekvienam tvirtai paspaudė ranką, tuo metu sceną vaiduokliškai apšvietė fotoaparato blykstė.

Apdovanojimo Riterio kryžiumi proga būdavo įteikiamos pasirašytos Klato ir Šernerio fotonuotraukos

– Originalus Riterio kryžius prideramoje aplinkoje su fiurerio liudijimu jums bus įteiktas vėliau, kai sutvirtės bendroji padėtis. O kol kas perduodu jums feldmaršalo raštą. Kaip asmeninis įvertinimo ženklas štai jo nuotrauka su parašu. Taip pat ir jūsų divizijos vado generolo Klato (Klatt) nuotrauka, irgi su parašu.

Abiem pro ausis neprasprūdo karti gaidelė pulkininko žodžiuose. Jiems patiems irgi jau seniai buvo aišku, kad karas pralaimėtas ir visiškas žlugimas čia pat.

– Šia dingstimi, be abejo, neprieštarausite ir jau iš anksto priimsite fiurerio dovanų dėžę Riterio kryžiaus įteikimo proga.

Sulig šiais žodžiais du kareiviai įnešė po medinę artilerijos šaudmenų dėžę, gero metro ilgio, penkiasdešimties centimetrų aukščio ir trisdešimties pločio. Taręs: „Viso geriausio, mano ponai", pulkininkas ant kulnų apsisuko ir pranyko artimiausiose duryse. Per tą laiką atkako fotografas iš divizijos vaizdų tarnybos.

– Galbūt ponus dar galėčiau nufotografuoti tarptautinei spaudai.

Blykstė žybtelėjo dar du kartus.

Fotografui nespėjus pranykti, Zepas paprašė vieną nuotrauką nusiųsti tiesiai jo tėvams. Šis pažadėjo ir tikrai tesėjo žodį.

Tuo šventinis aktas ir baigėsi.

– Kur tėvynės didvyriams turėtume nunešti dovanų krepšius? – pasišaipė vienas kareivis.

Tą akimirką pasirodė plaukiamojo kiubelvageno vairuotojas.

– Senis nurodė jus vėl pargabenti į šutvę. Taigi dėžes dėkite pas mane į automobilį.

Kareiviams nešant dėžes lauk, Zepas pasiteiravo vairuotojo, kur artimiausia raštinė, mat norėjo atiduoti lauko pašto laišką. Esamomis aplinkybėmis troško kuo skubiau namo išsiųsti Riterio kryžiaus dokumentus. Jis tikėjosi, kad korpuso vadavietės lauko paštas turės didžiausią galimybę pasiekti adresatą. Atsargumo dėlei paprašė dviejų vokų. Į vieną įdėjo nuotraukas su parašais, į kitą – apdovanojimo liudijimą. Nuotraukos iš tiesų dar atėjo, bet laiškas su liudijimu, deja, pražuvo.

Su savo laikinais Riterių kryžiais ant kaklų abu išpūtę krūtines parvažiavo į savo dalinius, kur jų jau laukė.

Pamatę viliojančius maisto produktus, Zepo kovos draugai piršte piršosi padėti nešti. Blindaže jiems iš tiesų atsivėrė vaizdas į pasakų šalį: mėsos konservai, žuvies skardinės, degtinė, net butelis konjako, cigarai, cigaretės, šokoladas ir pyragaičiai. Viskas išnyko spontaniškoje orgijoje, Zepui pirma rezervavus sau didėlesnę pyragaičių ir mėsos konservų atsargą. Dienos didvyrio teisėmis jis taip pat pasilaikė butelį konjako ir cigarus.

Propagandinė reicho spauda tokių progų tik ir laukdavo. Tad ir jo gimtinės vietiniam laikraščiui *Salzburger Nachrichten* Zepo nuopelnai pasirodė verti daugiau negu vienos eilutės. 1945 m. balandžio 25-osios numeryje apie miesto sūnaus žygdarbį paskelbta antrašte „Mūsų kalnų jėgeriai kaip snaiperiai".

„Vieno netoli Tešeno (Teschen) apylinkėse gynybinėse kovose besigrumiančio pulko snaiperiai pirmomis balandžio dienomis pasiekė itin puikių rezultatų. Antrosios kuopos snaiperiai, kalnų jėgeriai iš Berchtesgardeno krašto, vien balandžio 1-ąją nušovė 83 bolševikus. Vyresnysis grandinis Alerbergeris, priklausantis kitai kuopai, balandžio 2-ąją sunaikino 21 sovietą, taip padidindamas savo taiklių šūvių kraitį iki 100. Grandinis Hecenaueris (Hetzenauer) iš Brikseno (Brixen) netoli Kicbiūlio (Kitzbühl) Tirolyje balandžio 3-iąją pranešė apie 200-ąjį patvirtintą taiklų šūvį. Jis geriausias divizijos snaiperis."

Vyresnysis grandinis Jozefas Alerbergeris su improvizuotu Riterio kryžiumi. Įvykių raida lėmė, kad jis negavo nei originalo, nei odinio aplanko su „fiurerio" dekoruotu dokumentu

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Divizija dabar stovėjo prie pat reicho teritorijos. Ratas turėjo netrukus užsidaryti. Ant puikybės pagrindo statydintas tūkstantmetis reichas vos po dvylikos metų sugriuvo kaip kortų namelis, palaidodamas ne tik to nusipelniusius jo pagrindinius veikėjus, bet ir milijonus žmonių. Kariauti su visu pasauliu pradėjusios Vokietijos priešininkai dabar iš visų pusių užgriuvo karo išsekintą ir nukraujavusią šalį. Hitlerio maksima – Vokietija nugalės arba mirs – nuo Stalingrado mūšio nuolat griežtėjo virsdama vis beprasmiškesniais įsakymais laikytis ir aukotis. Juo katastrofiškesnė padėtis, juo laisvesnes rankas turėdavo jo besąlygiški rėmėjai policijoje, SS ir Vermachte. Beatodairiškomis represijomis ir paskutinių žmogiškųjų išteklių mobilizacija jie bergždžiai mėgino išvengti gresiančio žlugimo ir sunaikinimo. Tačiau nei skrajojantys karo lauko teismai, nei hitlerjugendas, nei pagyvenę vyrai ir iš visų pakampių sukrapštyti neapmokyti daliniai nebegalėjo sulaikyti kylančios katastrofos. Generolas Šerneris, įsitikinęs nacionalsocialistas, paskutiniais karo mėnesiais feldmaršalu pakeltas ir Centro armijų grupės vyriausiuoju vadu paskirtas, be kita ko, ir dėl beatodairiško visų turimų jėgų panaudojimo ir ypač žiaurių drausmės palaikymo priemonių.

Tačiau visur kylantis vis didesnis chaoso verpetas nenugalimai traukė į bedugnę. Žlugimas įgijo nebesustabdomą savarankišką dinamiką. Vermachto logistinė infrastruktūra, komunikacija ir vadovybės lygmuo sugriuvo kaip sudegęs namas. Okupuotose srityse prieš okupantus pakilo gausybė gyventojų, lyg stepių gaisrai įsiplieskė nekontroliuojamo masto partizaniniai sukilimai. Režimui beviltiškai daužantis agonijoje, dar kartą įsisiūbavo teroro ir kontrteroro sūpuoklės, atnešusios šiurpią pabaigą.

Remiant lauko žandarmerijai, policijos ir SS pajėgoms, buvo sudaryta gausybė skrajojančių karo lauko teismų ir gaudymo grupių, bendroje sumaištyje turėjusių vėl atkurti karinę drausmę ir pasirengimą kovoti. To vaisius buvo teroras, dažnai be atrankos ir be pagrindo. Pavyzdžiui, be galiojančių žygio dokumentų už savo dalinio ribos sučiupti kareiviai per vos kelias minutes trunkantį teismo procesą būdavo nuteisiami kaip dezertyrai ir nedelsiant pakariami ar sušaudomi. Ir tai dėjosi tada, kai šių paskutinių mėnesių suirutėje kovinėse pajėgose visiškai nelikdavo laiko tvarkingai biurokratijai. Taigi vokiečių kareiviams gyvybę dažnai neteisingai atimdavo jų pačių tėvynainiai. Tačiau dar žiauriau nuo to nukentėdavo civiliai gyventojai ir savanoriai pagalbininkai, kovos zonose karo

metu prisijungę prie paskirų junginių. Skrajojantys karo teismai, apkaltinę sabotažu ar pagalba partizanams, šiai žmonių grupei paskelbė nesuskaičiuojamai daug nepagrįstų mirties nuosprendžių.

Nors mirtis buvo tapusi kasdiene palydove, vienas tokio pobūdžio incidentas Zepą labai sujaudino. Beveik tuo pat metu, kai atvyko į Rusiją 1943 m. vėlyvą vasarą, prie 144-ojo pulko prisijungė jauna rusaitė. Dvidešimt dvejų metų Olga buvo vieno administracijos karininko meilužė. Ji ne tik šildė anam lovą, bet ir labai naudingai padėdavo štabo kareiviams, be kita ko, kaip vertėja. Paprasta, linksma moteris tuo katastrofišku laiku tetroško išgyventi ir nė iš tolo negalvojo apie didvyrišką pagalbą jai svetimiems partizanams. Kartais atrodydavo, kad ji tiesiog norėjo ištrūkti iš savo kaimo tvankumos, ankštumos bei taisyklių ir galbūt vieną dieną, pasibaigus karui, pradėti gyvenimą kur nors Vakaruose. Su Olga susidėjusiam karininkui, žinoma, visi pavydėjo. Zepas irgi buvo nekart ilgesingai į ją pažvelgęs.

Nežinia, ar dėl kokio nors pavyduolio klastingo skundo, ar tiesiog dėl įnorio, esesininkai ją sučiupo už pozicijų ribų. Kad ir kaip buvo, Zepas savo akimis matė, kaip ją partizanų slėpimo dingstimi per dešimt minučių nuteisė myriop. Kelių eilinių kareivių ir puskarininkių mėginimai užtarti ir išlaisvinti iš SS rankų žlugo, griežtai nutraukti gaudymo komandos vado gausių grasinimų. Landseriams per daug rūpėjo jų pačių

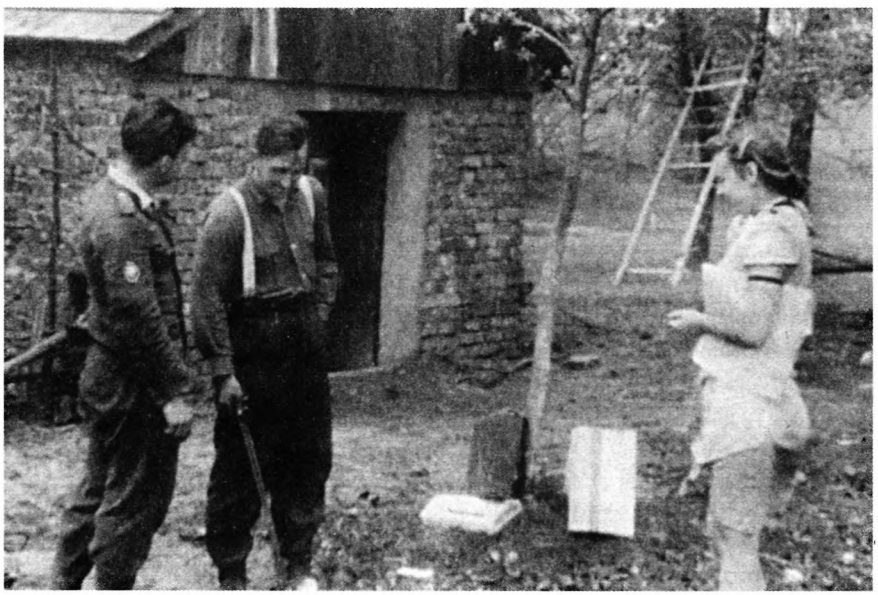

1943 m. prie pulko prisijungė jauna rusė

Olga tapo susituokusio administracijos karininko meiluže

kailis, kad prieš pat laukiamą pabaigą dar rizikuotų savo gyvybe. Ne tik Zepą apėmė bejėgiškas pyktis, kai paaiškėjo, kad karininkas, jos meilužis ir ligšiolinis globėjas, kurčias širdį draskantiems maldavimams nepajudino nė piršto, kad ją išgelbėtų. Regis, jis tik džiaugėsi jos taip atsikratąs. Mat karininkas buvo vedęs ir tikriausiai baiminosi, kad taip arti tėvynės žinia apie jo karo romaną pasklis už dalinio ribų. Tad be ilgų ceremonijų Olga supančiotomis rankomis kartu su keliais civilių drabužiais apsirengusiais vyrais sunkvežimio kėbule buvo nuvežta po medžiu. „Nuteistiesiems" ant kaklo užrišo piršto storumo telefono laidus, kuriuos paskui apvyniojo ant vienos virš jų atsikišusios šakos. Vargšė mergina stovėjo visiškai sutrikusi ir tyliai verkė, akimis maldaujamai vis dairydamasi aplink ir tikėdamasi meilužio užtarimo. Tačiau kilnusis ponas karininkas taip elegantiškai nusiplovė, kad niekas neįstengė jo surasti. Pritvirtinus visus laidus, kėbule likęs esesininkas delnu pabarškino į kabinos stogą, duodamas vairuotojui ženklą nedelsiant pajudėti ir įvykdyti paskelbtą mirties nuosprendį. Vos tik kėbulas išnyko pasmerktiesiems iš po kojų, prasidėję paniški klyksmai žaibiškai virto širdį veriančiu springimu ir gargesiu. Kabančiųjų kūnai mirties agonijoje trūkčiojo kaip kirminai ant meškerės kabliuko. Nelygu kur smaugė laidas, iš burnų nenatūraliai kyščiojo liežuviai, rodėsi, kad akys tuojau išsprogs. Agonija, taip pat ir Olgos, truko kelias minutes. Esesininkai, regis, mėgavosi vaizdu, tuo metu didžiuma jėgerių pasibaisėję ir, laidydami karčias pastabas, nusisuko nuo reginio. Zepas turėjo sukaupti visas jėgas, kad susitvardytų. Tačiau jau po kelių dienų incidentas virto dar vienu iš epizodų, kokių neapsakomai daug pasitaikė šiame kare. Nesulaikomas rusų ugnies volas išsklaidė mintis ir privertė sutelkti visas išgales, kad išgyventum.

Pakeliui į paskutinę poziciją

Pulkas dabar stovėjo netoli Ostravos. Sovietų frontas buvo pasistūmėjęs iki Brno. Rusai jau kovėsi reicho sostinės Berlyno gatvėse. Apie koordinuotą ir veiksmingą vadovavimą vokiečių ginkluotosioms pajėgoms negalėjo būti nė kalbos. Nelygu struktūra, ginkluotė, kovinė patirtis ir vadovavimo lygmuo, Vermachtas subiro į daugiau ar mažiau veiksmingas pasipriešinimo salas. 3-ioji kalnų divizija priklausė junginiams, mokėjusiems išlaikyti darną ir gebėjimą priešintis. Tačiau galas jau beldėsi į duris.

Užkimšdami kelius ir gatves, į Vakarus veržėsi begaliniai pabėgėlių srautai. Jėgeriai, kiek įstengė, mėgino likusiomis kukliomis priemonėmis priešintis. Tikras anachronizmas, kad kaip tik šiomis paskutinėmis savaitėmis fronte pasirodė ginklų ir ekipuotės objektų, apie kuriuos landseriai ankstesniais mėnesiais tegalėjo svajoti. Telkiant jėgas vienai iš paskutinių atakų apsupties žiedui pralaužti, jėgeriams priskyrė SS snaiperių kuopą. Zepas nepatikėjo savo akimis išvydęs šių kareivių ekipuotę. Ant uniformų jie dėvėjo specialias maskuojamąsias palaidines su gaubtuvais. Maskuojamasis sluoksnis taip pat dengė jų šalmus, duonmaišiuose nešiojosi veidui skirtą virvelinį maskuojamąjį šydą, kurį galėdavo pririšti ant šalmo.

Tušti mirštančios sistemos šūkiai

Uniforminis diržas buvo žalsvo audinio. Prie jo kabojo ant karabino 98 k maunamas durtuvas. Tuščiavidurėje rankenoje gulėjo labai praktiškas įrankių komplektas. Visi buvo ginkluoti *Modell 43* pusiau automatiniais šautuvais su keturiskart didinančiais optiniais taikikliais. Du iš jų net turėjo naujus automatinius *Modell 44* šturmo šautuvus su tokia pačia optika ir tokiu pačiu laikikliu kaip pusiau automatinių šautuvų. Tačiau dalinį sudarė jauni šešiolikos metų vaikinai, pašaukti vos prieš kelias savaites. Per dviejų savaičių kursus juos pavertė „koviniu ginkluotųjų pajėgų elitu", kuris dabar fanatiškai ryžtingai ir įtikėjęs savo nenugalimumu metėsi ant priešo. Keturiasdešimties vyrų daliniui vadovavo šturmfiureris (vyresnysis leitenantas). Apgailestaudamas Zepas atkreipė dėmesį į trečią dešimtį tik pradėjusio SS karininko bejausmiškumą, neleidusį suabejoti, kad jam šių vyrų gyvybės vargiai ką nors reiškė. Jiems iššygiuojant vykdyti užduoties į rusų ugnies volo nasrus, kuriuose išnyks be pėdsakų, Zepas tik pagalvojo: „Vargšai vaikinai!"

Divizija kovodama atsitraukė į Olomoucą. Gandų puodas smarkiai kunkuliavo. Berlynas užimtas, fiureris kritęs, Vokietija tuojau kapituliuos. To nepaisydama, divizija toliau narsiai priešinosi. 1945 m. gegužės 8-ąją rusai netikėtai atsitraukė į savo pozicijas ir nutraukė atakas. Priešo lėktuvai

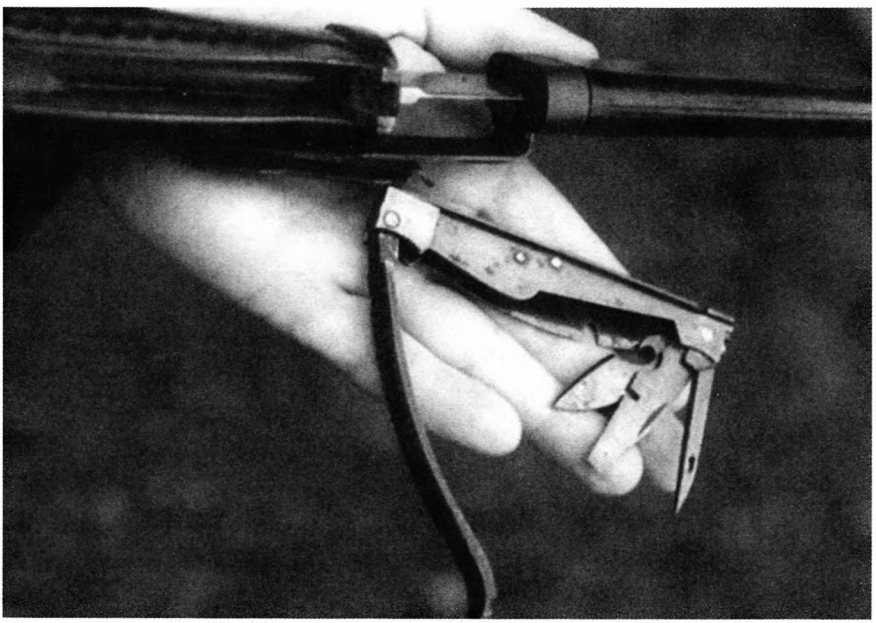

Naujasis durtuvas. Itin praktiškas kovinis peilis su įrankių komplektu rankenoje. Tik paskutiniais karo mėnesiais keli jų pasiekė frontą

numetė daugybę lapelių, kuriuose pranešta apie Vokietijos besąlyginę kapituliaciją ir Vermachto junginiai raginami tučtuojau sudėti ginklus bei pasiduoti. Paskutiniam 3-iosios kalnų divizijos vadui nesinorėjo atiduoti savo karių rusams. Jis pagrįstai baiminosi netikusio elgesio su jo vyrais ir jiems gresiančio nežinomo likimo. 1945 m. gegužės 9-ąją per radiją diviziją pasiekė paskutinis Vermachto vyriausiojo vado įsakymas:

„...Pietryčių ir Rytų fronte visi pagrindinių dalinių iki pat Drezdeno štabai irgi gavo įsakymą nutraukti ugnį. Čekų sukilimas kone visoje Bohemijoje ir Moravijoje gali sutrukdyti įgyvendinti kapituliacijos sąlygas ir apsunkinti mūsų ryšius šioje srityje. Vyriausioji vadovybė iki šiol negavo jokio pranešimo apie Lioro (Löhr), Rendulico (Rendulic) ir Šernerio armijų grupes... Nuo vidurnakčio ginklai tyli visuose frontuose. Grosadmirolui įsakius, Vermachtas nutraukė beviltiška tapusią kovą. Beveik šešerius metus trukusios didvyriškos grumtynės baigėsi. Jos mums atnešė didelių pergalių, bet kartu ir didelių pralaimėjimų. Vokiečių Vermachtas galiausiai garbingai nusileido daug pranašesniam priešininkui. Ištikimas priesaikai vokiečių kareivis, tarnaudamas savo tautai, didžiausiomis pastangomis atliko neblėstančių darbų. Tėvynė jį visomis jėgomis ir didžiausių aukų kaina rėmė iki pabaigos... Vokiečių kareivių pastangų bei aukų žemėje, vandenyje ir ore negalės negerbti nė priešininkas. Todėl kiekvienas kareivis gali tiesus ir išdidus padėti ginklą... Vermachtas šią valandą atmena nuo priešo rankos žuvusius kovos draugus. Iš nesuskaičiuojamų žaizdų kraujuojančios tėvynės akivaizdoje žuvusieji įpareigoja besąlygiškai ištikimybei, klusnumui ir drausmei."

Karininkai šį paskutinį įsakymą perskaitė priešais varganus savo batalionų ir kuopų likučius. Visi žvelgė į išsekusius ir surūstėjusius veidus ir netikrą bei dažnai baisią ateitį.

Generolas Klatas nusprendė esamomis aplinkybėmis atleisti visus divizijos kareivius nuo klusnumo priesaikos ir suteikti jiems bent miglotą galimybę savo išgalėmis sugrįžti į namus. Tai buvo lengviau pasakyti negu padaryti. Mat, negana sovietinių junginių, įsismelkiančių pro atsiveriančias nesuskaičiuojamas fronto spragas, kilo visiškai nekontroliuojamas Čekijos gyventojų sukilimas.

Didžiuma mėgino visiškai užkimštais keliais mašinomis pasiekti amerikiečių linijas prie Vltavos (vok. *Moldau*) upės. Zepui greitai paaiškėjo, jog šitai veda tiesiai į rusų nelaisvę. Todėl netrukus tvirtai apsisprendė skyrium prasimušti iki pat Austrijos kartu su tokiu Peteriu Golupu (Peter Gollup), atsiradusiu pas juos vos prieš kelias savaites ir prisijungusiu prie jo iš bejėgiškumo. Priešo teritorija teks sukarti gerus du šimtus penkiasdešimt kilometrų. Zepas buvo pakankamai patyręs, kad vietovėje galėtų

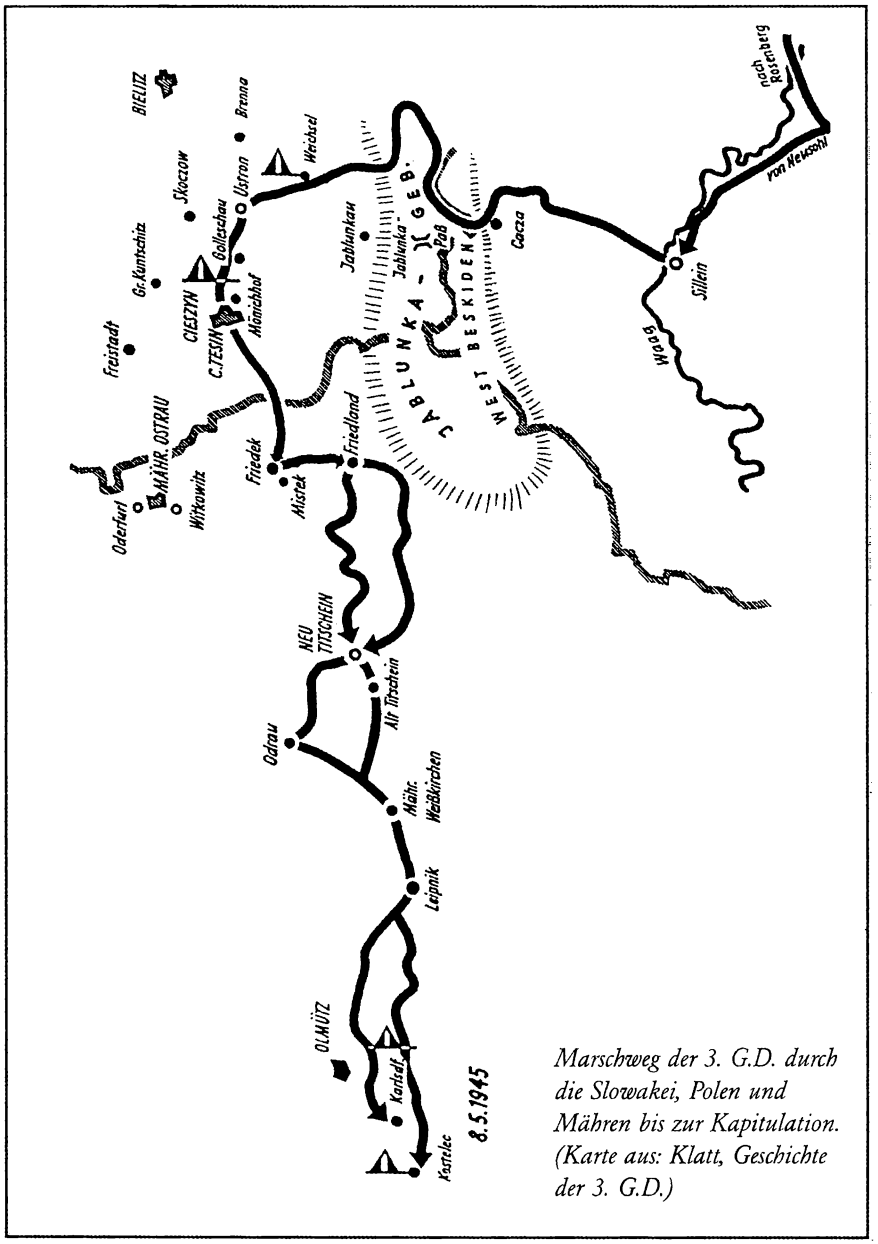

Marschweg der 3. G.D. durch die Slowakei, Polen und Mähren bis zur Kapitulation. (Karte aus: Klatt, Geschichte der 3. G.D.)

3-iosios kalnų divizijos kelias per Slovakiją, Lenkiją ir Moraviją iki kapituliacijos

orientuotis vien pagal kompasą ir likti nepastebėtas. Tačiau ir taip keliaujant reikėjo skaitytis su galimybe patekti į nelaisvę. Norint kuo mažiau rizikuoti, reikėjo vengti bet kokios konfrontacijos. Todėl tokie toliašaudžiai ginklai kaip karabinas su optiniu taikikliu tapo nebereikalingi. Užtat padidėjo trumpųjų rankinių ginklų – pistoletų-kulkosvaidžių ir pistoletų – paklausa. Be to, Zepas su savo snaiperiniu šautuvu būtų išstatęs save savižudiškam pavojui. Visi seniai žinojo, koks likimas ištinka identifikuotus snaiperius. Todėl reikalo spiriamas sunkia širdimi savo ginklą sunaikino. Nužingsniavo prie šturmo pabūklo, apkibusio landseriais, ketinančiais veržtis į Vakarus. Iš liuko žvelgiančiam vairuotojui tarstelėjo:

– Luktelėk, padėsiu tau po vikšrais karabiną, tada jam tikrai bus galas.

Zepas pasilenkė ir, kiek lindo, įspraudė buožę po kairiuoju vikšru. Paskui atsitiesęs pamojo vairuotojui.

– Viskas gerai, dabar gali važiuoti.

Variklis suūžė. Trūktelėjusi mašina pajudėjo. Vikšrai pagavo karabino buožę, sutraškėjo medis, sužviegė metalas į metalą. Dusliai trakštelėdamos persprogo optinio taikiklio linzės. Tada ginklas visiškai pranyko po vikšru. Po kelių sekundžių už šarvuotos mašinos liko tik metalo laužas. Žinoma, būtų perdėm patetiška kalbėti apie gailestį, mat Zepas ginklą visada laikė tik įrankiu, priemone tikslui siekti. Tačiau šiek tiek liūdesio pajuto. Mat savo ginklą prižiūrėdavo labiau negu kiti kareiviai ir brangino kaip ypatingą savo kareiviškos veiklos objektą, kurio veiksmingumą buvo patyręs.

Išskyrus kelias išimtis, prieš nelaisvę ar karo pabaigoje savo ginklus naikino visi vokiečių snaiperiai. Dėl to originalūs snaiperiniai šautuvai kaip istoriniai reliktai yra itin reti.

Susimąsčiusį stovintį priešais savo ginklo liekanas iš minčių tikrovėn grąžino garsus balsas, sklindantis lyg pro garsiakalbį: „Dėmesio, dėmesio! Kalba Didžiosios Vokietijos radijas." Susierzinęs Zepas apsidairė. Greta jo vėl stovėjo Vikingas vešliais ūsais ir tęsė savo prakalbą:

– Nuoseklia ir ryžtingai lanksčia karyba fiureris, drąsiai ištiesinęs frontą, pasiekė tikslą – savo Rytų kariuomenę suvienijo su Vakaruose stovinčiomis armijomis į nedidelį kovingą junginį. Šioms pajėgoms po įnirtingų grumtynių dabar pavyko bolševikinį priešą įvilioti į reicho sostinę. Čia fiureris ir didysis visų laikų karvedys, remiamas reichshainio Himlerio, reicho propagandos srėbtuvės Gebelso, suduos lemiamą smūgį. Tegyvuoja pergalė, mes subinėj!

Regis, nepalaužiamas feldfebelis net tokiomis lemtingomis aplinkybėmis neprarado juodo humoro jausmo. Plodamas Zepui per petį, pasakė:

Pabėgėlių turto likučiai

– Neimk taip giliai į širdį, seni. Užtat dabar padaugėja šansų, kad namo grįši sveikais kaulais. O sprukdamas neprisijunk prie didelių šutvių. Mėgaukis taika, jei jau ji turi stoti.

Tada apsisuko ir kaip vaiduoklis pranyko netolimame pomiškyje.

Zepas ir jo kovos draugas pasistengė kuo geriau apsirūpinti ilgai kelionei. Tačiau labai trūko maisto produktų. Ko nors valgoma surasti nepavyko. Pakelės kairėje ir dešinėje buvo nusėtos pabėgėlių daiktų, paliktų norint palengvinti žygio naštą ar dėl to, kad savininkai žuvo. Iš šios niekieno medžiagos jiedu atsirinko kelis nesunkiai nešamus daiktus, kuriuos pasitaikius progai galėtų išmainyti į maisto produktus. Susėdę priešais savo paieškos vaisius – įvairius puodus, kavamalę, stalo laikrodį ir dvi poras elegantiškų moteriškų batelių, jie logiškai apsisprendė nenykstamos moterų tuštybės naudai ir pasiėmė tik batelius.

Kadangi rusams, kaip reikalauta, pasidavė tik nedaug vokiečių junginių, o didžiuma mėgino pasprukti į Vakarus, 1945 m. gegužės 10-ąją sovietai tęsė savo ofenzyvą, masinėmis tankų ir aviacijos atakomis dabar užgriūdami mišrias pabėgėlių kolonas. Skutamuoju skridimu pralekiantys naikintuvai apšaudydavo net mažiausias traukiančiųjų grupeles. Todėl Zepas ir jo kovos draugas nusprendė žygiuoti tik naktimis, o dienomis slapstytis. Antrą naktį, dar Sudetų vokiečių apgyventoje teritorijoje, jie užtaikė ant vienišos sodybos. Pro uždengtą langą skverbėsi menka šviesėlė.

Abiem sužibo viltis, kad pas vokiečių kilmės ūkininkus pagaliau bus galima išsimainyti maisto. Mat alkis jau labai griaužė. Atsargiai prislinkę, pabeldė į apšviesto lango stiklą. Užuolaida prasiskleidė ir pasirodė penkiasdešimtmečio vyro, rankoje laikančio žvakę, galva. Tas nedrąsiai pažvelgė į lauką ir atpažino abu kareivius. Tada atidarė langą ir laužyta vokiečių kalba pasiteiravo, ko šie norį. Zepas iškart suprato, kad vyras čekas, ir instinktyviai šiek tiek atsitraukė į tamsą. Abu dar nieko nežinojo apie čekų žiaurų elgesį su Sudetų vokiečiais ir sistemingą jų varymą iš namų. Tačiau jo nepatyręs kovos draugas Pėteris, tikėdamasis pasiūlyti batelių porą už ką nors valgoma, užmiršo visą atsargumą. Zepą staiga pervėrė keistas nepasitikėjimas, nes blausioje šviesoje ant kambario sienos išvydo įrėmintą religinį posakį vokiečių kalba, o po juo vokišką 1944 m. kalendorių. Čekas paaiškino sutinkąs mainyti naujus batelius į duoną, paėmė juos ir staiga sušnibždėjo:

– Rusų kareiviai namo viršuj, psst. Palaukit, grįšiu po kelių minučių.

Tada pranyko. Zepas tarsi įsielektrino. Ką vokiečių name veikia čekas? Kodėl taikiai laikosi drauge su rusų kareiviais? Jis kumštelėjo savo kovos draugui ir pratarė kuždomis:

– Žmogau, reikalas galingai dvokia, velniop batus, tučtuojau dinkime.

Ir trūktelėjo bičiulį už švarko rankovės nuo lango.

– Nemanau, – atsakė tas ir išsprūdo. Tačiau Zepas nurisnojo atgal į miškelį, iš kurio jiedu atėjo.

– Nagi, ateik greičiau, kvaily, kol tavęs nenutvėrė.

Ryžtingas Zepo pasitraukimas nuo namo Pėterį vis dėlto sutrikdė. Šiek tiek delsdamas ir nenuleisdamas akių nuo lango, jis nusekė įkandin. Zepas jau buvo atitolęs gerus trisdešimt metrų ir prarytas tamsos, o jo kovos draugas dar nesukoręs nė dešimties metrų, kai lange vėl pasirodė čekas. Jis pakėlė MP 40 ir pradėjo šaudyti. Pamatęs ginklą, Pėteris puolė bėgti. Išgirdęs pirmus šūvius, Zepas apsisuko ir pasirengė atidengti ugnį iš to paties modelio pistoleto-kulkosvaidžio. Jo kovos draugas skubėjo link jo. Tačiau po akimirkos tarsi nutrenktas žaibo visu ilgiu griuvo ant žemės. Zepas dabar ėmė atsišaudyti. Stiklas sudužo, medžio skiedros lakstė į šalis, bet į šaulį nepataikė. Tačiau tas pranyko iš lango ir daugiau nebešaudė. Zepas susilenkęs ir saugodamasis nudūmė prie kovos draugo, sugriebė jam už švarko apykaklės ir, kaip įmanydamas, greičiau nuvilko prie saugios pamiškės. Dabar jis tikėjosi, kad iš namo pasipils ginkluoti vyrai. Tačiau liko vaiduokliškai ramu. Tad vos pasiekęs krūmus, Pėterį paguldė ir atsargiai apvertė ant pilvo. Sužeistasis dejavo, ir Zepas jautė liečiąs kraujo prisigėrusią uniformos medžiagą. Čeko paleista MP serija buvo mirtina. Kai vėl atvertė ant nugaros, Pėteris jau buvo praradęs sąmonę. Po kelių

minučių išsitiesė ir negyvas suglebo. Visą laiką Zepas akies krašteliu stebėjo ūkininko namą. Tvyrojo ramybė, tačiau jam visa nepatiko, todėl po draugo mirties pasistengė kuo toliau pasišalinti. Orientavosi pagal Šiaurės žvaigždę ir padedamas nedidelio kišeninio kompaso. Likęs vienas, turėjo būti ypač atsargus. Kad išviliotų vokiečių kareivius iš jų slėptuvių, čekų partizanai net apsivilkdavo trofėjines vokiečių uniformas. Zepas apie tai žinojo, todėl slėpdavosi nuo tolėliau pro šalį traukiančių nedidelių grupelių vokiškomis uniformomis, ypač dieną. Tačiau antrą bėgimo parą brėkštant sustojęs pasidairyti slėptuvės dienai, staiga išgirdo prislopintus vokiečių balsus. Rūpestingai saugodamasis prislinko prie jų ir tankiame krūmyne aptiko grupelę savo pulko artileristų. Atsargiai pašaukė ir šioje kraštutinai įtemptų nervų aplinkoje sėkmingai užmezgė ryšį. Pakilusį ir dar nespėjusį prisistatyti, jį atpažino vienas iš landserių.

– Tai juk Zepas Alerbergeris, snaiperis, labai taiklus, turi auksinį snaiperio erelį ir Riterio kryžių.

Grupę sudarė dvylika vyrų, jai vadovavo pulko pašarininkas, vyresnysis feldfebelis Fyrmajeris (Viermaier). Vos nuskambėjus Zepo vardui, tarp artileristų kilo karšta diskusija – priimti jį ar ne. Dabar atsirūgo propagandinis perdėtas snaiperių rezultatų vertinimas. Kaip tik paskutinis grupės iš propagandos kuopos apsilankymas snaiperių temos dėlei lėmė, kad fronto laikraščiuose ir tėvynės žurnaluose pasirodė ištisa serija nedidelių straipsnių, kuriuose šių kareivių veikla apibūdinta sodriais žodžiais ir iliustruota fotonuotraukomis. Neretai straipsniuose minėtas ir nuotraukose vaizduotas būtent Zepas. Todėl egzistavo nemenka tikimybė, kad ir čekai, ir rusai žinojo jo vardą, buvo matę jo nuotraukas ir ieškojo tarp belaisvių. Didžiuma diskutuojančių landserių baiminosi nepagrįstai susilaukti žiauriausių represijų, jei, patekus į nelaisvę, jų grupėje būtų identifikuotas snaiperis. Zepas prastai jautėsi savo kailyje ir jau norėjo vienas toliau tęsti kelionę, kai vyresnysis feldfebelis tarė autoritetingą žodį ir užbaigė diskusiją leisdamas jam prisijungti. Tačiau jis turėjo žygiuoti nemėgstamoje paskutiniojo pozicijoje ir dengti grupę iš nugaros. Taip Zepas keturias paras slinko atsilikęs nuo grupės, mėgindamas nekristi į akis ir nenuteikti prieš save kitų. Landseriai, kulniuodami grupe, jautėsi saugūs ir lengvabūdiškai vis ilgiau žygiuodavo ir dienos šviesoje. Ketvirtą dieną jie aptiko negyvą čeką. Kraujas ant peilio pjūvių išvagoto liemens dar nebuvo išdžiūvęs, vadinasi, jis negalėjo būti seniai miręs. Smalsiai ir baimingai apstoję kritusįjį, kareiviai spėliojo, kas čia nutikę. Staiga gulintis ant žemės kūnas atplėšė akis tarsi apimtas kliedesio. Viršutinė liemens dalis pakilo. Garsiai gurgėdamas iš burnos trykštelėjo kraujas. Čekas pagriebė šalia gulėjusį MP 40 ir nuspaudė nuleistuką. Kaip įkąsti tarantulo, jėgeriai

Zepas ir kalnų artileristai. Penki iš jų iki kitos dienos neišgyveno. Zepas pirmoje eilėje pirmas iš dešinės

šoko į šalis ir metėsi į žolę. Kulkos prašvilpė virš galvų, nepadarydamos jokios žalos. Vos po kelių sekundžių čekas negyvas vėl nuvirto į žolę, o MP dėtuvėje likę šoviniai ištratėjo į dangų. Visi įsitempė, nes dabar niekam neatrodė, kad partizano čia būta vieno.

Iškart po incidento už penkiasdešimties metrų išdygo dar trys vokiečių landseriai ir sušuko:

– Nešaudykite, mes draugai, 3-iosios kalnų divizijos jėgeriai iš 144-ojo pulko.

Jau iš tolo Zepas atpažino pulko štabo kareivius. Tai buvo fotografas, pulko dailininkas ir raštinės kareivis, vardu Šmitas (Schmidt), dėl nedidelio ūgio vadinamas Šmituku. Iš įvairių operacijų, kurias turėjo įamžinti, Zepas asmeniškai pažinojo fotografą. Trijulė neturėjo nieko prieš Zepą, negana to, jautėsi su juo stipresnė ir saugesnė. O Zepas noriai atsisveikino su įtampos sklidina artileristų aplinka. Kadangi kompasą turėjo ir fotografas, ir Šmitukas, Zepas savąjį su vienu artileristu, vardu Tyrmajeris (Thiermaier), išmainė į pusę skardinės mėsos konservų.

Dėl nutikimo su mirštančiu čeku visi troško kuo greičiau pasišalinti. Fotografas atsisveikinimo proga visus nufotografavo. Tada trumpi palinkėjimai, ir abi grupės išsiskyrė.

Zepas su trimis kovos draugais ėmė skubiai ieškoti slėptuvės, kur praleistų dieną, tuo metu anie drąsiai tęsė savo kelionę skaisčiai šviečiant

saulei. Tačiau nepraslinko nė ketvirtis valandos, kai pasilikusieji gana arti išgirdo smarkų šaudymą. Zepas nusprendė pasižvalgyti ir atsargiai krūmais apaugusia vietove nuslinko kovos garsų link. Maždaug už kilometro išvydo artileristus, atvirame lauke įsivėlusius į karštą susišaudymą su čekų sukilėliais, tikriausiai kritusiojo draugais, suradusiais aną negyvą. Septyni kareiviai iš jėgerių grupės akivaizdžiai jau gulėjo negyvi. Padėtis landseriams nieko gero nežadėjo. Zepas nematė galimybės veiksmingai įsikišti. Jie tik tuščiai rizikuotų savo gyvybe. Todėl nusprendė nedelsiant grįžti į slėptuvę. Kai glaustai nupasakojo, ką matęs, visi nutarė bemat pajudėti ir, stengdamiesi nepalikti pėdsakų, susirasti naują prieglobstį. Jiems pavyko pasišalinti nepastebėtiems.

Kelias paras žygiuodavo naktimis ir slėpdavosi dienomis. Iš tolo aplenkdavo namus ir kaimus, vengdavo atvirų kelių. Tačiau problemą kėlė dailininko dešiniosios rankos žaizda, gauta per grumtynes su čekų partizanais. Dėl tinkamai neaptvarkytos žaizdos kilo smarkus uždegimas. Vyras nuolatos šiek tiek karščiavo, žaizda po kelių dienų visiškai supūliavo ir ėmė baisiai dvokti. Aptikę vandens, jie vis mėgindavo žaizdą išvalyti, išplauti ir iš naujo uždėti tvarstį. Valgyti nieko nebeturėjo. Kramtydavo beržų lapus ar pirmąsias išdygusias rūgštynes bei kiaulpienes ir gerdavo vandenį, pasaldintą sacharino tabletėmis, kurių nedidelę atsargą Šmitukas suveikė viskam žlungant. Šitaip versdamiesi dar šiek tiek laikėsi ant kojų.

Dieną jėgeriai slėpdavosi. Zepas dešinėje

Jau Austrijoje! Pakeliui į gimtinę. Zepas dešinėje

Para po paros naktimis žygiavo į šiaurės vakarus reicho teritorijos link. Dabar kulniavo jau keturioliktą parą. Vėl brėkštant rytui, susirado slėptuvę ant skaidraus upelio kranto. Kaip tik rūpinosi smarkiai pūliuojančia draugo ranka, kai išgirdo kelių variklių ūžesį. Zepas paliko kitus tris ir iškart leidosi į žvalgybą nustatyti, kas tai.

Už penkių šimtų metrų įsirėmė į kelią, kuriuo aukštyn į kalvą kamavosi keturi *Mercedes* sunkvežimiai su SS numeriais. Ant platformos tankiai susispaudę stovėjo neginkluoti landseriai. Zepas instinktyviai nuniro į slepiančią tankmę, nes baiminosi SS gaudymo komandų, negailestingai baudžiančių pagautus bėgančius landserius. Nors jie dabar laikėsi akivaizdžiai dar vokiečių užimtame sektoriuje, reikėjo būti itin atsargiems, mat fanatiški SS kareiviai aiškiai nepripažino paskelbtos karo pabaigos. Dieną praleido rūpestingai pasislėpę. Artinantis vakaro sutemoms, pakilo ir labai atsargiai tęsė kelionę. Jų skaičiavimu dabar jau turėjo būti pasiekę tikslą – reicho teritoriją. Zepo akimis, nusilpę jie kasnakt įveikdavę maždaug po penkiolika kilometrų, o žygiavo jau dvidešimt naktų. Sukarti reikėjo apie du šimtus penkiasdešimt kilometrų. Vadinasi, grupelė jau visiškai arti trokštamo tikslo.

Ūkininkė dovanojo savo žuvusių sūnų civilinius drabužius. Zepas viduryje

Praslinkus valandai, kai leidosi į kelią, aptiko taikiai vakaro sutemose snaudžiantį ūkininko namą, priešais kurį pagyvenusi moteris rikiavo sodo įrankius. Kitiems slepiantis žolėje, šįkart prie moters prisiartino ir ją užkalbino fotografas. Po akimirkos susijaudinęs pamojo savo draugams.

– Atkulniavome. Vaikinai, mes beveik namie. Jau dvidešimt kilometrų, kai esame Austrijoje. Čia jau buvo amerikiečiai. Ivanai per toli, kad įstengtų palaižyti mums subines.

Ūkininkė nuoširdžiai pasveikino pargrįžėlius ir pakvietė į namą pasidalyti su landseriais negausiu maistu ir pasirūpinti sužeistuoju. Sykiu su bulvėmis ir pirmosiomis daržovėmis iš daržo moteris davė jiems atsigerti šviežio jogurto ir obuolių sulčių. Po kelis mėnesius trukusių nepriteklių tai pasirodė kaip nektaras ir ambrozija, Antikos dievų maistas. Pasijutę saugūs, jie prisikirto tiek, kad rodėsi, jog tuoj persprogs. Kaip šimtai tūkstančių motinų, lygiai taip ir ūkininkė už beprotišką, kruviną ideologijų siautėjimą sumokėjo savo dviejų sūnų gyvybėmis. Kai ketverto suplyšusias uniformas keitė į dabar Rusijos žemėje dūlančių sudraskytų savo vaikų drabužius, jos

skruostais iš nebylaus susijaudinimo tekėjo stambios ašaros. Landseriai prislėgti priėmė drabužius. Nusiprausę po daugybės mėnesių pirmąkart vėl atsigulė į lovas ir užmigo kaip dievai sotūs bei patenkinti.

Po pusryčių, vėl praturtintų jogurto ir obuolių sulčių, šiltai padėkoję atsisveikino su jiems tolesnį kelią nupasakojusia ūkininke. Ši modama jiems vos galėjo susitvardyti. Kodėl tarp grįžtančiųjų negalėjo būti ir jos sūnų, bent vieno?

Pailsėjusių ir sustiprėjusių jėgerių nuotaika pagerėjo. Ateities pasitikti dabar šiek tiek valiūkiškai žygiavo atviru keliu vidury dienos. Ginklus užkasė lauko pakraštyje, mat vylėsi, kad amerikiečiai, jei pakliūtų nelaisvėn, su beginkliais elgtųsi geriau. Turėdami prieš akis greito ir taikaus civilinio gyvenimo perspektyvą, grubiai ir kandžiai juokavo. Staiga Šmitukas bendrakeleivių paprašė:

– Stabtelėkit akimirką, vyručiai. Mūsų greitą ir, tikėkimės, laimingą grįžimą namo būtina iškilmingai pažymėti garsiu fanfarų gausmu. Tėvelis kaip tik paruošęs triuškinamą smūgį, tikrą kareivinių dezinfektorių. Išsprūdęs man iš šiknos, šis sausas saliutas pelnytai pradžiugins mano mielus kovos draugus.

Šmitukas susikaupė, giliai įkvėpė oro, sulaikė jį ir, smalsiai ir džiugiai laukiant draugams, sustenėjo. Tačiau vietoj sauso ir griausmingo pirdesio

Pailsėję, pavalgę ir apsirengę civiliniais drabužiais, Zepas ir jo draugai paliko svetingą sodybą tėvynės žemėje

netikėtai pasigirdo ištęstas gurgsintis ir žliugsintis garsas. Jo trumpokas, prieš tai išdykėliškai linksmas veidas sustingo persikreipęs iš pasišlykštėjimo. Nelaimingą saliutininką ėmė gaubti gižaus puvėsio dvokas. Matyt, jo virškinimas jam pačiam nelauktai mažumėlę paniškai sureagavo į tokį staigų ir koncentruotą drąsaus obuolių sulčių ir jogurto mišinio antplūdį. Kiti trys, matydami taip pridergtomis kelnėmis ir sustingusiu veidu stovintį vargšelį, iš juoko vos laikėsi ant kojų. Tačiau slapčia kiekvienas iš šio incidento iškart pasimokė. Bet kokį purptelėjimą geriau sulaikyti, nes labai tikėtina, kad tokį pokštą ilgainiui gali iškrėsti ir jų pačių virškinimas. Ir iš tiesų kelionę tekdavo staiga vis pertraukti, nes tai vienas, tai kitas žaibiškai nerdavo į pakelės krūmus, kad palaimingais atodūsiais sujudintą žarnyną išlaisvintų iš įtampos.

– Prakeikimas, – taikliai pastebėjo fotografas kažkuriuo dienos metu, – molis man priskretęs prie šiknaskylės kaip turkai prie Vienos.

Pritariamu kriuktelėjimu mėšlungio purtomi kovos draugai dėkingai patvirtino, jog tai tiesa. Šmitukas, genijus ką nors suveikti, tarp pakelėje netvarkingai išmėtytų pabėgėlių daiktų buvo suradęs kelias moteriškas šilkines apatines kelnes, kurias ketino parnešti savo sužadėtinei. Matydamas visiškai sudergtas saviškes, dabar priėmė didvyrišką sprendimą dėvėti nėriniuotus apatinius, kol savus galės išplauti upelyje ir išsidžiovinti. Fotografas mestelėjo:

– Šikdamas su savo moteriškais apatiniais netūpk man prieš akis. Pamatęs tave nuogu užpakaliu ir viliojamais baltiniais, galiu užsimiršti ir užgulti apimtas geidulingo siuto.

Po pietų jie pasiekė ūkininkės nupasakotą kaimelį Zalcburgo kryptimi. Plepėdami visi keturi įsuko į pagrindinę gatvę ir sustingo. Mažiau nei už penkiasdešimties metrų prieš juos stovėjo amerikiečių kareiviai, apsupę gausoką suimtų landserių būrį. Dilemą bėgti ar pasiduoti už juos išsprendė vienas iš amerikiečių. Užtaisydamas savo pusiau automatinį *Garand* šautuvą su optiniu taikikliu, jis suriko:

– *Hands up, guys, don't move* („Rankas aukštyn, vaikinai, nejudėt"). *War is over, Krauts, your bastard Hitler is dead* („Karas baigėsi, jūsų išpera Hitleris negyvas"). *Your Scheiss-Führer cannot help you any longer. Come here, keep your hands up, move slowly* („Jūsų sušiktas fiureris jums nebepadės. Ateikit čia, laikykit rankas iškėlę, eikite lėtai").

Nors jie tesuprato „rankas aukštyn" ir „sušiktas fiureris", Zepas mirksniu sumojo, kad geriau nekrutinti net apatinės lūpos. Snaiperis pusiau automatiniu šautuvu per kelias sekundes būtų nudėjęs juos visus. Regis, karas dabar jėgeriams baigėsi ir oficialiai. Jie atsargiai pakėlė rankas ir lėtai prisiartino prie amerikiečių. Kol tie paviršutiniškai tikrino, ar neturi

ginklų, Zepas susidomėjęs apžiūrinėjo pusiau automatinį amerikiečio šautuvą. Techniniu požiūriu tasai darė labai solidų ir gerą įspūdį. Tačiau nustebino, kad optinis taikiklis pritaisytas ginklo šone.

Vienas amerikiečių kareivis stumtelėjo juos prie kitų belaisvių.

– *Sit down there,* – tarė ir ciniškai šypsodamasis pridūrė: – *And wait for the better times. I think you will have some longer holidays in Russia* („Sėskit ten ir laukit geresnių laikų. Manau, teks ilgiau paatostogauti Rusijoje").

Išgirdus žodį „Rusija", ketvertą nusmelkė karšta srovė. Dailininkas sušnibždėjo:

– Sumautas mėšlas, jie ketina mus perduoti ivanams. Turim iš čia dingti, kitaip mus atiduos.

Tą akimirką du *Mercedes* sunkvežimiai su SS numeriais, vairuojami SS kareivių, ir vienas amerikiečių visureigis įsuko į gatvę ir sustojo prie belaisvių grupės. Priekyje stovėję landseriai turėjo ropštis į kėbulą. Abu sunkvežimiai greitai buvo pilni ir vėl nuburzgė.

– *Have a nice trip, you glorious arian heroes* („Malonios kelionės, šlovingieji arijų didvyriai"), – sušuko vienas amerikiečių kareivis įkandin.

Staiga Zepui tapo aišku, ką reiškė prieš dvi dienas matyti SS sunkvežimiai su landseriais: juos gabeno rusams. Sargybiniai nebuvo labai dėmesingi, nes belaisviai, išsekę, nežinantys, kad bus atiduoti, ir tikriausiai išvaduoti iš bėgimo įtampos, susitaikė su likimu.

Amerikiečių pusiau automatinio šautuvo „Garand 41" snaiperinė versija. Tokį šautuvą Zepas išvydo juos suėmusio amerikiečių kareivio rankose

Mūsų ketvertukas sėdėjo priešais mūro sieną, aukščio sulig juosmeniu. Už jos driekėsi krūmais apaugęs šlaitas, siauras slėnis ir toliau tankus miškas, idealus reljefas pabėgti. Atsargiai šnibždėdamiesi sutarė, jog turi iš čia nešdintis prieš atvykstant kitam transportui. Zepas, dailininkas ir fotografas nesvyruodami apsisprendė rizikuoti, tačiau Šmitukas delsė, nes nenorėjo patikėti, kad juos atiduos rusams. Greitai susitarė dėl sekos: pirma sužeistas dailininkas, tada fotografas, paskui Šmitukas ir pagaliau Zepas. Gyslomis pliūptelėjo adrenalinas, širdies dūžiai šoktelėjo iki kaklo. Vėl reikėjo rizikuoti gyvybe, kad išgyventum. Pasigirdus dar trijų mašinų burzgesiui, jie pasinaudojo proga energingam šuoliui. Dailininkas ir fotografas nepastebėti pranyko už sienos. Tačiau Zepui paraginus Šmituką šokti, tas staiga atsisakė.

– Šūdas, man jau gana. Nebestatysiu pavojun savo subinės. Amerikiečiai negali mūsų atiduoti rusams.

Visos Zepo pastangos įkalbėti šokti nuėjo perniek. Sunkvežimiai vis artėjo, laikas nelaukė. Paskutinis šansas sutirpo iki akimirkos.

– Ne, tai ne, branguti. Pusę valandos dar palūkėsime tavęs pamiškėje, – sušnypštė jam Zepas paskutinę sekundę ir dryktelėjo per sieną tą akimirką, kai sucypė stojančių sunkvežimių stabdžiai.

Po kelių minučių sutiko savo draugus kitapus lomos ir pranešė, kas nutiko. Praslinko pusvalandis, bet Šmitukas nepasirodė. Ligotas ir palūžęs jis iš Karagandos švino kasyklų grįš tik po šešerių metų.

Likusieji kaip trys paskutiniai muškietininkai toliau nužygiavo į Vakarus. Dabar judėjo ir dieną, tačiau saugojosi amerikiečių patrulių. Kartą, kai iš kairės ir dešinės tankiais krūmynais apaugusiu lauko keliuku apeidinėjo nedidelę gyvenvietę, aplink netikėtai kilo daugiabalsis šauksmas. Išgąstis pervėrė ligi kaulų smegenų, kai ant jų puolė iš bado skeletais virtę pavidalai dryžuotais kostiumais. Po akimirkos, atsitokėjus, prasidėjo smarkios muštynės. Laimei, užpuolikai buvo visiškai išsekę. Mat tik dėl to artimųjų kautynių užgrūdinti jėgeriai galėjo apsiginti nuo minios. Jų kumščiai trankiai tvatijo nusibadavusius kūnus ir veidus. Kol surėmę nugaras iš visų jėgų mušėsi, daugybė rankų per grumdynes išplėšė iš jų viską, ką su savimi nešėsi. Kaip prasidėjo, lygiai taip sambrūzdis ir baigėsi. Užpuolikai lyg vaiduokliai pranyko krūmuose. Trys užpultieji visiškai sutrikę liko ant lauko keliuko lekuodami, uždusę ir priminė apipešiotas vištas. Susierzinę spėliojo, kas galėjo būti užpuolikai, ir galiausiai padarė vienodą išvadą, jog tai turėję būti benamiai ar apleisti kokio nors beprotnamio gyventojai. Labai klaidinga išvada: po kelių mėnesių Zepui paaiškėjo, jog tai buvo koncentracijos stovyklos kaliniai, ištrūkę iš savo sargybinių ir plėšikaudami traukę per vietovę. Kai pagaliau atsivėrė vargo mastas

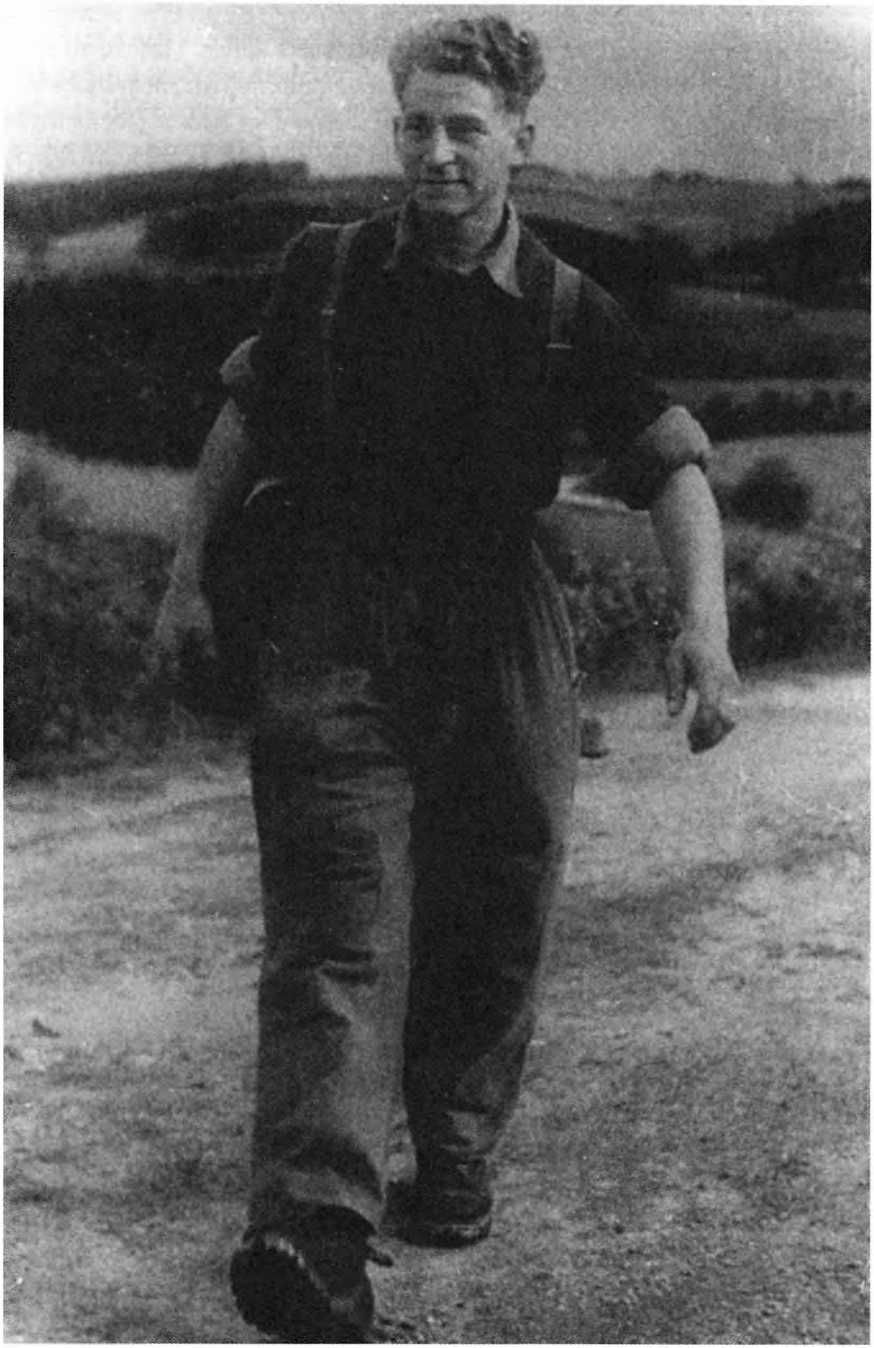

Zepas pakeliui į namus 1945 m. gegužės 25-ąją

vokiečių koncentracijos stovyklose, Zepą apėmė keistas ir prieštaringas jausmas – sąžinės graužatis ir suvokimas, jog turėjo teisę gintis.

Kitą dieną jie pasiekė Linco (Linz) miestą, kurį, regis, tesudarė pabėgėliai. Prie miesto vartų jiems pavyko įsisprausti į visiškai perpildytą vieno *Opel Blitz* kėbulą. Tačiau jau už kelių kilometrų kelionė baigėsi prie amerikiečių užtvaros. Visi keleiviai turėjo ant kelio susirikiuoti į gretą ir šįkart buvo nuodugniai apšvarinti. Amerikiečiai pasiėmė viską, kas tiko kaip suvenyras. Nurodžius iš pažiūros labai piktam viršininkui, visi vyrai turėjo apnuoginti savo liemenis: po dešiniąja ranka ieškota esesininkams būdingų tatuiruočių. Tada visi privalėjo susėsti pakelėje ir laukti. Visą dieną karinei tarnybai tinkamo amžiaus vyrai būdavo stabdomi, apieškomi ir turėdavo prisijungti prie jau laukiančiųjų. Vakarop daugiau negu šimto asmenų grupę sulaipino į sunkvežimius ir nuvežė atgal į Lincą geležinkelio stotin. Čia juos sugrūdo į gyvulinius vagonus ir dar tą pačią naktį nugabeno į Mauerkircheno surenkamąją stovyklą. Po atviru dangumi stovyklavo dešimtys tūkstančių buvusių kareivių. Amerikiečiai aiškiai neįstengė tokios sankaupos aprūpinti maistu. Jau po dviejų dienų pradėjo paleidinėti paeiti gebančius sužeistuosius. Komiška, kad Zepą ir fotografą paleido kartu su sužeistu dailininku kaip pastarajam būtinus globėjus. Galbūt nulėmė tai, kad visi nurodė kilę iš tos pačios vietovės.

Sunkvežimiu juos su daugeliu kitų nugabeno į Zalcburgą ir išlaipino geležinkelio stotyje. Laisvi! Gyvenimas vėl jiems priklausė, nors jie tos neįprastos būklės nesuvoks dar kurį laiką. Dabar pirmiausia reikėjo nugabenti dailininką į ligoninę. Jie iškart leidosi į kelią. Pakeliui pamatė iš geležinkelio stoties išriedantį perpildytą traukinį. Žmonių kekės kabojo ant stogų ir pakojų. Zepas susidomėjęs mėgavosi būsimu civiliu gyvenimu, kai netikėtai išvydo ant paskutinio vagono stogo sėdintį Vikingą. Atpažino ir neteko žado. Mat kalnų jėgeris iš Šiaurės Vokietijos jam pamojo. Tada jam labai nebūdingu judesiu dešinę ranką kariškai sveikindamasis pridėjo prie kalnų jėgerio kepurės su edelveisu, kurią – stebėtina – vis dar dėvėjo. Instinktyviai Zepas atsakė tuo pačiu ir palaukė, kol traukinys pranyko už posūkio. Šį keistą kovos draugą prarijo dūmai ir tolybė. Zepas jo niekada nebesutiko, tačiau iki šiandien neužmiršo.

Po kelių valandų Zepas atsidūrė prie savo tėvo namų nedideliame kaime netoli Zalcburgo. Namai dunksojo taip taikiai, tartum būtų pramiegoję aplink siautusį baisų pasaulinį gaisrą. Buvo 1945 m. birželio 5-oji. Zepas Alerbergeris pragarą fiziškai išgyveno kone sveikas. Tačiau siela visą gyvenimą liko rūsti ir surandėjusi.

Karo dvasia jo niekados nebepaleido.

Namie. 1945 m. birželio 5-oji

EPILOGAS

Iš už kalnų ėmė švelniai brėkšti nauja diena. Zepas išniro iš atsiminimų ir susivokė savo dešinį smilių, atnešusį mirtį tokiai daugybei priešininkų, tvirtai laikąs suspaudęs kairiajame delne. Kaip dažnai ir anksčiau, dabar vėl savęs klausė: „Ar teisingai darėme? Ar tuometinėmis aplinkybėmis egzistavo alternatyva? Ką reikėjo rinktis – grumtynes dėl savo ir savo kovos draugų gyvybių ar daugybę akis į akį nužudytų priešininkų, kurie, siekdami nužudyti, irgi pakluso geležiniam karo įstatymui?"

Klausimai, į kuriuos kalnų jėgerių vyresnysis grandinis atsakymo tikriausiai nesuras. Mat pavienis landseris pasirinkimo niekada neturėjo. Jam galiojo taisyklė: kovok arba mirk.

Zepas staiga pajuto ryto šaltuką. Grįžtant į lovą numigti dar valandą kitą, į galvą vėl atėjo eilėraštis, kurį dabar jau bevardis kovos draugas kadaise užrašė ant vieno pranešimo raštelio atvirkštinės pusės:

Vyrai su erelio ženklu
Atpažįsta vienas kitą iš veido,
Nebyliai paduoda viens kitam ranką,
Netardami nė žodžio.

Kai kiti plepa ir giriasi,
Jie apsiniaukę nutyla.
Jų sudiržusiose širdyse
Tebesklando siaubas.

Siaubas gausybės mirčių,
Kai kovos draugai
Žūdami klykė,
Kai maldaudami tiesė rankas,
Tokias raudonas nuo tekančio kraujo.

Siaubas kaukiant sviediniams
Per niokojančią artilerijos ugnį,
Kai žemė trūkčiojo ir dejavo
Liepsnodama lyg Paskutinio teismo dieną.

Jie gulėjo pragaro nasruose.
Jie buvo kareiviai
Ir vykdė savo pareigą.

LITERATŪRA

Buchner, Alex. *Die Deutsche Gebirgstruppe*

Gasperschitz, Rudi, u. a. *Die letzten Landser erzählen*

Klatt, Paul. *Die 3. Gebirgsdivision*

Milit. Forschungsamt. *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*

Ruef, Karl. *Odyssee einer Gebirgsdivision*

Schramm, Percy. *Kriegstagebuch der OKW*

Schneider, Wolf. *Das Buch vom Soldaten*

Daugybė dokumentų iš autoriaus archyvo; jie išsamiai nurodomi kitoje knygoje apie vokiečių snaiperystę.

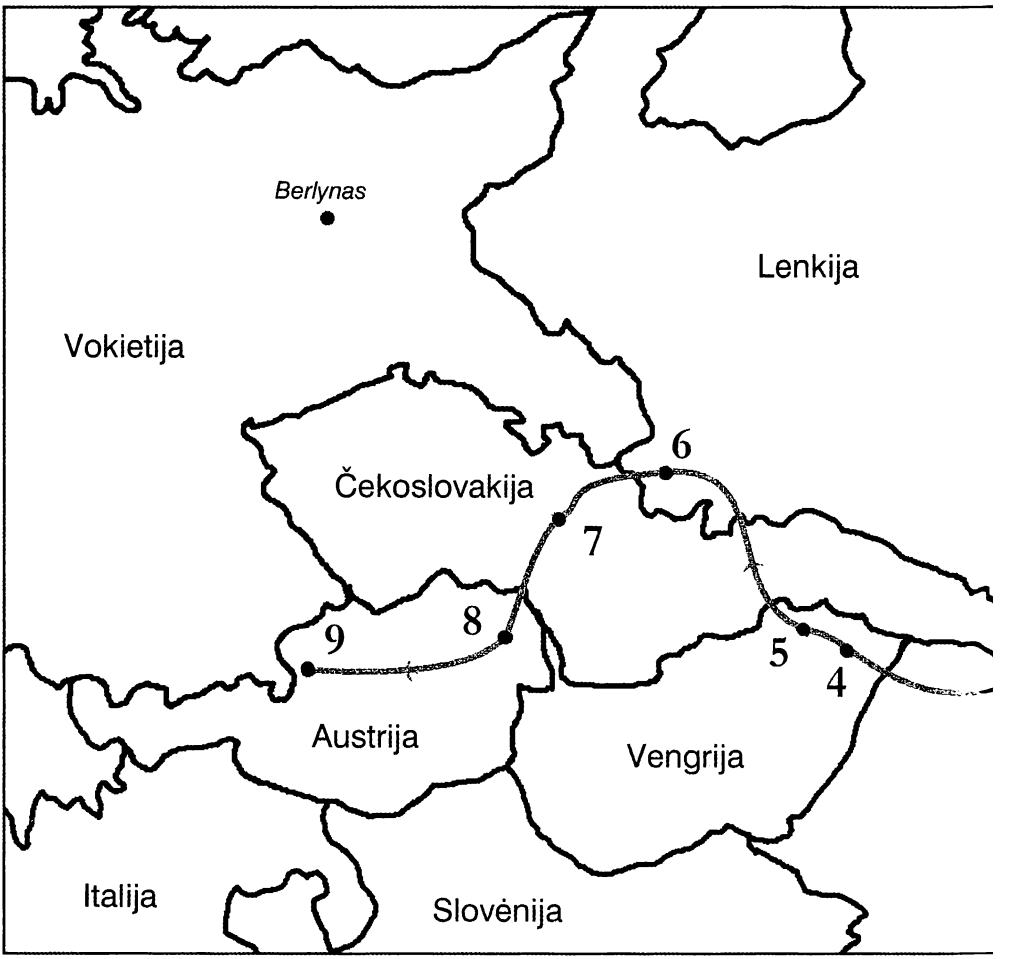

Jozefo Alerbergerio kovos kelias

1943 m. liepa – 1945 m. gegužė

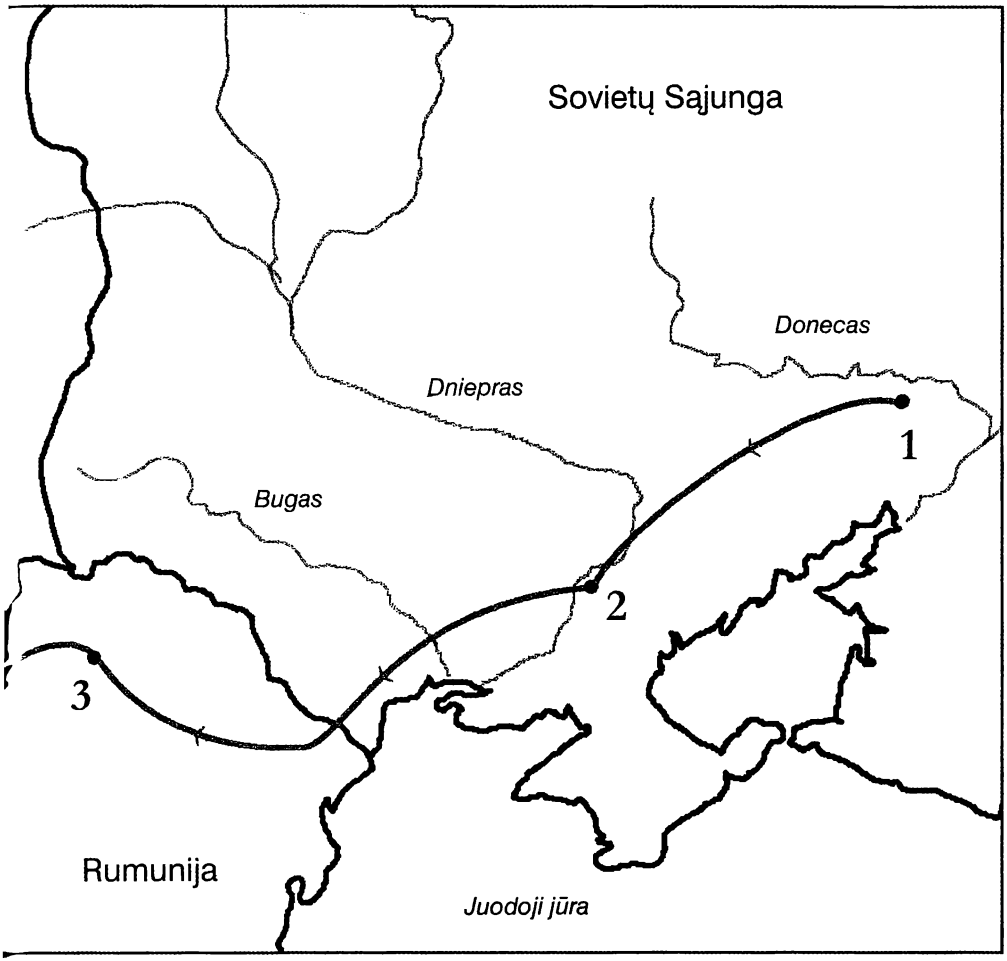

1 Redkinos tarpeklis, kovos krikštas 1943 m. liepą
2 Nikopolis
3 Bistrica
4 Nyredhaza
5 Miškolcas
6 Belsko Biala, Riterio kryžius
7 Olomoucas, karo pabaiga
8 Persirengimas civiliniais drabužiais
9 Zalcburgas, 1945 m. birželis

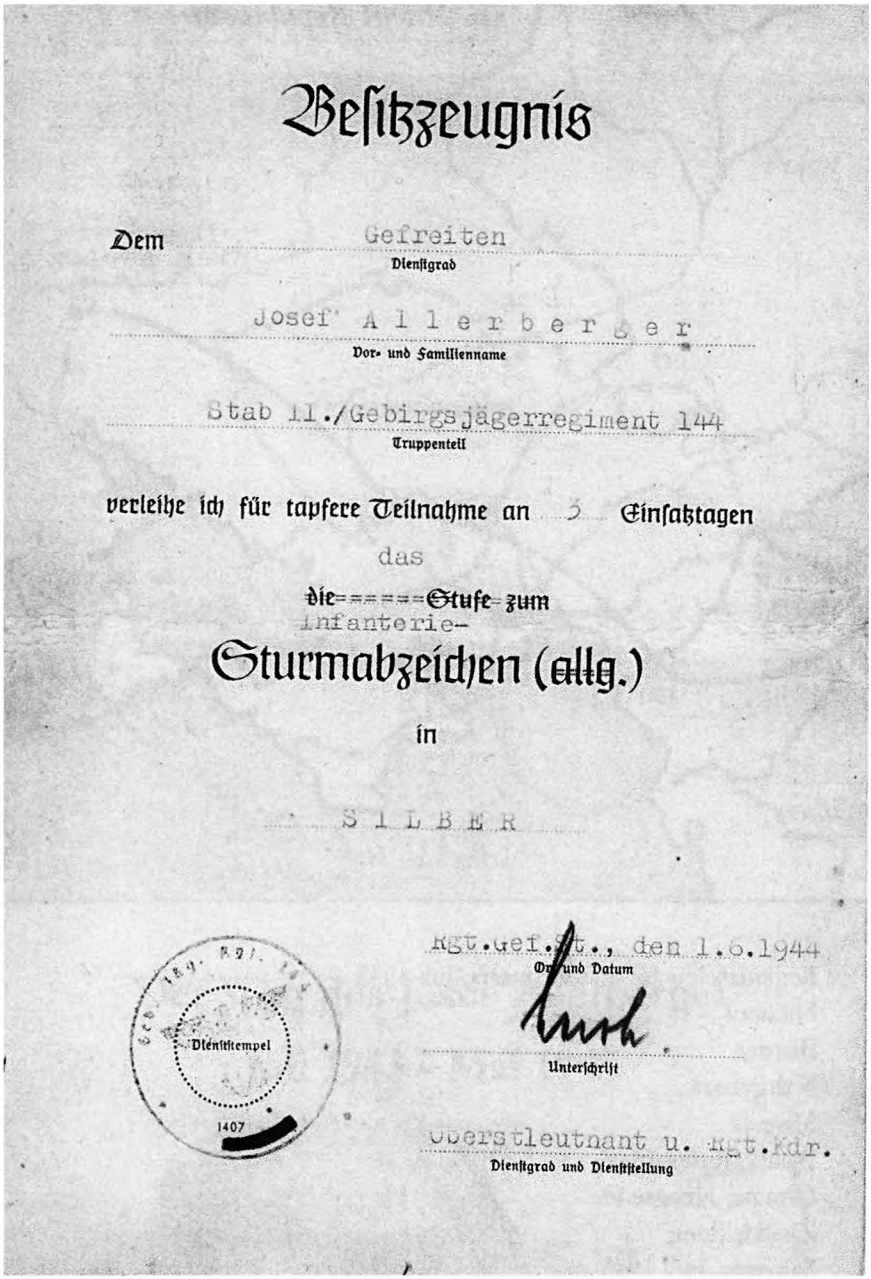

Besitzeugnis

Dem Gefreiten
Dienstgrad

Josef Allerberger
Vor- und Familienname

Stab II./Gebirgsjägerregiment 144
Truppenteil

verleihe ich für tapfere Teilnahme an 3 Einsatztagen

das

~~Die Stufe zum~~
Infanterie-

Sturmabzeichen (~~allg.~~)

in

SILBER

Dienststempel
1407

Rgt.Gef.Gt., den 1.6.1944
Ort und Datum

Unterschrift

Oberstleutnant u. Rgt.Kdr.
Dienstgrad und Dienststellung

Šie keturi pažymėjimai išliko, nes Zepas lauko paštu juos buvo išsiuntęs tėvams. Kareivio knygelę, uniformą ir snaiperinį šautuvą jis sunaikino karo pabaigoje

Dem

Gefreiten Josef A l l e r b e r g e r
(Name, Dienstgrad)

Stabs-Kp.II./Geb.Jäg.Rgt.144
(Truppenteil, Dienststelle)

ist auf Grund seiner am 26.11.1943 erlittenen

drei- maligen Verwundung oder Beschädigung

das

Verwundetenabzeichen

in S i l b e r verliehen worden

Btl.Gef.Std. , den 17.11.1944

II./Geb. Jäg. Rgt. 144
Dienststempel

Im Auftrage:
(Unterschrift, Dienstgrad)
Major u.Btl.Kdr.
II./Geb.Jäg.Rgt.144
(Dienststelle)

Besitzzeugnis

Dem Obergefreiten
(Dienstgrad)

Josef Allerberger
(Vor- und Zuname)

8./Gebirgsjägerregiment 144
(Truppenteil)

wurde am 2.3.1945

das

SCHARFSCHÜTZENABZEICHEN 1.2.3. Stufe

(Bronze, Silber, Gold)

verliehen.

Gebirgs-Jäger-Regt. 144

Rgt.Gef.Stand, den 2.3.1945

Oberst und Rgt.Kommandeur

IM NAMEN DES FÜHRERS

VERLEIHE ICH
DEM

Obergefreiten

Josef Allerberger

8./Geb.Jäg.Rgt. 144

DAS

EISERNE KREUZ
1. KLASSE

Div.Gef.St. 18. März 1945

(DIENSTSIEGEL)

(DIENSTGRAD UND DIENSTSTELLUNG)

Generalleutnant u.Kdr.3.Geb.Div.

Wacker, Albrecht

Va-16 Jėgerio taikiklyje/Albrecht Wacker. – Kaunas:
Vox altera, 2011. 232 p.
ISBN 978-609-95119-8-6

Knygoje įtaigiai perteikiami sukrečiantys jauno vokiečių snaiperio išgyvenimai Rytų fronte 1943 – 1945 m.

UDK 356(430)(092)
Va-16

Albrecht Wacker

JĖGERIO TAIKIKLYJE

Dailininkas
Dainius Kairaitis

Išleido UAB „Vox altera", Vynvyčių skg. 1, Kaunas
Spausdino „Spaudos praktika", Chemijos pr. 29, Kaunas
Tiražas 3000 egz.

Vermachto snaiperio akimis knygoje tiesiai ir nepagražintai perteikiama slogi ir nuožmi Rytų fronto 1943–1945 m. tikrovė. Autorius, gavęs universitetinį istoriko, psichologo ir filosofo išsilavinimą, vėliau ne vienus metus darbavosi tarptautinėje ginklų prekybos kompanijoje, yra snaiperinių šautuvų žinovas. Knyga gimė iš kelis mėnesius trukusių interviu su vienu geriausių vokiečių snaiperių Zepu Alerbergeriu, karo pabaigoje apdovanotu Riterio kryžiumi. Knygoje nemažai sukrečiančių vaizdų. Pasak autoriaus, „vienas iš geriausių šio amato atstovų ilguose pokalbiuose su biografu paliudijo savo karo istoriją, kad primintų ypatingą karo tikrovės briauną ir, trokšdamas įspėti, parodytų tikrąjį karo veidą, koks pažįstamas fronto pėstininkams“.

ISBN 978-609-95119-8-